

T. C.

**ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ BİLİM DALI**

**IRAK TÜRKMEN
AĞIZLARIYLA YAZILAN HAYDAR BABA'YA SELAM
NAZİRELERİ**

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Kubra Saadun JAAFER

BURSA - 2017

T. C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ BİLİM DALI

IRAK TÜRKMEN
AĞIZLARIYLA YAZILAN HAYDAR BABA'YA SELAM
NAZİRELERİ

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Kubra Saadun JAAFER

Danışman
Prof. Dr. Hatice ŞAHİN

BURSA - 2017

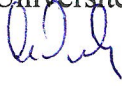
TEZ ONAY SAYFASI
T. C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Türk Dili Bilim Dalı'nda, 701541001 numaralı Kubra Saadun JAAFER'in hazırladığı "İRAK TÜRKMEN AĞIZLARIYLA YAZILAN HAYDAR BABA'YA SELAM NAZİRELERİ" konulu Yüksek Lisans Tezi ile ilgili tez savunma sınavı ~~05/06/2017~~ günü ~~16:00~~ / ~~17:00~~ saatleri arasında yapılmış, sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin ~~çalışmasını~~..... ~~başarılı~~... (başarılı/~~başarısız~~) olduğuna... ~~oybirliği~~..... (oybirliği / ~~oy çokluğu~~) ile karar verilmiştir.

Üye (Tez Danışmanı ve Sınav Komisyon
Başkanı)

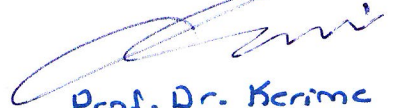
Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

Prof. Dr. Hatice ŞAHİN
Uludağ Üniversitesi

Üye

Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

Prof. Dr. Kerime ÜSTÜNAVA
Uludağ Üniversitesi

Üye

Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

Prof. Dr. Gülsel SEV
Üye Abant İzzet Baysal Üniversitesi

Üye

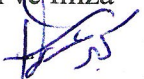
Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

05/06/2017

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans olarak sunduğum “IRAK TÜRKMEN AĞIZLARIYLA YAZILAN HAYDAR BABA’YA SELAM NAZİRELERİ” Başlıklı çalışmanın bilimsel araştırma, yazma ve etik kurallarına uygun olarak tarafımdan yazıldığına ve tezde yapılan bütün alıntuların kaynaklarının usulüne uygun olarak gösterildiğine, tezimde intihal ürünü cümle veya paragraflar bulunmadığına şerefim üzerine yemin ederim.

Tarih ve İmza

Adı Soyadı: Kubra Saadun JAAFAR

Öğrenci No: 701541001

Anabilim Dalı: Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Programı: Tezli Yüksek Lisans

Statüsü: Yüksek Lisans

ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
DOKTORA TEZ ÇALIŞMASI ÖZGÜNLÜK RAPORU

ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih: / / 2017

Tez Başlığı / Konusu: Irak Türkmen Ağızlarıyla Yazılan Haydar Baba'ya Selam Nazireleri

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Giriş, b) Ana bölümler ve c) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 399 sayfalık kısmına ilişkin, 18 / 05 / 2017 tarihinde şahsım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 4'tür.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kaynakça hariç
- 2- Alıntılar hariç
- 3- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Özgünlük Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

. 2017

Adı Soyadı: Kubra Saadun JAAFER

Öğrenci No: 701541001

Anabilim Dalı: Türk Dili ve Edebiyatı

Programı:

Statüsü: Y. Lisans Doktora

DANIŞMAN

Prof. Dr. Hatice ŞAHİN

18.05.2017

ÖZET

Yazar Adı ve Soyadı : Kubra Saadun JAAFER
Üniversite: ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
Enstitü: Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı: Türk Dili ve Edebiyatı
Bilim Dalı: Türk Dili
Tezin Niteliği: Yüksek Lisans Tezi
Sayfa Sayısı: xiii + 334
Mezuniyet Tarihi: / / 2017
Tez Danışmanı: Prof. Dr. Hatice ŞAHİN

IRAK TÜRKMEN AĞIZLARIYLA YAZILAN HAYDAR BABA'YA SELAM NAZİRELERİ

Muhammed Hüseyin Şehriyar'ın “Haydar Baba'ya Selam” şiirine karşı ses veren Irak Türkmen bölgelerinde yaşayan şairlerin yazdıkları nazireleri bu çalışmada bir araya toplanarak 23 nazire tanıtılmıştır. Irak Türkmen bölgelerinin özellikle Kerkük ve Tuzhurmatu ağızlarını nazirelerden örnekler gösterilerek dil incelemesi işlenilmiştir. Türkiye Türkçe ve Azerbaycan Türkçesi ile de karşılaştırma yapılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Irak Türkmen, Şehriyar, Haydar Baba'ya Selam, Nazire, dil incelemesi.

ABSTRACT

Name and Surname: Kubra Saadun JAAFER
University: Uludağ University
Institution: Social Science Institution
Field: Turkish Language and Literature
Degree Awarded: Master / PhD
Page Number: xiii + 334
Degree Date: / / 2017
Supervisor (s): Prof. Dr. Hatice ŞAHİN

PARALLELS OF HAYDAR BABA'YA SELAM WRITTEN IN TURKMEN DIALECTS OF IRAK

This work comprises 23 Nazires of the several poets from the Turkmen region of Iraq. All these Nazires share the literary resemblance to the Poem “Haydar Baba’ya Selam”, written by Muhammad Hussain Shaharyar. A number of Nazire written in various dialects specifically Kirkuk and Tuzhurmatu of the Turkmen region of Iraq, are taken into account in order to review the linguistic aspects of the work. A comparative study has also been applied with the Azerbayjani and contemporary Turkish.

Keywords: Irak Turkmen, Shehriyaar, Haydar Baba’ya Selam, Nazire, Linguistic Analysis

ÖNSÖZ

Azerbaycan'ın en büyük şiir üstadı olan Muhammed Hüseyin Şehriyar, İran edebiyatında olduğu kadar Türk dünyası edebiyatında da tanınmış önemli şairlerden biridir. Şair kendini en çok “Haydar Baba'ya Selam” şiiriyle tanıtmıştır. Doğrudan doğruya muhabbet dolu olan bu eseri ortaya çıkararak Türk dünyasında büyük bir yankı uyandırmış, özel bir yer tutmuştur. Türk şairleri bu eser izinde yürüyerek İran'da, Azerbaycan'da, Türkiye'de, Irak'ta ve Gagavuzya'da yüzlerce nazireler yazmışlardır. Şiir, bu bölgeler arasında ateş gibi yayılırken Irak Türkmen edebiyatında çok sevilmiş her şair bu destana bir nazire yazmayı millî görev gibi bilmiştir. Nazireler 1965 yılında ilk Türkmen şairi Hüseyin Ali Mübarek tarafından başlayarak ve bugünlere kadar devam etmiştir.

Bu çalışmada, tespit edilen 20 Türkmen şairine ait 23 nazire üzerinde durulmuştur. “Haydar Baba'ya Selam” şiirinin Irak Türkmen şairleri arasında da kazandığı değeri göstermek, şairlerin kendi yerel ağızlarıyla yazmış oldukları nazireleri bir araya toplayarak tanıtmaya çalışmak amacının yanında nazirelerden yola çıkarak dil incelemesinde ağız farklılıkları gösterilmeye çalışılmış ve Türkiye Türkçesi ve Azerbaycan Türkçesiyle karşılaştırmalar yapılarak çalışılmıştır.

Tez çalışmamın her aşamasında bana büyük yardımları dokunan ve önemli katkılar sağlayan değerli hocam ve danışmanım Prof. Dr. Hatice Şahin'e teşekkürü bir borç bilirim. Bu çalışma konusuna beni yönlendiren ve bilgilendiren Dr. Muhammed Ali Şerif, Usame Kemali'ye teşekkür ederim.

Çalışma süresinde bilgilerini benden esirgemeyen Dr. Hüseyin Şahbaz Hasan ve Şemsettin Türkmenoğlu'na şükranlarımı iletirim.

Son olarak beni yüreklendiren ve her zaman yanımda bulduğum aileme minnettarlığımı iletirim.

KUBRA SAADUN JAAFER

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ	vi
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR	xii
KULLANILAN TRANSKRİPSİYON İŞARETLERİ	xiii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. IRAK TÜRKMENLERİNİN TARİHÇESİ	2
1.1. Irak'ta Türkmenlerin Oluşumu	2
1.2. Irak Türkmenlerinin bulunduğu bölgeler	4
1.3. Irak Türkmenlerinin Nüfusu	5
1.4. Irak Türkmen Edebiyatında “Haydar Baba’ya Selam Nazireleri”	6

İKİNCİ BÖLÜM

2. SES BİLGİSİ	8
2.1. ÜNLÜLER	8
2.1.1. Kapalı “e” Durumu	11
2.1.2. Uzun Ünlüler	13
2.1.2.1. Aslı Uzunluklar	13
2.1.2.2. İkincil Uzunluklar	14
2.1.3. Kısa Ünlüler	15
2.1.4. Ünlü Uyumları	15
2.1.4.1. Kalınlık-İncelik Uyumu	15
2.1.4.2. Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu	16
2.1.5. Ünlü Değişimleri	16
2.1.5.1. İncelme	16
2.1.5.2. Kalınlaşma	16
2.1.5.3. Daralma	17
2.1.5.4. Dar Ünlülerin Genişlenmesi	17

2.1.5.5. Düz Ünlülerin Yuvarlaklaşması.....	17
2.1.5.6. Yuvarlak Ünlülerin Düzleşmesi.....	17
2.1.6. Ünlü Düşmesi.....	17
2.1.6.1. Ön Seste Ünlü Düşmesi	17
2.1.6.2. İç Seste Ünlü Düşmesi	18
2.1.6.3. Lokatif ve Ablatif Eki Alan Sözcüklerde Ünlü Düşmesi.....	18
2.1.6.4. Kelime Birleşmelerinde Ünlü Düşmesi	18
2.1.6.5. “r” ve “l” Ünsüzlerinin Yanında Ünlü Düşmesi	18
2.1.6.6. i- “kAn” Ünlü Düşmesi.....	18
2.1.7.Ünlü Türemesi	19
2.2. ÜNSÜZLER.....	19
2.2.1. Ünsüz Türleri	19
2.2.2. Ünsüz Değişimleri	20
2.2.2.1. Ötümlüleşme.....	20
2.2.2.2. Ötümsüzleşme.....	21
2.2.3. Ünsüz Düşmesi	21
2.2.3.1. Başta Ünsüz Düşmesi	21
2.2.3.2. Ortada Ünsüz Düşmesi	22
2.2.3.3. Sonda Ünsüz Düşmesi	22
2.2.4. Ünsüz Türemesi	22
2.2.4.1. Önda Ünsüz Türemesi.....	22
2.2.4.3. Sonda Ünsüz Türemesi	22
2.2.5. Ünsüz İkizleşmesi	23
2.2.6. İkiz Ünsüzlerin Tekleşmesi.....	23
2.2.7. Ünsüzlerin Yer Değiştirmesi.....	24
2.2.8. Ünsüz Benzeşmesi	24
2.2.8.1. İlerleyici Benzeşme.....	24
2.2.8.2. Gerileyici Benzeşme	25
2.2.9. Hece Düşmesi	25

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. ŞEKİL BİLGİSİ.....	26
3.1. İSİM ÇEKİMİ.....	26

3.1.1. Çokluk Eki	26
3.1.2. İyelik Ekleri	26
3.1.3. Soru Eki	27
3.2. HÂL EKLERİ	27
3.2.1. Yalın Hâli (nominative)	27
3.2.2. İlgî Hâl Eki (genetive): -In, -Un, -nIn, -nUn.....	27
3.2.3. Yükleme Hâl Eki (accusative): -I, -U, -nI -nU	27
3.2.4. Yönelme Hâl Eki (dative) -(y)A	28
3.2.5. Bulunma Hâl Eki (lokative): -dA, -tA	28
3.2.6. Ayrılma Hâl Eki (ablative): -dAn, -tAn, -nAn.....	28
3.2.7. Araç Eki (instrumental): -dAn, tAn	28
3.2.8. Eşitlik Hâl Eki.....	28
3.3. FİİL ÇEKİMİ	29
3.4. ZAMANLAR	30
3.4.1. Geniş Zaman:-r, -(y)Ar	30
3.4.2. Şimdiki Zaman Eki: -r, -Ir, -Ur.....	31
3.4.3. Görülen Geçmiş Zaman: -dI, -dU, -tI, -tU	31
3.4.4. Öğrenilen Geçmiş Zaman: -mIş, -mUş, -p, -Ip, -Up.....	32
3.4.5. Gelecek zaman: -(y)AcAğ, -(y)AcAğ.....	33
3.5. TASARLAMA KİPLERİ	34
3.5.1. Şart Kipi	34
3.5.2. Emir Kipi	35
3.5.3. İstek Kipi.....	37
3.5.4. Gereklilik Kipi	38
3.6. FİİLERİN BİRLEŞİK ÇEKİMLERİ	38
3.6.1. Rivayet	38
3.6.2. Hikâye	39
3.6.3. Şart	39
3.7. YAPIM EKLERİ	40
3.7.1. İsimden isim Yapan Ekler.....	40
3.7.2. İsimden Fiil Yapan Ekleri.....	40
3.7.3. Fiilden İsim Yapan Ekler	41
3.7.4. Fiilden Fiil Yapan Ekler.....	42

3.8. ZAMİRLER	43
3.8.1. Kişi Zamirleri.....	43
3.8.2. Dönüşlülük Zamiri	43
3.8.3. Soru Zamirleri.....	43
3.8.4. İşaret Zamirleri.....	44
3.8.5. Belirsizlik Zamirleri.....	44
3.9. SIFATLAR	44
3.9.1. Niteleme Sıfatları	44
3.9.2. Belirtme Sıfatları.....	45
3.9.3. İşaret Sıfatları.....	45
3.9.4. Sayı Sıfatları.....	45
3.9.4.1. Asıl Sayı Sıfatları	45
3.9.4.2. Sıra Sayı Sıfatları	45
3.9.4.3. Kesir Sayı Sıfatları.....	45
3.9.4.4. Üleştirme Sayı Sıfatları.....	46
3.9.5. Soru Sıfatları	46
3.9.6. Belirsizlik Sıfatları	46
3.10. ZARFLAR	46
3.10.1. Yer, Yön Zarfları	46
3.10.2. Zaman Zarfları	46
3.10.3. Nitelik (Durum) Zarfları	47
3.10.4. Azlık-Çokluk Zarfları	47
3.10.5. Soru Zarfları.....	47
3.11. EDATLAR.....	47
3.11.1. Ünlem Edatları	47
3.11.2. Cevap Edatları.....	47
3.11.3. Bağlama Edatları.....	48
3.11.4. Soru Edatları	48
3.11.5. Gösterme Edatları	48
3.11.6. Kuvvetlendirme Edatları.....	48
3.11.7. Karşılaştırma Edatları	48
3.11.8. Son Çekim Edatları	48

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4.NAZİRELER	50
4.1. TUZHURMATU.....	50
4.2. GÜRGÜR BABA'YA SELAM.....	66
4.3. GÜRGÜR BABA.....	79
4.4. KAYTAZ BABA- BİR ÖMÜR DESTANI.....	85
4.5. BALIM BABA'YA SELAM DESTANI.....	96
4.6. VATAN DESTANI	124
4.7. GULAM BABA'YA SELAM	149
4.8. İL SEVGİSİ	171
4.9. YURDUM KERKÜK	189
4.10. TUZ VE BALAM NÜRDEN DESTANI	194
4.11. DEDE KEMBER- LEYLAN DESTANI.....	219
4.12. KOCA HÜNKÂR DESTANI.....	248
4.14. SARIKAHYA DESTANI.....	266
4.15. TÜRK DÜNYASINA SELAM DESTANI	267
4.16. MEYYAS NENE DESTANI.....	268
4.17. DESTAN YAZARLARINA DESTAN	269
4.18. AVCI İLE CEYLAN ve BİLBİL İLE HESBİHÂL DESTANI.....	270
4.19. ALTUNKÖPRÜ DESTANI	271
4.20. KİFRİ DESTANI.....	271
4.21. MURSA ALİ DESTANI.....	272
4.22. AKSU DESTANI.....	273
4.23. ERVİL DESTANI.....	274

BEŞİNCİ BÖLÜM

SÖZLÜK.....	276
SONUÇ.....	290
KAYNAKÇA.....	296
EKLE	300
ÖZGEÇMİŞ	334

KISALTMALAR

Ar.: Arapça.

Far.: Farsça.

Fr.: Fransızca.

İng.: İngilizce.

Ker. A. : Kerkük ağzı.

Rus.: Rusça.

Tuz. A. : Tuzhurmatu ağzı.

KULLANILAN TRANSKRİPSİYON İŞARETLERİ

- ‘ : Hemze “ء” işareti.
◌◌ : Aynı “ع” işareti.
ā: Uzun “a” ünlüsü.
ē: Uzun “e” ünlüsü.
í: Kısa “ı” ünlüsüdür. ı~i arası bir ses.
î: Kısa “i” ünlüsüdür. i~ı arası bir ses.
ō: Uzun “o” ünlüsü.
ú: Kısa “u” ünlüsü.
û: Kısa “ü” ünlüsü.
ħ: Geri boğumlanan ha sesi.
ħ: Hırıltılı hı sesi.
ğ: Arka damak “ğ” sesi.
ķ: Arka damak “k” “ق” sesi.

GİRİŞ

Türk dünyasının önde gelen şairlerinden olan “Muhammed Hüseyin Şehriyar”ın yarattığı “Haydar Baba’ya Selam” şiiri, Türk dünyasında dilden dile dolaşırken Irak Türkmen şairlerinin de kalemlerini durdurmadan şiirler yazmaya çalıştıkları görülmüştür.

Irak Türkmen şairleri, nazirelerinde kendi yaşadıkları bölgelerin şivesini göstermeye ve kültürünü tanıtmaya çalışmışlardır. Bu çalışmada, 20 Türkmen şairine ait 23 nazire, bir araya toplanarak Irak Türkmenlerinin ağızları, folkloru, millî gelenek göreneklere, yaşadıkları coğrafya, toplumsal olayları, yiğitlik ve şehitlik, hak ve haksızlık gibi konular, nazirelerin beşliklerinde göstermeye ve Şehriyar’ın Haydar Baba’ya Selam şiirinin Irak Türkmen edebiyatında da kazandığı değer belirtmeye çalışılmıştır.

Çalışma, beş ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Irak Türkmenlerinin tarihçesi başlığı altında Irak Türkmenlerinin tarihi, buldukları bölgeler, nüfusları ve Irak Türkmen edebiyatında Haydar Baba’ya Selam nazireleri üzerinde durulmuştur. Nazirelerden yola çıkılarak, ikinci bölümde “ses bilgisi” ve üçüncü bölümde “şekil bilgisi” yapılmıştır. Kerkük ve Tuzhurmatu ağızlarında görülen farklılıkları göstererek Türkiye Türkçesi ve Azerbaycan Türkçesiyle karşılaştırılmıştır. Gösterilen örneklerin yanında nazirelerin sıra sayıları ile beşliklerin sıra sayıları belirtilmiştir.

Dördüncü bölümde, Irak Türkmen şairleri tarafından yazılan çok sayıda nazireden ulaşılabilenlerin kimler tarafından yazıldığı, nazirenin adı, basılmış nazirelerin basılış yeri ve tarihi ile ilgili açıklamalar yapılmıştır. Elde bulunan nazirelerin on ikisi çeviri yazı sistemiyle teze dâhil edilmiştir: (Tuzhurmatu, Gürgür Baba’ya Selam, Gürgür Baba, Kaytaç Baba-Bir Ömür Destanı, Balım Baba’ya Selam Destanı, Vatan Destanı, Gulam Baba’ya Selam, İl Sevgisi, Yurdum Kerkük, Tuz ve Balım Nürden Destanı, Dede Kember Destanı, Koca Hünkâr Destanı). Sayfa sayısının artmaması için diğer nazirelerin ilk beşlikleri örnek olarak gösterilmiştir.

Beşinci bölümde ise Irak Türkmen bölge ağızlarına özgü sözcükler ağırlıklı olmak üzere seçme bir sözlük hazırlanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. IRAK TÜRKMENLERİNİN TARİHÇESİ

1.1. Irak'ta Türkmenlerin Oluşumu

Tarihî kaynakların ve bu konuda yapılan araştırmaların sonucuna göre Irak Türkmenlerinin Irak'a yerleşmeleri yedi ayrı döneme ayrılır:

Birinci Dönem

Irak'a Türkmenler bir büyük topluluk halinde hicret edip yerleşmişlerdir. Bu hicret Emevilerin hilafeti döneminde ordu kumandanı olan Übeydullâh'ın Türkmenlerden seçtiği 2000 okçu ve savaşçının Irak'ın güneyine düşen Basra şehrinde yerleşmelerini sağlamıştır. Türkmenlerin savaşçılar, büyük güce sahip olarak çok önemli zaferin kazanılmasında kritik roller üstlenmişlerdir. Ayrıca bu Türkmenler Araplarla karışıp, Kuran-ı Kerim'in dili olan Arapçayı öğrenmişler.

İkinci Dönem

Bu dönem Abbasilerin Hilafet yıllarına denk gelmektedir. Özellikle Büveyhiler'in 950-1050 yılları arasında bölgede hâkim olduğu yıllarda Türkmenlerin güçleri bir miktar zayıflamış olsa da varlıklarını ettirmeye çalışmışlardır. Büveyh hükümdarı Muizül devletin 945-967 yılları arasındaki iktidarında ordusunun çoğunu Türkmenler oluşturmaktadırlar.

Üçüncü Dönem

Bağdat ve Irak'ın büyük kısmının Selçuklunun ellerine geçtiği 1092-1194 yılları arasındaki dönemi kapsar. Türkmenler bu hâkimiyet sırasında Irak'a gelerek yerleşmişler. Bu dönemde birçok Türk beyliği kurulmuştur. Bu beylikler Erbil şehrinde Zeyneddin Küçük, Musul şehrinde Atabeyler ve Kerkük şehrinde ise Kıpçaklar beyliklerini sürdürmüşlerdir.

Dördüncü Dönem

Çoğunlukla Moğol hükümdarı Cengiz Han'ın önünden kaçan Harzemşah ordusu unsurları olan Türkmenlerin 1220-1250 yılları arasındaki yerleşimlerini kapsamaktadır. Bu bölgedeki varlıklarını günümüze kadar sürdürmekte olan ve Sultan Alaaddin'in annesi Türkan Hatun'un aşiretinden olan Bayatların bu dönemde bölgeye gelip yerleştikleri tahmin edilmektedir.

Beşinci Dönem

Bu dönem, Bağdat'ın Moğollar tarafından işgal edildiği 1258 yılından itibaren başlatılabilir. Moğol devleti, Türk olmasa da içerisinde birçok Türk unsur barındıran ve zamanla Türkleşmiş bir devlettir. İşgal yıllarında yerleşen bu Türk unsurlar, günümüze kadar Karatepe ve Sarlu Aşiretleri ismiyle varlıklarını sürdürmüşlerdir.

Altıncı Dönem

Bu dönem, 1370-1500 yılları arasındaki Akkoyunlu ve Karakoyunlu Türklerinin hâkimiyet yıllarını kapsamaktadır. Çoğunluğu göçmen yörük Türkmen unsurlardan oluşan bu iki dönemde Irak'tan Azerbaycan'a kadar çok geniş bir coğrafya Türkmenlerin hâkimiyeti altında olmuştur.

Yedinci Dönem

Osmanlı devletinin özellikle 1514 Çaldıran Savaşıyla başlayan Bağdat ve Irak'taki hâkimiyet yıllarını kapsamaktadır. Bölgenin Türkleşmesindeki önemli evrenlerden biridir. Etkileri günümüze kadar devam eden ve özellikle Erbil, Musul, Kerkük, Altinköprü gibi şehirlerin Türklerin önemli yerleşim alanları olduğu dönem olarak değerlendirilebilir, böylece Irak'a Türkmen hicreti askeri nedenlerden dolayı devam ettirilmiş. Daha sonra Türkmenler Irak'ta yerleşip ticaret, sanayi, ziraat ve siyaset gibi değişik işlerde çalışmışlardır.

1.2. Irak Türkmenlerinin bulunduğu bölgeler

Irak'ın kuzey-batısından başlayarak Musul vilayetine bağlı Telafer ilçesi ve buna bağlı olan köylerden itibaren, Musul ve etrafındaki yüzlerce köy, Erbil, Altunköprü, Kerkük ve etrafındaki köyler, Tazehurmatu, Tavuk, Salahddin iline bağlı olan Tuzhurmatu ilçesi ve etrafındaki Bayat köyleri, Kifri, Karatepe, Hanekin, Kızlarbat (Sadiye), Karağan (Celevla) ve köyleri, Şahraban (Mikdadiye), ülkenin güney-doğusunda bulunan Mendeli ve Berdre'ye kadar bir şerit üzerinde Irak Türkmenlerinin yaşadıkları sahalardır¹.

- Irak Türkmenlerinin bulunduğu bölgeler.

¹ - Kerkük İzzettin, Haşim Nahir Erbil ve Irak Türkleri, (Değişik Makaleleri), Kerkük Vakfı, İstanbul, 2004.

1.3. Irak Türkmenlerinin Nüfusu

Irak'ta Türkmen nüfusu birinci dünya savaşından sonra, Osmanlılar Irak topraklarından ayrıldıktan itibaren İngilizlerin işgaline girmiştir. Bu sebepten dolayı Irak Türkmenleri Osmanlı kalıntısı diye nüfusları gizlenmektedir. Resmi dili Arapça olan Irak'ta Kürtlerin yaşadığı bölgelerde Kürtçe konuşulur. Türklerin yaşadığı bölgelerde Türkçe konuşulur.² Lozan Konferansı sırasında alınan bir karar gereği, Osmanlı'nın Musul Vilayeti'nin sosyal, ekonomik ve etnik yapısını incelemek için kurulan Karma Komisyon'un raporuna göre, Hristiyan'lar 7.000-8.000, Yahudiler 1.000, Araplar 25.000, Kürtler 15.000-16.000, Türkler 15.000- 16.000 olarak belirtilmiştir. 1957'de yapılan nüfus sayımında Irak'ın nüfusu 6.300.000, Türkmenlerin nüfusu genellikle düşük gösterilerek 500.000 şeklinde belirtilmiştir. 1965'te Irak Planlama Başkanlığı'nın tahminine göre, Türkmen nüfusu 780.000 olarak belirtilmiştir. Irak devlet İstatistik Merkezi'nin, 1921, 1962, 1947, 1957 ve 1965 yılları için yapıldığı tahminler neticesinde 1988 yılında Irak nüfusu 18.100.000'lere ulaşmıştır. Bu resmi istatiklere göre Irak'ın etnik yapısı şöyledir: Hristitan 546.000 % 3, Türk 2.880.000 % 16, Kürt 3.230.000 % 18, Arap 11.444.000 % 63. Ortadoğu Türkmenleri Sempozyumu 1987'de, İngiltere'de yayınlanan "Inquiry" dergisindeki bir araştırmada ise, Irak'ta en az 1,5 milyon Türk'ün yaşadığı belirtilmiştir. Irak Planlama Başkanlığı'nın 2002 nüfus çalışmalarına göre, Irak'ın nüfusu 23-25 milyon arasında tahmin edilmektedir. Bu durumda Irak'taki Türkmen nüfusun da 3.700.000 ile 4.000.000 civarında olduğu görülecektir. Aradan geçen 10 yıldan fazla bir döneme rağmen savaş, saldırılar yüzünden Irak nüfusunun 25 milyon geçmediği anlaşılmaktadır. Bu durumda Irak Türkmen nüfusunun da 4 milyondan fazla olduğu görülmektedir.³

² SAATÇİ Suphi, Tarihi Gelişim içinde Irak'ta Türk Varlığı, Tarih Araştırmalar Vakfı, İstanbul, 1996

³ GÜZEL Hasan Celâl, Ortadoğu'da Türkmen Varlığı, Ortadoğu Türkmenleri Sempozyumu, 2014

1.4. Irak Türkmen Edebiyatında “Haydar Baba’ya Selam Nazireleri”

Türk dünyasında bu çağın en büyük simalarından biri ünlü Azerbaycan şairi Şehriyar’dır. Gerçek adı, Seyyid Muhammed Hüseyin Şehriyar olan şair, şiirde Şehriyar adıyla tanınmaktadır. Muhammed Hüseyin Şehriyar, 1904-1905 yıllarında Tebriz’de doğmuş ve 1905-1911 yılları arasındaki çocukluğu babasının köyü olan Heyder baba dağının eteklerindeki “Hoşgenab” köyünde geçmiştir. 1924’te Tahran’a giderek Tıp Fakültesine kaydolmuştur. Bir aşk macarası ve maddi imkânsızlıklar nedeniyle, Şehriyar Tıp Fakültesini terk etmek zorunda kalmıştır. Şehriyar Tahran’ı terk edip Meşhet şehrinde üç yıl memurluktan sonra tekrar Tahran’a gelmiştir. Sonradan tekrar devlet memuru olan Şehriyar, 30 yıla kadar bu hizmet süresinde edebi çalışmalarına devam etmiştir, Tahran’ı terk edip Tebriz’e döndüğünde “Haydar Baba’ya Selam” adında bir önemli eser yaratmış, doğrudan doğruya derin muhabbet dolu olan eseri meydana koymuştur. Bu eserin izinde yürüyerek Türk bölgeleri şairleri ve Irak Türkmen şairleri nazireler yazmaya başlamışlardır⁴.

Irak Türkleri ilk kez olarak bu ölmez şah eseri altmışlı yıllarda daha yakından tanımışlardır. Hakkındaki ilk yazı olan “Şehriyar ve Haydar Baba’ya Selam” adlı makale İbrahim Dakuklu tarafından Bağdât’ta çıkan Kardeşlik dergisinde 1964 yılında yayınlanmıştır. İbrahim Dakuklu, Prof. Dr. Ahmet Ateş tarafından hazırlanan Ankara Üniversitesi 1964’te yayınladığı ve 76 beşlikten oluşan birinci Haydar Baba’yı okurlara tanıtmıştır. Arkasından Üstad Ata Terzibaşı, bir Tebriz seyahatında şair ile görüşüp “Şehriyar” adlı makalesini yine aynı yıl aynı dergide yayınlamıştır.

Üstad Ata Terzibaşı makalesinde şair ile sohbetleri ve onun şahsi ve edebi hayatına dair bilgileri ve Haydar Baba’nın basımlarını ve onun ikinci bölümünü okurlara tanıtmıştır. İşte ilk olarak bu iki yazı nedeni ile geniş bir şekilde Haydar Baba destanı Irak Türkmenleri arasında yayılmıştır.

Tespit ettiğimiz nazireler, 20 Türkmen şairine ait olan 23 nazireden oluşmaktadır. Şiirler 11’li hece vezni ve beşlikler hâlinde yazılı, kafiye sistemi olarak da a\|b\|b kafiye sistemi kullanılmıştır. Nazireler genellikle ya coğrafi bir mekânın adı, ya da daha önce

⁴ İBRAHİM, Behcet Sadık, Şehriyar İlham Kaynağı, Kerkük, 2006.

yaşamış bir kişinin, bir velinin adıdır. Şairler, şiirlerini kendi yerel ağızlarıyla yazarken Irak Türkmen bölgeleri arasında fark görüldüğünden nazirelerde ağız farklılığı vardır. Bu farklılıklar, teklik ve çokluk 2. şahıs iyelik eklerinde, teklik ve çokluk 2. şahıs zamirlerinin genitif (ilgi) halinde ve bazı fiil kiplerinin teklik ve çokluk 2. şahıs çekimlerinde (n)'nin “v” ve “y” olarak geçtiği görülmektedir. Bu özelliklerine göre, Irak Türkmen ağızları iki gruba ayrılmaktadır:

- 1. “v” grubu:** Kerkük, Erbil, Dakuk, Karahan, Kızrabat(Kızıl Avant), Hanekin, Şahraban, Mendeli ve Bedre’de yaşayan Türkmenlerin ağızları bu gruba girmektedir: “ādúv, mezārúv” şekilleri gibi. Kıpçakçadan kalma v’li biçime Afganistan’da yaşayan Aşar ağızında, bir yandanda Azerbaycan’da Kuba’nın kuzeyindeki bazı köylerde rastlanır.
- 2. “y” grubu:** Tisin mahallesi, Beşir köyü, Bayat ağızı: Bastamlı, Abbut, Zengili, Bıravçılı ve Çardağlı köylerinde geçmektedir. Ayrıca Musul ve yöresinde bulunan Türkmen ağızı, Altunköprü, Tuzhurmatu, Tazehurmatu, Kifri, İmam Zeynelabdin ve Keretepe bu gruba girmektedir: “ādıy, mezārıy” şekilleri gibi. Bu ağızda Karayımca’da, Evrivan yöresindeki Azerbaycan ağızlarında ve Güney-doğu Anadolu ağızlarında da geçtiği görülmektedir⁵.

⁵ BULUÇ Saadettin, Mendeli (Irak) Ağızının Özellikleri, 1. Türk Dili Kurultayına Sunulan Bildiriler, 1972, Ankara, 1975, T.D.K. yay. s.(181-183)
ERGİN Muharrem, Azeri Türkçesi, İstanbul, 1971.

İKİNCİ BÖLÜM

2. SES BİLGİSİ

2.1. ÜNLÜLER

Irak Türkmen Türkçesinin Kerkük ve Tuzhurmatu ağızlarıyla yazılan “Haydar Baba” nazirelerinde tespit edilen başlıca ünlüler şunlardır:

a: Normal a

Türkçe Sözcüklerde: arka: arħa (8.12), elma: alma (1.61), parmak: barmağ (5.179), akşam: aħşam (9.7).

Yabancı Sözcüklerde: adem: adam Ar. (10.8), hayran: ħeyran Ar. (4.1), bahar: bahar Far.(7.25).

ā: Uzun a

Türkçe Sözcüklerde: āyri “başka” (8. 3), āltın Tuz. A. (1.2), bācī “kız kardeş” (8.17), bāğlı (10.71).

Yabancı Sözcüklerde: āsıl Ar.(11.194), vefasız bafāsız Ar.(8.45), tarih: tāriħ (4.87).

e: Normal e

Türkçe Sözcüklerde: bey: beg (7.17), bela: bele (8.95).

Yabancı Sözcüklerde: haber: ħeber Ar. (6.186), habbe: ħebbe Ar. (5.178), neşe Ar. (7.27), bedava: beleş Ar. (4.58).

ē: Uzun e:

Türkçe Sözcükler: beni: mēnī (1.3), erken: ertē (1.73), gel: gē (2.75).

Yabancı Sözcükler: mevsim: mēvsīm Ar. (4.28), “ēzīz Ar.(8.49), efēndī Rum. (8.130)

é: Kapalı e: e ile i arası bir sestir:

Türkçe Sözcüklerde: ét (11.128), év (10.58), yér (1.11), gēce (2.61), bēşîg (6.2).

Yabancı Sözcüklerde: çēşît Far. (8.14), néft Far. (3.22), méve Far. (11.15).

ı: Normal ı

Türkçe Sözcüklerde: sıra (1.15), yıldırım (3.40). kız Ker. A. (6.54).

Yabancı Sözcüklerde: fırsat: fırsant Ar. (12.3), çırağ Far. (12.75).

í: Kısa ı

Türkçe Sözcüklerde: sarı: sārí (10.63), dayı: dāyí (11.16), avcı: āvçí (11.28), yağmur: yāğış (2.60),

Yabancı Sözcüklerde: zalim: zālím (3.24), mazi: māzı (10.91).

i: Normal i

Türkçe Sözcüklerde: kıl: kı́l (5.158), kırk: kı́rġ (7.172).

Yabancı Sözcüklerde: ilaç: ı́laç Ar. (11.59), ilham: ilham Ar. (4.85), iman: iman (10.183).

î: Kısa i

Türkçe Sözcüklerde: yeddî (12.105), iyi: éyyî (11.129), tēkîn “kadar, gibi”(2.80), eski: ēskî (12.38), şimdi: indî (7.4).

Yabancı Sözcüklerde: tamir: tē°mîr Ar.(12.1), cahil: cāhîl Ar. (10.31), şair: şā°îr (6.186).

o: Normal o

Türkçe Sözcüklerde: ocak: ocağ (6.19), orta: orta (1.32), sonra: sora (1.65), toprak: torpag (4.70), yol: yol (6.67).

Yabancı Sözcüklerde: çeviz: kız Far. (8.48), bostan: bostan Far. (5.210)

ō: Uzun o

Türkçe Sözcüklerde: odun: ōdún (6.89), oyun: ōyún (6.81), oku: ōhú (8.57).

Yabancı Sözcüklerde: dōstú Far. (6.6).

ö: normal ö

Türkçe Sözcüklerde: güzel: gözel (8.2), över: öger (11.174), öz (12.53), gök: gög (4.16), sök (8.20). çöl (10.161).

Yabancı Sözcüklerde: çöp Far. (12.24).

ō: Uzun ö

Türkçe Sözcüklerde: özgúr (10.36), dök: tök (6.53), büyük: böyüg (7.137), gönül (4.82), köprü (10.37), ōlú (10.146).

u: normal u

Türkçe Sözcüklerde: yumru (1.58), uyku: **yu**hu (4.3), suç (6.80), tut (6.82), kuş: **ku**ş (6.46).

Yabancı Sözcüklerde: muhtaç: **mu**htaç Ar. (6.90) murat: **mu**rad Ar. (10.168).

ú: Kısa u

Türkçe Sözcüklerde: **bú** (6.204), **ölú**p (7.70), otur: **ótú** (5.128), olsun: **össún** (6.170),

ü: normal ü

Türkçe Sözcüklerde: **ü**ç (5.70), **gün** (12.86), **üzüm** (6.18).

Yabancı Sözcüklerde: **ü**mmet Ar. (4.63), **ü**mür Ar. (7.88).

ú: kısa ü

Türkçe Sözcüklerde: kesik: **kēsú**k Ker. A. (11.96), gözü: **gözú** (12.3), **çöktú** (4.42), **kötú** (1.90), değil: **dögú** (9.29).

Yabancı Sözcüklerde: **mēlú**l Ar. (10.73).

2.1.1. Kapalı “e” Durumu

Türk dili üzerinde çalışanlar arasında Sir G. Clauson, N. A. Baskakov, E. R. Tenişev genel Türkçede kapalı é ünlüyle birlikte 9 aslî ünlü olduğunu kabul ederler.⁶ Gerek Sir G. Clauson, gerekse J. Eckmann Eski Türkçe ve Orta Türkçe metinler üzerinde yaptıkları çalışmalarında hem “i” hem de “è” ünlü seslerini karşılayan Arapça (ع) harfiyle yazılmış olan sözcüklerde kapalı é ünlüsünü özellikle göstermeye çalışmışlardır.⁷ Ancak, Türkiye’de yayınlanmış olan Orta Türkçe ve Çağatayca metin transkripsiyonlarında Arapça ”y” ع harfinin ünlü olarak karşılığında yalnızca i yazılmakta ve kapalı é gösterilmemektedir.⁸ Kapalı é Oğuzca’da, diğer birçok tarihi ve çağdaş lehçelerde olduğu gibi ya tek heceli sözcüklerde ya da sözcüğün ilk hecesinde bulunmaktadır. Z. Korkmaz, Eski Türkçedeki kapalı é sesinin bir lehçe özelliği ifade ettiğini ve Oğuz Türkçesi’ne özgü bir belirti olduğunu ve bu sesin daha çok Oğuz Türkçesi tarafından benimsendiğini ifade etmektedir.⁹ Bununla birlikte, aslî kapalı é sesinin Oğuz grubu dışından olan ve Türkçe’nin en eski lehçeleri olarak kabul edilen Saka ve Halaç Türkçeleri’nde, ayrıca Karluk ve Kıpçak grubu lehçelerinde de kullanıldığı görülmektedir. Kapalı é’nin Çağdaş Türk Lehçeleri’ndeki örneklerini incelemeye Oğuz grubu ile başlayalım.

N. Özkan, Gagavuz Türkçesinde é sesinin, ē sesinden iki derece daha dar olduğunu ve sesin sözcük başında bir y türemesiyle söylendiğini, fakat bu durumun yazıya yansımadığını belirtir ve ên (okunuşu yèn), êk(okunuşu yék), êrā (okunuşu yērā) , êşi (okunuşu yêşi) örneklerini verir.¹⁰ Gagavuz Türkçesi asli kapalı é’lerle birlikte ikincil kapalı é seslerinin sıklıkla görüldüğü bir Oğuz Lehçesi’dir. Bu ikincil kapalı é sesleri genelde orta ve son hecelerde şimdiki zaman çekiminde, a ve açık e seslerinin daralmasıyla,

⁶Sir G. Clauson, *Turkish and Mongolian Studies*. London: The Royal Asiatic Society of Great Britain and Ireland, 1962, s. 83, 84; N. A. Baskakov, *İstoriko-tipoloğičeskaya fonologiya tyurskix yazıkov*. Moskova: Nauka, 1988, s. 15; E. R. Tenişev (ve başkaları), *Sravnitel’no-İstoričeskaya Grammatika Tyurskix Yazıkov: Fonetika*. Moskova: Nauka, 1984, s. 17.

⁷Sir G. Clauson, *An Etymological Dictionary of the Pre-Thirteenth Century Turkish*. Oxford: Oxford, 1972; J. Eckmann, *Chagatay Manual*. Bloomington: Indiana University, 1966; J. Eckmann, *Harezmi, Kıpçak ve Çağatay Türkçesi Üzerine Araştırmalar* (Haz. O. F. Sertkaya). Ankara: Türk Dil Kurumu, 1996

⁸K. Eraslan, “Çağatay Şiiri” *Türk Dili Dergisi* (Türk Şiiri Özel Sayısı II), sayı: 415-417 (1986), s. 564-718; K. Eraslan, *Ali Şîr Nevâyî: Nesâyimü’l-Mahabbe min Şemâyimi’l-Fütüvve*. İstanbul, İstanbul Üniversitesi, 1979; B. Yücel, *Bâbü Divânı*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi, 1995; Y. Karasoy, *Şiban Han Dîvânı*. Ankara: Türk Dil Kurumu, 1998; v.b.

⁹Bk.Z. Korkmaz, *agm.*, s.205

¹⁰Bk.Nevzat Özkan, *Gagavuz Türkçesi Grameri*, TDK, Ank.1996, s.41

i-e arası uzun bir ses olarak ortaya çıkmaktadır. Mesela; alèrim, görèrsin, dèer vs. İkincil kapalı è sesleri Gagavuz Lehçesi'ndeki eklerde de görölmektedir.¹¹ Türkmen Türkçesi e harfi bakımından zengin Türk lehçelerinden biridir. Kiril harfli Türkmen alfabesinde birçok lehçede olduğu gibi, e sesleri üç farklı işaretle gösterilirdi (e, ə, ɛ)¹². Bu işaretlerden ə sözcük başındaki kapalı è'ye, e harfi ise iç sesteki kapalı è'ye tekabül eder. Fakat e sesi sözcük başında, Gagavuz Türkçesinde olduğu gibi, yazıya yansımayan y türemesiyle birlikte okunmaktaydı. Türkmen Türkçesindeki açık ā sesinin ise diğerlerine nazaran biraz daha açık olduğu görölmektedir. Ayrıca, Türkmen Türkçesi açık e seslerini daraltarak ikincil kapalı è sesine dönüştüren bir Oğuz Lehçesi'dir. Şöyle ki, diğerlerinde açık ā ile telaffuz edilen birçok sözcük, Türkmen Türkçesinde kapalı è ile ifade edilmektedir: mèn, sèn, gèl, tèlbè (deli, tilbe). Ana Türkçede kapalı è'li olduğu varsayılan birçok sözcük Türkmen Türkçesinde, Karluk grubunda olduğu gibi, yuvarlaklaşarak “ö” olmuştur.¹³ Mesela, öy (èv), öyür- (èvir-), söy-(sèv-)vs. Türkiye Türkçesinde ise kapalı è sesleri i'den è'ye geçiş olarak kabul edilmektedir.¹⁴ Şöyle ki Eski Anadolu Türkçesi veya Eski Türkiye Türkçesi olarak da adlandırılan tarihi Oğuz Türkçesinde kapalı e'lerin i olarak kullanıldığı eski yazmalardan tespit edilmektedir: bil-, biş-, di-, gice-, girü-, il- “el-, yabancı”, il- “ülke, memleket”, vir-, yi- vs.¹⁵ i~è değişiminin Azerbaycan ve Osmanlı Türkçe'lerinde, hangi aşamada gerçekleşmiş olduğunu tam olarak tespit edememizin sebebi bir anlamda dönemin elyazma metinleri arasındaki farklılıklardır. Kapalı e seslerini en iyi yansıtan ve devam ettiren Oğuz lehçelerinden biri Azerbaycan Türkçesidir. Irak Türkmen Türkçesinin Kerkük ve Tuzhurmatu ağızlarında da normal e ve uzun e'nin yanında kapalı e'ninde belirgin bir şekilde bulunduğu tespit edilmiştir. İncelediğimiz nazirelerde è'nin her zaman ilk hecede bulunduğu görölmektedir:

èv (5.120), gèz- (1.1), gèç (5.19), vèren (1.6), geçmiş: gèçîp “” (5.3), yèl (5.16), yedi: yèddî (6.3), mèv (11.241), söylemedim: dèmèdîm (10.193), gèce (8.1). vèr (11.129), sèç (6.5) gèt (2.40), èvlad (10.26).

¹¹ Bkz. Özkan N. Gagavuz Türkçesi: TLG, Ankara 2007, s. 93-137

¹² Bk. A. B. Ercilasun, Örneklerle Bugünkü Türk Alfabeleri, Kültür Bakan. Yay.,Ank. 1996, s. 14

¹³ Kara M., Türkmen Türkçesi, TLG, Ankara 2007: s. 236

¹⁴ Bk. Muharrem Ergin, Türk Dilbilgisi, Bayrak yay., İst. 1987, s.55

¹⁵ Bk. F.K.Timurtaş, Osmanlı Türkçesi Grameri III, İst.1991, s.326

2.1.2. Uzun Ünlüler

Köktürk ve Uygur metinlerinde uzun ünlülerin bulunduğunu bilmekteyiz. Bugün yaşayan lehçelerden Yakutça, Özbekçe v.b. lehçeler dışında, Azerbaycan Türkçesi ve Türkmençe de uzun ve ikiz ünlüleri ile tanınmış Oğuz lehçeleridir. Son yıllardaki araştırmalar ilk hecelerdeki ünlü uzunluklarının Eski Anadolu Türkçesinde de bulunduğunu ve bu uzunlukların XIII. XIV. yüzyıllardaki harekeli metinlerde, hem hareket işaretleri hem de elif, vav, ye gibi ünlü işaretlerinin yazılması suretiyle belli edildiğini ortaya koymuştur¹⁶. Bu uzunlukların zamanla Türkiye Türkçesi yazı dilinde kaybolduğu, ancak Anadolu ağızlarında hâla süregeldiği bilinmektedir¹⁷. Oğuz-Türkmen lehçelerindeki āç, āç-'acıkmak', ād, āt 'at, isim', āğu 'ağı, āl 'al, ārı 'temiz', āş, āz, bāş gibi birçok sözcüğün ilk hecelerindeki uzunlukların Eski Türkçe dönemi ile paralel olarak bugüne değin sürdürülmüş olması, Eski Türkçe dönemindeki bu uzunlukların Oğuzca'yı da temsil etmekte olduğunun bir kanıtıdır¹⁸.

Irak Türkmen Türkçesinin Kerkük ve Tuzhurmat ağızlarının belli başlı özelliklerinde de uzun ünlüler bulunduğu dikkat çekmektedir. Bu uzunlukların bir kısmı aslî uzunluklardır ve bir kısmı ise ikincil uzunluklardır.

2.1.2.1. Aslî Uzunluklar

Bir dilin bilinen ilk örneklerinden beri uzun olan ünlüleridir. İlk örnek her zaman ve mutlaka doğru ve aslî şekil olmayabilir. Ancak daha önceki biçimi bilinmediği için ve daha sonra herhangi bir ses olayı ile değişmediği için, ilk örnekten itibaren uzun ünlülü olan şekillere “birincil/ aslî uzunluklar” diyoruz. Göktürk ve Uygur yazılı metinleri ile özellikle Çağdaş Türk dillerinden olan Saha Türkçesi, Türkmen Türkçesi, Halaç Türkçesi ve Özbek Türkçesinin Kara-Bulak ağızında birincil uzun ünlülerin sistemli bir biçimde korunduğu bilinmektedir. Kimi Türk yazı dillerinde ise bu birincil uzun ünlüler ya geride hiçbir iz bırakmadan bütünüyle normal süreli ünlüler haline dönüşmüşler ya da yanlarındaki ünlü ve

¹⁶Bkz. Z. Korkmaz, Eski Anadolu Türkçesindeki Asli Ünlü Uzunlukları, DTCF. Derg. C. XXVI /3-4, s. 49-66.

¹⁷ Bkz. Z. Korkmaz, Güney-Batı Anadolu Ağızları: Ses-Bilgisi. Ankara Üniv. DTCF. yayım 1956, s. 16-22.

¹⁸ Eski Türkçedeki ilk hece ünlü uzunlukları için bkz. Alt. Gr. § 14.; T. Tekin, A Grammar of Orkhon Turkic (Kısaltması: Orkhon Turkic) s. 5

ünsüzler üzerinde ikizleşme, ünlü genişlemesi, türeme ve tonlulaşma gibi çeşitli etkiler bırakarak kaybolmuşlardır.¹⁹ Osman Nedim Tuna, Köktürk ve Uygur belgelerinde uzun ünlülü olarak tespit ettiği ekleri sınıflandırarak listelemiş ve örneklendirmiştir. Bu eklerden bazıları standart Türkiye Türkçesine ve Türkiye Türkçesi ağızlarına kadar gelememiş, bazıları, birtakım ses değişiklikleriyle gelmiş, bazıları da herhangi bir değişiklik yaşamadan günümüze kadar gelmiştir. Bugüne kadar Anadolu ağızlarıyla ilgili yapılan çalışmalarda tespit edilen birincil uzun ünlülü kelimelerin neredeyse tamamı Bursa yerli ağızlarında kullanılmaktadır. Birincil ünlü uzunlukları, bu uzunluğu barındıran kelimelerin bugünkü türevlerinde de devam etme özelliği göstermektedir. Ayrıca birincil uzun ünlülü kelimelerde zaman içinde görülen ünlü değişiklikleri, kelimedeki ünlünün uzunluğunda herhangi bir etkide bulunmamıştır²⁰. *ēki, āt, çōh, sāg, cān, tōy* “*düğün, tōh*, Irak Türkmen ağızı araştırmalarında kimi aslî uzunluklar var olduğunu kabul ediyor kimi de bulunmadığını belirtiyor. Biz de araştırmamızda nazirelerde geçen sözcükleri teleffuzuna dayanarak bulunmadığını belirttik. *at* (4.17), *çoh* “*çok*”(1.127), *sağ* (4.85), *can* (2.10), *toh* “*tok*”(5.186), *gör* (2.11).

2.1.2.2. İkincil Uzunluklar

İkincil uzunluklar ise dillerin bilinen ilk örnekleri itibariyle uzun olmadıkları halde, daha sonraki dönemlerde ünsüz düşmesi, ünsüz erimesi, ünlü birleşmesi ve hece kaynaşması gibi sebeplerle uzamış olan ünlülerdir²¹. Fonetik etkinin sonucu olan, dolayısıyla belirli bir nedene götürülebilinen(ikincil) uzunluklardır.²²Düz geniş “a, e” ve yuvarlak geniş “ö, o” ünlülerinde göze çarpmaktadır.

¹⁹ BURAN, Ahmet Çağdaş Türk Yazı Dillerinde ve Türkiye Türkçesi Ağızlarında İkincil Uzun Ünlüler, II. Kayseri ve Yöresi Kültür, Sanat ve Edebiyat Bilgi Şöleni, Erciyes Üniversitesi, (10.12 Nisan 2006- Kayseri)

²⁰ ŞAHİN Hatice, Bursa Yerli Ağızında Uzun Ünlüler Üzerine, *Diyalektolog*, Kış 2012, S. 5, s. 1-7.

²¹ İkincil uzun ünlüler için Çağdaş Türk Lehçelerinde şu adlar kullanılmaktadır: “Az. sonraki uzanma, Tkm. ikinci uzunluk, sonkı uzunluk; Gag. ikincili uzunnuk; Özb. İkkinçi çozıqlık; Uyg. İkkinçi uzuluq; Tat. İkkinçel ozınlık; Kmk. (sozuk awazda) son tuwulungan uzunluk; Başk. İkensel ozonloq; Karç-Malk. (tawuşnu) ekinçi daracada uzunluğu; Nog. Ekinşi uzunluk; Kzk. Ekinşi uzındık; Krg. Koşumça sozulmalık; Alt. Ekinçi uzunlık-ekinçi bükten uzun tıbış; Hks. Pütken uzun tapsaglar-püdizinen uzun tapsaglar; Tuv. İ’yigi çergenin uzun *a’jık ünneri*; Şor. **iyginçi uzunı*” Bk. Emine Gürsoy Naskali, Türk Dünyası Gramer Terimleri Kılavuzu, TDK Yay. Ankara 1997, s. 51

²² İSMAİL Loqman Nader, Irak Türkmen Türkçe’sinin Bayat Ağızı, Yüksek Lisans Tezi, Kayseri, 2013.

Geniş ünlüyü (a ,e, o, ö) kök veya gövdesinde bulunduran sözcükler, çekim ve yapım eklerinde: dar ünlü (ı, i, u, ü) varsa; geniş ünlüde uzama görülür. Bāşúva “başına” Ker. A. (2.59), gēldî (3.1) āltún “altın” Ker. A. (10.165), ōlúp “olmuş” (7.70).

Irak Türkmen ağızlarında genellikle ünsüz düşmesinden ve kaynaşmasından dolayı uzadığını görmekteyiz. Vallā (2.100), gel: gē (1.17).

2.1.3. Kısa Ünlüler

Irak Türkmen Türkçesinin Kerkük ve Tuzhurmatu ağızlarında kısa ünlülere de sıklıkla rastlanmaktadır. Bu kısaltmalar genellikle uzun geniş ünlülerden sonra gelmesi halinde görülmektedir. Ādúv (2.7), dōgú (9.29), kaçtı (5.183).

u,ü ünlülerin yuvarlaklaşma süresini tamamlamadığı için birinci heceden sonraki hecelerde kısa teleffuz edilmektedir: Günú (1.7), vurdúlar (1.118), bütún (5.49), üstú (11.197), duzú (12.8), uzún (5.168).

2.1.4. Ünlü Uyumları

Türkiye Türkçesinde kalınlık-incelik uyumu dışında kalan alıntı sözcüklerin Irak Türkmen Türkçesi ve Azerbaycan Türkçesinde ünlü benzeşmeleri neticesinde uyuma bağlandığı görülür: avare: avara, badem: badam, cevap: cavab, ezan: azan, helal: halal, kale: kala, selam: salam.²³

2.1.4.1. Kalınlık-İncelik Uyumu

Bir sözcüğün birinci hecesinde kalın bir ünlü (a, ı, o, u) bulunuyorsa, diğer hecelerdeki ünlülerde kalın; ince bir ünlü (e,é, i, ö, ü) bulunuyorsa diğer hecelerdeki ünlülerde ince olur.

Türkiye Türkçesi ve Azerbaycan Türkçesinde bulunan kalınlık-incelik uyumunun Irak Türkmen Türkçesinde de oldukça sağlam olduğu görülür. Türkiye Türkçesinde uyuma

²³GÖKÇÜR, Engin, Azerbaycan Türkçesi İle Doğu Anadolu Ağızlarındaki Ortaklıklar üzerine, International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 7/4, Fall 2012, p. 1801-1824, Ankara.

aykırı Türkçe sözcükler ve yabancı sözcükler Irak Türkmen Türkçesindeki iki ağızda da uyuma girmektedir.

Kader: keder (9.127), selam: salam, helal: h  lal (1.100), d  nya: d  nye (10.16), g  nah: g  ne   (1.97), karde  : karda   (6.47), bug  n: b  g  n(8.55), beyaz: bayaz (1.5).

ki Eki: Kerk  k ağızı v’li grup T  rkiye T  rk  sinde olduğu gibi   nl   uyumuna aykırı olarak kullanılır. Tuzhurmatu ağızı y’li grup ise Azerbaycan T  rk  sinde olduğu gibi ses uyumuna bağlı olarak kullanılır.   fast  k   (7.14) Ker. A.   fast  k   Tuz. A., ond  k   (5.167), ond  k  , y  st  gd  k   (11.113) Ker. A., y  st  gd  k  . mad  mk   (2.76).

2.1.4.2. D  zl  k-Yuvarlaklık Uyumu

Irak T  rkmen ağızlarındaki d  zl  k-yuvarlaklık uyumu; Tuzhurmatu ağızı y’li grup ile yazılan nazirelerde Kerk  k ağızı v’li gruptan daha sağlam bir uyum sağladığını g  rmekteyiz.

Tuzhurmatu Ağızı, y’li grup:   lt  n “altın”(1.3), Y  h  n “yakın”(7.124).

Kerk  k Ağızı, v’li grup:   lt  n “altın” (11.98), y  h  n “yakın” (11.129) y  lg  z “yalnız” (11.85).

2.1.5.   nl   DeėiŐ imleri

2.1.5.1. İncelme

(a: e , ı: i, u:   )

kara: kere (2.50, hasan: h  sen (5.210), pı  ak: pı  ağ (10.24),), kılı  : k  lin   (11.192), ruh: r  h (4.73), dua: d  e (8.68), kış: k  Ő  (1.45), cuma: c  m’e (5.136).

2.1.5.2. KalınlaŐ ma

(e: a, i: ı,   : o,   : u)

ateŐ : ataŐ  (10.106), beyaz: bayaz (1.5), d  Ő man: duŐ man (11.192), bah  e: baħ  a (1.1), t  vbe: tob  -s  (1.88), zalim: z  lim (1.106), T  rkmen: T  rkman(7.135), g  nd  z: gunduz(11.64).

2.1.5.3. Daralma

(o: u, e: i)

molla: mulla (7.7), model: mōdîl.

2.1.5.4. Dar Ünlülerin Genişlenmesi

(î: e, ı:ê,e, u: o, ü: ö)

in: en- (6.89), iyi: êyyî (7.8), yine: gene (9.17), hırsız: hêrhîz (10.158), ulâştım: olâştım (11.7), güzel: gōzel(7.68), büyük: bōyûg (8.21).

2.1.5.5. Düz Ünlülerin Yuvarlaklaşması

(ı: u, î: u, ü: ü)

firat: furat (5.170), yalnız: yâlgûz Ker. A. (8.33), eksik: êssûk Ker. A.(8.27).

2.1.5.6. Yuvarlak Ünlülerin Düzleşmesi

(o: a, , ö: e,ê, ü: i)

söyle: sele (7.44), böyle: bele (9.5), güvenmek: gıvenmêgîm Ker. A.(11.106), yürüdün: yêrîdûv Ker. A. (2.15), gönül: gêvîl (7.174), bülbül: bilbil(10.143).

2.1.6. Ünlü Düşmesi

Irak Türkmen ağızlarıyla yazılmış söz konusu nazirelerde, değişik fonetik sebeplerle ünlü düşmesi görülmektedir:

2.1.6.1. Ön Seste Ünlü Düşmesi

Irak Türkmen Türkçesinin ağızlarında çok az rastlanmaktadır. Nazirelerde tespit edilen örnekler:

itek-lerim: tek-lerem(8.175), ikindi: kindî (4.65), iki: ki Ker. A. (8.80).

2.1.6.2. İç Seste Ünlü Düşmesi

Irak Türkmen ağzında çok yaygın bir şekilde görülmektedir. Teklik ve çokluk 1. şahıs iyelik eki almış sözcüklerde görülmektedir. Elimizde: ělmîzde (8.10), belimiz: bêlmîz (3.6), evlerimiz: ěvlêrmîz (8.47), birisi: birsî (6.96), kapısını: kâpsíní (2.40), köyümüzün: kôymûzün (11.217)

2.1.6.3. Lokatif ve Ablatif Eki Alan Sözcüklerde Ünlü Düşmesi

Lokatif-ablatif eki almış olan sözcüklerde vurgusuz orta hece ünlüsünün düştüğü görülmektedir.

buradan: burdan (8.19) .

2.1.6.4. Kelime Birleşmelerinde Ünlü Düşmesi

Ünlü ile biten bir sözcükden sonra, ünlü ile başlayan diğér bir sözcük geldiğinde ünlülerin biri düşerek iki sözcüğün birleştirdiğini görmekteyiz. ne ěyler: nêyler (4.16), ne oldu: nöldúğun (4.73), ne okur: nôhúru (9.28).

2.1.6.5. “r” ve “l” Ünsüzlerinin Yanında Ünlü Düşmesi

Irak Türkmen ağzların da “r” ve “l” ünsüzleriyle biten fiillerin geniş zamanın 1. şahıs teklik ve çokluk çekimlerinde, ünlülerin düştüğü görülmektedir.

soraram: sorram (8.5), bilerim: billem, (11.80), görerim: görrem (10.77), kalırım: kállam (9.33).

2.1.6.6. i- “kAn” Ünlü Düşmesi

i- kAn zarf-Fiil çekimi birleşik yazılınca “i-” ek fiilinin düştüğü görülmektedir.

Tendirdey-ken (1.55), uşağ-kan (1.59), durar-kan (1.102), sayağ-kan (2.33), yiher-ken (2.78), dağlar-kan (3.43), kaçır-kan (4.67), çihér-ken (5.37), gèder-ken (9.4), hışıldar-kan (10.78).

2.1.7.Ünlü Türemesi

Nazirelerde iki sözcükde ünlü türemesi görülmektedir. su: **ussú** Tuz. A.(1.17), ters: **terse** (11.237).

2.2. ÜNSÜZLER

2.2.1. Ünsüz Türleri

Irak Türkmen Türkçesi ağızlarında bulunan ünsüzler diğer Türk dillerinde kullanılan ünsüzlerden birkaç ünsüz dışında çok büyük farklılık göstermemektedir. Nazirelerde tespit edilen ünsüzler: **b, ç, c, d, f, g, ğ, h, ĩ, ħ, j, k, k̄, l, m, n, p, r, s, ş, t, v, y, z**'dir.

Çift Dudak Ünsüzleri: **b, p, m**

b: **bézar** (6.100), **bilbil** (10.143), **°eceb** (7.66).

p: **pay** (5.47) bulur: **tapar** (1.31), **tutup** (8.93).

m: **merd** (1.40), **yaman** (11.73), **yuldurum** (5.81).

Diş-Dudak Ünsüzleri: **v, f**

v: **verîp** (4.58), **gévîl** (1.117), **év** (10.57).

f: **feleg** (11.236), **kēfil** (4.41), **saf** (1.19).

Diş Ünsüzleri: **d, t, n**

d: **dōġú** (9.42), **yēddî** (6.8), **yad** (10.1).

t: **téz** (7.112), **yurtsuz** (10.117), **süt** (6.18).

n: **nece** (9.42), **ķilîñç** (1.85), **yēsîn** (5.121).

Damak-Diş ünsüzleri: **c, ç, j, ş**

c: **cavab** (2.99), **°ecem** (6.161), **ac** (6.90).

ç: **çēkîp** (12.89), **küçüg** (11.69). **üç** (7.104).

j: **müjdelerde** (11.241).

ş: **şānımız** (3.31), **yēşîl** (12.2), **bēş** (7.9).

Ön Damak Ünsüzleri: g, k, l, r, y, s

g: gēldî (3.1), yēngî (6.86), üskeg (10.74).

k: köme (5.59), pek (5.81), şeker (1.61).

l: lēş- (1.88), yel (10.182), yalan (12.7).

r: reng (5.153), véren (2.51), cevher (4.90).

y: yāgîş (4.35), oýún (13.112), koy (6.116).

s: sora (12.117), kıtsälliğın (17.3), meyyas (16.4).

Arka Damak Ünsüzleri: ğ, ƣ

ğ: ğem (8.118), yıǵnāğî (8.16), tāvîğ Tuz. A. (6.89).

ƣ: ƣuş (12.79), Āƣsú (22.2), şafaƣ (3.30).

Gırtlak Ünsüzü: h, ħ, ģ

h: harda (22.4), şah (1.118), daha (5.141).

ħ: ħünkār (12.77), oħúnan (5.4), toħ (17.1).

ğ: ħēsîd (6.134), ħēħrîne (22.1), sebbeh (1.1).

2.2.2. Ünsüz Değışimleri

2.2.2.1. Ötümlüleşme

k: g değışmesi

Bu değışme sözcük başında, ortasında, sonunda ve ince ünlülerin yanında görülmektedir:

Sözcük sonunda: köpük: kōpúğ (1.11), yüksek: üskeg (6.201), köpek: köpeg (1.64).

t:d değışmesi

Sözcük başında: taş: daş (1.64), tat: dad (17.5), Tuzhurmatu: Duzħurmātî (1.1).

Sözcük sonunda: azat: azad (4.27), arvat: arvad (8.120), yoğurt: yōğúrd (11.177).

p:b değışmesi

Sözcük başında: parmak: barmağ (6.89), pazar: bazar (10.125), pişmek: bişmeğ (11.101),

patlıcan: bādíncan (11.33).

Sözcük sonunda: harap: Һarab (11.223), hesap: Һisab (5.2).

ç:c değişmesi

Sözcük başında: çift: cüt (10.112)

Sözcük sonunda: ağaç: ağac (4.56), aç: ac (6.90), ilaç:  ilac (11.59), güç: güc (12.76).

2.2.2.2. Ötümsüzleşme

g:k değişimi:

Sözcük başında: göç: köç (10.21).

d: t değişmesi:

Sözcük başında: diken: tikan (6.8), dök: tök (6.53), dükkan: tukan (9.10).

b:p değişimi:

Sözcük başında: bıçak: piçağ (6.14).

c:ç değişimi:

Sözcük sonunda: karınca: ҡarınça (10.81).

2.2.3. Ünsüz Düşmesi

2.2.3.1. Başta Ünsüz Düşmesi

Azerbaycan Türkçesinde olduğu gibi Irak Türkmen Türkçesinde de ön seste y-'nin durumuyla ilgili olarak dikkatleri çeken en önemli özellik düz-dar ve düz-yuvarlak ünlülerin önündeki y-'lerin lehçe ve ağızlarda da rastladığımız, belirli sözcüklerde düzenli olarak düşmesidir. y- : ø- : yıl: il, yıldırım: ildırım, yılan: ilan, yitir- : itir-, yıldız : ulduz, yüce: uca, yürek: ürek, yüzük: üzük, yüzücü: üzgüçü, yüzlemek: üzlemek, yüzmek: üzmek, yüzgeç: üzgeç, yiğit: iyid, yirmi: igirmi²⁴. Nazirelerde rastlanılan sözcükler: yılan: ilan (1.81), yıl: il (7.65), yigit: igid (8.115) yüzüm: üzüm (7.35), yumşak: imşag (10.34), yürek: üreg (8.100), yiğit: igid (8.115).

²⁴ALİBEKİROęLU, Sertan, Türkçede ön seste Y, International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 8/1 Winter 2013, p. 685-710, ANKARA

Nazirelerde düz ünlülerin bulunmasına rağmen y- sesini koruyan çok sayıda sözcüğe de rastladık. yırtanlar: yurtannar (1.37), yufka: yuḡa (10.136), uyku: yuḡu : (4.40), yumru (1.58), yımırta: yumurta (11.198), yurt: yurd (11.215), yük (5.203), yüz “sayıs”: yüz (6.32).

2.2.3.2. Ortada Ünsüz Düşmesi

böyle: bele (11.88), söyle: sele (7.44), sonra: sora (10.33), çift: cüt (5.37), tövbe: tobā-sí (1.88).

2.2.3.3. Sonda Ünsüz Düşmesi

kalk: ḡā (7.31), vallah: vallā (2.100), hep: hē (5.121), yok: yō (2.43).

2.2.4. Ünsüz Türemesi

Ünsüz türeme olayı sözcüğün ilk, orta ve sonunda görülmektedir.

2.2.4.1. Önda Ünsüz Türemesi

Ünlüyle başlayan sözcüklerin başında “h” sesi türemesi görülebilir. alev: halav (3.10), ör: hōr (11.207), elbet: helbet (7.132).

2.2.4.2. Ortada Ünsüz Türemesi

Irak Türkmen Türkçesinin Kerkük ve Tuzhurmatu ağızlarında sözcük içindeki ‘b, d, n, t, y, r’ ünsüzlerinin türemesi gözlemlenir. fırsat: firsant (6.163).

2.2.4.3. Sonda Ünsüz Türemesi

Sonda türeme durumu Irak Türkmen Türkçesinde az görülmektedir. ya: yan (6.30).

2.2.5. Ünsüz İkizleşmesi

Ünsüz ikizleşmesi bu ağızların belli başlı özelliklerinden olup nazirelerde birçok sözcükte önümüze çıkmaktadır.

b: sabah: sebbeh (1.1).

c: acı: eccî (8.88), hacı: hēccî (11.81).

d: yedi: yēddî (11.91).

f: aferin: effērîm. (5.195)

k: ikiz: ēkkîz (9.135), iki: ikkî Tuz. A. (9.17), leke: lekke (8.54).

ķ: akıl: ēāķķîl (11.32), sakal: seķķel (5.45), çakal: çakķal (5.65), sakız: sāķķîz (6.98).

l: deli: dēllî (5.26), delik: dēllúk Ker. A. (5.27).

n: kına: hınna Ker. A. (10.69).

p: tepe: teppe (2.321), topuk: tōppúğ-ú (8.19).

r: diri: dîrrî-sin (6.202), deri: dērrî-sini (7.141).

s: kısa: ķisse (6.104), eksik: ēssîk Tuz. A. (8.27)

ş: ışık: işşîğ (10.1) döşek: döşşeg (7.144).

t: keten: kettēn(6.43), otuz: öttúz (8.118).

y: ayıp: ‘eyyîb (8.2), iyi: éyyî (11.129), kaya: ķeyye (1.58), kuyu: ķuyyu (8.112).

2.2.6. İkiz Ünsüzlerin Tekleşmesi

Aslı yabancı olan sözcüklerde bulunan ikiz ünsüzler Irak Türkmen Türkçesi ağızlarında tekleşebilir. kuvvet: ķúvāt (1.96), sünnet: súnēt (10.67), evvel: evel (7.96).

2.2.7. Ünsüzlerin Yer Değiştirmesi

Ünsüzlerin sözcük içinde yer değiştirmesi olayı iki şekilde karşılaşılır. Bu olay ya birbirine bitişik olan ünsüzlerin yer değiştirilmesiyle ya da birbirinden uzak iki ünsüzün yer değiştirmesi şekliyle kendini gösterir.

avrat: arvad (8.120), kirpik: kiprig (11.103), toprak: torpağ (2.50), yaprak: yarpağ (6.44), sofra: sırfā (5.140), ıplak: ılpağ (10.69), yüksek: üskek (6.158), sarımsak: sāmırsaę (10.61).

2.2.8. Ünsüz Benzeşmesi

İ seste yan yana bulunan ünsüzlerden kendisine yakın olanın, boğumlanma özelliği taşıyan öteki ünsüz tarafından benzeşmesidir. Ünsüz benzeşmesi iki gruba ayrılmaktadır:

2.2.8.1. İlerleyici Benzeşme

dn: nn benzeşmesi

“n” ünsüzüyle biten bir sözcüğün, sonrasında iyelik eki ve ayrılma durum ekini almasıyla oluşan yakın ve tam bir benzeşmedir. **ondan: onnan** (3.11), **zamānınnan** (3.33), **ķōrhūsunnan** (4.1), **hoyratından: horyātınnan** (4.28), **zıvānınnan** (4.60), **uyuyandan: yatannan** (5.4), **āęınnan** (5.29), **bāęınnan** (10.37)

nl: nn benzeşmeşi

“l” ünsüzüyle biten sözcüklerden sonra çoğul eki -lar, isimden fiil yapan ek “-la” ve isimden sıfat yapan ek “ll” getirildiğinde nl-nn benzeşmesi görölmektedir. **dinlesin: dinnēsın** (11.64), **cannara** (1.110), **sorannar** (1.2), **ķōyúnnar** (1.13), **ħarmannārın** (2.18), **ħāyinnarına** (2.26), **onnarca** (2.46), **ķohlānsınnar** (4.13), **ōħúyannar** (5.209), **durannar** (6.145), **burunnarda** (10.78), **yatannarda** (10.192), **baęvannārı** (11.85), **āssınnar** (11.227).

lr: ll benzeşmesi

'l' ünsüzüyle biten fiillerin 1. teklik geniş zaman (-Ar), çekimlerindeki zaman ekinin ünlüsü orta hece vurgusu nedeniyle düşer. Dolayısıyla yan yana gelen lr- ünsüzlerinden 'l' ünsüzünü kendisine benzetir.

olarım: ollam (4.1), kıllam (8.11), billem (7.173), öllem (10.107)

z: s benzeşmesi: susuz: ussus (7.45).

2.2.8.2. Gerileyici Benzeşme

ls: ss benzeşmesi: kalsam: kıssam (9.1), ölsem: össsem (2.74), hamdolsun: hēmdossun (6.16), olsa: ossa (3.15).

lr: ll benzeşmesi

Şimdiki zaman ve geniş zaman kiplerinin çokluk 3.şahıs çekimlerinde r-l benzeşmesi görülmektedir. gēdīllar (9.20), sōrūllar (11.77), çālīllar (9.18), kıyalllar (1.116).

zs: ss benzeşmesi

yatmazsa: yatmassa (1.99), getirmezse: gētīrmessen (4.44), konuşmazsa: kınūşmassam (11.74), koymazsa: kıyomassag (11.128), sevmezse: sēvmesse (1.117).

2.2.9. Hece Düşmesi

Irak Türkmen Türkçesinin Kerkük ve Tuzhurmatu ağızlarında fazla rastlanmayan bir hadisedir. benim için: mēnçīn (4.24), bizim için: bizimçīn (10.110), bilisen "biliyorsun": bissen (2.21), kıalk: kıā (7.31).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. ŞEKİL BİLGİSİ

3.1. İSİM ÇEKİMİ

3.1.1. Çokluk Eki

Türkiye Türkçesi ve Azerbaycan Türkçesinde olduğu gibi Irak Türkmen Türkçesinde de çokluk eki -lAr'dır. daş-**lar** (2.78), kitab-**lār-ı** (5.128), yol-**lar** (7.99), matal-**lar** (11.126).

3.1.2. İyelik Ekleri

Teklik 1. Kişi: -Im, -Um: murad-**ım**, (1.10), °ümr-**üm** (1.21), söz-**üm** (3.21).

Teklik 2. Kişi

Kerkük ağzı: -Iv, -Uv: kıymēt-**úv** (9.1), gözlēr-**úv** (11.6), dērd-**úv** (2.15), üz-**úv** (11.144).

Tuzhurmatu ağzı: -Iy,-Uy: sēn-**îy** (10.6), ād-**îy** (4.4), göz-**úy** (10.2), hūsn-**üy** (4.1), āç-**îy** (10.2).

Teklik 3. Kişi

Ünlü ile bitenlere -sI, -sU: kâpı-sı-n-da (5.26), kıuyú-su (5.19).

Ünsüz ile bitenlere -I, -U: ēl-**î** (6.167), dāş-**ı** (3.18), göz-**ú** (4.41),

Çokluk 1. Kişi

-(I)mIz, -(U)mUz: bahçā-**míz**-da (3.13), hestē-**mîz**-in (11.212), burn-**umuz**-u (1.62), rüh-**ümüz**-e (1.15).

Çokluk 2. Kişi

Kerkük ağzı: -vUz: yaranız: yarā-**vúz** (11.85), kapınız: kâpú-**vúz** (12.68).

Tuzhurmatu ağzı -(I)yIz, -(U)yUz: evladınız: evlād-**íyız** (7.136), kanınız: kân-**íyız** (5.176), oğrunuzda: oğr-**uyuz**-da

Çokluk 3. Kişi: -lAr : gün-**ler** (günner) (5.114), çoklar: çoğ-**lar** (6.147).

3.1.3. Soru Eki

Kerkük ve diğer Irak Türkmen ağızlarında soru eki (-mı, -mi) kullanılmaz. Bunun yerine ses tonu değişikliği yoluyla ve cümledeki son hecenin vurgulu söylenmesiyle soru hali belirtilir: babav gēldî? < baban geldi mi? nenev hardâdî? < annen nerededir? bu örneklerdeki (gēldî) ve (hardâdî) sözcüklerinin (dî) ve (har) hecelerinin üzerine kuvvetle basılarak soru şekli ifade edilir. Bu olay, Azerbaycan Türkçesinde de görülür.²⁵

3.2. HÂL EKLERİ

3.2.1. Yalın Hâli (nominative)

Yalın hali iki ağızda da eksizdir. °Āḳḳıl **adam** vāhtíní boş geçirtmez (1.76), Dede Kember o mubarak üç **ağaç** (11.59).

3.2.2. İlgi Hâl Eki (genetive): -In, -Un, -nIn, -nUn

İlgi hali eki, ünsüzlerden sonra **-In, -Un** ünlülerden sonra **-nIn ve nUn** dur:

In, -Un: ḥānımlār-**in** seyrannārí pek ḳutlú! (1.8), sayf günü yer-**in** gög-**ün** keyfidî (5.35), gözümüz-**ün** işigide sendēdî (3.41), harda ḳaldí Duz-**un** vèren çağlārí. (2.92).

nIn, nUn: çaş ḳalmışíg ò-**nún** bunun ēlînde (2.65), dede Kember mullā-**nín** namāzlıgí (11.218), her òlú-**nün** iyiliğlērî diyilî (8.58).

3.2.3. Yükleme Hâl Eki (accusative): -I, -U, -nI -nU

-I, -U: o gönüllēr-**î** mege göreğ, biz düşte (7.148), zaman yük-**ú** bêlmîzî bükse de (4.83), güle güle yêşíl göz**ú** sulānî (6.95)

-nI, -nU: Filāstîn'in çöllērî-**ni** dolan dur (3.27), çoḫ ḳādinnar çöcúgu-**nu** gētirdî (17.3)

²⁵HÜRMÜZLÜ Habib, Irak Türkmen Türkçesi Sözlüğü, 2. Baskı, Kerkük, 2013.

3.2.4. Yönelme Hâl Eki (dative) -(y)A

Yönelme hali ünsüzlerden sonra -A'dır, ünlülerden sonra -yA'dır:

dosta cennet duşmannar-**a** ataş ol (1.15), yağa yırtıp kan-**a** bātırsa özü (6.80), nanca hōştú su gēlîrî hasa-**ya** (11.115), at güllēnî girsin tike için-**e** (8.18), salam össún ilimiz-**e** Tisin-**e** (8.143).

3.2.5. Bulunma Hâl Eki (lokative): -dA, -tA

-**dA**: yol-**da** (8.9), bāşın-**da** (11.196), biz-**de** (7.34), dünya-**de** (12.121).

-**tA**: alt-**ta** (6.177), yaş-**ta** (10.65).

3.2.6. Ayrılma Hâl Eki (ablative): -dAn, -tAn, -nAn

-**dAn**: yad-**dan** (8.12), eller-**den** (10.138), yānıv-**dan** (11.182), gög-**den** (12.25).

-**tAn**: h̄esret-**ten** (9.41), bulut-**tan** (4.1), kardeş-**tan** (5.29).

Teklik ve çokluk iyelik ekleri “n” ünsüzüyle biten sözcüklerde ayrılma durum ekinin başındaki “d” ünsüzü benzeşmeye girer. **dn**: **nn**, senden: **sennen** (7.134), arkasından: **ārdınnan** (4.74)

3.2.7. Araç Eki (instrumental): -dAn, tAn

Azerbaycan Türkçesinde “ile” veya +**IA** ile kurularak Irak Türkmen Türkçesinin Kerkük ve Tuzhurmatu ağızlarında -**dAn**, -**tAn** ekleriyle ifade edilir:

mennen sora siz sāğlīg-**dan** qalāsız (7.174), çoğ annalar göz yāşiy-**dan** şamlānıp (9.22), neşey-**den** mēc̄nî diyer gözel havasla (9.6), söylēdīgçe vallā kırt-**tan** kıyún kıparam (6.49), kıoca h̄ıkar saf niyet-**ten** yaşārdīg (12.135).

3.2.8. Eşitlik Hâl Eki

Azerbaycan Türkçesinde olduğu gibi, Irak Türkmen Türkçesinde de eşitlilik durum eki -ca'dır. ç'li şekli kullanılmamaktadır. böyüy-**ca** (8.86), ārdiy-**ca** “ardınca”(10.185)

3.3. FİİL ÇEKİMİ

Zamir Kökenli Birincil Tip Şahıs Ekleri

Teklik 1. Kişi: -Am:

2. Kişi: Kerkük ağzı: -sAn

Tuzhurmatu ağzı: -sAy

3. ø

Çokluk 1. Kişi: -İğ, -Uğ, -İh, -Uh

2. Kişi: -sIz, -sUz

3. Kişi: -lAr

İyelik Kökenli İkincil Şahıs Ekleri

Teklik 1. Kişi: -m

2. Kişi: -v, -y

3. ø

Çokluk 1. Kişi: -ğ

2. Kişi: Kerkük Ağzı: -vIz, -vUz,

Tuzhurmatu Ağzı: -yIz, -yUz

3. Kişi: -lAr

Emir Ekleri

Teklik 1. Kişi: -Im

2. Kişi: ø, -gInAn, -gUnAn

3. Kişi: -sIn, -sUn

Çokluk 1. Kişi: (y)Ağ, -(y)AğIn

2. Kişi: -In, -Un, -vIn, -vUn

3. Kişi: -sInlAr: sInnAr, sUnlAr: sUnnAr

3.4. ZAMANLAR

3.4.1. Geniş Zaman:-r, -(y)Ar

Türkiye Türkçesindeki **-Ir, -Ur ve -r** ekleri, Irak Türkmen ağızlarında ve Azerbaycan Türkçesinde geniş zamanı karşılamadığı için geniş zaman ekinin **-r, -(y)Ar** şekillerinde olduğu görülmektedir.

1. Teklik Kişi:

yaz-**ar**-am (11.73), kı-y-**er**-em (9.42), yap-**ar**-am (11.174)

r ünsüzüyle biten fiillerden sonra 1. teklik ve çokluk kişi çekimlerinde geniş zaman ekinin ünlüsü düşer:

vérrem (10.5), göndérrîg (11.93), çağírram (11.135).

“l” ünsüzüyle biten fiil çekimlerinde, ekin ünsüzü ilerleyici benzeşme yoluyla ‘l’ olur:

güllem (10.107), billig (11.208), ollam (4.1).

2. teklik ve çokluk ve 3.teklik kişi çekimlerinde geniş zaman ekinin “r” ünsüzü düşer:

göresen (1.35), dayanasan (11.95), yörülü (1.32), ālí (5.39), kālí (5.96), gēlí (6.82), olú (2.17).

Çokluk 3. kişi çekiminde geniş zaman ekinin “r” ünsüzü ve çokluk ekindeki “l” ünsüzü gerileyici benzeşme etkisiyle “l” olur.

katallar (4.39), ēkiller (10.104), görúller (11.77), sayallar (11.87), kıyeller (11.89)

Geniş Zamanın Olumsuz Şekli

Geniş zamanın olumsuzu, teklik, çokluk 1. ve 2. Kişilerde **-mA**; teklik ve çokluk 3. kişilerde **-mAz** ekleriyle yapılır.

say-**ma-r**-am (11.221), unut-**ma-r**-am (2.74), geç-**me-r**-em (2.59), dēgîş-**me-r**-em (10.38), kıru-**maz** (10.43), kıl-**maz** (10.125)

gel-

Teklik

1. Kişi: gel-l-em, gel-er-em

2. Kişi: gēl-î-sen

Olumsuz

1. Kişi: gel-me-m

2. Kişi: gel-me-sen

3. Kişi: gēl-î

3. Kişi: gel-mez

Çokluk

Olumsuz

1. Kişi: gel-ēr-îğ

1. Kişi: gel-mē-r-îğ

2. Kişi: gel-ē-sîz

2. Kişi: gel-mē-sîz

3. Kişi: gel-e-ler, geller

3. Kişi: gel-mez-ler

3.4.2. Şimdiki Zaman Eki: -r, -Ir, -Ur

1. Teklik Kişi: düşün-ür-em (11.135), sây-ír-am (11.203), géd-îr-em (2.79)

2. teklik ve çokluk kişi çekimlerinde şimdiki zaman ekindeki “r” ünsüzü düşmektedir

Sesleniyorsun: seslēn-î-sen (11.88), biliyorsun: bil-i-sen (11.120), bakıyorsun: bāğ-î-san (2.2), konuşuyorsun: kōnüşusan (2.11).

3. Teklik Kişi: satıyor: sāt-îr-ı (9.10)

Şimdiki Zamanın Olumsuz Şekli

Şimdiki zamanın olumsuzu **-mI, -mU** ekleriyle yapılır: inanmıyorum: inān-mî-r-am (8.107), istemiyorum: istē-mî-r-em (9.36), bilmiyoruz: bil-mi-r-iğ (2.66).

bil-

Teklik

Olumsuz

1. Kişi: bil-ir-em

1. Kişi: bil-mi-r-em

2. Kişi: bil-i-sen

2. Kişi: bil-mi-sen

3. Kişi: bil-ir-i

3. Kişi: bil-mi-r-i

Çokluk

Olumsuz

1. Kişi: bil-ir-iğ

1. Kişi: bil-mi-r-iğ

2. Kişi: bil-i-siz

2. Kişi: bil-mi-siz

3. Kişi: bil-l-ler

3. Kişi: bil-mi-l-ler

3.4.3. Görülen Geçmiş Zaman: -dI, -dU, -tI, -tU

Türkiye Türkçesi ve Azerbaycan Türkçesinde olduğu gibi, görülen geçmiş zaman eki Irak Türkmen Türkçesinin iki ağzında da **-dI, -dU, -tI, -tU**’dur:

gēl-dî (8.49), kâl-dî (6.7), kalmā-dî (7.152).

Görülen Geçmiş Zamanın Olumsuz Şekli

Görülen geçmiş zamanın olumsuzu **-mA** ekleriyle yapılır: gèz-**mē-dî**-m (11.182), ele-**mē-dî**-m (6.20), gör-**mē-dû**-v (10.63).

gel-

Teklik

1. Kişi: gēl-**dî**
2. Ker. A. gēl-**dû**-v
Tuz. A. gēl-**dî**-y
3. gēl-**dî**

Olumsuz

1. Kişi: gel-**mē-dî**-m
2. Kişi: Ker. A. gel-**mē-dû**-v
Tuz. A. gel-**mē-dî**-y
3. Kişi gel-**mē-dî**

Çokluk

1. Kişi: gēl-**dî**-ğ
2. Kişi: Ker. A. gēl-**dû**-viz
Tuz. A. gēl-**dî**-yiz
3. Kişi: gēl-**dî**-ler

Olumsuz

1. Kişi: Gel-**mē-dî**-ğ
2. Kişi: Ker. A. gel-**mē-dû**-viz
Tuz. A. Gel-**mē-dî**-yiz
3. Kişi: gel-**mē-dî**-ler

3.4.4. Öğrenilen Geçmiş Zaman: -mİş, -mUş, -p, -İp, -Up

İki ağızda da öğrenilmeyen geçmiş zaman eki teklik ve çokluk 1. kişilerde: **-mİş, -mUş** şeklindedir. Teklik ve çokluk 2. ve 3. kişilerde ise, **-p, -İp, -Up** şeklinde olur:

Teklik

1. **Kişi:** sāt-**mîş**-am (4.58), gēl-**mîş**-em (5.2), òl-**mûş**-am (11.28), tøk-**mûş**-em (11.122)
2. **Kişi:** kâl-**îp**-san (6.200), òl-**úp**-san (4.72).
3. **Kişi:** èd-**îp** “yapmış” (4.32), tøk-**úş-up** (6.15), dõn-**úp** (6.47), gõmúl-**üp** (2.48), gēl-**îp** (2.23).

Çokluk

1. **Kişi:** òl-**mûş**-uğ (2.28), kır-**mîş**-iğ (1.59), seç-**mîş**-iğ (7.139)
3. **Kişi:** diy-**ip**-ler (4.89), òl-**úp**-lar (6.179), sãn-**îp**-lar (3.34)

Öğrenilen Geçmiş Zamanın Olumsuz Şekli

Öğrenilen geçmiş zamanın olumsuzu **-mA, -mI** ekleriyle yapılır: sög-**mē-mîş**-em(4.10), iç-**mē-mîş**-em (10.16), yat-**mā-mîş**-am (6.119), kâl-**mî-y-ıP**-tı (11.164)

al-

Teklik

1. Kişi: āl-**mîş**-am

2.Kişi: āl-**ıP**-san

3.Kişi: āl-**ıP**

Olumsuz

1.Kişi: al-**mā-mîş**-am

2.Kişi: āl-**mî-y-ıP**-san

3.Kişi: āl-**mî-y-ıP**

Çokluk

1. Kişi: āl-**mîş-ıĝ**, āl-**mîş-ıĥ**

2.Kişi: āl-**ıP-sız**

3.Kişi: āl-**ıP-lar**

Olumsuz

1.Kişi: al-**mā-mîş-ıĝ**, al-**mā-mîş-ıĥ**

2.Kişi: āl-**mî-y-ıP-sız**

3.Kişi: āl-**mî-y-ıP-lar**

3.4.5. Gelecek zaman: **-(y)AcAĝ, -(y)AcAĥ**

Şahıs ekleriyle kullanım biçimi:

Teklik

1.Kişi: kâtıl-**acaĝ**-am (2.52) , di-y-**eceĝ**-em (9.16)

2. Kişi Kerkük ağzı: at-**acaĝ**-san (9.2), di-y-**eceĝ**-sen (11.41)

Tuzhurmatu ağzı: gel-**eceĝ**-sey (7.100)

3.Kişi: dönecek: dön-**eceĝ**, -: (1.125), al-**acaĝ**, -**acaĥ** (7.90), çal-**acaĝ** (8.87), éd-**eceĝ**, -**eceĥ** (7.97).

Gelecek Zamanın Olumsuz Şekli:

Gelecek zamanın olumsuzu **-mI, -mU** ekleriyle yapılır.

ķātīl-

Teklik

- 1.Kişi: ķātīl-**acaġ**-am
- 2.Kişi: ķātīl-**acaġ**-san
- 3.Kişi: ķātīl-**acaġ, -acaġ**

Olumsuz

- 1.Kişi: ķātīl-**mı-y-acaġ**-am
- 2.Kişi: ķātīl-**mı-y-acaġ**-san
- 3.Kişi: ķātīl-**mı-y-acaġ, -acaġ**

Çokluk

- 1.Kişi: ķātīl-**acāġ**-ıġ
- 2.Kişi: ķātīl-**acāġ**-sız
- 3.Kişi: ķātīl-**acaġ**-lar

Olumsuz

- 1.Kişi: ķātīl-**mı-y-acāġ**-ıġ
- 2.Kişi: ķātīl-**mı-y-acāġ**-sız
- 3.Kişi: ķātīl-**mı-y-acaġ**-lar

3.5. TASARLAMA KİPLERİ

3.5.1. Şart Kipi

Şart kipi bütün lehçelerde olduğu gibi Irak Türkmen Türkçesinin iki ağzında da **-sA**'dır.

Teklik

- 1.**Kişi**: gör-**se**-m (7.113), dè-**se**-m (8.79)
2. **Kişi Kerkük ağzı**: gèçirt-**se**-v (2.72).
- Tuzhurmatu ağzı**: öl-**se**-y (10.23), èt-**se**-y (7.65).
3. **Kişi**: var-**sa** (10.11), sor-**sa** (10.14), öl-**se** (10.22), düş-**se** (8.13)

Çokluk

- 1.**Kişi**: ķāldır-**sa**-ġ (5.149), duy-**sa**-ġ (8.73),
3. **Kişi**: çek-**se**-ler (4.68)

Şart Kipinin Olumsuz Şekli

Şart kipinin olumsuzu **-mA** ekiyle yapılır:

- yat-**ma-sā**-y-dı-m (1.45), gör-**me-sē**-y-dı (2.19)

gör-

Teklik

1. Kişi: gör-**se**-m
2. Kişi: Ker. A. gör-**se**-v
Tuz. A. gör-**se**-y
3. Kişi: gör-**se**

Çokluk

1. Kişi: gör-**se**-ğ
2. Kişi: Ker. A. **gör-sē**-vîz
Tuz. A. **gör-sē**-yîz
3. Kişi: gör-**se**-ler

Olumsuz

1. Kişi: gör-**me-se**-m
2. Kişi: Ker. A. gör-**me-se**-v
Tuz. A. gör-**me-se**-y
3. Kişi: gör-**me-se**

Olumsuz

1. Kişi: gör-**me-se**-ğ
2. Kişi: Ker. A. gör-**me-sē**-vîz
Tuz. A. gör-**me-sē**-yîz
3. Kişi: gör-**me-se**-ler

3.5.2. Emir Kipi

Emir kipinde her kişinin ayrı bir eki vardır.

Teklik

1. Kişi: -(y)Im, -(y)Um

öl-**üm** (7.158), gül-**üm** (2.55), di-y-**im** (11.106)

2. Kişi Emir kipi teklik ikinci kişide iki şekilde yapılır:

a. Eksizdir:

kal (11.242), gêt (8.73), sêv (1-180), gör (3.23)

b. -gInAn, -gUnAn: Eski Türkçe ve Orta Türkçe dönemlerinde emir kipi 2. teklik kişi eki hep **-gıl** olarak kullanılan, bugün Azerbaycan Türkçesi ve Irak Türkmen Türkçesi dillerinde “-**gInAn, -gUnAn**” kullanılmaktadır²⁶.

²⁶ERTEKİNOĞLU, Servet, Vangölü çevresi Ağızlarındaki gınan Eki, Uşak Üniversitesi, Sosyal Bilimler dergisi, 2014, 7/4, s. 57-84

bāḥ-**gínan** (2.93), sümür-**günen** (3.29), gör-**gúnen** (7.3), beklē-**gînen** (12.117), yāndír-**gınan** (12.75).

3. Kişi: -sIn, -sUn

dayān-**sín** (7.13), āliš-**sın** (1.91), gir-**sin** (8.18), tut-**sun** (1.13), gör-**sün** (11.54)

Çokluk

1.Kişi: Çokluk 1. kişi emir eki yerine çokluk 1. Kişi istek eki kullanılır.- (y)**Ağ**, - (y)**AğIn:**
ōhú-**y-ağ** (7.46), sōn-mú-**y-eğ** (10.47), alalım: al-**āğ-ín** (11.170), buluş-**āğ-ín** (11.178), kavuş-**āğ-ín** (2.98), beklüy-**ēğ-în** (11.42)

2.Kişi –In, -Un: āl-**ín** (8.40), vèr-**în** (7.60)

3.Kişi: -sInlAr, -sInnAr, -sUnlAr, -sUnnAr

bilsinler: bil-**sinler**, bil-**sinner** (8.12), biç-**sinler**, biç-**sinner** (4.69), gör-**súnler**, gör-**sünner** (8.57), ās-**sinnar** (11.227).

Emir Kipinin olumsuz Şekli

Emir kipinin olumsuzu -**mA**, -**mI** ekiyle yapılır:

ol-**ma** (1.125), bil-**mē-sîn** (7.104), taḥ-**mā-sín** (8.14), dè-**mē-sînnar**, dè-**mē-sînnar** (10.4)

baḥ-

Teklik

1.Kişi: bāḥ-**ím**

2.Kişi: bāḥ, baḥ-**gınan**

3.Kişi: bāḥ-**sín**

Çokluk

1.Kişi: baḥ-**ağ**, baḥ-**āğ-ín**

2.Kişi: bāḥ-**ín**

3.Kişi: bāḥ-**sinnar**

Olumsuz

1.Kişi: bāḥ-**mí-y-ım**

2.Kişi: baḥ-**ma**, bāḥ-**mā-gınan**

3.Kişi: baḥ-**mā-sín**

Olumsuz

1.Kişi: bāḥ-**mí-y-ağ**, bāḥ-**mí-y-āğ-ín**

2.Kişi: Ker. A. baḥ-**mā-v-ún**

Tuz. A. baḥ-**mā-y-ín**

3. Kişi: baḥ-**mā-sinnar**

3.4.3. İstek Kipi

İstek eki: **-a, -e'dir**. 1. 3. Teklik ve 3. Çoğul kişi istek ekleri yerine emir ekleri kullanılır.

Teklik

2. Kişi: - A-sAn

bat-**asan** (7.67), gör-**e-sen** (1.35), di-y-**e-sen** (4.26)

Çokluk

1. Kişi: -Ağ, -AğIn

say-**ağ** (10.95), at-**ağ** (11.77), düş-**eğ** (2.77), başar-**āğ-ín** (11.178), gönder-**ēğ-în** (11.228).

2.kişi: -(y)A-sIz

yāndır-**ā-síz** (7.47), kal-**ā-síz** (7.174)

İstek Kipinin olumsuz Şekli

İstek kipinin olumsuzu **-mI, -mU**

dē-**mî-y-e-sen** (10.32), sōn-**mú-y-eğ** (10.47)

düş-

Teklik

1.Kişi: düş-üm

2.Kişi: düş-**e-sen**

3.Kişi: düş-sün

Çokluk

1.Kişi: düş-**eğ**, düş-**ēğîn**

2.Kişi: düş-**ē-síz**

3.Kişi: düş-sünner, düşsünler

Olumsuz

1.Kişi: düş-**mü-y-üm**

2.Kişi: düş-**mü-y-e-sen**

3.Kişi: düş-**mē-sîn**

Olumsuz

1.Kişi: düş-**mü-y-e-ğ**, düş-**mü-y-ēğîn**

2.Kişi: düş-**mü-y-ē-síz**

3.Kişi: düş-**mē-sînnner**, düşmē-sînler

3.5.4. Gereklilik Kipi

Irak Türkmen Türkçesinin iki ağzında da gereklilik kipi istek kipinin önüne **-gereg**, **-gerek** sözcüksin gösterilmesiyle sağlanır.

gerek késeğ (5.148), **gerek** bulağ (7.133), **gerek** köçēgîn (5.20)

kés-

Teklik

- 1.Kişi: **gerek** kêsîm
- 2.Kişi: **gerek** kêsesen
- 3.Kişi: **gerek** kêsîn

Çokluk

- 1.Kişi: **gerek** késeğ, kêsēgîn
- 2.Kişi: **gerek** kêsesîz
- 3.Kişi: **gerek** kêsînner, kêsînler

Olumsuz

- 1.Kişi: **gerek** kêsîmyim
- 2.Kişi: **gerek** kêsîmyesen
3. Kişi: **gerek** kêsîmêsîn

Olumsuz

1. Kişi: **gerek** kêsîmyeğ, kêsîmyēgîn
2. Kişi: **gerek** kêsîmyesîz
3. Kişi: **gerek** kêsîmêsînner, kêsîmêsînler

3.6. FİİLERİN BİRLEŞİK ÇEKİMLERİ

Azerbaycan Türkçesinde olduğu gibi iki ağızda da birleşik çekim; rivayet; hikâye ve şart olmak üzere üç çeşittir.

3.6.1. Rivayet

Türkiye Türkçesi ve Azbaycan Türkçesinde olduğu gibi iki ağızda da **-mîş**, **-mUş** ekleriyle yapılır:

Geniş Zamanın Rivayeti

éd-**ēr-mîş** (10.21), di-y-**ēr-mîş** (10.53), kız-**ēr-mîş** (7.68), sat-**ār-mîş** (10.8).

éd-

Teklik

- 1.Kişi: éd-**ēr-mîş**-em
- 2.Kişi: éd-**ēr-mîş**-sen
- 3.Kişi: éd-**ēr-mîş**

Olumsuz

- 1.Kişi: ét-**mēz-mîş**-em
- 2.Kişi: ét-**mēz-mîş**-sen
- 3.Kişi: ét-**mēz-mîş**

Çokluk

1.Kişi: éd-**ēr-mîş**-îğ

1.Kişi: ét-**mēz-mîş**-ig

2.Kişi: éd-**ēr-mîş**-siz

2.Kişi: ét-**mēz-mîş**-siz

3.Kişi: éd-**ēr-mîş**-ler

3.Kişi: ét-**mēz-mîş**-ler

3.6.2. Hikâye

Geniş Zamanın Hikâyesi

geç-**ēr-dî**-m (1.45), uç-**ār-dî**-m (1.45), al-**ār-dî**-m (11.136).

gōrûn-**mēz-dî** (3.75), gêt-**mēz-dî** (10.73).

Şimdiki Zamanın Hikâyesi:

çālîn-**ır-dı** (10.73), sallān-**ır-dı** (10.68), kâl-**ır-dı** (10.154), dinnē-mî-**r-dî** (2.36)

Öğrenilen geçmiş zamanın hikâyesi: ét-**miş-ti**-m (4.57), tōk-**mûş-tü**-ler (7.33).

Şart Kipinin Hikâyesi

yat-ma-**sā-y-dî**-m (1.45), sor-**sā-y-dî**-n (3.38), os-**sā-y-dî**-m (4.20), gel-**sē-y-dî** (10.74).

İstek Kipinin Hikâyesi

bul-**ā-y-dî**-m (11.30), gül-**ē-y-dî**-m (11.116), dön-**ē-y-dî** (11.200), çek-**ē-y-dî**-ğ (11.200).

3.6.3. Şart

Geniş zamanın şartı

di-y-**er-se**-m (9.7), kı-y-**er-se**-m (9.14), sêv-**er-se**-n (7.25).

Öğrenilen Geçiş Zamanın Şartı

it-**miş-se** (4.54), unut-**muş-sa**-m (7.158).

Görülen Geçmiş Zamanın Şartı:

gir-**mē-dî-y-se** (8.18), vēr-**mē-dî-y-se** (8.23), düş-**mē-dî-y-se** (8.75).

Gelecek zamanın şartı

dur-acağ-sa-y (7.100), gel-eceğ-se-y Tuz. A. (7.100), at-acağ-sa-n (9.2), di-y-eceğ-se-v Ker. A. (11.41)

3.7. YAPIM EKLERİ

3.7.1. İsimden isim Yapan Ekler

-IIğ, -IUğ, -IIh, -IUh

Türkiye Türkçesinde -IIk, -IUk şeklinde kullanılan isimden isim yapma eki, Irak Türkmen ağızlarında “ğ”, “h” eklerinin her iki şekillerinin kullanıldığı kabul edilmektedir: namāzlığı (11.218), qārşî-**IIğ**-ı-n-ı (11.228), heštē-**IIğ**-im (7.129), insān-**IIğ**-a (7.81), āc-**IIh**, āc-**IIğ** (10.23).

-çI, -çU

Soyad, Türkiye Türkçesinde çI, çU eki kullanılırken Irak Türkmen ağızlarında bu ekin her zaman ç’li olduğu görülmektedir: fāl-**çI**-lār-ín (5.117), kervēn-**çI** (5.134) āv-**çI** (6.46), samān-**çI**-nı (6.179), boyāğ-**çI** (11.48).

-II, IU

İsim kök ya da gövdelerinden yer bildiren isimler türetmek için -II, -IU ekleri kullanılır:

ğēm-**II** (2.23), me^onē-**II** (2.3), Duz-**IU** (7.45).

-gil

Akrabalık, ünvan isimlerinden aile ve ev isimi yapmak için kullanılır:

Kehē-**gil**-in (8.103).

3.7.2. İsimden Fiil Yapan Ekleri

-la, -le

yad-**la** (1.3), havas-**la** (9.6), teze-**le**-n-dî (11.6), pek-**le**-n-dî (11.147).

-laş, -leş

dert-**leş**-meğ-e (2.2), yāhūn-**laş**-tı (8.48), ‘itap-**laş**-mağ-a (2.2).

-lan, -len

āydín-**lān**-sín (7.140), ğem-**lēn**-îb (9.22), ses-**len** (10.192), dalda-**lān**-dīm (11.167),

3.7.3. Fiilden İsim Yapan Ekler

-Ağ

yat-**ağ**-lara (2.5), say-**ağ**-kan (2.33), yan-**ağ**-da (6.7), ÷on-**āğ**-í (6.181), bil-**ēg**-în (8.26).

-mAğ

vur-**mağ** (3.3), yē-**meğ** (4.37), dēg-**meğ** (6.163), vēr-**meğ** (7.61), gül-**meğ** (9.180).

-mA

bağla-**ma** (5.153), çat-**ma** (11.113), dōg-**me** (11.193), sür-**me** (11.196), kēs-**me** (5.72).

-mAn

sal-**man** (7.22), sür-**mēn**-î (5.72), ögret-**men**-ner (8.26).

-Iş

yāğ-**ış** (1.51).

-In, -Un

gēl-**în** (8.23), biç-**in** (11.179), ēk-**în**-nēr-î (1.4).

-g

hōr-**ú-g** (10.112).

-Iğ, -Uğ

ēr-**ığ** Tuz. A. (10.137), dēll-**ığ** (4.12), kēs-**ığ** (8.53)

-gI, -gU

sēv-**gî** (3.2), vēr-**gî**-sî (10.157)

-ğa

dal-**ğa** (2.83).

-ġAn

yor-**ġan** (9.104), al-**ġan** (11.204)

-gIn, -kIn, -gUn, -kUn

ar-**ġin** (3.23), ks-**kn**-d (11.9), dş-**kn**-e (2.64)

-IcI, -UcU

at-**c** (8.90), ek-**c**-n (11.50)

-ce, -e

g-**ce** (8.38), ir-**e** (5.198),

-ceg, -cek

em-**cg**-n-den (1.41)

3.7.4. Fiilden Fiil Yapan Ekler

-dIr, -dUr

bil-**dir** (1.107), gz-**dr** (3.13), sesln-**dr**-ydz (11.172), dl-**dr**-muşam (11.197), gl-**dr**- (2.84), dl-**dr** (8.22)

-Ir, -Ur

yt-**r** (1.40), bit-**r**-di-m (11.242), biş-**r** (8.22), u-**ur**-tmaz (1.76).

-Il, -Ul

yz-**l**- (6.121), ir-**l**-miş-ġ (1.59), tp-**l**-d “bulundu” (10.15), ur-**l**-du (8.3), bġ-**l**-dum (4.43),

-In, -Un

sv-**n**-ip (6.169), bil-in-mez (4.80), al-**n**-sn (4.51)

-Iş, -Uş

dġ-**ş**-te “kavga” (6.197), sy-**ş**-mġ (1.74), v-**ş**-sn (4.79)

3.8. ZAMİRLER

3.8.1. Kişi Zamirleri

Irak Türkmen Türkçesinin Kerkük ve Tuzhurmatu ağızlarında kullanılan zamirler, kişi adlarının yerine kullanılan zamirlerdir. Hâl ekleriyle kullanılmış şekilleri:

Yalın Hâli: men (1.42), sen (9.22), o (10.6), biz/bizler (11.139), siz/sizler (7.174), olar (10.88).

İlgi Hâli: mēnîm (10.1), sēnûv Ker. A. (11.80), sēnîy Tuz. A. (10.83), ònún (8.90), bizim (3.41), sizûv, siziy, òlarín (3.17)

Yükleme Hâli: mēnî (2.3), sēnî (1.118), ònú (7.145), bizî (7.73), sizî (8.5), olârî (2.29)

Yönelme Hâli: mene (9.21), sene (10.14), ona (1.56), bize (2.77), size (9.41), olara (8.102)

Bulunma Hâli: mende (11.116), sende (2.28), onda (4.23), bizde (7.19), sizde, olarda

Ayrılma Hâli: mennen (7.84), sennen (7.134), onnan (8.20), bizden (2.11), sizden (2.100), olardan

3.8.2. Dönüşlülük Zamiri

Azerbaycan ağzında olduğu gibi Irak Türkmen Türkçesinde de dönüşlülük zamiri “öz”dür.

özúm (2.42), özúv Ker. A. (11.78), özúy Tuz. A. , Özü (4.38), özúmúz, özúvúz Ker. A. , özúyúz Tuz. A. özlêrî.

3.8.3. Soru Zamirleri

hara gédîm **hardan** sörúm izinî (11.119), düşümde **neççe** def'e “kaç defa” gögde uçardıım (1.41), **nâhsî** soқақlardan қорһmadan geçtúv (2.45), bilmem **nece** avlādılar bizlêrî (2.32), **nanca** қалса “Áltín yêrde paslanmaz” (4.76), zālím duşman **nişî** mene yas diler (10.106), dede қember **hānî** çigden merçālîg (11.31)

3.8.4. İşaret Zamirleri

Yalın Hâli: bu (1.89), o (2.32), bular “bunlar (7.163), olar “onlar (8.56)

İlgi Hâli: bunun/munun (1.93), önún (2.65), bulārín, olārín

Yükleme Hâli: bunu/munu (4.64), önú (7.145), bulārí (1.115), olārí (2.29)

Yönelme Hâli: buna/muna (3.42), ona (4.70), bulara (11.77), olara (8.112)

Bulunma Hâli: bunda/munda (2.163), onda (1.126), bularda, olarda

Ayrılma Hâli: bundan/mundan (8.113), ondan (5.186), bulardan, olardan

3.8.5. Belirsizlik Zamirleri

kimse dinnēmîrdî feryad sōzúmú (2.36), o **birsî** qāhîn durun diyende (7.140), bular **hēpsî** Heyder baba fîstānî (7.1), ülkēmîzde **herkes** tānîrdî bizî (8.10), **birdene** var dēllî °emel Vēlî cin (8.124), **hiç kimse** murādîni almādî (10.77), yaman āclîg **herşey** èder insānî (12.13), ölüm hāktî **birşey** yohtú ēlîmde (12.52), bekler **beke** eker binēsîne kır ātî (5.127).

3.9. SIFATLAR

Nesnelerin çeşitli yönlerden belirtirler. Niteleme ve belirtme olarak ikiye ayrılır.

3.9.1. Niteleme Sıfatları

Nesnelerin biçimlerini, durumlarını, hallerini bildirir.

lala Memed, **böyüg** cēmî° tarmāsî (6.60), **ķisse** °ümür sende yōrdúm ozānî (6.104), **sürú** ķōyún tarlalarda yayārdîg (5.23), **küçüg** serçe miskin ķarğa diskindî (6.163), herkes **üskeg** sestem gē menem al gē (9.10), sen āldırma **boş** buğazlar çoğ yanşar (12.107), beyram össün **güllü** hōrüz baynāsîn (6.87)

3.9.2. Belirtme Sıfatları

Nesnelerin yerlerini işaret eder, sayılarını bildirir. Durumlarını, yerlerini sayılarını belirtir:

3.9.3. İşaret Sıfatları

Varlıkların yerlerini işaret ederek belirtir. Irak Türkmen Türkçesinin Kerkük ve Tuzhurmatu ağızlarında Türkiye Türkçesinde olduğu gibi “bu, o” sıfatlar birer zamir işarettir. Ancak isimler önünde sıfat görevi göstermiştir.

bu destânım (10.1), **bu** derde (2.65), **bu** torpâgdî (3.6), bu ümre (5.59), **bu** dünyeden (7.90), **o** ħarmannar (7.21), **o** dallar (8.87), **o** āvçîlar (9.41), **o** mubarak (11.6), **o** bilbiller (1.16).

3.9.4. Sayı Sıfatları

Varlıkların sayılarını gösterir.

3.9.4.1. Asıl Sayı Sıfatları

Asıl sayı sıfatları Türkiye Türkçesi ve Azerbaycan Türkçesi ile aynıdır.

üç ağaç (11.59), **yëddî** kâpî (10.65), **on** gün (10.120), **onikkî** imam (10.77), **yüz** salam (11.79).

3.9.4.2. Sıra Sayı Sıfatları

Türkiye Türkçesi ve Azerbaycan Türkçesi ile aynıdır. Asıl sayının üzerine –(İ)nc(İ) eki eklererek yapılır.

ikincî gęcênîn pek yârısında (2.35), **êlî** yüngül öz işinde **birinciydî** (5.112).

3.9.4.3. Kesir Sayı Sıfatları

yüzde yüzdü önün ħâkķî silinmez (11.58).

3.9.4.4. Üleştirme Sayı Sıfatları

Diğer Oğuz grubu lehçelerinde üleştirmenin özel eki olan **-Ar** şekli Azerbaycan Türkçesinde olduğu gib Irak Türkmen Türkçesinde de pek görülmez. Genellikle “birer” sözcüğünde görülür. **birer birer** ucuza satardıg (10.55).

3.9.5. Soru Sıfatları

neççe “Neççe ildî” (7.117), **nece** “**nece** bāşım” (10.7), **nāhsî** “hangisi” “**nāhsî** soğaklardan” (2.45)

3.9.6. Belirsizlik Sıfatları

bir “Bir mevsîm” (4.28), **bir** dene (9.12), **kimi** “kimi āyîg” (9.8), **hiç** “hiç kimse” (7.71), **çoğ** “çoğ şirin” (2.74).

3.10. ZARFLAR

3.10.1. Yer, Yön Zarfları

dim dik durup bāşın egmez **aşāgî** (11.9), āydínlānsín **yuharda** gētsín bāşî (8.140), vėrdígimiz sözden **gėrî** dōnmúyeğ (3.47), ögey nene kırilsin **ög** ayāgî (4.160), at **içerî** sende mēnîmle inle (8.101), sēnîy dōstúy ādíy gibi **üst** õssún (4.4), bin **uzağa yāhín** olúptu irāğ (5.80), **hağ** gelende üzún **oyza** dōndėrî (4.6), çoğ dolāndím **ķurna bucağ** kōşėnî (8.2), yayan gēldím **bura** yōrgún olāştím (11.7), hele **orda** sėrín sular āhírî (11.46), duvara as āydínlānsín **soldan sağ** (12.75).

3.10.2. Zaman Zarfları

üç gün kî **gece**, hepse ātıldım (2.37), gōzúm tikmem gece **gunduz** gōzúve (2.57), yurdum Kėrkúk, **sebbeh** güneş çihende (9.2), ğurbet ilde **ağşam** güneş batanda (1.144), dede Kember **bügün** Kėrkúk’den (11.21), türbėlîge girdim birgün **ikindî** (4.65), nene **gene** şirin ātlî murādî (6.77), **sora** dōnúp nādím olúp durmuşuğ (6.48), **ne vāhít** ķelbde ğurbet ātaşî söner (10.94), bahar **vāhtî**, Āksú, çāyî aħanda (10.45), nēyçín bele **tėz** dārıldúv **tėz**

küstüv? (11.88), **onda** gédîm yêşîlini bāğlıyım (11.149), **erte** қаһар сәyyîd Sādîk Çāmîrçî (8.128), bunnan **ögce** (8.113).

3.10.3. Nitelik (Durum) Zarfları

yavaş yavaş şirin yuhuya geçērdîm (1.45), **bele** gördüğ **bele** bulduğ hayâtî (12.97)

3.10.4. Azlık-Çokluk Zarfları

bú gürgür sēsüvden **birez** “biraz” durmasan? (2.25), kıymētüv her yērde **çoh çoh** “çok çok” üstündü (9.1), hizmet édîm **ölünce** bú azara (11.176), düşümde **neççe defe** “kaç defa” gögde uçārdîm (1.41), Allā! sēsî **nanca** “ne kadar” hoşuma gidērdî (1.45), vafadārліğ ölürsa **bunca** “bu kadar” olú (10.186), gözden **onca** “o kadar” қел’е olú avadan (6.29), bācímöğlü kızın yölün **az** ister (7.142), derdler **köme** ne ellidir nede yüz (5.159)

3.10.5. Soru Zarfları

o sopanla ay **nece** “nasl” şārқıldārdî (1.59), zālîm duşman **nişî** “neden” mene yas diler (10.102), dede Kember **hānî** “nerde” çigden merçālîğ (11.31).

3.11. EDATLAR

3.11.1. Ünlem Edatları

çınar böylú bir **ah** çektim üregden (7.42), ‘āvîl olúp **ay** baba ne zōrúyídî (1.64), ğulam Baba **hèy** ğülşānî ğülşānî (7.58), çoh **effērîm** bunu tāpîp yapana (5.195), kafa deler **hay vay** şîrēnîn sēsî (5.99), dayārdîğ cafaya **of** dēmeden (1.47), **Vallā** dilimizden sēnî salmārîğ (2.100).

3.11.2. Cevap Edatları

қардāşúvdākî mulla **dēğî** “değil” Ker. A қас dēğî (2.86), uşāğ **dōğú** “değil” Tuz. A. böyügdü menen senen (9.29).

3.11.3. Bağlama Edatları

bekler **beke** “belki” eker binēsîne kır ātî (5.127), bağlārımızın qālîbtî da **bes** “sadece” ādî (7.83), **gene** “yine” gēldî bizim ay qere ispat (7.167), sağ “āşîqlar, **mege** “meğer” tutar bu yölü (10.186), **yan** hep ölüp **yan** zafersîz dönmērîg (6.168), bilmem sihtim sēnî **yoħsa** “yoksa” ađlāttım (2.54), sil gözlerden sislērî **hem** dumānî (3.1), oğlan olsa, **gerek** kēseđ bir kıoyún (5.148), gētsey ora **helbet** “ebet” billem dādínî (8.7), bağma yaşıa gēvlîm hele “hāla” tezēdî (10.119), **çünkü** dalda bir mevîg bir dādîg (11.234)

3.11.4. Soru Edatları

bilmem **nece** “nasıl” avlādîlar bizlērî (2.32), zālîm duşman **nişî** “neden” mene yas diler (10.106), dede Kember, **nişin** munca sörúllar (11.77), Duz qoħarsa **‘eceb** bilmem nölür (6.50), hara gēdîm **hardan** sörúm izinî (11.119), sen bilisen sada **nanca** dērîndî (11.120), daha **neye** vārsín eken ellērîm (2.20).

3.11.5. Gösterme Edatları

oda gēttî budur dünyēnîn hālî (5.50), birgün döner **buda** durāndî (9.23).

3.11.6. Kuvvetlendirme Edatları

yallā yārîm bizde gireğ heleye (1.19).

3.11.7. Karşılaştırma Edatları

ya yanāđdí **ya** dudāđdí, yanda dil (4.60), ālîrdılar **hem** qurunu **hem** yāşî (5.40), bēl āđırsa, **ne** baş qāldır **ne** qaş (5.38).

3.11.8. Son Çekim Edatları

keder “kadar, gibi, benzer, eşî” (10.102), tēkîn “kadar, gibi” (2.37).

İçin: Irak Türkmen Türkçesi Kerkük ve Tuzhurmatu ağızlarında genellikle kendisinden önceki isimle birleşir ve için edatının “i”si düşer, -çIn, -çÛn biçiminde görülür.

men **sēnŭvĉin** tŭrlŭ destan yazaram (11.73), ũrēgŭmde **ŏnŭyĉun** ěv yaparam (11.174), ħēvŭŝte var bir **kŏpĕkĉin** bir yalaĥ (8.88), elden yāzŭ **bizlĕrĉin** az ħālŭp (8.113), ěvler gĕzer ũĉ dŏrt bardaĝ **ĉāyĉin** (8.124), **bulārĉin** Āħsŭ ŏlŭp aĥaram (10.3), ěyyŭ ěvlad **insānĉin** ħalādŭ (10.26).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4.NAZİRELER

4.1. TUZHURMATU

Hüseyin Ali Mübarek tarafından yazılan ilk naziredir.1965 yılında Kerkük'te basılmıştır. 127 beşliklerden oluşur. “Tuzhurmatu” Eskide Kerkük vilayetine şimdi ise Selaettin şehrine bağlı olan 60km uzağlığında Kerkük'ün güneyine düşen bir Türkmen ilçesidir ve bu ilçe Bayat köylerin merkezidir. Kültür kanağı olarak bir folklor bakımından zengin bir ilçedir. Bu yüzden şair ilçesini bir sembol edip şiirlerini yerel halk ağzıyla yazmıştır. Şiirinde zengillik, yoksulluk, şehitlik, hak ve nahak sözcüklerini işlediği görülmüştür. Tuzhurmatu ilçesinde bulunan Murtaza Ali dağı, Aksu nehrini, İmama Ahmet makamı gibi kutsal yerleri ve Tuzhurmat folklorunu kaleme almıştır.

1.
Duzhurmatî, sebbeh gözün açanda,
Nur orâğı kârnnığı biçende,
Yeşil kuşlar öte öte uçanda,
O çisēsllî bahçalarda gezēydîm!
Her dōstçun bir deste gül düzēydîm!
2.
Duzhurmatî gün yuħudan қаһanda
Mursa °Ālî üstüden baħanda
Āltın sēller gümüş ussuyú aħanda
Ĥeyran ōlú kibar ĥüsnüy görenner
Cevap ālî çoħ gözēllig sorannar
3.
Duzhurmatî esende o ĥoş iller,

Öynúyanda güllerden sümbüller,
Öĥúyanda güzel şārķi bülbüller
Yadla mēnî mēħrîm étme mēnî ĥissemnen
Mēnîmde bir şābús ōssún kissemnen!
4.
O cutkarlar ēkînlerî biçende
Yāvri kuşlārî anaçlarla uçanda
Yorulannar sērîn °ayran içende
Bú tēklúf ēlbîsēsîn soyāydîm
Olardan cānîm işe koyāydîm
5.
Ķoy çopannar zurnapa, nay, çāssinnar
Sürülērî yāyımlara sāsinnar
Bú dünyeden nāsîblērîn āssinnar
Ĥayat nēdî? Ĥayat bayaz bir gündú
Eglencēdî, helhelēdî, dügündú

6.

Duzhurmātí şemendefer gelende
Sada véren düdgünü çalanda
Enen ēnîp, minnen yērîn alanda
Allā! Onda ne gözēlîdî muħatta
Ĥesen Ĥirak satar ekmek yumurta

7.

Duzhurmātí cüm^e günú azānî
Her musulman kōhúlānî bezēnî
Bēyt-î Allā' da kıler fērzî kazānî
Dalğalānsın islam dinî beydāğî
Daldalānsın hem yāhínî hem irāğî

8.

Duzhurmātí şenbe günú ne mutlú!
Ĥānımlārın seyrannārî pek kıtlú!
Ĥmam Eħmed muma, Ĥinneye tutúlú
Allā āçsın o bağlānmış bahtlārî
Ĥağ düzēltsın o ēğılmiş tahtlārî

9.

Duzhurmātí gün batmağa enende
(^ebid Tu^{ma}) nāhırıyla dönende
Ceddelerde şen guloblar yananda
Dostlar aħbablar konāğlığa gedeller
Dātlí dātlí, Ĥoş soħbetler édeller

10.

(Mursa ^eĀlî) üzērінде işiğ var!
Nēdrînî ada eden sādık var!
Bizlerde çoğ ēhlî beyte ^eāşık var!
Mēnîmde bir Ĥağ murādım vērēydî
Ĥēmlî gevlim şad köynēğî girērdî

11.

Bulutlārın gözlērî yaş sızanda
Yēr kıflēnîp Āksú bāşî kızende
Kōpúğlēnîp dēllî kimin gezende
Ĥeybētînen dalalānî hep damlar
Allah'a göz tiker yōhsúl adamlar

12.

"Sēyyîd Ĥmîn" Ĥēfir Ĥēfir diyende
Her ikincî köynēğîn girende
Bēlîn çēkîp işe cānín kıoyanda
Ĥlan kimin sōhúlmağa başlārdî
Uşağlar o ussuyun bāşın daşlārdî

13.

Duzhurmātí gēlsın bahar gēlînî
Ĥinnelēnsın derd teppe ēlînî
Güzgü tutsun avsaf(Ĥhānî gevlinî)
Neşelēnsın kızularla kıoyunnar
Ĥāsırlarda kıursunnar Ĥoş oýunnar

14.

Bize Ulu Teppe'den vèr bir heber!
Kaç  asırlar yola s aldı b  eser?
T r h  cs n  gz n ba a  ne diyer?
Kervenlere yol g steren yuld z g!
Her geceye k r f  bizler gund z g!

15.

Duz urm t  d im c şs n bul g y
K rum s n bayaz  lt n duzl g y
T m z k ls n k tsal k ls n torp g y
Dosta cennet duşmannara ataş ol,
Darda, varda, r h m ze yoldaş ol

16.

G zg  n d  avsaf g ller y n yda?
Kaman n d  o bilbiller y n yda?
Lal dilenir o Şen g ller y n yda!
H s nde tek bir ayete cam ls n
N z gl g da sen m zrip ems ls n

17.

Kim g rm y p Duz'un K la'sın?!
Uss  dill r  keyel r  yal s n?!
Loby  h y r k rp za k l dol s n?!
G  gid g n birg n  ay bost n na
Ser  d g n  k suyun dest n na

18.

Usta deme kimseye boş b ş na

Ba  K z c  Zena'bdin işine
Di ket  yle Őerbel r n n kş na
All ! All ! B  n z g k p k zeye
Ad v r yd  b y g bir ad k zaya
19.

Bilmen neden g ml  Duz'un da lar ?

Akşu uss z koymaz g ll  ba lar ?
Őakra  bilbil Şen cumb ta yalv r 
 ted g ce saf  der g ml  başlar 
Ziy dir bile o c ns z daşlar 

20.

Duz urm t   yd n  ss n g zl r n,
Mu lus  ss n ustadlar n  zl r n,
H r besl ns n o lann r n k zl r n,
 gr ns nner n d  hayat me'nes ?
N d  v c b!? N d  h k n amm s ?

21.

Ergenl r n t yda heley tepm g ,
Sa  s gd c n damnan Şeker sepm g ,
Uş gl r n  n  y rden kapm g ,
Her y d ma d şse gevl m  h rc ba lar
S lm ş  mr m birde baştan borc ba lar

22.

Duz urm t , ay işigl  geceler,

Mēclis kırsun gençlerden kıocalar,
Beħs ēdilsın tārīħ yapan yūceler,
Ancağ olar sirētinde †ebret var!
Ĥēmīyet var, fāzīlet var, Ĥikmet var!

23.

Cütķār tōyú ĵālī Ĥarman kaħana
Dost aħbabla dolar Ĥēvīř doħana
O heleyler he māħsústī baħana
Yallā yārım bizde gireğ heleye,
Aç gevlīy kefe; dalma beleye

24.

Duzħurmātī arpa buğda biçilsin;
Sislenen zuvānīnan sēçilsin
Ĥarman ōssún, cercerlerle geçilsin
Pek sāvrúlsún den āyrılsın samannan
Cütķār bāřı ayaz ōssún dumannan!

25.

Duzħurmātī †ēzīz beyram gelende
Meytērçīler dāvıl, zırna çalanda,
Yerle, gögler, kēyīf safayla dolanda,
Gēvīlerden ciħer kinler, zēħīrlər!
Mutlu yaşar zēngīnnerden fāķırlar!

26.

Duzħurmātī, muħarramın ōnında,
Hep řēħīdler canlānır göz ōğünde

Sele mene kim ağlamaz o günde?!

Destelēnır sine; zincir vurannar!

Ziyan ētmez Ĥer işte can yorannar

27.

Duzħurmātī; dar gün ya da düşende

Yaralardan ĵan aħanda , coşanda

Fāķır dalğa ĵārřısında çaçanda

Sen sābırsan; sen davansan; sen dēlīl

Üzün görse, şufa bulur her †elīl

28.

Duzħurmātī Sēyyīd †Ālī tekkēsī

Kōylülērīn musteřfēsī, mekkēsī

Orda gider bē†ız ā†ķıl lekkēsī

Çoħ yaşāsın gözlerī toħ sadalar!

Yol göstērīn Ĥaħa ocağ zadalar

29.

Firdos ōssún bostannārīn bağlārīn

Ĥürü ōssún teppelērīn,dağlārīn

Āydın ōssún, işin ōssún çağlārīn

Safa sürsün cafa çeken †ařıķlar

şan ĵazānsın iman ēhlī sādīķlar

30.

Duzħurmātī, ne gēnīřtī ĵucāğıy?

Avdandı her üçün, her bucāğıy!

Sāvúğ yahmaz meħrimlere ocağıy!

Kim  ylig itirirse pis  ssun
D nyelerde  z  kere his  ssun
31.
Duzhurm ti Abu G y p kehvesi,
D nye g rm ş ihtiya r yuv si,
 yyi  ay , debeng başalar dav si,
Kim ahtarsa orda tapar nergile !
S si benzer z vksiz  ten bilbile !
32.
Duzhurm ti kifte Dallah Vahab
B y  orta rengi esmer, ses kaba
 n k s z diyen bahsin cavaba
Aq ussu kimin bulansa t z durulu
Haş s z ne giden kes  oş y rulu
33.
Yas başliyan Firce  emme sazlad ?!
Yasa gelen arvadlari gozled 
O ataşli gevilleri buzladi ?!
Alla sabir versin  l  seheb ne
Hiç kimseni sohm sin yas  azabına
34.
Etr fiyde dursun T rkman k yleri
 kinlerinin kesilm sin ussuylari
Haval sin Őenliqleri, toylari
T mizl nsin bezedilsin saraylar

Oğlanla kız t psin ağir heleyler
35.
Duzhurm ti kim tanmaz hicimi
Buz sekelli yogun bigli bicimi
Yemin dicmeg yaninda ussu icimi
Goresen ne annatmist  ayattan?!
O telihsiz ne her gordu hayatından
36.
Duzhurm ti; Aqsu kavın k rpizi
Ş vurlidir lala kimin kırmizi
Gelin barmagidi o? Ya terizi
Yaz g nneri y kle satar ekeller
K vun k rpiz dolar hannar, dukannar
37.
K yden geld   dun kıyyig satannar
Gecenin yas koynegini...yurtannar
Babamsiz yan siz yollari tutannar
Alla gozu  ssun her merd y hsulda
 dur temiz kanda Şerif asilda!
38.
O derkinar koselerde gezeydim
Perisannar cefasina dozeydim
Her duygumu var boynina dozeydim
Onnan sora mel k-il Mavt geleydi
Bu amanat yorgun ruhumu alaydi !

39.

Duzhurmātí hazan yelí esende
Üzú kırru göz bađlārí basanda
Ėemlí bilbil gülden umut kesinde
Yörgún cütķār cüte kışar himmetle
Cennete hür girmez ossa minnetle

40.

Toprāđıyda yātírí merd ecdalar
Yerlerinde bugün yaşar evladlar
Bunnan sora geleceğdir ağfadlar
Bú mesrehte her gelen bir yol oynar
Hāncí oynar yölçú oynar yol oynar

41.

Duzhurmātí torpāđıydan torpağam
Emcēđinden pek süt emîp dudāđım
Çahmāđıydan ataş alıp çırağım
Sümüg sennen damar sennen kıan sennen
Servet sennen izzet sennen can sennen

42.

Duzhurmātí gözlerimîn bebēđi
Ümidlerim cennetinîn çiçeği
Başta gelen emeglerrimîn emēđi
Hāpsí sensen Duz'um sēnsız men hiçem
Sene kıarşı hāyín çışsem men bicem

43.

Yurdum aşkın nefesimde, kıanında
Sene göre güzel yöhtú yānında
Kıurban sene mālím, mülküm cānında
Elden gelen budu bağma kıusura
Yurd oğrunda ölümlü hoştı cēsúra

44.

Pek günēhsız uşalığın çağında
Çik bişmiş tut yerdđđ ʻbdí bāđında
Sallānırdıđ ağaclar budāđında
Minî, minî kıuşlardan saynārdıđ
Kıuzularla oğlağlarla oynārdıđ

45.

Kıış gecēsî Nenem kıil, yüng diderdđ
Yatmasāydım dātli leyle ederdđ
Allā! Sēsî nanca hoşuma giderdđ
Yavaş yavaş şirin yuhuya geçerdđ
Düşümde neççe def'e gögde uçārdım

46.

Meryem dayza hayat mağal diyerdđ
Yalan gerçek bir birine uyārdı
Hēpimizin havāsíní yayārdı
Gah hānında yanda sākķız çeynerdđ
Çenekēsî dudağları oynārdı

47.

Hür torpağdan dağ Hamam kol yapardıg
Üstüne ussú āvúc āvúc sepērdiğ
İçin ōyúp tapağ olanda kopardıg
Başkasına başlardıg gem yemedēn
Dayardıg cafaya of dēmeden

48.

°arabana tēlle, tēlsız sürērdiğ
Yol üstünde muhattalar qurardıg
Yorulmāzdiğ tenbēlligi vurardıg
Ne bayāzdi-Allah-uşag dünyēsî !
Uşaglıgdı her hayātın binēsî!!

49.

Heccî Kāzım çoğa °aba girērdi
Biğın burup ağ sekkēlın tarardı
Bizlere çoğ güzel ōğút vērērdi
Haqqetten mehellēnîn gülüydü
Bāşî hikmet, gevli rehmet dölüydü

50.

Cihan °emme gāvúz tuluğ çalhardı
Kolları tenge düşērdi salhardı
Uşaglar mat mat üzüne bahardı
Tas ēlinde herkes °ayran beklērdi
Öge geçmeğ için girsin teklērdi

51.

Yāğış tutulsāydı küse gelērdi
Çomākiyla kápilāri çalardı
Gah ēvden un gah ēvden yağ alardı
Uşaglārın kēlbinde hof ekērdi
Hānımlar ussú bāşına damnan tōkērdi

52.

Murs bulutlar memelērin sağanda
(Kēmçi kıyruğ) (°ennem kalav) yağanda
Gök gēlini ayazlardan doğanda
Yeşil umut siyah yāsî boğardı
Kocālmış göz boz farrāsın yiğērdi

53.

Dere kinārında damlar kazardıg
Reftlērini kırığ sāhsı düzērdiğ
Kuşlar kimin kanat çalıp süzērdiğ
Tenekeden qalhan kılinç kēmiştēn
Öyünümüz boş olmāzdi dōğuşten

54.

Kēçel Kāzım şam dārrisı satardı
Açılmışa açılmāmış katardı
Uşaglar ne keyif etēgin tutardı
Kimin ele bahıp kimî alardı
Kimî toğ yip kimî mēhrim qalardı

55.

Nēdir ēdende nenem fētīr yapārdī
Tēndīrdeyken fincan kimin köpērdī
Yağ sūrtērdī üzüne şeker sepērdī
Yölü kēsen köpeglēri haylārdīg
Ōnú bir bir qomşulara paylārdīg

56.

Mēlīh ādlī bir köpēgīmīz vārīydī
Ne lügüydī, nede birden zōrīydī
Alacāydī bir gözūyde kōrūydū
Kāpımızın kārşısında yatārdī
Babam her gün ona ekmeq atārdī

57.

Günnügümüzde çāklī mērzīh alārdīg
°Ankīrana iti leble salārdīg
Kim yatsāydī mērzīhine çalārdīg
Kēyīf ondānydī yatan uşaq bişseydī
°ar ölürdu kim tavannan düşseyēdī!

58.

Elmizle için dāşī egērdīg
Çiçid daştan yumru kelle dōgērdīg
Kırilsēydī babāsını sögērdīg
Şahādımız bağvan töker ārhiydī
O sudākī keyyelērin çārhiydī

59.

Kuş vurunla sopanla herb ētmīşīg
Kırılmişīg kırmīşīg sulh tutmuşuğ
Uşaqkan çoğ köynegler yurtmuşuğ
O Sopanla ay nece şārkiłdārdī
O kelleler vay nece tārkiłdārdī

60.

Ay şamlāndī! Her kim çihmez yāziya
Yārīn verrīg nenēsīnī kāziya
Ōhū oyna sora baş qoş yāziya
Arhadaşlar oynamağda lezzet var
Yorğun ārgin nefeslere rehet var

61.

Şeker nenem, qaymağ nenem, bal nenem
Alma, üzüm, limi, pırtıqal nenem
Ser qölüyü yōrgün bāşım sal nenem
Leyla ēle; balam balam yatasan
Saf rehete, gül yuħuya batasan

62.

Yaz günnēri ne hoş arhta çimērdīg
Gah üzērdīg gah da suya tumārdīg
Burnumuzú tutup gözümüzü yumārdīg
Haram eger dün̄ye nēdi bilērdīg
Ōlüm ādi gelsēydī biz gülērdīg

63.

Oturārdıg heyvanda çay içērdıg
Söz heketle birbirmizî açārdıg
Her ne gēlîp dil ôgüne biçērdıg
Mensem çāyımı °eccî °eccî içērdım
Sora dōnúp şekērîñî süçērdım

64.

Daş yığirdim mēñî köpeg dişlēdî
Diş yērîñî kan aħmağa başlādî
Ah! Yarāsî neççe hafta işlēdî
°āvîl ôlúp ay baba ne zōrúyídî
Kuş gēçirtmez atāşıydî, kuruydî

65.

Ağaclara kımiğ daşlar çalārdıg
Ērîg, alma, °incir, hurma salārdıg
Ēlîmîze düşēñî ħak bölērdıg
Sora herkes öz pāyını sayārdî
Ya etēgîne, ya da cēbîne koyārdî

66.

Gözlērîmnen itmez év év ôyúnú
Her kız yērdî kāvúrçāgínín vāyını
Sévgîlisiçin tutārdî tōyúnú
Öz ôzúnú büyük ħātín sayārdî
Bú usulla istikbālín yayārdî

67.

Aħşam vāħtı ķeterden zağ geçmēgî
Uşāglārín göge āvúc açmāgî
Ēlîme ħinne diye diye kaçmāgî
Hür kimin gēzer gēvlîm bāgında
Āydín éder gözümú göz çāgında

68.

Dēllî Ĥile bostannarda gēzērdî
Gēvelērî tekkelērî ezērdî
Levātıyla °ekrab, ilan kızārdî
Saĥlāñırdıg soķāķmıza girsēydî
Çoĥ kıorĥārdî her kim ônú gōrsēydî

69.

Kallankōçla legleg gözden éttîler
Nēdî, bular gene Ĥece gēttîler
Allā!Allā kimî zeyrat éttîler!
Heya iħd°i ya nefis il-usul
Ve iķtēdî biĥeyr elvara el-rēsúl

70.

Duzĥurmātî, atla gēlîn gētmēgî
Her kılúnñan bir ĥāñımın tutmāgî
Kürekēñin damñan turunc atmāgî
Bir tāvıydî bittî gēttî o günñen
Sēkî indî geçēr gözüm ôgünñen

71.

Ay çihmēdî, hüt õgúnú tutıptí
Birden õnú Yünüs kimin utıptí
Bir baḡ hele çoḡ kimseler yātıptí
Yatannārî oyātsınnar oyaḡlar
Āyrî yerîñî vurmaz ʿādî çıraḡlar

72.

Gene gēldî soḡākmıza şevkete
Gözünú tikip simsimiye, şerbete
Girētlidî hiç ḡor baḡmaz ḡayata
Çoḡ bitāka tuttú amma çihmēdî
Nāsîb bir ay ona dātli baḡmādî

73.

O kızlērîñ damda rēḡîn ekmēḡî
Sebbeḡ ertē cerreyle ussúçekmēḡî
Elde, kalav, zubun, köyneḡ tikmēḡî
Ḥātîrāmín levḡēsînde mērsúmdú
Unutmamaḡ ḡētmî ile mēḡtúmdú

74.

Uşaḡlārín boş boş yere dõḡúşú
Arvadlārín sāyışmāḡî, sõḡúşú
Adamlārín birbirinen lēḡîşî
Meḡelēñîñ havāsîñî bozārdî
Nāmîs zordan o dertlere dözērdî

75.

Yēllepeyle çevîrkeyle қоşārdıḡ
Mindik pissig, ḡucāḡmúзда daşārdıḡ
Allā!Ne ḡoş bir ʿalemde yaşārdıḡ
Gēttî gelmez, dönmez öldú o ḡünner
İndî girseḡ uymaz bize o dünner

76.

Duzḡurmātî! Bú dünne çoḡ şirindî!
Sicāḡ ise, sāvuvuḡ ise, sērîndî
Gözdayaz ḡörünürse, dērîndî
ʿĀḡḡıl adam vāḡtîñî boş ḡeçîrtmez
Ḥayat ḡoşún ḡem yēlînde uçurtmaz

77.

Yēllepeden sōrdúm, nevar ataşta?
Dēdî Baḡma çoḡ bele var bú başta!
Dēdîm: Sene ḡöre ne var bú yaşta!
Dēdî: Her kim ḡeçmesse nar
Ḥayat ḡörmez miḡim ḡorḡar õlúmnen

78.

İgid õlú meydanda ḡan tökmîyen?
ʿāşîḡ õlú daḡ daşta yol ēkmîyen
Şāʿîr õlú derd, ḡem,cafa çekmîyen
Şeref yōlú tikānlídî, tikānlî!
Şōhret ufḡu dumānlıydî, dumānlî

79.

Koy Yüsüf'ün köyünlərîn yerítsinner
Kuyulara, zindannara ātsínnar
Kere kolar bazārında sātsínnar
Be kim mısır māvķibînî bezētsín?
Koca Ya'kub kime ēlîn uzātsín

80.

Derd olmasa aslan dermen yaramaz
ēāşık olmasa yar yāríní aramaz
Har olmasa kimse gülü dermez
Her gunduzun ķēdrîn artan gēcēdí
Bağ ķēdrîn ārtıg işî necēdí!

81.

Duzħurmātí! Gévíl sēven sultāndí
Şeytan yōhtú her nefes bir şeytāndí
Hāktan fazla dil dedîgî bühtēndí
Āgír keye uçmaz yüngül ile
ēākkíl ilan çihmez şirin dil ile

82.

Kırşannan ağardılmaz siyahlar
El boyagla dātli olmaz şifahlar
Fırtınayla zēngín olmaz deryahlar
Beşaşetle zēncî üzler nurlānı
Sükünetle oqyanuslar derlēnî

83.

Duzħurmātí! Hayat gözú ēilimdí
Gē ögreneğ cāhíl kalmağ zulumdú
Bağ, cahalet ne bōyúg ölümdú
Hel yestēvî el-ēālím ü el-cāhílú?
Em yastēvî el-ēālî ü ve el-sāfilú?

84.

İman eder hür hüriyet tōķuna!
āvķlí olan degmez kimse zāvķına
Aya gēden baħmaz uzağ yāħına!
He-Duzum- He hayat kifāhtí
Himmētlîler vāhtí daim sebbēhtí

85.

İgide vēr kılınç, meydan, kır ātı
Hēkîme vēr mālî, mülkü, devlētí
Umutlu ol umut besler hayātí
İnan ārtıg ķiş ķārnında bahar var
Murs gēceden sora güler nahar var

86.

Hiç zan etme şēhíd ķānı belēştí
Gözlērîn aç! Her şēhíd bir günēştí
Hak nurdur, zulum üstüne atāştí
Her gevilde var şēhídín surētí
Ana şēhíd şanlıntırır millētí

87.

Yāzīg bú ağ iman ҡere boyānsın!
Felek nēdī hağ hēkīmine inānsın!!
Gēce gēçtī yata ҡalan oyānsın!!
Göresen var bir ҡāvīm bizī gēçmēsın?
Kim ҡālūbdur hēri řerden seçmēsın

88.

Bārī dātlı tekke lēřī °ecibdī!
Bir bađ kimler bú dūnyēnī incidī!
Yārūt sufī, ya da fārfūt hēccīdī
Kōtū nefēsın ķēbīl olmaz tobāsī
Zemzemen °el olursa °abāsī

89.

Duzħurmātī Burağ kimin uçāydım
Bú ķarānnīg °alēmīnī gēçēydım
Millet için nur ķāpīsīnī açāydım
Herkes hāķķın mizānında durāydı
Vēznīndēkī nuķsānlīgī görēydım

90.

İhtiyārlīgdir ķoca çođ otūrma
Otūra, otūra, tenbēllīgī ārtırma
Var umudun şesretlerde itirme
Dī bir silkin oğulları irşad ēt
Egirī yoldan, kōtū yoldan ib°ad ēt

91.

Gēnclīg digel genc kimseler dālsınnar
Havaslārın melhelere sāsınnar
Hāķīķetten uzağ, cāhīl ķāssınnar
Gēnclīg budu, gerek her genç çālışsın
Ağlağ, edeb, °ilim °irfan ālıřsın

92.

Medēnīyet dēdī çılpağ ořsún ķız??
Ne isterse nefes onū ālsın ķız?!
Öz bāřına, öz kēfine ķāssın ķız
Eger diyibse ne°let gēlsın cānına
Parçalānsın boyānsın al ķānına

93.

Nenem dēdī: Oğlum bir bağ millete
Gör nefesler nece uyúp zillete!
Bunun vāyī mēnī sālíp °illete
Dēdīm: hēpsī sevgīnīn ķitligidī
Hađ sērgīsīz ciđara gōtlūğūdū

94.

Gēvīllērī āydīnlatan imāndī!
Saf imānī bulāntīran gümāndī!
°ēķīdēsīz hayat fuvzı, dumāndī!
Umudum var zulmun kōķú kēsīlsın
Hağ bayrağ bütün yērde āsīlsın

95.

Bir olbaka iht miek vna
İlan yln kst dşt tvna
Gle gle srd n vne
Dd: İlan Őaan dnd gerege!
Dd: All rhm eyld miege!

96.

Zan drdm uvat harda ha orda,
Hayat dtl,...Btn gnler a orda
Gah yer grdm ut lp to orda
yrd ttm ha bir ince kuvtt?
Huriytt , edeltt , haytt!

97.

Gzllgn heiket sevmgd;
His tmdg, zavlanmgd, doymdg
erevs yiŐmgd, uymgd
Mkl dg ; am srlsm zele
o gnht pis diyilsin gzele

98.

Duurmqat, sanma hayat gc lp
Gcen gnler ltn bgn tuc lp
sk huy, halk b zamanda hic lp
Ha daş dg cnsz assn yernde
İnsnyet aŐmyacg seyrnde

99.

Bir memleket sebbhnde yatmassa
z srrin ayrna satmassa
z l ile fena ipin tutmassa
Tdmr olmaz, tmr l aldga
Őn artar hayattan ders ldga

100.

Merd yurdun satmaz alsa asmn
Mcbriyet grb der insn
All yurdsz oymsn hic kimsn
Halal ssn ilm ardnca oŐn
Salam ssn gurbet ile dŐene

101.

Duurmqat, b dnye bir meydnd
Umutl hoş , meuse zindnd
Mende direm btn gelen gdnd
Ama bir ba amaq harda z harda
gr harda, iri harda, dz harda

102.

Hk gneŐten daha fazla blld
Hk yy grmeyen gz illid
Amma ha hk aŐ dlld
urt durarkan kim hk vrer uzuya
Kim bir dz sz dier gr ziya

103.

Zēngîn olmaz haḡ mālíní çalan kēs
Yōhsúl olmaz işin iyi bilen kēs
Mutlu olmaz asla rēzîl olan kēs
Nēfsî zēngîn olan kimse zēngîndî
Nēfsî zēlîl kārún ossa ēngîndî

104.

Ḳurttan kaçan ḡuzu yāzîg̃ kēsîlsîn
Ḳınardan baş aḡaḡa āsîlsîn
Şuçsuz ḡānî ḡondarāsíyla bāsîlsîn
Hērîf ḡassab_bāḡîm_ḡurtu tutmuru?
Zor bāşına erkēklîg̃în sātîmîrî?

105.

Duzḡurmātî, ne var yalan dēmeḡde?
Ne var yētîm, miskin ḡāḡḡín yēmeḡde?
Ne var suçsuz, beri‘ cana ḡiymeḡde?
Kim, kime yalan kuyruḡ ōlúptî?
Nāhsî zālîm ēzîlipti, ōlúptú?

106.

Keşke, keşke men bir ḡēmçî olāydîm,
Her vicdānsîz zālîma toḡ çalāydîm,
Māzlúmlārîn ḡāḡḡín onnan alāydîm,
Nēşîr olāydî ağ ‘edelet her yērde
Besle nēydî étten pissig bir yērde

107.

Dédîm zaman: Ne yamansan dillerde
Dédî: Yaḡam yōḡtú ḡālsîn ellerde
Dédîm: Bildir ne var bú ḡā-lú ḡillerde
Dédî: Baḡaḡ pisin neyden peklēsîn?
Mennen başka kime yükün yüklēsîn?

108.

Mende düştüm tikānlî ‘āşîḡ yóluna,
Yüz çevirdim ‘āşîḡlārîn ēline,
Dērdîm sērdîm duyḡú sāzínin tēline
Sonda buldum ḡārîmda ḡar yōḡtú
Onda bildim arādîḡım yar yōḡtú

109.

Yolad ḡördüm bir nāzîg̃ ḡül ātılıp
Yüzü sölüp, yanaḡlārî yırtılıp
Saḡ yānında bú vāsîyet tutlmuş
Bú ‘alemde keşke bir ḡar olāydîm
Kedersizler ḡōzúne batar olāydîm

110.

Dédîm ḡēkîm: ḡak düştübtî kinara!
Dédî: Būḡün i‘tiraz yoḡ dinara!
Dédîm: Bir az vicdan ara, dinara!
Dédî: Hay hay! Būḡün parādî!
Dédîm: Vay, vay! Būḡün cannara yarādî

111

Bú sebbēhîn gözün yuman dün dōgú
Karānlığa hāhî sohan gün dōgú
İslamlārî gērî koyan din dōgú
Enānîyet cānımızı sir édîp,
Reya,,,Reya, tāvımızı fer édîp!

112.

Nanca gétse mezheblerde ihtilaf
Onca qalmaz gevîllerde i‘tilaf
Mu‘min durar bú fitneden bir taraf
He mezhebler-vallah birdî cevherdî
Bıraḡ her şeyḡ bir söz desîn menberde

113.

Ḳoy şeytannar bombalārîn sāvúrsın,
Siyah duman gün ögúnú çevîrsîn,
Ācî günnar aḡlları kāvúrsún,
Şēbîhî bir nev° hēḡîḡete dayāḡdí!
Cāhîl bāşî °alem için ayāḡdí!

114.

Kim saḡḡālîn fēr°ún kimin uzatsa
Yāḡút, mercan, cevēhîrle bezetse
Öz nēfsînî Allah’ına benzetse
Gerek onda ḡaḡ ḡörüzú baynāsın
Musa çîḡsin o saḡḡalda oynāsın!

115.

Gē o tam° bazārînan geḡēḡîn
Bú ḡene°et badāsínî içēḡîn
Bir az dur dur ḡānî°lērî seçēḡîn;
Bir tenbel, birî °ecîz, birî boş
Bulārî ḡisabdan lütfe bir düş

116.

Bāsılmıyan köşelerde iz olmaz,
Me°dēnî saḡ olan kimse ḡiz olmaz,
°ümrünú yen, ḡerrî birde ḡiz olmaz,
Davāsz derd varsa oda ḡamaḡat
Her nētse ḡaḡa eder cahalet

117.

Baba, Nene, evlada göz ḡoymassa
Oḡlanla, ḡiz birbirnî sevmesse
İkkî gevîl her tereften uymassa
Çoha gétmez cütleşmeḡ bōzúlú
Arvad...Kişî , her ikkisî ēzîlî

118.

Yōḡsúl kizî sēnî zē°if gördüler
Şehvet için cānîn nişan ḡördüler
Ḥēpsîn ettîler, ḡēdir ettîler, vurdular
Şir ḡizine bāḡım degēbîlmezler?!
Şah kizinî-nişî-sōgēbîlmezler?!

119.

Koryalasa oğrāştı gün çihmēsîn,
°elem olan yuhusunan kaħmāsîn,
Éti gözler manzārına baħmāsîn,
Seħer sōktú cümle cānı ser öldú
Bütün oy, bütün tāvı fer öldú

120.

Duzħurmātı, bú bārıř ne bārıřtı?
Sümürgēçı dilı kērıř kērıřtı,
Gévıl dāřtı, üzü kurrú kēyıřtı
Kurt bārıřı kuzunu tutuncādı
Dilin işı lokmānı utuncādı

121.

Duzħurmātı, keşke bir gün olāydım
O qarānnıg gēvillere dōlydım
Māhú édēydım řērı, anan ölēydım
Sērılēydı ara yerde müħübbet
Yařıyāydı kardaş kimin he millet

122.

Od içinde gögern gül řā°ırdı
Gévıl eden haħa düz yol řā°ırdı
Nur baydāgın kaldıran kol řā°ırdı
Nıtēkım ağ kāgıd olup kelēmçın
Bele hür řā°ır olup °elem için

123.

Dünye dünye, men sende bir mahmanam
Hēķıkette, sarahette, hemanam
Vicdānımı geçmem çünkü insanam
Koy oymāsın mene nēfsım zamānım
Yeter, mene yar olursa imānım

124.

Al iç mēyı gulmanlārın ēlınen
Gōzún yumma gülřannārın gēvlınnen
Söz dinneme me°yüslārın dilınnen
Kimkimiyçin bú dünyede her ister
Kim cennete de başkāsı için yer ister

125.

Duzħurmātı, bahara göz çatarsa
Duman bulut °asman üzün tutarsa
Yāđlı güneş kiş kēhfide yatarsa
Mē°yús olma umud kuşu konacağ
Giden bahar birde gērı dōneceđ

126.

Duzħurmātı, bahar fāslı olanda
Eteglērın gül, çiçeagle dolanda
Her ārıyan murādını bulanda
Onda gider rühüm saran dumannar
Dōđrú çıher yādımdākı gümenner

127.	Ey; zālîmlar, ey duşmannar mekbēri
Duzhurmâtî: Ey; igidler mehfēri	Yaşa, yaşa çoĥ yaşa ey hür Duz’um
Ey ‘ālîmler, ey bilgiler menbēri	Dünyelerce, zamannarca dur Duz’um

4.2. GÜRGÜR BABA’YA SELAM

İsmail Serttürkmen tarafından yazılan 1965 yılında Kerkük’te basılmıştır. 101 beşlikten oluşan bir şiir kitabı 11 heceli 1965’te Kerkük belediye basım evinde basılmıştır. “Gürgür baba” adı Irak’ın kuzeyinde Kerkük yakınlarında bulunan bir petrol sahası ve gaz alevidir. 1972 yılında keşf edilmiştir. 40 metredir ve 250 yıldır yanmaktadır. Kerkük’ü ezelden beri aydınlatan sönmeyen sürekli yanan ocağı, yüz yıllarca dillerde destan olan hastalıklara şifa olan, yanarını ilham alarak Kerkük’ün yerel halk ağzıyla bu nazireyi yazmıştır.

1.	Dêdîgim cümleler âhî kelimlar
Gürgür baba salam ôssún dêrînnen	Çoĥ degêrlî çoĥ me‘nêlî annamlar
Yabâncî dēgîlem özler ilinnen	Dinne mēnî uzundú ‘itâbîmîz
Nene kucâgînnan merdler bêlînnen	Bir esêrdî millete kitâbîmîz
Gürgür baba salsav bizî yâdúva	4.
Ādîmîz bâglîdí sēnûv âdúva	Anlâdúvsav cavap ister sözlêrîm
2.	Çêvîrmeyecegem sennen gözlêrîm
Gürgür Baba gêldîm ‘itaplaşmaĥa	Men içten dêrtlîyem çöĥtú dertlêrîm
Daha dôgrúsú bele dertleşmeĥe	Ĥeyder Baba şâhît ossan bizlere
Çoĥ bâĥîsan bâşîmdâkî başbaĥa	Kāvúşurkan ĥoş kônúşsın sizlere
Bâşîmdâkî Türkman işarâtî	
Ĥiyafêtîmîzdî toplar ‘eşrêtî	
3.	
Birdaha ĥürmetten sēnî salamlar	

5.

Gürgür Baba atâşuv yananda
Yârî sârî yârisî dumanlananda
Bilmēzîydiğ dedîğúv o anda
Kõrhúmuzdan uzağlardan bahârdîğ
Yulduz kimin yatağlara aḥârdîğ

6.

Gürgür Baba yaz gecēsî işiğúv
Sāvúglarda kızgın kızgın kişliğúv
Uşağlarî sevîndiren ḥoşlúğúv
Men beşîgten ışıl ışıl bahârdím
Uşağkan ḥikmētúv oḥârdím

7.

Bõyúk öldúm ādúv éyyî yazârdím
Duvarlarda, ḥerçannarda kazârdím
Ādúv sévmeyēnî āğíz bozârdím
İşte zaman nēttî éttî bizlere
Dayānmışiğ, çölúm çöcúğ sizlere

8.

Gürgür Baba işiğúvda oynârdîğ
Kazandākî néftúv gibi keynērdîğ
Sebbeḥ erken, ḥörúzlardan baynârdîğ
Harda kâldí günlērîmiz çāğîmiz
Vēren öldú bağvānîmiz bāğîmiz

9.

Gürgür baba biz biliriğ bezmesen
Bahālisan cigērîmsen gōzúmsen
Fida õssún sene oğlan kizim sen
Damārúvda āḥan mēnîm kânîmdí
Torpağlarúv gümānîmdí cānîmdí

10.

Gürgür baba sıhınnmışiğ yānúva
İste bizden can katarîğ cānúva
Bú bāyğînlîğ hardan gēldí kânúva
Damarlārúvdākî dedēmîn kânídí
Nēdîm Kerkúk musāfırlar ḥānídí

11.

Gürgür baba kel'emize kārşisan
Bizden uzağ bilmem kime kōnüşusan
Gör sēsúvden neler ne dānıřisan
Gürgür baba uzağ baḥağ yollara
Sona uçar gene kōnar göllere

12.

Gürgür baba dedelērîn ilinde
Kimler gēttî kimler kâldí yērînde
Bir öyúnçağ öldúğ zaman ēlînde
Bú feleg isterse güler ḥālúva
Taraş eder güzgü vērî ēlúve

13.

Gürgür baba āġır bāşlı olāydúv
Kocalāydúv çohta yāşlı olāydúv
Kelem kimin mermer dāşlı olāydúv
Bir kırsēydúv duşmannārín bāşını
Bèzar éydúv her hāyínín işinî

14.

Gürgür baba mehellērîmin soġāġı
Her yèrden çohîymiş yanan ocāġı
Neşēlî ossāydı çiçēġlî bāġı
Diyērdîm zaman güldú üzüne
Sölmúşıydım gene gēldîm õzúme

15.

Gürgür baba ġoyúnú ġurta vèrdúv
Aramadan yèrídúv durdúv
Bin öldú dertlèrú birken dèrdúv
Herkèsîn yükünú vèrdúv dālína
Duran ise ġālíp hālî hālína

16.

Gürgür baba sennen iller geçti
Yanaşavdan neççe kervan geçti
Gürgürtülü suyúvdan binner içti
Sennen istèrdiler hesteler şifa
Ne yāzıġdı bugün kālmıyıp vafa

17.

Gürgür baba zaman bizî çoraġlar

Tēhdîd éde éde bāşın yırġalar
Bilbiller yèrine ġonúp ġurgalar
Allā bele vèrsîn bele huylara
Bilmem neden zulum õllú illere
18.

Gürgür baba ġarmannārín yèrinde
ġizler oynar āltún kemer belinde
Mēñî diyip sözü ērîr dilinde
Bizde uzaġlardan durup dinlèrdiġ
Arasıra özlèryden oynardıġ
19.

Gürgür baba muġattānín yölünde
Gözel yārín ġollārımız ġölünde
Saġ yānımız tāhîl güller solanda
ġohlardıġ öpe öpe nērgizî
Arardı görmesēydî yar bizî
20.

Gürgür baba baġlar ġohú saçardı
Çeşit çeşit güllèrimiz açardı
Arhlārımız hiç durmadan kaçardı
Susuzluġtan söldú pembe güllèrim
Daha neye vārsîn eken ellèrim
21.

Gürgür baba daġlārúv da içèrdiġ
Ĥayallānıp ormannara kaçardıġ

Güllērîn éyyîsin bizler biçērdîğ
Kime kâldî? Sen bissen çāğımız
Gēçtî gēnçlîğ gēzel ôldú bāğımız
22

Gürgür baba musallānín düzlüğü
Seyran olan bahārlîğî yāzlığî
Dede nēynîm diyen hoş avāzlığî
Bēs kargar indî orda gēzîrî
Bú hallardan ürēgîmî ēzîrî
23.

Gürgür baba rüzgar gēlîp gēzērdî
‘āşîklārîn her dērdînî yazārdî
Gēmlî olannara haman kazarđî
İndî bilmem neden gelmez yānîma
Hōşlúğkan gem boyāndî kânîma
24.

Gürgür baba dört bağlārîn yānında
Döşenērdîğ güzelce heyvanda
Tüngülüp düşērdîğ gül zamānında
İndî bāhîm hiç gētmîrîğ oraya
Daldākî üzümler dōndú kuruya
25.

Gürgür baba dērdîmîzî sormasan
Gözlērîmnen ahan yāşî görmesen
Bú gürgür sēsüvden birez durmasan?

Çoğ annādîm sene olan dērdîmî
Gōzükürú sevmîsen bize yārdîmî
26.

Gürgür baba zulma kārşî kārşî dur
Yurt hāyînnarına çālîda mārşî dur
O kēsîzlērî mazlumlārî oğşa dur
Yoğsa nēdecegem gürgür ādúva
Salmaz iysev bizî günde yādúva
27.

Gürgür baba kētlî‘āmín gününde
Āsılannar nēydî kîşle ôğünde
Kor dēğîldúv gōzúv bāşúv yērînde
Gāfil gāfil samalara bağārdúv
Durdurmadan nēftúv kime ağārdúv?
28.

Aslan kimin gençler çukura dōldú
Kannārî arğ tēkîn göllere dōldú
Kimsēlî, kimsēsîz ellerde kâldî
Torpağúvún yārsî kândî yārisî can
Biz kurban ôlmúşúğ sende ol kurban
29.

Gürgür baba gömēnsîtler kaçārdî
Pencere kápúya ataş açārdî
Silēhsîz igidler hālî ne çarādî

Hāktî sen olārî oḡuyāydúv
Memleket ḡāyínín yāḡlıyāydúv
30.

Gürgür baba gècelèrîn yārísí
Şēhídlèrîn yālgúz káldí yāvrusú
Mallārín gòmēnist öldú vārísí
Gene şerēfimízî kırtara bildiğ
Duşmannārî ēzîp bildirdiğ
31.

Günnerce bāşımız dalğalı káldí
Dere teppe ağac her teref daldādí
Birgün bizden feleg namertce çáldí
Hiçte unutmādiğ gōrdúğümüz günú
Dēhrîn yāsí varsa vārmış düğünú

32.
Bilmem nece avlādılar bizlērî
Kēstíler beşîgte bala kızlārî
İgittiler babāsız oğsúzlērî
O günün yarāsí işler gèvlimde
Dērdímiz darmānsız çara yōḡtú elde
33.

Ḥāyín olma ḡizmet éle yurdúva
Ölmeden çare tap yaman dērdúve
Sora kıran düşer kıalan ördúva

Biz sayagkan sende bir az sayag ol
Biz sene dayāğığ sende bize dayag ol
34.

Bilmem nece ḡeberlere olāştım
Çılgın çılgın oyan buyan dolāştım
Gah duvara gah atrafa satāştım
Yollar kēsilmıştî yèrîm uzāğtî
Bilmem kimler ölúp kimler tuzāğtî
35.

İkincî gēcēnîn pek yārısında
Ḥulyalar içinde gem arāsında
Karānnığ seetler kep kerēsinde
Birsî gēldî telefonla bildirdî
Dēdî uşaglarúv bizlērî öldirdî

36.
Heycanan parçalādım özúmú
Yaş yèrine kan dōldúrdum gōzúmú
Kimse dinnēmirdî feryad sōzúmú
Meydana gètmege yol bulmaz öldüm
Kēstíler yölúmú kātılmaz öldüm
37.

Üç gün kî gece, ḡepse atıldım
Törlú törlú afkarlara kātıldım
Elden ele kızú tēkîn sātıldım

Üsküt ol dediler kónuşma fazla

Ƙānůvú içēriğ ōyúnla sazla

38.

Gēçti günner herşey bēlli ōlunca

Hükmetten imdad ƙōlú gēlince

Hāƙ meydānı üzērimize gülünce

Ƙurtārdılar elen ölen vārımız

Allah'ıdı bize dōğrú yārımız

39.

Mēnide sāldılar ƙānlı hēpisten

Yēl tēkîn esērdim ƙoşārdım hirsten

Vuran hāylıyan çoğ tēhdıdlı sestem

Aramādım kēser ōldım yōlúmú

Boşa vērdim ƙıƙırmızı ōlúmú

40.

Ōğ ƙāpısına çoğ gücle vārdım

Yollāri ƙāplıyan ƙānnāri gōrdım

Bir ses duymāyınca ƙāpúsúnú ƙırdım

Gözgömērdi balalārim ōzlerem

Ƙutum ƙurudú kor ōldú gözlērım

41.

Duvara dayāndım dēlliler kimin

Allah'ım senēdi senēdi yēmîn

Birşeye ārtığ men dēmîrem āmîn

Ta öz balalārim toğ gōrmüyünce

Ya da nankōrlēri gidertmēyünce

42.

Neden sora bir az ōzúmú ōgdım

Sānkî samalardan gizli ses duydım

Neççe dost ehbābi men ōzüm sāydım

Ses dedî ki sēnůvkiler ordādi

Bir çoğ Turkmannar'dan bācuv gildēdi

43.

Olāştıra bildim ēlím ellere

Bāhtım sārı ōzlú tutgun dillere

Ƙalan ƙālíp ƙaçan ƙāçıp çöllere

Var bizden ölenner dedim? Yo dedî

Arħadaşlārmızdan ölen çoğ dedî

44.

Dōndú mene küçüg ōğlúm bāhıştı

Bilmem nece yānıma sārıştı

Doya doya toğtaşlandı ƙoğlāştı

Baba dedî şēhîtlērımız çōhıymış

Bize yārdım eden hiçte yōhıymış

45.

Nece gēldív baba, nece olāştív

Nāhsı soƙaƙlardan ƙorħmadan gēçtív

O yaman ellerden necede ƙāçtív

Oğlum dedim, bizim budú yolumuz
Vazifemizi kurtarmagdadı elimiz
46.

Bele kaldı olan hallarımız gunnerce
Ses sadasız olenlerimiz onnarca
Yasli gemli yatan binner binnerce
Bulasmistı herkes gemli gemine
Kimse gelmez kimse getmez yanına
47.

Bir coğ evlerimiz susuz yamanasız
Gunneri perisan hesteler halsız
Yari canliyan yarsi cansız
Bütün dunye kirkirmiz boyandı
Yatmış olannarımız hemen oyandı

48.
Aramağa başladılar her yeri
Kimî bütün gómülüp kimî yari
Kimî kesilipki kocayla kari
Tanınmaz olmústi şehidin uzú
Bir olmústu şirin kasiyla gözü
49.

Zalim eller islemisti her yerde
Calip kirip tokup keyipti merde
Kimleri hepsidydi kimleri torda

Ta nelerden sora atas kesildi
Geceyken herhizler yolu buldu
50.

Saydig şehidlere onnari gecip
Kimî asilmisti kimî bogulup
Kimî parca parca yerlere dusup
Ele dusenneri torpaga gomodug
El bos uz kere de evlere dondug
51.

Neye daldig artig yaslar basladi
Derin derin hatiralar esledi
Sehid veren ana koskun disledi
Yigleri sazleri hardasan balam
Kimler menî diledi kimlere dilem

52.
Ay balam bilmirem harda gomulduv
Donnen yanimdayduv namaz kilduv
Mene bağa bağa hesretle gulduv
Deduv gidecegim yoldaş yanına
Katilacagam var merd meydani
53.

İcin icin sazlamağlar her yanda
Sehidin orbasi keynirdi kanda
Solmuş uzlerimiz kafa dumandı

Çıldırtdı mıştı ʻaqlımızı olaylar
Dönmüştü mateme şanlı heleyler
54.

Gürgür baba işte buydu annattım
Türlü türlü acı bele dinnettim
Bilmem sihtim senî yoḥsa aḡlāttım
Daha da sor cavablara ḥāzıram
Öz ilime öz yurduma nāzıram
55.

Gürgür baba daha nece gülüm men?
Neye vārsın ne selēşsın dilim men?
Yıgleden dērdimî kime diyim men?
Kēşke dērdimnen bir bilen olāydı
Ara sıra göz yāşımı silēydı

56.
Bildüv neden atraf daḡlaram ḡēmgîn?
Bol bol paralar var yurdumuz zēngîn
İsterse bú görüp felēgîn çēngîn
Ne faydākî yārim mene yar olmaz
Allah'ı veriptî kēdrinî bilmez!
57.

Dalgalar içinde yāşıyan millet
Gécēsî derd dölü günduzu ʻillet
Yāqışmāzdı bize bügünkü zillet

Gēçennerde bizlērîydiḡ var olan
Milletlere mērtliḡ bizdēndi ḡalan
58.

Gürgür baba bú dünyeler dönürü
Nēftüv dinar basar ḡāzuv yānırî
Kimler vėrdi cafa kim ḡazānırî
Feleg vėrrî birde āllî ēlūvden
Kimse bilmez nice kēser dālūvden
59.

Gürgür baba döndüm ʻitablaşmaḡa
Yēngiden otúrıp çoḡ dertleşmeḡe
Bulutlar ḡārılsa dönse de aḡa
Vaz gēçmerem ʻaqlúv çėvır bāşuva
Ḗoyma yabāncı iş ḡātsın işüve

60.
Gürgür baba ʻasmānúva baḡaram
Dārgín dārgín sirlērúvi oḡúram
Ḗayallardan duvar yāpıp yiḡerem
Gah bulutlar ḡablar sama üzērînî
Gahta yāḡış yaḡar yaşlar gözün
61.

Dörd etrāfúv reng reng olú gēçer
Sėvdavdayam ḡesret mēnî ḡurcalar
Gėcev gören gündüzúvden borc alar

°āşıkuvam yoħsa baħmam üzüve
Gözüm tikmem gece günduz gözüve
62.

Sene °āşık olan mēhrîmdî sennen
Gêçer gecelêrî gündüzü gemnen
Kêşke uzağlara düşeydûv menen
Rehet olúrdug biz bú belelerden
Ne kazānmış öldüg elalardan
63.

Bú neftúvdî bize herşeyî gösteren
Fenalığlar pês havalar eştîren
Sensen suçlú bunda, sensen bāstíran
Neme deger vérdím er şehidlêrî
Gömdüm öz elîmnen genc ümidlêrî

64.
Neden üzüm gülsün baba gürgürüm
Az kâlîbtî şî°rin °āklím çıldırım
Sennen başka dêrdîmi kimeye bildirem
Bú işe bir çara Allā °āşkına
Çoğ vārlıg bēnzîriğ çoğ düşküne
65.

Gürgür baba zamannārín dilinde
Çaş kâlmışıg önún bunun elinde
Bāşímızı kōymuşug millet yólunda

Hağ nēdiyer koyda dēsîn nēdēgîn?
Ya bú derde dözeğ ya da gidēgîn
66.

Gürgür baba feleg ne yāptıda yāptí
Yālgúz olan özúvçin bir dost tāptí
Her gelen yerinen men mēnîm kōptí
Bizlerse bilmiriğ kimdî dōstumuz
Kimlêrîn elîne düşer pōstumuz
67.

Gürgür baba kalan kulan bizlêriğ
Dedelerden gērî kalan izlêriğ
Gêçmiş târiğlere içten sazlariğ
Kafaslarda pençeleşen kim vārdí?
Kimlêriydî atalārimızı sevérdí?

68.
Gürgür baba qorħma bugün yārínnan
Sıcāgínnan sāvuvúgunnan kārínnan
Düşüncēsî zē°if soğan zārínnan
Bugün bele ise yārín dayanmaz
Feleg bir yanmādí herşeye kanmaz
69.

Gürgür baba sēnúv kazan kâlîbtí
Gece günduz düşünceye dālîbtí
Özüde bilmirî neler alîbtí

Nece girdüv nece çihisen bú ilden
Nece kırtaracağ gürgürlü selden
70.

Gürgür baba yana yana göl öldüv
Kimin iydüv? İndî kimlere kıaldüv?
Neler düşünürdüv nelere daldüv!
Bir azda dal bizim olan huylara
Vâyüv kıat bize düşen vaylara
71.

Gürgür baba zālím olma hākkıma
Yök ekleme ağlaşan yüküme
Dertleşēğın sende ācî dērdıme
Yarālıyam özüm çeşitli yerden
Almādım bir heber vafāsız yardan

72.
Yana yana Gürgür baba kıalasan
Öz gēmüve gece gunduz dalasan
Men dedıgim ʿaşka özúvı salasan
Bēlkî yanar sert gevlúv hālımıza
Gēcirtsev kıólúv kıólúmuza

73.
Gürgür baba dere teppe bilmesen
Sene dilenlērî hiçte delmesen
İllerce ağlādım gözüm silmesen

Kölgevde yaşyan gērîbî tānı
Ne cānı cānúvdan ne kıandı kıánúdan
74.

Sifle bir kıan besler benzemez kıana
Zālímca kıydiler çoğ şirin cana
Atāşúvdan beter ürēgımız yana
Össem bile unutmaram günnērîmî
Çoğ iri dārttılar imşaq dennērîmî
75.

Gürgür baba gē yādliyağ özlērî
Uzağlardan size bağan gözlērî
Toğ edipsen āltúndan üzlērî
Sēnî beklıyenner kimdî bilisen?
Neden sevgiliye cafa kıilisen?

76.
Gürgür baba yığnağ olağ bir yere
Kıalmāsın arada teppeden dere
Madāmkî bāhtımız kıerēdî kıere
Toplanāğın bir olāğın ilimizde
Èv bizimdî anahtārî bēlmızde

77.
Kıoca baba kıoyma düşēğ dillere
Rēzıl olağ āsıldan rēzıllere
Bilmem sene dēyîm bilmem illere

Hāyın bize çağdāşımız çağrımız
Lal olúp baġvānımız bāġımız
78.
Gürgür baba etraf daġa baġarkan
Yāġış yaġar dereler aġarkan
Sèller daşlar māmúrlārı yiherken
Kèşke mende yāġmúr olúp āyınāydım
Faydāsız atāşúví bir sōndúrēydım
79.

Çoġ ācídım yānúva ġeldiġime
Ġem tāşıyan ġallārı ġördúġüme
Sır bilmeyennere sır vèrdiġime
Gürgür baba dōneceġem ġedīrem
Çoġ †itablar sene ġārşı †dīrem
80.

Kèşke dèrdım felege bildirēydım
Bèlkî dinnèrdî ah bir dindirēydım
Ġizmiş ise †dúr sōndúrēydım
Sene †yyî bèlkî sızlar ġālîma
Yarvalmadan sēnûv tēkîn zālîma

81.
Gürgür baba köylèrîmîz uzāġtı
Çöllèrîmîz bilbil yèrine zāġtı
Badāmlı ġuzumuz ġōġmúş ġuzāġtı

Yāġış yaġar bizden uzaġ çöllere
Suyumuz yoġ kuş ġōnmúru göllere
82.
Gürgür baba arġlārımız ġaçardı!
Orāġımız deste deste bēçardı!
Bügüne baġ ġestelèrîm naçardı
Nédèġîn ġülmüru üzüme feleg
Bir söz dèsem çālınır def dümbeleg
83.

Ġirmiziler dolāndılar †yyıce
Bir dem fikirlere salan dalmaca
Durāndılar bir †āşık duranca
Dalġa ġeldi sèldi olan izlèrîn
Gene dèdiġlèrîmîz †ldú bizlèrîn
84.

Ay yulduza baġardıġ ġeceler
Düşüncelèrîmî dertler ġurcalar
Bōrcú vèren birde dōner borc alar
Sāġın ġüvenilmez feleg işine
Sēnî aldādı ġüldürú bōşuna

85.
Dèdiġimiz sözlèrî annamādılar
Buyurduġlārımızı dinnemēdiler
Uyġun olan şeyî aramādılar

Feleg dedî dur baḡ size nederem

Zaten budú bildiġimî ederem

86.

Gürgür baba çoḡ selēştîm bes dēġî?

Ḳardāşúvdākî mulla dēġî ḳas dēġî

Gürsēsúve göre sēsîm ses dēġî

Gē gideġde gēzeg şirin illerde

Baḡ ne ḡarab gēzînisen dillerde

87.

Tile^ofēr'in igidlērî merdlērî

Bizdēndî cuvannārî ḳurtlārî

Saf ḳannārî sümüġlērî etlērî

Gē bulara birgün sefer edēġîn

Ayaġ dēġî bāşımızdan gidēġîn

88.

Ērbil'in ḳelēsî üskütten baḡar

Feleg oḡārî oḡ üste taḡar

Yaş yērîne, gözlērinen ḳan aḡar

Atrāfında nisan suyu içenner

Deste deste nērgîzlērî biçenner

89.

Āltúnkōprú ^eşret yiġer bāşına

Çoḡ ēsgîdî kimse bilmez yāşını?

Ḥoş durāndî el uzatma işine

Ordādî her zaman siren gāhımız

Kor edēydî düşmannārî āhımız

90.

Gürgür baba Teze'dēkî daġlārım

Atrāfında nērgîz güllü daġlārım

Ġēmgîn iymiş indî diyer çağlārım

Kimse gelmez kimse gētmez yānına

Gēçen günner ḡepsî minnet cānına

91.

Gürgür baba Tāvîġ'in minarāsî

Yarālídî kapānmírî yarāsî

Ēskî dōstumuzdu dostlar arāsî

Yarāsına ḡēkîm tāpîp olāydî

Ḳarānniġlārına işiġ bulāydúv

92.

Gürgür baba Duzḡurmātî daġlārî

Neşe vėren ^eşíklara baġlārî

Harda ḳaldî Duz'un vėren çağlārî

Ōnún senen beklēdîġî çōḡıymış

Güllērî var baġvannārî yōḡıymış

93.

Gürgür baba şah soran yollārî

Bizî kuçāġlıyan tēmîz ḳollārî

Ḳuruptú bú dāġında dallārî

Aç gōzúv bāhgínan uzağ yollara

Sēnî bēklíyen çoğ uyma ellere

94.

Ĥanēķín alma, ērúg bāgínan

(Vend) Nēhríydi aħan ōlú dāgínan

Gören diyer öpēydím yuvāgínan

Hüçkereye birgün yólúv düşende

Bağ neler vāriymış o gül gülşanda

95.

İstersev gē gideğ Kızrabat'lara

Ōğrıyāgín iğitlere zatlara

Bağ kimler minerde koşan atlara

Ķāfilēmiz oralardan geçērdi

Herşēyín èyyîsin ordan seçērdi

96.

Mendēli'den kervānımız geçende

Āltún tasta sulāríní içende

Yemyeşil bāgínan lala biçende

Ĥürmet ēhlîdir mendelāvîler

Aslannardāndí kalan yāvrular

97.

Şahraban'nan Be'ķuba'dan Bağdad'a

Köçe köçe yāyılmıştı öz dede

Kimî bağlārında kimî ķarfada

Dillērînnen anna nevar içinde

Düzgün düzgün incî sedef içinde

98.

Basra körfēzînden gideğ Tēbríz'e

Şēhríyar'dan kāvúşāgín üzúze

Dizbēdîze ōtúrağ dünya bizbize

Ĥeyder baba ķēyîş ķurşağ kōyünde

Bağ neler ķazāníptí öyünda

99.

Ĥeyder baba gēldím seleşmeğe

Küsmüşiysev sēnúden bārîşağ

Çoğ yōrgúnsan āhí yoğ kōnúşmağa

Şēhríyar'a cevap vērîp olāydúv

Dertlērîne ķulağ vērîp olāydúv

100.

Uzağdāyíg sanma sēnî görmērîğ

Vallā dilimizden sēnî salmārîğ

Sizden başka kimselere dalmārîğ

Ĥeyder baba gōrdúm sēnî düşümde

Ĥeyālúv helede ķālîb bāşímda

101.

Yāzîğ feleg dünyēmîzî āyırıldı

Dōstú āttí duşmannārî ķēyîrdi

Sānkî hoş günnērî birbir sāyırđi

Maraş  tme gene biziĝ durannar

Feleg iin d rtl  d r  ornnar

4.3. G RG R BABA

Dr. Abdullatif Benderoĝlu tarafından yazılmıştır. 1976 yılında Baĝdad'ta basılmıştır .
46 beşliklerden oluşmaktadır.

1.
G rg r baba v ht  g ld  bir g rle
Ataş s  p yurdumuzu bir nurla
Yaĝ kinn r   reglerde  k rle
 yd nlat t z k rnl ĝli her y n 
Sil g zlerden sisl r  hem dum n 
2.
G rg r baba at şin  yan biraĝ
 lenl r n s vg  g t  şan biraĝ
Hi  lmeyen t r h b y  şan biraĝ
 g z  ĝl   guzl r  sal ya da
Bir d st n  g  satm s n pek ya da
3.
G rg r baba aĝlar b y  aĝlarsan
Niin dostun cig r n  daĝlarsan
At şg le d rt uv r v baĝlarsan
Y ter  rtiĝ b  vurmaĝ b  daĝlamaĝ
Bitişmeyen yaral r  baĝlamaĝ
4.
Daĝlar gib  d rd m v rd r  k lmez
şimşeg aĝsa s ller esse s k lmez

Yanan  reg param para dikilemez
G rg r baba sa at ş  yad y ns n
Uyĝuda olann r m z uy ns n
5.
G rg r baba bir aĝr  v r durmadan
Al  el m  meĝkem n   urmadan
Hi ummadan terse d ner zar r m z
 gtliĝ der, erk kl ĝ de bizd d 
G rg r baba  uru  regte sizd d 
6.
G rg r baba T rkmanad  dilimiz
B  torp ĝd ... B   Irak't  ilimiz
 l klidir hi b k lmez bel miz
P r ld r  oraĝl r m z biende
T r h b y  t r hmizin iinde
8.
D vr m v ht   k ll r m z  uruldu

Sen Türkman'san yāvrúm diye sörúldú

Babalārín õgútüyle vuruldu

Sonda gene feryad ettín dad ettín

Özlēmîyle geçmîş günü yad ettín

9.

Milletten dem orannar göründú

Zēhîr saçan ilannarda bõrúndú

İşte, bizde budu bir tek sörúndú

Gürgür baba gerçektende bir söz aç

Yeter artıg alav saçma lavlar saç

10.

Gürgür baba Kērkúk ilin satmādí

Dõstúnú da duşmānına katmādí

Ataş Ataş halavlāndı yatmādí

Yüzlerce il geçti yine oyāgtı

İraç için sōkúlmeyen dayāgdı

11.

“Kartal baba” bizim ilden geçende

İnsan kēdrî bilennērî seçende

Sēnîn néftlí bulāgínnan içende

Bizde gēdîp onnan suyu içērdîg

Dağ daşlārı yörúlmadan geçērdîg

12.

Heştelērîmîz “Kōtúrca”ya giderler

Sēvînç dōlú şēnlîglērî ederler

Murad ossa borclārínı öderler

Bizde dōgrú insannārız ey baba

Bú Oğuz da yanārıg ey baba

13.

Köylērîmizde yātírlar var insan var

Çağlar bōyú gelenege iman var

“Murtaza ‘Ālî” dağlar dāgı ēgılme

Dāgım çokdur dağlar peke yükleme

14.

“İmam Kēsîm”, “İmam ‘abbas” ocāgı

Kucāglıyıp bizlērî her bucāgı

Babalārîmızdan qalan yurtdur kucāgı

Eteg oynat, işte “Crit meydānı”

Hezle gēzdir damarlarda al qānı

15.

Bahar gēlî “Horyat” Sēsî yücēlî

Ağācın da dērdî ossa incēlî

Genç gōnúller yavaş yavaş kocālî

“Sultan Sākı” gēlîn kızle bezēnî

Oğlannārı şan gōnúlle düzēnî

16.

Zulum évîn yıhar sēnîn ocāgın

Sēvgî vérer sēvînç saçar kucāgın

Ana évî, baba évî bucāgın

Gürgür baba “Gāvúr Bāgı” bizimdi

Şehîd düşen igit “Şekir” izimdî

17.

Öksüz ana adâğını idêrdî

Ēlî hinne maqqāmına gidêrdî

Şānsı varsa istêdîğî bitêrdî

Gürgür baba olārın nāzrını

Sen bilirdin muradlārın kēdrîñî

18.

Gürgür baba, Heyder Baba aqlādî

“Şehriyār’ın” yarāsını baqlādî

Dāşî dünnen üreklêrî daqlādî

Sende bir az Tēbrîz için yan baba

Ƙan kardāşî Ƙan Ƙusuru Ƙan baba

19.

Tēbrîz yölü bulutlarla Ƙapāndî

Sēller gēldî gerdaplarla dolāndî

Tēbrîz türkü al Ƙānına bulāndî

Çek Ƙilincin Ƙoş ātına Ƙuş gibî

Özgürlüğün tad tādını Ƙuş gibî

20.

Tēbrîz gibî Şehriyār’ın gözlêrî

Ƙana dōndú Ƙan fişƘırrı sözlêrî

Çocuklārın sārı sārı üzlêrî

Heyder baba, Gürgür baba izlêrî

Uya dacağ uyƘumuzdan bizlêrî

21.

Gürgür baba sönmez sēñin ocāğın

Ƙarānlığta pırıl pırıl Ƙırağın

Vêr ēlîñî tut sōzúme Ƙulağ

Alāvúñî gēce gunduz saç bize

Salam gönder Şehriyār’a Tēbrîz’e

22.

Gürgür baba nēft bulāğın delēydîm

Gözlêrinden ahan yāşî silēydîm

Giz sāhlıyan gizlêrîñî bilēydîm

Şimşeglêrîn dōğümlêrîn açārdîm

Parça parça atāşını saçārdîm

23.

Gürgür baba bağ dünyeye gör bugün

Māzlúmlārın hallārını sor bugün

Bizim gibî kēñdî nēfsîn yor bugün

Āçlığ çeken kimselerle dertleş gē

Yörgún ārgín insannarla birleş gē

24.

Ēvîn duman içindēdî görúlmez

Ƙuşlar Ƙafas içindēdî sōrúlmez

İnsan hāƘƘı bilmem neden Ƙorúlmez

Gürgür baba dünya bele Ƙurulup

Zālím varken zulum vārdır görúlüp

25.

İnsannārın dōstlūğuna ināndıg
“Kerem” gibî alavlandıgda yāndıg
Bú yolda kōçlūğlere dayāndıg
Gürgür baba bir çoğ yèrde savaş var
Sārıgı gēti, çabuk gelde yara sar

26.

Gürgür baba bir çoğ günner sayārdıg
Tüm helklērın dōstlūğunu duyārdıg
Sümürgécî elēyhıne yayārdıg
Şimdî yine o fikir o yoldāyıg
Bú külmeyen kırilmeyen qoldāyıg

27.

“Filāstın”nin çöllērini dolan dur
Bağ çevreye çādırlārı dolāntır
Körpelērcin bēşıg gēti yatağ kur
Gör hallārı ekmeğ yohtú yimeğ
Qalmādı güc sözlüğden söz dēmeğ

28.

Gürgür baba uzağ yürü az geçme
“Fitnāmın” savāşını yaz geçme
Qarānlıg parçalada vaz geçme
Qutuluştan qopan gēzî unutma
Bōğulsavda bir tikānı gül tutma

29.

“Kāmbuç” dēgi kānlı seller aḡarkan
Qurtuluşun şımşeglērî çañarkan
Sümürgünen köklērını yaḡarkan
Gürgür baba sende bizden salam et
Bizî düşün özgürlüğü tamam et

30.

Şafağ söker olú Māyıs beyrāmı
Gürgür baba sende buldum çarāmı
Hiç olacağ sümürgēcî dirāmı
Gürgür baba Ēfrıkye’ye bir oğra
“Zēncî”lērın ekmēgını sen doğra

31.

Gürgür baba köylülērî unutma
Köyden gelen insannārı durutma
Sözú söyle damāgını qurutma
Köyden eser vārlıgımız şānımız
Köy içinden dōğubdur vicdānımız

32.

Köylü öldüğü kıvanç vėrdın sen bize
Yol arādıg gėtmen için yulduza
Qanat açtıg güneş gibî gunduza
Gürgür baba vėrımliidi toprāgın
Qarānlıgı āydınlātı çırāgın

33.

Biz sömerler zamāninnan burdāyîg
Gah sêvînçte gahta burda derdtēyîg
Ōnûrumuz yerîndēdî vardāyîg
Kōyûmüzde dōgdû bizim Fuzulî
Dilim durmaz bana derler Fuzulî

34.

Derdlêrimî eşît eşît bir dayan
Atāşım gör alāvîmla birde yan
Gürgür baba uzağ gêtme düşme yan
Çoğlar vârdî sêrîn gibî yānıplar
Atāşî da sù yerîne sānıplar

35.

Dil açarken āçtım anam yānımda
İlk söz gēzdî damārımda kânımda
Hala gēzer ürēgîmde cānımda
Gürgür baba ana dilin unutmam
Halk yōlûndan başka bir yol hiç tutmam

36.

Yurdla hâlkîn vârlîglârî sātılmaz
Ne mağlâzım sōylüyerek ātılmaz
Bú sêvgîye hiç bir sêvgî kātılmaz
Gün gōrmüşem bú yurdumun bāğında
Güneş doğan tarlāsında dāğında

37.

Gürgür baba kōyûn kızu yāyılı
Kōçûmüzü gören kimse bāyılı
Dōgdûğumuz işte bugün sāyılı
Sārî başağ tarlalarda sāçılı
Bağçalarda tumurcuğlar āçılı

38.

Gün gōrmîyen tarlalârî gōrmēsîn
Her dērdlînin dērdînî bir sorsāydîn
Yıldırımın gümüş gibî vursāydîn
Bende sēnîn atāşına yanārdım
Şanlı dōlû tārîhlêrî anārdım

39.

Gürgür baba uzun iller bōyunca
Mutlu günner hiç gōrmēdîğ dōyunca
Sümürgécî dērimîzî sōyunca
Toprāğinnan ağan āltûn kan öldû
Bağçalardākî güllêrimiz he sōldû

40.

Pitrōlûna hesret olan ey baba
Evlādınan uzağ kalan ey baba
Atāşımızdan ataş alan ey baba
Bir yıldırım olmālisan bugününde
Ataş ataş kıalmālisan bugününde

41.

Bú pitrölün üreglêrî dolâydı
Herkes yine istêgînî bulâydı
Her bir évde sévînç şēnlîg olâydı
Gözümüzün işigide sendēdı
Anāmızın bêşigide sendēdı

42.

Gürgür baba çarh dolānî devranla
Damārında mērdlîg çoşar al ғанla
Millet dērdîn bin yazārım vicdanla
Gürgür baba sende buna çoşāsın
Dēgîzlêrî sen yelgēnsîz aşāsın

43.

Sümürgêçîn қол қанātíní baғlarkan
Bāgrímızı gözümüzü daғlarkan
Hēlkîmizde ôksúz gibi aғlarkan
Temmuz gēldî tüm zincirler қirildî
Her yurddaşa hayat haққí verîldî

44.

Her İngiliz dayāgíní dayārdí
Yavaş yavaş dērrímizî soyārdí
Qedêrimize ellêrínî қoyārdí
Öz yurdumuz қere āltún saçarkan
Қuyulārí işçilêrîmiz açarkan

45.

Bağ ‘İrak’ın çehrêsîne қānına
Millîleşme can verîpti cānına
Herkes bugün göz dikiptir şānına
Gürgür baba sende işte bir görsen
Suhyōnîzimi yaқmak için bir görsen

46.

Bir Hēzîran bütün hēlkîn beyrāmí
Hiçe uğrar Ēmrîkan dırāmí
İşte budu bú Temmuz’un қurāmí
Yollārımız tikānlídı uzāgdí
Sümürgêçî pilānî bir tuzāgdí

4.4. KAYTAZ BABA- BİR ÖMÜR DESTANI

Mehmet Mehdi Bayatoğlu tarafından yazılmıştır.1979 yılında Bağdad'ta basılmıştır . 90 beşilkten oluşmaktadır. "Keytez baba" adı Tuzhurmatu'da efsaneleşmiş bir bahçe adıdır. Tuzhurmatu ağzıyla yazılmıştır. Bayatoğlu Irak Törkmen halkının atasözlerine, çocuk oyunlarına, masallarına, eski destanlarına bu nazirede yer vermiştir.

1.

Keytez baba! Seher gōzún açanda
Karānlıđlar kōrđusunan kaçanda
Āydín güneş āltín sāçıy saçanda
Heyran ollam hūsnüy görende
Ay buluttan ađvālní soranda

2.

Keytez baba seher nurun egende
Azan sēsî gönüllērî çekende
Ak bir şafağ "Karāvúldan" sökende
"Āksú" görrem tēz uyđudan oyānı!
Bütün güller güneş rēngine boyānı

3.

"Hürker" Ādlí ağ bir yulduz çihende
Kervan sēsî zulmet dāđın yiğende
Kōyún kuzú dağ dōřúne çihende
Kāpıy çalar güneş sene yaltānı
Keytez baba yuhú görmez oyānı

4.

Keytez baba, gōzúy tēkín ađāydım

Gül, çiçege güler üzden bahāydım

Sévînc gülü, murs yaḥana taḥāydım

Sene gelen mēnîm tēkîn dost òssún

Sēnîy dōstúy ādıy gibi üst òssún

5.

Ḳeytez baba, yólum sene gēç düştü

Dērdli gōnlúm cōştú ḥēddînî āştı

Çarpan üreg dēnîz tēkîn ḵan cōştú

Sēnî gōrdúm tutgun gōnlúm açıldı

Ġēmlî üze āydın güller sāçıldı

6.

Ḳeytez baba, ana yurdu sendēdî

Millētîn dērdî dāġı mendēdî

Düşünmemeg, aramāsızlıġ ondādı

Ḥaḵ gelende üzún oyza döndērî

Düz kimseye günde le'net göndērî

7.

Ḳeytez baba, millet °aşkı dērîndî

Ataş ise igid cana sērîndî

Ne yāpmışıġ gün o güne sērîndî

Ḳeytez baba, millētîmiz coşāydı

Hēpsî birden düz yollara қоşāydı

8.

Ḳeytez baba, yıldırımlar çahāydı

Gözlērîmîz ḥaḵ yóluna bahāydı

Dāġıntılıġ arāmızdan қаḥāydı

Aġac kimin bir baġlama olāydıġ

Derdērîmîz durup çara bulāydıġ

9.

Ḳeytez baba, he insannar bārıştı

Yāḥşılıġa bōyún ēġdî çalıştı

Mēfküreler ataş gibi ālıştı

Ḳeytez baba sen ol bize bir dalda

Ḳumru tēkîn öten biziġ bir dalda

10.

Ḳeytez baba, sögmēmîšem kimsēnî

Suçsuz yere dögmēmîšem kimsēnî

Demēsînner men ögmüşem kimsēnî

Ḥaḵ öġrúnca bāşım özümnen

İnsan oġlu içindēdî sözümün

11.

Ḳeytez baba, ādım mēcnún қоydúlar

Tihne sözden nāzıġ bāġrım öydúlar

Düz yollardan ēġrî yólú öydúlar

“Ḥaḵ diyēnîn dēlîġ olú kalāvı”

“Ḳazan döner çorba olú pilāvı”

12.

Ḳeytez baba, göster bize işimiz

Gerçeg òssún ḥayālîmîz düşümüz

Ƙir ƙafāsí uƙsun ƙāƙƙíl ƙoƙmaz

Ƙeytez baba, iƙbālímíz ara sen

Ƙōçlúglerde himmet yara sen

13.

Ƙeytez baba, oħú ħayat salāsín

Herkes ƙāħsín kefēnín parçalāsín

Ƙoħlānsínnar ħuríyētín lalāsín

Ƙeytez baba iman éden millette

Hiç bir zaman bōyún egmez zillete

14.

Ƙeytez baba dōlú oṣsún güllērín!

Ƙoħú sāçsín gözellērín güllērín!

Çiçeglēnsín dostlar geçēn yollārín

Dörd bir yānín hayva oṣsún nar oṣsún

Sizî sēven çoħ yaşāsín var oṣsún

15.

Şānlí yurdum sēnsín merdler yuvāsí!

Her ħestēnín tāpılmayan davāsí

Eser sende meħebbētín havāsí

Ēhl-î himmet, dile ħizmet sendēdí

Din yōlúyçun çeken zēħmet sendēdí

16.

Ƙeytez baba, (Āƙsú) çāyí aħanda

Üskeg yerlerden Duz gençlērî baħanda

Her çoşanda incî yāƙút taħanda

Dēllí seller ordan bana el éyler

Susuzuyam bana çāyír néyler

17.

Bu diyārî şiʿrin teze güleşēnî

Fuzulí'nin rüzgar açan meskēnî

İgidlērín at oynāgí meydānî

Ĥeste sesler şiʿrî derde sālípı

Fuzulí'nin ançağ ādí ƙālípı

18.

İgid baba köy giyrētî ƙavārdí

Duşmannārî şēħrímizden ƙavārdí

Öğütlērî cānımızı avārdí

Mēscídlērín mēclislērín bāşıydı

Yētímlērín gözlērínin yāşıydı

19.

Ƙere günde āçlıg yelî esende

Vārlíg yelín arāmızdan kēsende

Sāyğí duygu yüz döndēríp kūsende

“Abālíyan Hüsen” éve girērdí

Ƙutsal rühú ilāhína āyırırđı

20.

Ƙere gündēn bāşım ālíp gētsēyđím

Rühümú orda bir azda şad étseyđím

Dinç ossāyđím gem gözünnen itsēyđím

Ama yāzíg men hardayam orda gem!

Men özúyle diyesinde ortağam!

21.

Keytez baba, dünya he o dünyēdî

Toz tutmıyan işiğ saçan aynādî

Gêçennerden gelennere aynādî

Bêşer mende bêş on günnüğ mahmāndî

Dirrî kalan Fir°on’du ya haman’dı?

22.

Feleg, feleg dedîğmiz ne ôssún?

Bağça ise bütün çiçēğî sôlsún!

°Enber ise çākır tikanla dôlsún

Qassín, bele bāğrı kánlı bi çara

Bulmāsín da bin dērdîne bir çara

23.

Şakrak bilbil konca güle konanda

Dērdli kēlibden bir kedēhîmî sunanda

Kelebegde gül zilfinî yonanda

Onda sēnî kēlbîm yadlar ey baba!

Uzağ düşsün sennen yadlar ey baba!

24.

Bir gidēydîm çayımızın üzüne

Gözüm kōyúp yaş tōkēydîm gözúye

Qulağ asíp ahan bulağ sōzúye

Bulağ diyer: (Bütün ussuyum sēnyçîn)

(Dēğirmēnçî yārî önder mēnîmçîn)

25.

Bizim ilde bahar fāslî olanda

Dērdli °aşîk itgin yārîn bulanda

Horyat sēsî gönüllere dolanda

Azan bilbil gül dālîna kaçardı

Top cumbutlar o seslerden açardı

26.

Çal sāzínî açılısın da gönlümüz

“Kézil horyat” diyesen şen bilbilimiz

Negmēsînden açsın kızil gülümüz

“Nāzli Han Salman” ağac üste inlēsîn

Her memleket “Kēsîk horyat” dinnēsîn

27.

“Zālîm..Zālîm” dada gelen bağlarda

Dēllî °aşîk sersem gēzer dağlarda

“Müçeyla” ya üç ağac kan ağlarda

Paşa kızî zülfün mezad eylēdî

Kervan geçti kimî azad eylēdî

28.

Seher sēmtî Duz’da “Şērîf” inlerken

Bağlārımız ışın bir mēvsîm dilerken

Bu sözlērî “Mal Allā” da dinlerken

“Ağam...ağam” usulunda ses vèrer

Quru dallar hoyrātinnan yeşērîr

29.

“Kāzî Hesen” Koy çağırsın “Yétimî”

Kan ağılatsın babālını yétimî

“Āşq gēmîrsin sümügümü étimî

Gözel sözler üreğlere degērdî

Her horyātı bir gözele degērdî

30.

“Usta Tāķî” dēmîrçiler ustāsı

Toy şenlîğın neğmēsîydî bestēsî

Kere günnen sağalmayan hestēsî

Uzun böyü meclîsî şad edērdî

Hēnîn sēsîn gönlümüz yad edērdî

31.

Güneş sâcın dağ başına serende

Nāzîğ eller nāvruz gülün derende

Dērdli “āşık dilbērîne erende

Sēnîn sevgîn nāzîğ ķēlbîm sarārdî

Gōzûm sēnî kipriğ çalmaz arārdî

32.

Ahşam üstü kere nāhîr gelende

İneg sēsî her köşeye dolanda

Uşağlarda gelmēğînî bilende

Bizde birden tüklērînden yolārdîğ

Bir top edîp birbirimize çalārdîğ

33.

“Hēccî Merden” ay ağalar diyende

Her müslüman bēyt-î Allā gidende

Namaz kılip rāzû niyaz edende

Mühübbētîn dim ķēlbîme ekērdîm

Ēlîm gögde gōzûm sene tikērdîm

34.

“Küse gēldî” soķaķlara gelmēğî

Çomāķıyla ķāpîlārî çalmāğî

Her bir evden ekmeg unu almāğî

Hayālîmda gözelleşer gün be gün

Kaç il geçti gēlî bana sänkî dün

35.

Yāğış yāğîp yıldırımlar çağanda

Mērzîplerde şurulduyup ahandā

Güneş çihîp “Ķarāvûl”dan baħanda

“Güneş çihîti helve bişti” diyērdîğ

Yāhdî'lara kıran düştü” diyērdîğ

36.

Ķış gecēsî manķālının suhbētî

Hiç çihmirî damāğîmdan lezzētî

Damārîmda işler matal “ibrētî

Bir dönēydî o geceler gērîye

Herkes dönüp hoş günlērîn āriya

37.

Ramazan da sühür vāhtı olanda
Dāvıl zırna kâpılarda çalanda
Kimî çihîp “Sē’î” niyaz alanda
Babam çihîb dāvıl éve girêrdî
Bir hoşlânîp yemeğ bizde yêrdî
38.

Hēccî laqlaql çoḥālîrdî baharda
Burda qonmaz gîder qonar bu harda?
Qanat çalar gēzer bağça bağlarda
Seslênîrdîğ “hēccî laqlaql havada”
Özû gögde “yumurtāsî tavada”
39.

Qeytez baba! Quru dölú matallar
Uşaqkan qeyner qana qatallar
Bütün hisler qorhúsunnan mat alar
“Qēyîş bāldîr” Fatma hānî istîrî
Qōhú gözden hoş yuḥunú göstêrî
40.

Qeytez baba “Yātîn, yatan, yatāğîn”
Nenem diyer “Hêrhîzlêrî tutāğîn”
Birbirine “Sîgîrlêrî çatāğîn”
Gözlêrimî şîrin yuḥu tutârdî
Sānkî nenem hêrhîzlêrî tutârdî
41.

Qeytez baba! “Hêrhîz, hîr hîz yatāğî”

Kēfil ôssún “On ikkî imam torpāğî”
Hax sahlāsîn yatannārî oyāğî
Seslenēğîn bizim iller nur dōssún
Bir āğzînnan hêrhîz gözû kor ôssún
42.

Bulut çōktú “Allā bir yāğîş èle”
Seslênîrdîğ “Dam duvārî yaş èle”
Her damcāsîn hāyîn göze daş èle
Aql bulutlar memelêrîn sağârdî
Yavaş, yavaş gögden yāğîş yağârdî
43.

“Çemçekekız” her bir êvden yağ ister
Yāğîş ister, ku yere bağ ister
Deste güle, bardağ ister bağ ister
Küsse diyer “Dura, dura yörúldum”
Yāğîş yāğdí “Tütünüñüzden bōğúldum”
44.

Tammuz tabaql mullānîn sat hēsîrî
Olúp iydiğ falaqānîn esîrî
Ordan buna ince bir ses esîrî
“Èlîm ter, gētî pāri” dı yerî
“Gētîrmessen uzun qārî” dı yerî
45.

“Sahlan bāci”, “Qere gēldî”,
“Mavluladat”

Çocukluğtan gēlî bana hoş bir yād
“Çal çubārtı”, “Top ekmeğden” bir
imdad
Gēlîn bizler “Yerden üskek” öynüyağ
Mühübētîn güzēllîğinen āynıyağ
46.
Keytez baba, kâpîn bāğlı olmāsın
Cumbutlārîn sâçın açsa solmāsın
Bilbil uça güller sâçın yolmāsın
“Kere pissig” Arhāsını döndērsîn
“Kuşlar sēsî” sene konağ göndērsîn
47.
Nene dēdî “ Leyle édîm yātınca”
Şirin oğlum, gün açılıb bātınca
Kadan allam sen hāsıla çātınca
Gözyaşlārî, bildir, bildir ahārdî
Bēşîgime māzî, löpüg taḥārdî
48.
“Gēlîn öldüm mēlûl öldüm” dünyede
“Bēşîg kurdum zēlîl öldüm” dünyede
Év beslēdîm ‘lil öldüm dünyede
Nene bala leyle édîb diyērdî
Onnan sora bēşîgimi belērdî
49.
Nēdir étmîşem Ḥezret ‘Abbas çāyına

“Şah dehmēzîn” külçēsîne pāyına
Öğlüm össún de‘vētîlsiz āyına
Nenem dēdî kızāmbıgınnan kurtulsun
Yēddî kâpî dilennem aht össún
50.
Her ‘aşkın baharda var bir sēsî
Şārķî söyler göge çihher negmēsî
Usullardan “Dermengaha” ustāsî
Gözel söyler “ kēsîk, kızil, mazānî”
‘ümür gēlî Bēşir’ diye azānî
51.
Kindiden ḥamamlānsîn küreken
Nay çālînsîn gēlîn éve gelerken
İşîğ sâçsîn gözellērî görerken
Sāğdıç ātsîn damnan şeker, almānî
Gözellērçîn çoç kurbānî al mēnî
52.
Kürekēnîn böynúnda el turmādî
Gēldî gēlîn ipek sâçî hörmēdî
Gēçtî yārîm yāzîğ mēnî görmēdî
O görende, şabaş össún ‘ümrümden
Bir gül açsîn sora sōlsún ‘ümrümden
53.
Keytez baba, “İmam Eḥmed” şembēsî
Bāğlı kızin bāḥt niyāzî étmēsî

Dörd yol üstede Cüm'e dāşî" atmāsî
Her dile sen yatan bahtlar oyānsîn
Duran kādîn niyetine inansan
54.

Duvağ günü hısım kāvúm gelende
Toy şēnlîğle gēlîn evî dolanda
Kız gēlînler kese terlek alanda
O gēlînin duvāğíní qapāydím
Baht yulduzum itmişse de tapāydím
55.

Keytez baba, gēlînnērîn haftāsî
Kız gēlînnērîn bol, bol ora gētmēsî
Sinî tutub herkes para atmāsî
O mecliste durub dērdím diyēydím
Gizli °aşkım eşkar orda édēydím
56.

Sērú ağācî üzērînde qumrudu
Heyālídı, bōyúnbāğí yumrudu
Bibisinden istēdîğî bes sudu
Ne yarvālisan, bibi, su, su, gün bāttí
Suyu içtî eşîn buldu, ēl yāttí
57.

Keytez baba "Tospakaydan qolbaqa"
İkkisî birden "Gēttî kēbîn kēsmeğē

İlan gōrdú "Gēttî yōlún kēsmeğē"
"Şinde, minde, kiçe kalav bāşında"
Çoğ etmiştim, uşāğlîğım yāşında
58.

Arğ bāşında çoğ "Sütlügen" etmişem
Çöcúqlara beleş vēríp sātmişam
Merçālîğçin uzaqlara gētmişem
"Birmerçālîğ, Hesen çālîğ" diyērdím
"Yēddî bālîğ, günartālîğ" édērdím
59.

Gah "işkēyîk" gah "Dombalan" qazārdîğ
İmşāğ yērde gözēl hatlar yazārdîğ
Qārín dōlú ossāydí tēz azārdîğ
Ne, bilērdîğ, qēhîr nēdî, derd nēdî
Hayat nēdî, ōlúm nēdî, °erd nēdî
60.

Bahar gēssîn, arpa, buğda bēçîlsin
Közērînden, zuvānînnan sēçîlsin
Harman qāhsîn carcardan gēçîlsin
Ālkışlıyağ "Heyder, Heyder ese gē"
Rüzgar kimin "Dāğí, dāşí kēse gē"
61.

Çocuqlārín mā°súm, mā°súm bākışí
Bulutlārín gürültüsú çākışí

Annelêrîn, göz yaşlârî âķışî

Yadlâtırır gērîblere vatânî

Vatan dêrdî oyâtırî yatânî

62.

Ne badadan söz açtım, ne sevdadan

Ne gözelden, ne âydın ne dünyeden

Bir ses duydum sânkî mene aynadan

Diyer: H̄ayat çalışmaķdır, çalışmak

Ėere güne aē günnerden alışmak

63.

“Farâbî”nin istêdîgî memleket

Onda yaşar peēmbêrlî bir ümmet

Pêrî olú, ordâkî he millet

O millette inanç dölú üz âēđđ

El nâsırlı Ėere günden uzâēđđ

64.

Yavaş, yavaş üzêrînnen tözún sil

Her zerrêsî bir gözêldî bunú bil

Ya yanâēđđ ya dudâēđđ, yanda dil

Sânkî mene o dil ses vêrdî

Yêr âltımda-iēđđ êđđm-titrêrdî

65.

Türbêlîēē girdim birgün ikindî

Sükünêtlî he vucudum diskindî

Bütün Ėissim Ėulyalara dikindî

Dêđđm meēē, her türbe bir insândî

Sônúm budú, gerēēēđđ, ya yalândî

66.

Êt sümügüm torpaēē ossa dârtılssa

Ondan sora zeryahlara âtılsa

Her zerrêsî bir nesneye Ėâtılssa

Ėeytez baba deryahlârî aşaram

Sen yânımda nerde ossan yaşaram

67.

H̄aēē ôēērúnca tēmîz Ėânım aēarkan

“elem durúp olúmüme baēarkan

Fetvâsınnan zâhîd dônúp Ėaçarkan

Nêsîmi’yem piēāē alssa sōyúluram

H̄aēē ôēērúnca cânım Ėurban eylerem

68.

Nêsîmi tek mēnî dara çekseler

Dêrrîm sōyúp bedēnîmden çekseler

H̄alac êdip yêr Ėárnına ekseler

Îl dâēşınnan men incimem güc gelmez

Dōstún gülü-bâēērîm yarar- Ėiēē solmaz

69.

Damârimda tânıram rühün aēanda

Sēnî görrem her nesneye baēanda

İlham âldım şimşeglerden çağanda
Onda bildim cihan bende yerleşî
Mēnî sigmez, yer gög bende birlēşî
70.

Hoş surette helk êttîğın insānî
Kutsal sâydın ona vêrdın dünyēnî
Dêdım sâkın, yere sâldım şeytānî
Ne hikmêttî, yarattığın he ôssûn
Torpağ ôssun, bu göğersîn usulsun

71.
Her nesēnîn sōnú heder olacağ
Êt sümügden torpağ olar solacağ
Her zerrēsî bir boşlúğa dolacağ
Yüz il sora, bütün iten aranan
‘ēziz kimin bir peygamber yarānsın
72.

Gömleg diyen bedenēn ruh sararkan
Dōstun sēnî imdādına ararkan
Bu kimî keder sende soyarkan
Herkes sende qorhar, kaçır olúpsen
Têz gömerler sânkî afet olúpsan
73.

Âçıl görüm cehenneme giden yol
Kinli kēlible saç atāşın durma dol

Herkes görsün nöldüğün her ol!
Nene yanar insan rühü yanarsa
O beden yoğ kōtú işler ararsa
74.

Şēnlîğ duydum, gördüm ‘elem şendēdî
Bōyún burdum, nēmlî göz bes bendēdî
Dêdım dünya ârzulārım sendēdî
Çiceğ êktim ârdınnan hār demēdîm
Kēhîr yêdîm hiç onnan her görmēdîm

75.
Özgürlüğün ne âydındı ocāğî
Dinliğ dölú, çoğ sērindî kucāğî
Ona varsan görünmēzdî bucāğî
Pērî olú gölgēsinde yāşayan
Derdle olú üzüntüsün tāşayan
76.

İnsan olan cevherînî itirmez
Az ‘ümrünü boş boşuna bitirmez
Hiç kimseye keder zillet gêtirmez
Babam diyer “Daş yāğmúrdan ıslanmaz”
Nanca kalsa “Âltın yerde paslanmaz”
77.

Keytez baba eger bizî beklersen
Yad ellērî itip oyza teklersen

Arāmızdan duşmannārı beklersen

Al k̄ānımı çiçeg diye serperem

“Türbet” diye torpāgını öperem

78.

Keytez baba esen k̄ēlibler sizdēdī

Dost k̄ēdrini unutmayan bizdēdī

Yurd sēvērîg, mühübbētımız üzdēdī

Serp āylîg işîginle boyanağ

Tārîhlērîn şannārına dayanağ

79.

Her millet tārîhiyle õgúnú

Kõtú kimse dünýe böyü sögúlú

Quşaqlārın leˆnētîyle dõgúlú

İnsan gerek vārîlg çāşsın

Āydın üzle tārîhlere k̄āvúşsın

80.

Tārîhlērî şanlıdıran şēhîttî

Günlerde heykel kuran igittî

Şēhîdlere tārîhler baş ēgîttî

Zaman geçer, şēhîd ādı silinmez

Ādı k̄ālî, k̄ēbrî nerde, bilinmez

81.

Keytez baba, sene vatan dēdım

Bas bāgrına, cānım k̄urban eylēdım

Torpağdan yāngın bir ses dinnēdım

Vatan k̄ēdrin yurd sēverler bilerler

Qõhúsuna bir can k̄urban dilerler

82.

Gözlērîne bahar rēngin sepende

Şakrağ bilbil gül dudāğın öpenden

Dēllî gönül sēnin için çarpanda

Keytez baba, esen yēli k̄ohlārdım

Qõhún duysam yüz yērî men yoğlārdım

83.

Ĥazan yēli yarpağlārî töksede

Yēngî bir gün ˆümrümüzden söksede

Zaman yükü bēlmîzî büksede

Sēnî görsem genç olaram k̄ocalmam

Sene başsam dünýe böyü acalmam

84.

Keytez baba, gögērçinner uçanda

Yāvrlārî kanatlārın açanda

Seslēnirdim bahar k̄ohú sāçanda

Kucağ, kucağ salam sene Şēhrîyar

ˆaşîk olup işˆārına bu diyar

85.

Keytez baba, ey mērdliğın sembölü

Şāˆirlērîn, ˆaşîklārın sağ sölü

Üz, āglığıyla āydínlättín hep yólú
Sende gönder salam Heyder baba'ya
Şēhrîyar'a ilham vèren her aya
86.

Keytez baba, baba Gürgür atāşí
Halavlānî, ne ücü var, ne bāşí
Yāşín sorsan, târihlere olāşí
Muqeddēstî, ne adāmí aldadar
Ne havvānî ne şeytānî dāldírír

87.
Keytez baba, ey bereket kaynāgí
Ey şan şeref, mērdlîg sēver yıgnāgí
‘elem yatsa, ey memleket oyāgí
Aç kollārín, çoğla mēnî, kucağla
Tārîh yapan yurdumuzú sen sağla
88.

Keytez baba, sene destan yāzmışam
Mühübbētín ürēgímde kâzmışam
Gülşēnînden gül tōplúyup gēzmîşem
Torpāgínnan ilham ālíp ürēgím
Ēgílmíyip, çēlík olúp bilēgím
89.

Keytez baba, salam sene gōnúlden
Sēnî sēven millētínnen her ilinnen
Seher vāhtí gōnúl açan her yelden
Dinne sōzúm parayla yurd sātılmaz
Düz diyibler “Ēt dırnāğdan āyrılmaz”
90.

Ādín dilde, her an sēnî ānmışam
Ĥesrētínle gēce gündüz yānmışam
Dāşín lü‘lü‘ kumun cevher sānmışam
Can dilesen, cānım kurban vèrerem
Sēnî dēsem murādíma ererem

4.5. BALIM BABA'YA SELAM DESTANI

Hasan Kevser tarafından yazılmıştır. 1995 yılında Bağdad'ta basılmıştır. İki ciltten oluşur. İlk cilt 210 ve 2. Cilt ise 150 beşlikten oluşmuştur.

1.cilt:

1.
Salam òssún cāníníza, yatannara
‘Aşk dēmínî sürüp kedeğ atannara
Ufğumuzdan bir bir āhíp batannara

Ĥesret çeker indî gōnúl o güne
Şaş kâlmışığı açılmaz bir düğüne
2.
Bālím baba göz qarāhír dālmışam
Köme derdler, ürēgíme sālmışam

Gē otúrağ hisab Һala gēlmîsem
Ben sâzlıyım sen Һulağ as dinne dur
Hünkürmēyî bırak sona, inne dur
3.

Yeter iller bōyú yāttın bir uyan
Kederlere, Һederlere dur dayan

Bēnzîm gēçib pērîşānım pērîşan
Sorma neden, yum gözlērîn olaya
Salma bizî gem, miħnete, beleye
4.

Bir dolāntır gözlērînî dörd yana
Bir Һolağ as bu oħúnan meyana
Neler öldú sen yatannan bu yana
Günner gēçtî gecelerden zulumbat
Her bir feryad bin Һedere işarat

5.
Mēlúl mēlúl buna bāħib ağlama
Gōnúl yānıp sende ārtiğ dağlama
Yaram derin Һarāsızdır bağlama
Gēçen günler gēttî gelmez bir daha
Ümidimiz yānníz Һaldí Allah'a

6.
Sēnî görmeğ bir zamāndır ārzúm
Tuthun gibî sēnî özlērdî gōzúm

‘af ét bēnî diye bilmem he sōzúm
İğit ödúr bāşın vėrer sır vėrmez
Budalādır göz var, ama görmez
7.

Bālím baba neler gōrdúv sen neler
Ben gizlērím ama Һēlbím derd diler
Leyle saħta bēşigimi yad biler
Dedelerden sēnsîn bize yādıgar

Dünya da yōħ yurdum gibî bir diyar
8.

Var derd Һeker bir vafāsız gözelden
Ƙan yaş döker oħúdúğü gözelden
Kimler gēçtî bu yollardan ezelden
Gē onnārî birbir sayağ āđlıyağ
Dost, duşmānî ācî Һallara dāđlıyağ
9.

Gēttî dönmez birde gērî o Һađlar
Serssem gezer şimdî Һesteler, sağlar
Nerde Һaldí o yaylalar o bağlar
“Dehne” suyu āğzım gibî Һurumuş?
“Ƙeter zēytîn” Ƙālmıp yōħsa Һürümüş?

10.
Nerde Һaldí şaħra, carcar, orağlar
Tuluğ, ‘eyran, āğúz, kēşem, turağlar

Arpa teppe, zenbeleler, kōrúglar
Ben dedíğçe sen sanársın hayáldır
Ya dēnilen efsádír masáldır

11.

İşçi çiftçi bōllúğ bōllúğ geçērdi
Susuz yōlcú sēbilden su içērdi
Kādín erkek arpa buğda biçērdi
Seyran gibî o dem her yēr, her bucağ
Reng reng güller bağlarda kúcağ kúcağ

12.

Çiftçi sebze arpa buğdāyi ekērdi
Biçip dōküp yangözlere dōkērdi
Sert bilēgî dēmîrlēri bükērdi
Ne sévînçle dolānırdı zēmîni
Bir lahzaca çekmēzdî, gem dēmîni

13.

Sen görsēydin arpa buğdāyi çizēni
Paçallarda cülhelērin bēzini
Başāğçılar tutar Şahra izinî
Neşe saçan günner geçti dönmez, ah
Kēlbde yanan atāşimda sönmez, ah

14.

Harmanlarda édērdiler havlāni
Üç dörd kētir harman üste dolāni

Unutmuyag böyün tölúğ palāni

Uzun oğlan, şēgirt oğlan istēni

Kaynāgınan tutārdılar destēni

15.

Gōnlúm ister, dem teppēyi, aq dāşı
Kēbîr başı, bēş kēbîrin yoldāşı
Bir zeyrat gah “Baba Gürgür” atāşı
Sultan Ava, uçağ yölün anársın?
Yoğsa bular bir hayal mı sanársın?

16.

Kurca Hissin, uzun kurca, yel arhi
Cami arhi, dingin, göl arhi
Şirin suyla kēhriz ossa sel arhi
Bēndin suyú, hasa kōlün suvāri
Hayralara salārdılar duvāri

17.

Çimlilerden geçēğ kurca yöluna
Ordan dōneğ çēgillērin kōluna
Birde gēdeğ orda sona gülüne
Kere Hesen kōprüsünü geçēlim
Gör arhlardan bir içim su içēlim

18.

Gör arhi geç gē “Fatma han nāvi”na
Gōnlúm eser o kırtmāglı kāvuna

Ƙādir peştav gideğ “Toğdağ” öyuna
Ƙap ƙirandan kend ārĥının yölüdüş
Bağlar sağda gāvır yerî sölüdüş
19.

Çēğİllerden sonra gēlİR “Türkalan”
Sipergeye gēt tımārında dola
Biraz dincel kimdir dünyede ƙalan
Yol āyırımın geçsen sēbİL ƙuyyúsú
Gölgēsінде yölçülārın uyusu
20.

Çēğİllere gē gidēğın kengere
Göbelēğçın dolāğın dağ dere
Vursam eger bilēğın yem bir yere
Çıĥārdıram yā kengerya donbalan
Allā bilir sōzümde yöĥtūr yalan

21.
Bālım baba biçeğ dēve yatāğın
Arpāsını buğdāsını satağ
Dostlar gēlsın bir başbaşa çatağ
Göze alağ, yöĥsullārın ĥālını
Zekat vēr ĥala èyle mālını
22.

Bālım baba gēzeğ yanan yerlērî
O yerlērçî dōktúğ sicağ terlērî

Birde çētın görmeğ o merd erlērî
Saf gönüller ƙāvürga tek ƙāvıruluyor
Tüm ümidler ƙāsırğayla sāvıruluyor
23.

Sürú ƙöyün tarlalarda yayārdığ
Aĥşam ölüp birde baş, baş sayārdığ
Birbirinden, önü seçip āyırırđığ
Çoban gēzîp ƙoldan ƙola geçērdî
Ƙışte sütün yazda, ayran içērdî
24.

Ĥalk ineglērın nāĥırlara salārdî
Ƙirāsını İsis ēkîg alārdî
Para vëren ay bāşına ƙalārdî
Göl bāşında yiğērdİler nāĥırî
Yadlādığça gözden ƙan aĥārdî

25.
Toppal Vēlî elde çomağ gēzērdî
Nāĥır ƙöyün ĥebērînî sizērdî
Āĥınlārın kellēsînî ezērdî
Töpçú Sēmîn o bir kulú beklērdî
Tātlı sōzú ƙelbe safa eklērdî
26.

Bālım baba düz yerlerden “Dēllî Vēlî”
Vëren èttî önü zamānın ēlî

Ḳere bâhtím günden güne ḳerēlî
Ḳere Mayram ḳāpısında durağ
Kimler gēdîp, kimler ḳālîp sorağ
27.

“Savacağ” su gelende yēl gibî
Ordan dōkúp ḥor, ḥor éder sēl gibî
Āyğît olmaz su işinde bēl gibî
Dēllúk oğú suyu böler ikiye
Su bēklîyen otúrurdu sikkeye
28.

Uçağ yolu, Hēyyîm bâğî yol üste
Demet demet güller gēdērdî dosta
Āğızlarda gözel şārķî, şen beste
Genç igitler tarlalarda işlērdî
Bâğín bārín işliyenler dişlērdî

29.
Dingin ārḥî gēçer Fitnet bâğından
Yōhsún öldúğ sārî ineg yāğından
Ḳaç ilānín ḳerēsinden, āğídnan
Ḳonca güller évde gilap olārdî
Gümgümlerden şişelere dolārdî
30.

“Dehne yölú” gēttî, ittî izlērî
Gōrmüşiydin suya giden ḳizlērî

El ḥınālî aydan āydín üzlērî
Çerkeler bağlārdılar al yeşil
Şimdî onú görse ayağ tutar, şil
31.

Şihler yölú “Hemzēlîler”e gēden yol
Bulut gibî bostānıydî sağdan, sol
Cennētıydî her bir bucağ her bir ḳol
Yol üstünde “Dēllî İbrahim” dālî
Şirin sözden ram édērdî adāmî
32.

“Hemzēlîler”de su bölğusun sal ya da
Şirin sudan son dōstuna bir bada
Dost gēlirdî dad étmeden imdada
“Rēyyîs dāmî” ḳurnāsında otúrağ
Vāht ölünca bir az bēklîyeğ durağ

33.
“Sēyyîd Musa” Kiriḥçiydi o zaman
Hēlķî gözel ḳēlbî dölúydú iman
Hāk ālirdî buğdaydan, arpa, saman
Bēndîn suyun baştan başa gēzērdî
Her bir türlú cafalārî dözērdî
34.

Çille gēldî sāvúğlara dur dayan
Yāgmúrda yat güneş doğarkan oyan

Hırlı çiftçi çalar, nay, meyan
“Kere ispat” gesse kāvút gerēktır
Hakka niyaz onnan amaç erēgtır
35.

Qerri gesse muncuğunu düzmeli
Basın yuvar su gölünde üzmeli
“adar” gelir bağ bostani gezmeli
Qerri hanin bir yarisı sayfidı
Sayf günü yerin gögün keyfidı
36.

Sayf geçti bu ay adar ayıdır
Lala sümbül şairlerin payıdır
Derli avaz aşık çopan nayıdır
Çayır çimen onda her yer bahardır
Ağaclarda gül, çiçek dolu bardır

37.
Balım baba derzini beklendig
Demir kazig çihar yuku yuklendig
Olug kesib ona tohum eklendig
Kuru torpag çifti gözde biterdı
Göz çiharken terzide iterdı
38.

Çamirçını her il çihər biçende
Biçinçiler ayran içer içinde

Taya vuran kızler gelip geçende
Bekre gideg bu bari bastan başa
Bel agirsa, ne baş kaldır ne kaç
39.

Şimal yeli geldı yerı çiz endı
Buğday çifti getti kerbil serendi
Yel geldiyse kirer ellerden bendı
Birbir, naccar herkes ali payini
Duvarlara vuran haral tayini
40.

Buğdaydandı berberlerin tarası
Alırdılar hem kurunu hem yaşı
Kort taras ederdiler her bası
Onda perçin ya biriki yohuydu
Modilleri ya kelem ya tokuydu

41.
Balım baba berber onda kor Razağ
Oglu ebdin çölde kurardı tuzag
Getti o gün ne koz kaldı ne kuzag
Şimdı berber elde iplig üz alar
“Almaz ete” görse bu hala dalar
42.

“Naccar Kesim” konymuzun neccari
Duzeldirdi şahralari carcari

Başarırdı o rehmetli bu kârî
Hayâtında hor bahmâdî işine
Haram ekmeğ hiç degmêdî dişine
43.

Bâlim baba kav çahmâgî çahâlîm
Sen “Seybel”in ben çürütüm yaqâlîm
Bir o güne bir bu güne bahâlîm
Ağ sekkete damla damla yaş ahar
Hallar yaman birî yer birî bahar
44.

Davarlârî sür tavlada fağara
Kaşavçala dumar êt varsa yara
Kimî derde onda olmâzdî çara
İş davârî bahar gesse nalânî
Carcar için harmanlara yollânî

45.
Sebzelerî şiltelere yüklêyîn
Bu hisâbî o hisaba eklêyîn
Hağ almâğçîn savaşmâgî beklêyîn
Çekmêziydî kimse sebze vâyînî
Kômşú vèrer kômşusunun pâyînî
46.

Çeyhanada çohú çâyî borç içêrdî
Vârlî vèrîp yohsúldan vaz geçêrdî

Ne derd ne gem  m rl r  bi erdi
M v  t sp  g g kurular v riydi
Su k p nde mis tasta saps riydi
47.

K m ş  onda k m ş suyla bir  vli
S t  t m z hiyanat bilmez g vli
“Yarpağ” yemez h lli bib rl  mevl 
 oh yemegten k m ş ya pay g derdi
G nler bir, an, ilimiz ay g derdi
48.

Kiş g c s  kurulurdu suhbetler
G z liydi o zam nki  detler
K lm d  ki o k dr  o kiymetler
Her ad min v riydi bir deg ri
Bağ Őimdiye birde d n p bağ g ri

49.
Y ylirdi onda kere sağ ballar
D nilirdi o sohbette masallar
K rişmişti birbirine b t n mallar
Bu b nimki buda s nin d nilmez
 yy  yoldaş kardaştan fark  dilmez
50.

Uzun d tli “K r Zeynel”in mat li
Gece ge er y ris  bitmez k li

Oda gëttî budur dünyênîn hâlî
Varmı birşey dünyede davam éder?
El boş gēlîp ēlî boş çîher gèder
51.

Toplansâydí çocuk, büyükler gèce
Tâpîn nēdî sōrûlurdu tapmaca”
Amānıydı gèce günduz her bunca
Kâpıları açığ burak baş çal yat
Neşe dēmîn tut bâşından gēmîn at
52.

Kimî évde ôhúnurdu tebreder
“aşk yōlunda o dolāndí çoğ diyar
Yine koşag nerde o günü ayar
Şimdî eger o zavallí dirinî
Tēlfizyon görer ālíp yērînî

53.
Kurulurdu sufulārín dergāhí
Pērî mağan bāğışlardí günāhí
Vēr kedēhî tākî dāğítsın āhí
Oğurdular o mēclîste buyruğu
Kāvırulurdu kuzu étî kıyruğu
54.

Toplānırdı o mēclîste erkanlar
Mürşid ile tamam kırşag olanlar

Orda yāzığ boş laf ile yalanlar
Gēçık günú gēlîr sufú kādíní
Kavārdílar o dergahtan hāyíní
55.

Sufu çalar sāzı ôhúr Fuzulî
Sarhoş éder sēnî ônún bal dilî
Ēskî ādam seçērdí bağdan kılî
Sözú bütün, mal yōhúydú gözünde
Bāşí gétse o durārdí sözünde
56.

Huday sēsî yükselende “asmana
Āzgín döner ēgrî yoldan imana
Kime gédím dērdím için dermana
Dergah günde boşarırdí dolārdí
Hestelerde orda şifa bulārdí

57.
Bālím baba bir hu çekeğ gönúlden
Çāgír gēlsín kırağlar yāpıssın elden
Mulla ādí birde düşmēsín dilden
Elde kēşkúl kâpí kâpí dileneğ
Yēnî zaman elēğinde eleneğ
58.

Bin dergaha gēldím mulla İbrāhîm
Hak sufusan sen bāğışla günēhîm

Her muşkilede erenler diyer pināhım
Bālım baba sen onlārın babāsı
Hiçe gëttı yüzlerce il çabāsı
59.

Bālım baba uzağ düştüğ birbirden
Gëçen çağlar bir daha döner nerden
Tēlîhım şum bāhtım kere her yerden
Gel igit ol sâbır eyle bu  ümre döz
derdler köme ne  llidir nede yüz
60.

Oturārdıg biz efēndı bāgında
Suĥbētımız şı'ir Calal çağında
Sāyıgırlar solúndan hem sāgında
Mahramānın kelem taraş belinde
Reĥmētlının babam, g züm dilinde

61.
Divan şı'ir efēndıye uyārdı
Ėşidenlere s ns z neşe duyārdı
Para pulun mor kisseye koyārdı
Şı'ir  h rkan Fuzuli'dir sanārdın
Ahēnginde anlāmında yanārdın
62.

Bu bāgımız buda dedēmın  l 
 z m z, paşa, t lk , Mend l 

O g nl rın bir d m y n bin d ll 
Bicārıydım birde G lişte bāgı
Teze m vden yine y dım yarpāgı
63.

Çaĥkallārın bağda s s  aĥşamlar
Bir zil gib  t k  y y lsin şamlar
Çaĥkallardan g tt  asanta yaşamlar
Gunduz gib  onda bizim g c m z
Bir şı'iriydi  on ş rkan hec m z
64.

Bālım baba tekke c m  g z l m
Mulla R ' f kehel rk n sez l m
Ėcc  H sen ef nd n n yaz l m
Tiĥ l n'de ne g zel bir minara
Zaman biz  onnan s ld  biz  kinara

65.
Tekke derken  nce s yle d rv ş 
 g r b şl  tek tek  d m yer ş 
Bayaz seĥkel pek, tarandaz giriş 
Mullalarda ĥ t m  d rd g  ur n' 
 gren diy rd  bize  ilm-i  irf n 
66.

Zir zibardan ş g ret  h r  ur n' 
Tamamlarkan sun rd lar iĥs n 

Keşke dönēydî şimdi ònún bir ānı
Mulla Hūsen hāzırlardı Falāka
Eger °eleķ òhúnduysa °eleķe
67.

Mulla tāķı o dem kōyún mullāsı
Tēlķın òhūr hemde °ólú salāsı
Mulla °Abbas ònún bir tek balāsı
Bāhtır ona hısábı bire birdı
Nice canlar kōç ettı yere girdı
68.

Aht òhúyan kēbın kēsen òzúydú
Uslu suslu sōzú bütün sōzúydú
Kōy hēlķıne hem ķulağ hem gōzúydú
Birbir gēzıp heste sāğı sorardı
Kōtú durum saf gōnlúnú yuvardı
69.

Bālím babam onda diyērdı
O dem ķāvúlúğ hırda heşeg yerıydı
İşte oda depolārın bir yerıydı
Mēz tuvālît òldú, hēppı ķāvlıgın
Ne dök ķaldı ne ķışide tāvlıgın
70.

Ēskı evde dör, °etebe, dayancağ
Terecede luķundan da ķap ķacağ

Ķurārdılar üç daş la bir ocağ
Kimı evın bayaz mermer kemēri
Vēr fiyātın neçe neçe ķumārı
71.

Keşem atāşı bıştı gētır yağ èle
Sārımsaktan mis tavada dağ èle
Sen üzümú ķonağ yānında ağ èle
Dünye biter herşey òlú yādıgar
Ne mal ķālı ne o kúvāt nede yar
72.

Ķızler çeker gözlērıne sürmenı
Bağlārdılar dasmalānı turmānı
Ögrēnırdı türlü örg örmēnı
El ayağda kēsme kēsme hınneler
Ögüt vērır bu alanda annalar
73.

Pembe bayaz leçeglerde pilegler
Buğdāyı unu hemde tafta elegler
Gōnüllerde ķaldı yazıg dilegler
İstil tēndır gēldı çāmır yerıne
Dans ālışı ķızler hēmır yerıne
74.

Çay demlēndı burķ içeg dişleme
At maşāyı çoğ ocāğı şışleme

Kōmūr varkan pirimizden işleme

Kelle şeker olsa kerēkî olmālî

Ōnú kırip bir asaya dolmālî

75.

Onda zoppa, āmır, köre, manala

Yāndırāın bēl baqla ere mala

Tezzeg, zibil, ıyyıg ister tapala

ımdî bunlar büt n  ld  teneke gaz

İşte  d r sēilmiri ıšten, yaz

76.

amāmımız ezel āmır incana

aftada bir degmēz yd  su cana

Cannar onda benzērd  bādincana

ımd   vde ızme yono banyolar

Banyolar da, reng reng ampoyla dolar

77.

Sal yādına erbe g d l yalāg 

Uzun d n n ua g lden balāg 

 sk l r n zemberd n r ulāg 

 brı o dem ya misten ya āmırdan

ımd  herey pil st kten, d m rden

78.

Yādliyāg n ieyeye, k r k, salt n 

Tay, biz v n b yn nd k  alt n 

Feleg vurdu  mr m ze balt n 

ımd   l p b t n gi hell  hop

ıng etēg n urāg na durma kop

79.

B l m baba d rt  l m z bē  ld 

Din  at p el d nyeye e  ld 

ınn  vasma ımd  boya mi  ld 

Gel b ımız bizde soaq boyaq

D gmecden ekmeq doqla  r yaqa

80.

ıraqlıgta lampa yanar his aar

N ft  r ıg onda his  pis oar

Sanm mıt g  vden lampa, mis aar

B l m baba d gm y  bas ya ıra

Bin uzaqa y  n  l ptu iraq

81.

B l m baba  nf yy m z o l 

Yuldurum tek o s  burna s  l 

Ya s b l n al t n s n, p k ulu

 nf yyeler  l p zikam derm n 

Olsa eken, o s n l r erm n 

82.

onula da ecc  leyleg yuv s 

Ne ah ngl  ta t  n n sad s 

Köçer gèder gètse bahar havāsı
Kalan çoçları gèlirdi o sırada
Yāvru uçarlar gèderler bir arada
83.

Bālīm baba Vēlī çinin soçakı
Cēmî^c bu baş, o bāşı sefer sākı
Bu sözlērın āndırıyor vaç vākı
Ölü °Ālī onda köyün baççālī
Sebze satar çarşısı tāhıl ālī
84.

Vēlī çinin kumaşları reng rēngtī
Cēbī dölü daim görērdin tēngitī
Cin vurgunu bāşı titrer debēngtī
Seyreg seyreg bigī tühf bigiyidi
Ēgrī bügrü sänkī buççu tiğiyidi
85.

Aslan basan soçakından gēçelīm
Sēyyid Sādīk gilde çahva içelīm
Dērzī Eħmed yānında zubun biçelīm
Mulla Sākī, Ĥeccī Kulu tānılır
Keheler'den Ağalar'da ānılır
86.

Çoç zamannar Kehe köyün muhtarı
Ĥestelēri yöhsulları ahtarı

O bölērdi Su tākıydan yatarı
Güler üzlü cömerd bir insan
Kime vafa kildī görüm bu devran
87.

Duħanada tava ērisin daş diyeğ
Ekmeğ veren, Ağa, Kehe, köyde beg
Çaş āltında gizlēnipti göz bebeg
Duħanalar onda onnan yuħarı
Ver çehve ver gētsin bāşımın çaharı
88.

Yādliyālīm sēyyidlērın kapisin
Sēyyid Hüsen, sēyyid Ekber yāpısın
Saħlamışsın bu illērın tāpısın
Daşları, düz dolāndıysa muraz al
Nur āyında gēt sil süpür orda kal
89.

İmam °Abbas çayı muraz çayıdı
Bizim gēlin doğmağ üste āyıldı
Oğlan olsa bir kuzuda pāyıdır
Bıraç çayla tırnāglını yeyilsin
Gürēkligi, yağ şekēri diyilsin

90.
Bālīm baba nerde pat pat dēğirmen
Dolāndıçça °erşe çihērdi duman

Çuvallarda buğdādî unu o zaman

Başka başka dēgîrmenler vāriydî

Unu bayaz ne siyah ne sārıydî

91.

Dögme burgul denk évînde dōğúlú

Éyyî dögse dingçî bir çoḡ òğúlú

Alazkapaz olsa hārîf sōkúlú

Ḳoy diziye dögme burak tēndüre

Dātlî hēlîm atāşımı sōndüre

92.

Bālîm baba nerde āğîz deleme

Sen Ḳurtārdîn ben çātmîşim beleme

Yüküm āğîr heber gönder leleme

O āğlarsa annam gibi düz āğlar

İçin çeker hüngür hüngür āğlar

93.

Annam gibî leyleyle yatālîm

Göz yaşlārînî bir birine Ḳatālîm

Āğîr yüküm òmúzumdan atālîm

Bir mum gibî yāndîğ gemde cafada

Bēnzîn sōlğün bir sersēmlîğ Ḳafada

94.

Nine derken anna bütün gem solar

Çocuk onda duyğú, sevgî, can bular

Dilin bālî emdîğî süte dolar

“Leyle balam leyle diyim yatasan

Sen Ḳonca gül, Ḳonca güle batasan”

95.

Pērîşānîm hem dālğînîm hem Ḳeste

Bin bin fiğan çîḲar bir nefeste

Annam gēlsîn bāşîm ālsîn diz üste

Dēsîn balam dērdîn bana söyle sen

Yat balam yat Ḳölüm yāstîğ eyle sen

96.

Sazlamāğçîn Mama °ete nōbette

Her yōlcúnú bindiriller Ḳir ata

Fatma'larda gētse eger var fata

Balam balam sēsî dāşî dağlārdî

Ḳāyîp edenler için çēkîp āğlārdî

97.

Dön Ḳulağ as birde Callad Musa'ya

Gög āğlārdî yerden ḲalḲan ah veya

Gözden aḲan yaşlar dönērdî çaya

Bicar eşî Ḳādînnardan işlērdî

Ōlünce o el emēğîn dişlērdî

98.

°Ālî günü gideğ Sultan SāḲî'ya

FātîḲe vēr ēcrî Ḳālîr bāḲîya

Var g d rd  orda Y s n  h ya
Yağ buğuru burah g m t b şına
Genc  l n n yaş ağıl r d şına
99.

 afa deler hay vay ş r n n s s 
Daş  r dir sazlam g n nef s 
Yardan sora feleg daha var n s ?
O  ardaş vay diyer nene bala vay
 g z m  c  bal yem d m bala vay
100.

Mez rl g n h rm t  var h rmet  t
Dol ş rkan  d m atsan d k et  t
S n n budur insan  gl   bret  t
B ş n  eg g ls n mezar b şına
 ard ş nd r ayağ basma d şına
101.

Ş hler  v  Sultan S k  c y m 
 t  siyah  ayralard nd r y m 
Başta yeş l bam bay zdir kim 
Ş h H s n'  ge me bir az dur g n
Ş h Hesen'e g d g n bir baş vur g n
102.

B l m baba size b gl  b l m z
Yad ellerden  ağ sahl s n ilimiz

Bahar  ss n s r n  ss n y l m z
 alan   mr  biz şen esen yaş r g 
 em   t p  elbde s vg  t ş yağ
103.

Sal y d na  arşamba sur g nl r n
Neşe v ren d v llu d g nl r n
D g d rd  g n ll r n kinl r n
 alk  ih rd  beyram g n  seyrana
 em savaşa duygu, s vg  yarana
104.

Toy d g n de ge   izl r n y gn g 
Alma r ng , yanar pembe yan g 
C t  abaydan g l nl r n duv g 
D v l zurna  al n rd  d g nde
 ozgam on k  yaş d  o g nde
105.

B y nb g n  erenfilden g z ld r
Zilifiligin s rma sa ta  zl d r
 olağların s rğa i in g t d ld r
Burun  elem  izme  lt n par para
B l m baba  aş  d rd ne y ht r  ara
106.

 ala  als n d v l vursun, şu b ş 
G n llerde y nd rs n  or at ş 

Rākí vuran sersem ölúrdú bāşí

Seherlêrîn vârdí özel negmēsî

Böyú gibi çeker insānî sēsî

107.

Heleylerde başta kesten peştemal

Ört üzünü görünmēsîn, ey camal

Yarı görerken qalmāziydí gözde mal

Qirme qirme heley teper toz ölúr

Yar ēlîne eger girse söz ölúr

108.

Gögerme hēlkî tōya çāgírír

Qāpí döğúp tōya gēlín, bāgírír

O gēcēyçín gēncîn qārnî āgírír

Dēllî Cihat orda lōqúm satārdí

Bitirsēydî oynārdí cift atārdí

109.

Dönbeleg çal qoy oynāsín eskere

Çal çāgírçın ēlînde var teskere

Meger paqla qarşısında küseğ gere

Toy eglence ne havasta geçērdí

Gök çinide kimî rākí içērdí

110.

Yenge Zeynep buhçāsínî baqlārdí

Hem pul ālíp hemde ēlín baqlārdí

Gēlín gēttî qız nenēsî aqlārdí

Kürekenner damdan şeker atārdí

Vārlí kimse ona para qatārdí

111.

Gēlín gēlse ilk gün yērî dördēydí

Bayaz ihram gerdeg için perdēydí

Köme kilfet bütünü bir yērdēydí

Şimdî gēlín salonlarda, öyúnda

Yēngî mōdíl özú oynar tōyúnda

112.

Bālím baba bēstî qērrî ebēydí

Onu izler nāhsí qādín gebēydí

O rehmetli çocuqlara hēbēydí

Ēlî yüngül öz işinde birinciydî

Göbeg kēsîp vērîrdí qulağ dincî

113.

Doğan qādín taqhārdí al muncuğu

Ta sahlāsín balalardan çöcúğü

Qālmíyıptı bu inançlārín çöğü

Çocuğ şimdî āygítlarla döğúlúr

Ne zor çēkíp nede elde böğúlúr

114.

Al nenēsî qēyîş bāldír o günner

Bütün yērî sānkî sāríp cinner

Öldü gëttî bu inancla yüz binner
Dêve masâlin, dôgrú gibî sanârdíg
Böyüglêrîn sözlêrine kanârdíg
115.

Eht êtmîşiz zeyrat êdeğ ocâgî
Oğlan vêrîp dôldúrdyuşa kucâgî
İmam Kêşim vekeşênîn bucâgî
Serbest serbest bütün yerî çêvîrdíg
Üzüntünü bâşımızdan sâvúrdug
116.

Kêsîlirdî kâdinnârin teppêsî
Yeddî rengten sâyîlirdî dü'êsî
Tâkî gëtsîn êrcinlêrîn balâsî
Dü'e yazan niyaz âlî bu baştan
Al bunú êz bunuda yak ataştan
117.

Hükümü gèder bir dü'e açılşa
Fâlçîlârin boş laflârî sâçılşa
Êrcinlêrîn pencêsinden kâçılşa
Kelêmî çal ağ kâgîdî kerele
Hâkkîm allam ister gözün burahla
118.

Em çöcúgun êmzîgînî alâgîn
Êmzîgine bir az hêmîr salâgîn

Gê o güne hesret çekîp dalâgîn
Düz insannar saf gönülle yaşardı
Her künbete bir reng iman daşardı
119.

Em öldüyse dēgîrmene gèdêlîm
Bu yâvrúya gē bir çara êdêlîm
Hâk öykúydan yaman kelblêrî dêlîm
Dabhana yoħsa İmam Eħmed'e
Apar bunlar tâkî emîn ref'ê eder
120.

Al çöcúgú gëçirt ayâgústunden
Bâsîlirdî êv hêlkînden, dôstundan
Sürt üzüne dêrvîşlêrîn pöstundan
Şimdikiler bu inanca kanmazlar
Gerçek varkan bom boş yere yanmazlar
121.

Yaşârında çocuğ dilin açmasa
Yoħsa birî ayağ tutup kaçmasa
Anna baba batârdílar he yasa
Biri yêsîn gögêrçîn yumurtâsîn
Bir piçâgtan önún buhâvîn kêsîn
122.

Çocuqlârin omúzunda kurt dişî
Bašta çinâgína gözêldî görüşú

Sanancla dedelêrîn her işî
Gümüş cincil ayağta hoş sēsî var
Bular sahlar kim ona nefēsî var
123.

Bālím baba kōnúqlārín bebēktî
Kucāğında çocuklar cigērîn ēktî
İşte zaman dēmîr ēllî dibēktî
Kimler gēldî kimler gēttî sâyılmaz
Dātlí günler ācısından āyılmaz
124.

El yānına sen Zübeyde Rız'nı
Yōhsúllārçín keyner iydi kazānî
Ēktî gēttî bu destānî yazānî
Bilbil kimin kōnúşurdu Rus dilinî
Sefer birde çarlı éttî gurbet ilin
125.

Hēccî Kévser kōnúştuyusa, as kulağ
Dātlí sözü bitmez sänkî bir bulağ
Sicağ yeller burāktî bele solağ
Hağ söz üste çekilmēzdî kimseden
Günler coşar o demlêrî yad eden
126.

Hēccî Kāzím yōhsúllārín babāsî
Başlārına çādırnydı abāsî

Halk dilinde destan olúp çabāsî
Bél buğazın Meyrem °ete °ilācî
Dermenlêrî ne dātlíydî ne ācî
127.

Tuccar Sēmîn tam başārır al sātî
Bekler beke eker binēsîne kır ātî
Kāpísî āççığ, gözlyēydî sıfātî
Sultanlārî bu dünyede yer yedî
Gēldî gētî ne eşídtî ne dedî
128.

Sileğ Sākî ne kültürlü cānydí
Kitablārî yer yurtta yan yānydí
Derd ēlînden daim bāğrı kānydí
Ōdú āhtî bir yulduz tek yerî boş
Dünye biter ister otúr ister koş
129.

Bender oğlúnú sâyğılarla yadlārdî
Merd insānín gözün tutan zadalārdî
Destannarda ölmúyen iz adalārdî
Bol bol yölcú bu yollardan geçtiler
Bir badadan ācî şerbet içtiler
130.

Bālím baba Rā'úf divan dāşíydî
Öz çāğında şā°irlêrîn başíydî

Dağ üstünde sânkî bir atâşıydı
Oda gëttî Fuzulî kervânına
Kuş aldânır tuzaglârın dēnîne
131.

Bâlim baba gözlerden al dumânî
Gönüllerden haqqâ karşı gömēnî
Hēccî Rēşîd şî[°]rin gör imānî
Kurân'ı o, tâzmîn eder şî[°] irden
Heber vèrer her kōnudan her yerden
132.

Hēccî Razzaq tarmāsında kōnûkla
Bâkî vèrse ordan görünür kula
Göçtûv zaman bir yerde önün tek bula
O vurmıştuv ilk cēmî[°]in temēlîn
Yādirmāsın tāmú atâşî ēlîn
133.

Pir Mehemmed ĩklî hedden āşırî
Gözúken çoĥ işlērî başārî
Helk yatanda özú çıkar dıřārî
Tâkkî tuĥkú yatannārî oyādır
Kimî güler kimî ğeme boyādır
134.

Sēyyîd Begtaş karamâtî gün gibî
Gözlērîmde sânkî o gün dünen gibî

Yardan sora günlērîmiz ton gibî
Kerven yōrgún hemde yōrgún kervēnĉî
Birgün gēlî ne kervan kâlî ne kervēnĉî
135.

Köy başında şah Dehmēzîn mezārî
Ĥestelerden apārîrdî azārî
Şille kēbrî sâncî çeken davādî
O günlērĉîn kan yaş gèder gözúmden
Düşündüĝce can āyrılı özúmden
136.

Şah Dehmez'de cüm[°]e demum yanārdî
Bu helk önú evliya dan sanārdî
Muraz ālíp keremete kanārdî
Dōĝrú niyet gönüllerde qalmāmîř
Vārmî uslu bu āciya dalmāmîř
137.

Küse gēldî yāĝmúr için çihārdî
Su cānından ırmaĝ gibî aĥārdî
Millet ona bir inancla baĥārdî
Toplārdílar, def dü[°]yle yeĝ önú
Yāĝmúr āşî yapārdílar den, dönú
138.

Gögde yāĝmúr koca burku yaĝārdî
Elde çanaĝ annam ineg saĝārdî

Şölen için siyah kazan ağardı
Sen giderken çoca burkun yırtılırdı
Başlar aççığ, burk, kilavdan kırtuldu
139.

Qişte yāgmúr at kıuyruğu çalardı
Bütün évlere toy eglence salardı
Geler ilde herkes hāķķın alardı
Meşel olsa kıurta kıuşa ziyāndı
Keıse ümür hiçten hiçe dayāndı
140.

Ramazanda sıfrā reng reng bezēnı
Bekle çakķal damda vėrsın azānı
Niyētliler elbet sava kıazānı
Yātılmāzdı onda kıēdir gēcēsı
Ne avāzlı oķıuculārın sēsı
141.

Bālım baba beyram āyın izlėrdıę
Görünmesse bir daha gözlėrdıę
Döşeglėrı yāstıęlārı üzlėrdıę
Beyram günú dolānırdıę yaslārı
Gönúllerden çıkārırdıę paslārı
142.

Yaddan çıhtı beyram, Kıorya küllüğü
Gėzen yóhtú Behre'yden °b °uluğu

Pegember de kıādinnārın böllüğü
Bular birbir düştü gėttı hayala
Bālım baba yānıram bu hāla
143.

Nur'dur gėdeę İmam Zeyne °bdin'e
Dermen éder o korlārın dėrdıne
Millet bütünü bāęlıydılar bu dine
At mēndılın zincirine bāhtın gör
Yalan dünıe sarāyında tāhtın gör
144.

Muħarrām'dı piçağ vurma soğana
le °net ona gülüp loķma boğana
Ādı °Āşır o, on günde doğana
Bir kıurunı dēlíp fānús édėrdım
Mumu yāķıp cēmı °lere gėdėrdım
145.

Öhündüğça Kıumru ağla, çal başa
Fatma anna évden vėrı kıan yaşı
Yaş döken göz degmez elbet ataşı
Böyúę küçüğ boyānırdı sıyaha
Suçlu pişman işlėdıęi güneçe

146.
Sinı bezet mum, şeker, kıonca gülden
Muraz iste ama yarval gönúlden

Toy yas  l p bir ah  ek can u dilden
 o  kimse siniden mum  apardı
Muraz alsa oda sin  yapardı
147.

K ske  alma,  h nurkan, figannar
 er e  i er y rden  al an afgannar
Hel  d k rd  ya  y rine al  annar
Leyle  Al  leyle s s  avazdan
Kim  g l  muraz ister niyazdan
148.

 udr tinle durup asman, y r All 
Bu zav ll  bend n z  g r All 
At  ltından g çt m  ocu  v r All 
 izim olsa y dd   r  n ham y n
O lan olsa, gerek k se  bir  oy n
149.

H l m yiyip  a  ğını  al ğ n
Yalvar ğ n mur z m z al ğ n
 ik t m z defter ne sal ğ n
 mam H sen H zret  Abbas defter 
El  ald rsa  d  ler d nmez g r 
150.

Sefer  y   iht   erbe  ir ğ n
Dam b  ından  n  y re vur ğ n

Toy  enl ğ n bir eglence  ur ğ n
  te g tt  bir ilin  aza bel s 
All  bill  nece  l  gel s 
151.

K pelere  oy rd lar h r y ğ 
Mis  azanda  eynet  atma boy ğ 
B y na d ker s rgal r n ay ğ 
Sa  ba lar  r ğlerde g m  ten
 A l m alma  lt n di ten, g l  ten
152.

Z re g l n g zel k ser her i te
Al apar ser her bir adam bir i te
O g n ll r  mege g re , biz d  te
H r  teler c ftlarda   vr l r
  vr ldu ca t t n g ge s vr l r
153.

C l helerden y y ğ n c l e  lt n di 
Defe, tara ,  iyri  ister hem giri 
Ne b z  ald  ne uzatma ne  iri 
  l n rdi reng reng c c m, nam zli 
 rt ba lama vuran se t dam zli 

154.

V r  l k  dora  ts n kal  
Dilde Alman,  ngilizl r n sav  

Cüm'e günü gèder çārşí dolāşí
Cüt bakaya mühkem güzel işlèrdí
O rehmetlí el emēgín dişlèrdí
155.

Allā vérdí yuğurduysa helvēnî
Yaymağ için çağır gēlsín Cellevā'ní
Soğ kessāví bir kārıştır kilōnú
Hēccí Zeynel bu işlèrín ustāsí
Ēllí şifa her kim göbeg hestēsî
156.

Gèt Paşadan al paçalar dermēnî
Başta muşku püsküllērî kirmēnî
Ayāgında bir cüt kere çimēnî
Birbir onda duhtor işin görèrdí
Súnēt édíp def' edèrdí her dèrdí
157.

Qızıl éle berber ēlí şifādí
Ustura çal kâní gètmeğ devādí
Gèçmiş günún cafāsída safādí
Görmēmîşdig kelb hestēsín ya kārín
Daha neler bu günden yārín
158.

Qere buhur ister çihse kıl bāşí
O barmağa sánkî bāstín atāşí

ömrümüzün günde düşer bir dāşí
Sirāyında balalāmış yarasa
Hayātımız ya masādír ya tasa
159.

Qırıglērî koy Şēfike bağlāsín
On çirişí bir parçaya bağlāsín
Qēmîşí düz tākî tutup bağlāsín
Āngíniydi birde farraş Mustafa,
Qıyamatta rehmetlí bulsun safa
160.

Ger o şerden tutsa yētír palānı
Cinnî o dem baş üstünde dolānı
Siyah kēdí évde bayaz ilānı
Pērî sáníp degmēzdíler özüne
Qorha qorha bahārdílar üzüne
161.

Qızānbíglí çöcúğ bağlar turmānı
Yeddísinde göze çeker sürmēnı
Şiriniyden birde idrar dermēnı
Yaralar vurun qōdúğ çarāsín
Bire birdir sağlar āgíz yarāsín
162.

Hātún eger nefes étse, dağ yanar
Od vurmadañ fitil yana, yağ yanar

Yaram görse üstündekî bağ yanar
Dālî deler Hēccî Muhtar nefēsî
Baḥsa eger gētîr mezar kefēsî
163.

Cambazlārîn adlārî gēldî dile
Ekber aḡa, Hızır Māçî, hepyële
Dursun Eḥmed ḡalannārîn sen söyle
Bēş †nēyçîn ēllî kere and eçer
Vay ḡālîna ele bir dilsiz geçer
164.

Bālîm baba gē topalaḡ tōplúyaḡ
Birbir önú torpaḡlardan çōplúyeḡ
Yarārî çoḡ, şekerle kēplúyeḡ
Ne dātli ḡalḡan pencer turp ekeḡ
Arḡlar üste ēllî yēşillî böcek
165.

Ḡāldırırkan gēdērdî baş çahārî
Burun aḡsa kelem tōzún buḡārî
Dilçek düşse kāşıḡtan silk yuḡārî
Māzî gerek, buḡaz ḡarap ōldúysa
Sārîlîḡçın, sirke şarap ōldúysa

166.

Sāncılansa vērîn yārpíz †arāḡî
Bizim oḡlan ḡērñúk, çehçem marāḡî

Ut kāpsúlú biz etmîşîḡ tārḡî
Sumaḡ suyu vēr sēpmîşem ḡurdaşan
Titrēdirken piyan üstünde düşen
167.

Bālîm baba ondākî gün batārdî
Sēzgîn ḡādîn cüm†e dāşın atārdî
Ya sēvîñp ya da ḡeme batārdî
Ḡulaḡ diker, ēlî ürēḡî üste
Giden gēlî, ya şifa ālîr ḡeste?
168.

Tava dönder gögde uşaḡ basan ḡuş
Ḡarānlîḡta sākîn cine sen tōḡuş
Kervan yōrgún hem yol uzún hem yōḡuş
Şimdî cinni insannardan sākînî
Ḡurnāzlıḡın her gördúḡçe tākînî
169.

Gögērcînner tāñçîr, tāñçîr uçarkan
Ḡanātîñî gög üzünde açarkan
Bayḡuşların pencesindeñ ḡaçarkan
Çābúḡ erkek āzdırîr bir dîşîñî
†Āşîḡ gibî eş dalāñîr ēşîñî

170.

Torçu †ele çölde ḡurar tōrúnú
Ḡirḡiligler biçin vāḡtî görúnú

Baş dalgada zavállı çoḡ yörünü
Killep çeker keder tamam dolanda
Neşelēnî bir bir kanat yolanda
171.

Dēllî Heyder el kulağa koyardı
Muḡālîflî kafalārî oyardı
Deşt oḡurken °aşıḡ cana doyardı
Bilbillērîn onda başka avāzî
İllērînde bahar gibiydî yāzî
172.

Gēttî Günüs lengerēsî cerēsî
Peklenmēdî cezvāsının kerēsî
Bir daḡ düşsün dōlsún bāḡtımın derēsî
Nice ḡaldıḡ çēkîlmeyen minnete
Neyler duḡtor sāḡılmayan °illete
173.

°Alî Bağdad satardı Şam dārrısí
Yārsí top top bayaz o bir yārsí
Gōzú görmez ēlîn tutar ḡārsí
Vērērdí o bir ḡutu bir °eneye
Yalvārırıdıḡ bir °enēyçîn neneye
174.

Ġēdîp gēlîp soḡaḡlarda bāḡırsa
Şeker, çerez, eşkal, eşkal çāḡırsa

Çocuḡārîn evde ḡārnî āḡırsa
Vēr °enēnî gēdîm ālîm kündüçlü
Var lōzîne, var lōḡúm şurup içilî
175.

Mama Hüsen yaşāmında ātılḡan
Tārîḡinde bir olular bir doḡan
Kēndî işler eker sāmırsaḡ soḡān
Ādın yāzdım bir bōrcúnú ödēdîm
Ya da düşen kimsēnî yānlız dēdîm
176.

Dünye bōyú biz tārîḡîn şānıyız
İrmaḡ gibî daim aḡan ḡānıyız
Aslan ḡuyulu dedeler nişānıyız
Bizler ile tārîḡ tāpmiş dümüḡün
Müzede gör aslan dedem kēmîḡîn
177.

Bālîm baba bāḡıp bāşın bulam
Zālîm feleg °ümre vurmuş dolama
ḡalānında sende yēter talama
Elde ne var mēnî zaman ḡul ētmîş
Çārşılarda parālrimí pul ētmîş

178.
Ĥebbe lülüm çih gē °ayran gētîrdîm
Ēlîmdēkî vārîm yōḡúm itirdim

Ėem cafada kıyse  esr m bitirdim
B şın g m p yere, torpağ atarsan
Bir ev y p p torpağ alta yatarsan
179.

D ve geğt  burağ barmağ s t s m r
Yumurt n  gece alsan s rt k m r
R ya gib  geğt  bir  m r
D ş g rm şem her  ss n  ys f d ş 
Saf g n llere  sk l r n gidiş 
180.

Y vr m dişin d şse apar at dama
T nri, kardeş verer işte adama
Doyacağsan o zaman koşdan badama
Dedelerden bu inanĖ bir k l t d 
Ama buna Şimdi kan  oğ k tt 
181.

Teneke  al g n ş  h t utuptu
AĞ ataş ağ b lk  salları tutuptu
Kim bilird  d nye yumru bir t pt 
Yuldurular  ağsa kudret  ağm Ği
Bir  l d r her yulduzun ağm Ği
182.

B lim baba nerde g lle  ş guyam
Mis kavana birde ağac k ş guyam

Kuş vur nĖn Şimdi nerden daş yigim
 y nnardan herte,  izzig, h le var
Daş g lle var birde Őiše g lle var
183.

B lim baba utuzan, bir, ut rd 
El boş kalan Ėem g l ne bat rd 
Utan kimse yold şına sat rd 
D nye budur ya k ldirir ya koyar
Ne k n k var nede k r nnar doyar
184.

B lim baba utuzannar fir  apar
  ugundan  d mlar ter, tapar
Utan  ocuk s nk  bir hezne tapar
Kim   ocuk dudağlar n g m r 
 ekt Ği ah  rid  sert dem r 
185.

 pl m şem  aydan lepleg c c m 
Bir daş i in  oc k  ek rd  Ė m 
Bin heşretle g n l ister o dem 
Ayağ y lin dol nirdiğ   llerde
B liğ gib  kişte, yazda, g llerde
186.

B lim baba hamam  ulum g z ld 
K  c k eller  n  yapar d z ld 

Ayāğlıyağ nene sütü çoḡ òssún
Küçük memed yêsîn onnan toḡ òssún
187.

Öyúnlardan şile şile ḡol kêsme
Burk saḡlama bu öyúnda telesme
Yéter ḡazan, ḡalan °ümre çoḡ esme
Gêlirmî gün ḡamam ḡulum yaparam?
Ḗardâşímî dolanmadan tapârdím
188.

Hüre hüre çillek çóbúğ vurmâğím
Elde ağac aslan gibî durmâğím
Ağaclârî vurmaḡ için ḡurmâğím
Ḗayal gibî yaddan çihîp gidiyor
Üzde bir tek bunnârî yad êdîyor

189.
Çâmíra çal eger mizreḡ tatarsa
Yağ tek òlú ne ḡeder cüt atarsa
Dêdúğ çalar ipliginî çekende
Ne tühüfte âtíp yere ekende
190.

Kâğít ḡuşum tire ister uçmağa
Ḗalkar göge sânkî olâşır aya
Sap ḡirilse neş'e döner hay vaya
Vêr çirişî yâpîştírâğ ḡuyruğun

Kimî ince kimî òlúrdu yôğún
191.

Ekmeḡ vêríp bez âlirdíg şēngîlen
Bağa mēymún vârdír yerde tungülen
Vârmî şimdî bu nesnelêrî bilen
Öyünçağlar, çâmír şāvír fir fire
Sândıḡçı da soğ âlirdí kire
192.

Saḡlan bâcî tâbír duzu unutma
Samanada atlan çabîḡ el tutma
Utuzurkan sen böyún eg ḡaḡ utma
Ḗala ḡala vallâ ḡurdam ḡaparam
Saḡla òzún mizenneyden taparam
193.

Gê öynúyağ zire zire zânbíra
Şêrkî neşaz çalar tânbíra
Yumruḡ yeye bêller dōndú ḡânbíra
İgne igne dedím °ezyem yırtıldı
Ne su içtî nede ḡaçtı ḡurtuldú
194.

Tumma saḡlav öyúnnârín ḡiz oynar
Gêce gündüz, hem bahar hem güz oynar
Ḗuyu ḡazar muncuğ atar düz oynar
Kî yoldan sora ònún çörúdu
Rüya gibî ḡayâtımız yörúdu

195.

Bālím baba çim daş burak sapana
Ëyyî tavla ta olāşsın tapana
Çoḡ effērîm bunu tāpíp yapana
Bağ bustanda çiftçî durar kuş kavar
Pervana tēkîn çigninde, bêlî, çavar

196.

Bālím baba bostanda kur kelekler
Kurttan kuştan kelek bostānî bekler
Ne bar yediğ nede döldü etekler
Bāğî ēktîm, sora öldüm kuş kavan
Zaman hükümü ekmeğ dussuz hem yavan

197.

Dêve, ineg tüylêrînden kapardığ
Yuvārlıyıp önü bir top yapardığ
Şen gönüllêrî ahtarmadan tapardığ
Çöcúgluğum birde dönse gērîye
Koymam daha bele hiçte çürüye

198.

Bilēğîn al kazağ dev dabānî
Kırçe versen kullan dēmîr yabānî
Yaşamāğçîn hārîç édēğîn çabānî
İşte her ev igne ister sap ister
Durmağ olmaz, sen ahtar tap ister

199.

Bālím baba birdoş olup miskinler
İmdad ile olara ver tēskînler
Kimî beyhoş kimî yatahta inler
Kaḡ bir silkin gücün görsün dost duşman
Yurdumuzda yadlara verme aman

200.

Bālím baba bāhtîm yātíp oyanmaz
Kaḡ qarānnîğ, çirāğım birce yanmaz
Derdlêrîme, Hezret Ëyyúb dayanmaz
Sārbîm bittî imānîm, kifir olacağ
Bāğım veren gül açmadan solacağ

201.

Bālím baba ne can sāğdı ne canan
Bin ah çeksen yōhtú sene bir yanan
Her şey ēgrî kimdî düz söze kanan
Uç aylar zınhar etmiş hayatı
İnsānlığın kalmıyıptı al, sātı

202.

Bālím baba al naccardan kapkāpı
Söyle yāpsın bir tek piçten bêl sâpı
Halk ister dapandan tung baş kâbı
Dügeç yarar aspap dōğúp yuvana
Neler kaldı daha yazağ divana

203.

Bālím baba yük bārimí ālmışam
Dālgín bāhím sonsuz yola sālmışam
Ōnún, bunun dāşın gögse bēşîgîm
Çibinnîg gēttî āçîg bēşîgîm
Karma kārîşîg öldú evîm eşîgîm

204.

Bālím baba Hunkar baba Teze'de
Emeg verîp sene ölmüştü dede
Ne kul kâlî nede ağa dünyede
Sēyyîd Hēmîd şimdî ōnún tōrúnú
Babāsínín yērî orda görúnú

205.

Bālím baba Tāvîg Duz'a vurgunam
Ben Erbil'den gēldîm bir az yōrgúnam
Uğaçada Tile^efer'den dārgínam
Āltúnkōprü yol üstünde dincēlîm
Keretepe, Kifrî, Bayāt'tır ilim

206.

Bālím baba biz Kērkúk'ün güvencî
Bilēgî sert aslandan güclú gēncî
Dāşî torpāgî durdur, yāqúttur, incî
Biz ōnúnla ikî beden bir cānîz
Hem gönüllüyüz hem bedēnîz hem kânîz

207.

Hasa çāyî, Āksú ile birlēşî
Sēvgîlērî gönúllerde birlēşî
Erenlērîn tōrúnlārî erlēşî
Bālím baba bozlmaz sağ temeller
Nerde káldî temēlî vuran eller

208.

Gēçme Tērcîl Hanēkînî Leylānî
Bunca yēter burax kálsín kálānî
İşte gündü eyyî, kōtú dolānî
Kimî ener kimî kağar hayatta
Bōzúg avaz bu ođúnan bayatta

209.

Bālím baba çoğ yōrúlduđ otúrađ
Kuşaqlārín yāzdîg, adam, daş, torpağ
Ēskî Tisin tārîhinden bir yaprağ
Ōđuyannar bize rehmet versînner
Her yērînde ana yurdun görşúnner

210.

Bālím baba suhbētîniz dātlídî
Derd tükenmez mēnîmkî kāt kātлідî
Hesen yayan yalan dünye ātlídîr
Çara yōhtú bekle bostan sāvîşsın
El boş olup yar, yārına kāvîşsın

2. Cilt, Balım Baba'ya Selam'dan örnekler:

1.

Bālím baba yine gēldím dergaha

Darda kıalsa sığınacağ kul şaha

İkimizde el açāğın Allah'a

Geçen çāğın günnērî, dōnsún gērî

İncidende kıymētlıydı degērlî

2.

Bālím baba gōçmúşmüsün ilinden

Sākınmışsın yoħsa ħazan ilinden

Al sat kıorħma, tut erenler bēlinden

Dernēgîmin, ihtıyacı var size

Dağ dēvîren ezimetler vēr bize

3.

Gel girēlím gem kedērlî bostana

Ėem kedērî aktarālím destana

Es'ed Bākî, mōkút, e'abbas mastana

Rōlú olan kimselērî, ya da sal

Ökúcuyu bir hüngürlü, dada sal

4.

Şamam evî köyün temel dāşídı

Dērvîş e'Ālî Kehe'lērîn bāşídı

Ağalarda yüzde kelem kıaşídı

Şükür ağa, Tālíp ağa bağları

Ėüsen ağa, Ėālīb ağa çağları

5.

Bālím baba asma evî, sarħoşlar

Yārî evî, Şah Keremler e'elloşlar

Çimēngîller kele evî , kıozbaşlar

Gülşe evî, ħesne evîn geçme yaz

Kalan kıalsın yazdıklarım kıoħtan az

6.

Bālím Baba, al cānımdan azārî

Bayāt'lîlar köyümüzün davārî

Yōğún evî millētîmin ħağ vārî

Yōğún Ėüsen gerçekten insānıydı

Cennet mekan, bir parç imāndı

7.

Bālím Baba İlyas evîn anālím

Ėusa, gemden gel atāşsız yanālím

Yavan ekmeğ sicağ suya kanālím

İlyas Hesem kiler gece namāzın

Muħarramda evîn bir tekeye yazın

4.6. VATAN DESTANI

Dr. Sabah Abullah Kerküklü tarafında yazılmıştır. 1988 yılında Bağdad'ta basılmıştır. İnsan yüreğinde yaşıyan özlemi ve yurt sevgisini taşıyan bu destan 205 beşlikten oluşmaktadır.

1.

Ğıtsal yurdum yölün yörgün gèzèydım
Bālíg gibî serbest suda üzèydım
Onda ölúp kèndî kèbrîm kazāydım
Dünye cihan şerf mēnî tānırdı
Şan tārîhîm Gürgür gibî yānırdı
2.

Çocuk iyken yāstúğna baş kōydúm
Annam gibî şirin kōhúna dōydúm
Zan ètmèkî birgün sēnî yan kōydúm
Sor lēplıgden ağac bēşıg üstünde
Ceyran bāşî üskeg èşıg üstünde
3.

Yèddî leçeg annam bağlar bāşıma
Siyah sürme çekîp kiprig kâşıma
Ta girince on dörd on bēş yāşıma
Mor gözleme sağ çıgnimin suhbētî
Mumlu dü'e pek kollārın izzētî
4.

Leyle édım güzel yāvrum yatasan
Allā diyip kōnca güle batasan
Callad Musa vārın yōhún satasan
5.

Gèce vāhtî direglerden yürürken
Yölün bāglı gizlî ève girerken
Dabağ hana suyu vèrim iç oğlúm
Sēyyîd Hızırın ocāğından geç oğlúm
Bāhım kere sen bāhtúvú seç oğlúm
Mēnîm gibi kimse mēlül olmāsın
Èv dèrdîyle kimse zēlîl olmāsın
6.

Dam bāşında İmam eAbbas bayrāgı
Ğugözden aħārdı su bulāgı
Tānrî kōysún yāhın dōstú irāgı
Düşmānıv gör, dōstúv daim òssún
Vucudúv sağ he işinde üst òssún
7.

Dil açmaya kuş yumurtāsı gerek
Yoħsa çocuğ kālî dilsiz bir bebek
Neler kāldı görmúyeğ sennen feleg
Kız yapar yeşil dağka yanağda
İpek kēhkúl reng reng ölúp boyagda
8.

Annam diyer güzel oğlúm sar yānım

Ƙurban ȳsún bākışına bu cānım
Eht ȳle yēddī kápú dilēnım
Sēnsın pāyım pay vērenler oĥ ȳssún
Tikan sepen pek yollara yōĥ ȳssún
9.

Bir cigere vērdım Gürcü kızımı
Sene tiktım yōĥúl gibî gōzúmú
Tānrı kōysún silmēsın tek izimı
‘Ālı günü Ƙere kaç’da mumum var
Ta ȳlúnce řiĥ cigēri’de kumun var
10.

oĥ ȳtúrdım zistan ayaĥ alta
Bir atāřsız güzgülı ıraĥ alta
řiĥ cümcüme ivānı dayaĥ alta
Bulaĥ bulaĥ yaş gōzúmde yürüdü
Ta gōzúmde yaş kanyāĥı kuruğu
11.

oĥ kōbúkler dırnāĥımda kēsıldı
Aĥan kānı ayāĥıma bāsıldı
Onnan kalan kápı úste āsıldı
Gelen gēden mene bāĥıp dārıldı
Gōzlı atāř bāĥrım úste sārıldı
12.

Cēmı̄ kápısı katma bāĥlı ayaĥda
Daban ĥener sārı hemyan kuruřaĥda

şişi Mēĥmıd Meded diyer iragda
Tētı tētı ocuĥlar ayaĥ tutar
Yāĥmúr yaĥar yollārı doyaĥ tutar
13.

Ƙırĥ gün kōydún yāstúĥ alta gōbēĥın
Gēce gunduz sicaĥ kandaĥ bebēĥın
Reng reng yāptım kundaĥın etēĥın
ieĥ olan yerlerde balda ȳlı
Güneş varsa meskēnı dalda ȳlı
14.

Ƙırĥ gün kōydúm bāřım alta kor piaĥ
El nenēsı cānınnan ȳssún uzaĥ
Yürüyünce yatāĥın ȳlmúř kuaĥ
Gül bāřını kōĥlúyúnca doyardım
Sēnın için vārım yōĥúm koyardım
15.

oĥ şerbetler düşen yerı dōĥmúřúm
Firiřtēnın saĥ ayāĥın sōkmúřúm
İmam Eĥmed yolúnda bel bükümüşüm
Allā söyle her tōkúřup düşendev
Diĥket ȳle yānnız yola kōřandav
16.

Ƙazanlarda kalan ārtúĥ yēmıřem
He bu ĥala oĥ ĥemdȳssún dēmıřem
Sēnın için oĥ zilletler gōrmúřem

Çoqlar demîş gēlîner mēlûl olú

Bēşîg kurar şāh iyken zēlîl olú

17.

Bir uçan var aḥşam vāḥtî gēçer mi

Gög sēmtînde āgír āgír kaçar mı

Sēsîn alan olúm tāsîn içer mi

Ƙorḥma yāvrúm şîḥde teb°ev kēsmîşem

Ƙér sākķızdan şer gōzún bāsmîşam

18.

Hēmîn nene mazārına sût sepēydîm

Sağdan soldan sene yemeğ kut tāptîm

Her bir şeyden kēndîmî mēḥrîm yāptîm

Sultan iyken pāmbîg üzüm çürüdü

Yeşîl bāgîm susuz susuz kurudú

19.

°Ālî bēgîn ḥamāmínín külḥānî

Rüzgar éder he bāsîlmîş ƙurḥānî

Şu gölḥana çoḥ yeşîller bağlānî

Onda vārdî şah dērvîşler nefēsî

Ƙābúl olú he ocağ kor dü°esî

20.

Hiç bir zaman boş bēşîg belemēdîm

Sicağ suyu ḥor yere calamādîm

Gün batarken hiç ƙerbîl elemēdîm

Sağ cānına bir fenālîg gelmēsîn

Tōrlú derler sēnî menden almāsîn

21.

Ƙırḥ gün suḥbet zistanla yapāydîm

Bēşîginen āyrî bir dost tapāydîm

Sudan āyrî ārdından men sepēydîm

He he umudumdun oşsún he yólún

Yad ƙólúna sārîlmāsîn sert ƙólún

22.

Gürgür baba atāşında fal açāydîm

Gōrdúm siyah bāḥtîm ēlînden kaçāydîm

Baḥt ēlînden hem ƙocāldîm hemde şāştîm

Ḥesret ile gēttî bizim çāgîmîz

Rüzgar öldü dōkúldú yarpāgîmîz

23.

Sākín şerbe úste ekmeğ koymāsîn

Sālî günü tarāşçıya gētmēsîn

Ēskî aspap kēf girişin etmēsîn

Yāslî oşsún inssn pāslî olmāsîn

Acdan oşsún ya da dātlî olmāsîn

24.

Ay ƙızārîp savaş ile doğaca

Ƙurguşundan asman duman olacağ

Siyah torpağ ördú, attan dolacağ

Ƙahramānlîg her igidin ƙārídî

Vatan, şeref her igidin yārídî

25.

Ƙiř gēcēsî yāgmúrlárín fiġānî
Mērzîplerde kestek dāmín kiryānî
Göz yummaya annāmızın fermānî
Yāġıř yaġar çöllerde ƙurt dōġúyor
Dēllî oġlan öz nenēsîn bōġúyor

26.

Gün batmadan çoġ masallar dinnērdîġ
şu ĥayātín saġ sōlún annādîġ
Tenmbel Eĥmed zēngîn ƙizî ƙirġiliġ
Göz yumulu ārtík masal bitmeden
Miskin Ƙenber şaha dada ġetmeġden

27.

Son bahar da ĥēccî laġlaġ ġēlírken
Minaralar úste mesken eylerken
Bizden mahman çoġ ġéceler ƙālírken
He diyērdîġ ĥēccî laġlaġ havada
Biçer birġün yumurtāsî tavada

29.

Gözden onca ƙel'e ōlú avadan
He ġāvúrlar yapar tōrlú saya dan
Ēskî şerbe düşer yēre havadan
Ƙirildiġçe herkes éder saya dan
Āyılan ƙurur birde çihmez ƙeyeden

30.

bōyúġ déveler ey nenēnî tutuptu
Āltún tōġú saç bāġından utuptu
Yanda ġédîp öz dōstúndan ƙüsüptü
Çateneke dōnúp ya da ġetmēsîn
Gögde yānsîn bizî nursuz ƙoymāsín

31.

Mini mini çoġ řarġımız vāriydî
Çocuk iyken ġōnlúmúze yāriydî
Ĥecle ĥecle yarāmıza çāriydî
Bir diyerken ĥecle ĥecle buĥava
Hiç ƙorĥmadan atlāndím ġettím ava

32.

Tōplúm tōplú soġġda arĥ bōyúnca
Ƙārî Fatma yātíp ġōzún yumunca
Gögde ġüneř parlaġ rēngîn sōyúnca
He diyērdîġ mēnîm ādím ġül ĥātún
ġōzúnle ġör bāřímıda yüz bin āltún

33.

Ƙere ƙere ġizlî ġizlî soġaġta
Ōyún durmaz ƙan durunca ayaġda
‘ümür ġeçtî ƙālíp dādî damaġta
Ĥayal ġibî ēskî ġünner dōnēydî
Ƙöçen ƙuřlar birde dala ƙonāydî

34.

Evelleme ayāğima oğrādı
Feleg bāğrım kor piçağla doğrādı
Yara gèden yollārını bağlādı
Şu hayatta iten çöcüg ölmüşüm
Yaz gelmeden güller gibî sölmüşüm

35.

Dostan başka kimse gözüm yummadı
Āyrı bir el gözüm üste oymadı
Şu suhbetten nēşî gönülüm doymadı
Rüh çihmeden huy çihmiri bir candan
İnsan olan öğrenmēlî insandan

36.

Al yeşilliyem mēndil sāhî ellerde
Dügün kalmış zēlil itkin yollarda
Can dökülmüş mēndil rengi dillerde
Ta demeden ben nēfsim kēsmişem
Baş gözümü torpağlara bāsmışam

37.

Çukur kâzdım gömüm duşman ayāğın
Cilden yaptım kum altında dayāğın
Dara düşmez hiç bir eşî sayāğın
Çoğlar diyer yolda tani yola var
Göz görmeden yollarda yüz bele var

38.

Kēmîştēn bir şāvır yaptım çalmaya
Dost bāğına şen neğmeler salmaya
Hayat sēnsiz dēgmiri hiç kalmaya?
Sennen uzağ düşen insan yörülü
Vatan bulmaz birde her an sörülü

39.

Kuşvuranla bir kuşunu vurmādım
Yadlar gibî köskün üste durmadım
Su ekmēgin, et pilāvi vermēdim
Niye köydün mēni düşgün hayatta
Duşmannārın köskün üste ezette

40.

Kurna kurna saşlanmağdan doymādığ
Köşk, etebe, hēzne, düzlüg koymādığ
Ta yātinca ağ zubunu soymādığ
Kızlar diyer herkes gētsin evine
Gētmiyēnin kere ilan cēbine

41.

Piştim tāki kızlar vermış dal dala
Annam dōgmüş Mehemmed ādlı bala
Vēr salavat çekilende her sala
Cüm'e günü güneş zeval ederken
Küçüg böyüg cēmi'lere gēderken

42.

Kāgıt kuşu gögde üskeg uçarkan
Gügērçinner sağ sölúnda kaçarkan
Çiħen güneş kanatlārın oħşarkan
Dēnız gibî māvî gōrdúm ʿasmānî
Yulduz sāríp her bucāğın her yānín

43.

Bahar günü tek üç ādím çöllerde
He ʿāşıklıklar seyran eder yollarda
Sefer tāsı ketten surfa kollarda
Tōrlú tōrlú çem bulağlar bezēnî
Mēsʿúd eder yānníz yārsız gēzēnî

44.

Hēlúk çóbúğ yoldan giçine deger
Korhan adam zillette bōyún eger
Siyah siyah gece olmasa eger
Ne şafaqlar ne seherler sökērdî
Ne bağçalar yarpağ tōkērdî

45.

Can dēvēçî dēve dağda yatar
Bilkî gün var şekērî zēhîre katar
Bir yük gibî insānî daldan atar
Sēfil olú yüz hanadan olúrsa
Bél bükülü yüz polat can olúrsa

46.

Pēş pēşine burda cüce kuş kōndú
Durna kōndú kulağ kōndú hoş kōndú
Gün bātınca herkes évîne dōndú
Āvçî diyer hānî pāyím isterem
Gözel āvî her an daim isterem

47.

Kardaş kardaş çoħ meħelle kırmışığ
Sapan iyle tōrlú māħlúk vurmuşuğ
Sora dōnúp nādím olúp durmuşuğ
Birde gōnúl kere kinden saf olú
Suçlu suçsuz he güneħten ʿaf olú

48.

Düngüz tepme bir ayağla dolāşıp
Sora sora yar yārına olāşıp
Her ādímda kan üregden göllēşip
Bi vafa çoħ vafālî yar seçilmez
Şarap çoħsa her bir şarap içilmez

49.

Sākín sākín çiħme sēnî kurt kapar
Dēve üste miskinî ilan tapar
Bayaz cānín ʿabadan siyah yapar
Söylēdiğçe vallā kurttan kōyún kaparam
Kim var dēsîn men nenezem vėrmem

50.

Tömú tömú bir ceyrānī kēsmîşem
Dērsînî dayanacağa āsmîşam
Teze étin köpelere bāsmîşam
Ét қоһарса күпeye duz қоуúлur
Duz қоһарса eceb bilmem nólur

51.

Uştu uştu barmāgımız қaldırdıg
Қарға uçar sāgı sola қaldırdıg
Sora қашıp üzü қуylu saldırdıg
Usta diyer Zire zire zānbúra
Allā billi haқ bāşında tānbúra

52.

Yāgmúr işi he yölçúlar dad ister
eñber қоһан yağ badāmlı zad ister
Yaһa āçıg çıfçiler imdad ister
Yüce tānrı ārtıg bir yāgış eyle
Қudrētınle dam duvārı yaş eyle

53.

Küse gēldi dēmírle қapú қirer
Pirinç buğda almasa gétmez durar
Miskin gibi қapúda bōynún burar
Bir sātıl su tók bāşına ibinsin
Gögde bulut parça parça çizilsin

54.

Çemçeleқız çocuqlārın oуúnú
Yeşil puşı sarmış қilden bōyún
Gün bātınca davam ister tōyún
Қapú қapú çemçeleқız iş ister
Özler Allā'dan yāgış ister

55.

Yāgmúr geçir çelēbînîn kızını
Sākın çalma özde boyag izinî
Ol binfeşe sürtmēsîn har dizinî
Nāzig nāzig yere ayağ basarkan
eĀşık gōnlún қanaraya asarkan

56.

Tāpúr tāpúr Mulla қapsi beklēnî
He қulaqlara gelen ses diklēnî
Қurān-ı Kērīm çoһ destannar oһúnú
Ēskî zaman tam unuttuğ çōçúgunu

57.

Қēmîş kelem çekmecēnîn üstünde
Arһāsında mullam callad pōstúnda
He sıfātli billi duşman dōstúnda
Pul görúnce bāglı gözler āçılı
Gēmgin iyken gem ōzúnden қaçılı

58.

Bir çenge surētın bāşına

Hile yāğî koy fêkîrler âşına
Hafta sônú vārncā ay bāşına
“Ēlîm tērî gêtî para” diyeller
“Gêtirme sen üzû kere” diyeller
59.

Ḳere tâvûğ tobānîn savābî
Yāğî aḥan ḳuzu êtî kabābî
Boş olmāsîn ēhlî ʿirfanlan ḳābî
ʿeleme geden para para sâyılmaz
Gölge gibî ʿelem insandan āyrılmaz
60.

Lala Memed, bōyûğ cēmîʿ tarmāsî
Gözden düşmez milden siyah sürmēsî
Yaz günlērî yerpîzēnîn havāsî
Sērîn sērîn terleyen üze deger
Yaz günün rüzgārî göze deger
61.

Ḳuru ḳelem barmāğımız sıḥarkan
Havārımız ʿērşî ʿeleye çîḥerken
Göz yāşımız incî incî aḥarkan
He ögrēndîğ aḥlāḳ edeb ʿirfānî
Şu ḥayatta her bir şeyîn sultānî
62.

Bir tek ayağ üste zaman durmuşuz
Yaş Ḥızaran salat falāḳa görmüşüz

Ḳorḥma ḳorḥma yüz merḥemet sōrmüşüz
Dedem demîş oğlúm eti sendēdî
Ondan ḳalan fazla kēmîk bendēdî
63.

Ḳuran biter güzel ḥetme günü var
Mullāmízín on dōrttēndî önú var
Ēvîmizde bōyûğ ḳonağ günü var
Dēf, ʿelemle pek pek éve dönerken
Mis sinide türlü mumlar yanarkan
64.

Ḥelfem bekler burkim ḳāpsîn bāşîmdan
Ta ḳazānsîn muştuluğ ḳar dāşîmdan
Mullam iyle ʿēhdî dātsîn āşîmdan
Ey İlāhî ey İlāhî diyerken
Ey göglērîn pādîşāhî diyerken
65.

Biğ terlerken atalārîn sōzú var
Yara üste bir küç şor duzú var
Yāvrim diyer Fatma'nın bir ḳizî var
Güne diyer sen bātğinan men çîḥim
Her igidin ḥüsnumle évîn yāḳim
66.

ʿümür ḳāssîn yāvrum yāpim ben tōyún
Bir gēcede ʿēhdîm kēsîm yüz ḳōyún
Yüz helhele vērîm görünce bōyún

Yëddî konağ yolda yatan oyānsîn
Beyhoş beyhoş dayanacağa dayānsîn
67.

Yüz év girip yüz év çihîp ta gōrûm
Tikiş bilen ekmeğ yapan kız sōrûm
Bir cût hiçil bir bilēzîg yol vērîm
Gözel yölü nanca ossa ucuzdu
Camālî yoğ pulu varsa uyuzdu
68.

Ey surētlî yüzünû gün görmeyen
Şāhîm zade kimseye kûl olmayan
Dizden düşsün sene kızın vërmeyen
Bir tüküne kûrban ôssún yëddî kız
Bir gōzûne kûrban ôssún yëddî göz
69.

Yürüdügçe kôlbağ kolda seslënsîn
Güneş dësîn menden güzel tek sënsîn
Her bâhîşta kışkanc bâğrî paslānsîn
Tutum êlîn soğak soğak dolānîm
Helke diyim güzel seçen tek mēnîm
70.

Tarağ başta sārî sırğa kulağda
Şirin şirin ēvlîg kirşan yanağda
Sona gibî üzsün dērîn bulağda
Yël eserken kısa zubun titrēsîn

°emûv kızî saç hōrûğûn ütlēsîn
71.

Āltún tēspîh tilli fistan çitara
Çoğ yākîşî kōsündēkî cût nara
Koy dörd °eşret bâşîma yāpsîn hara
Vaz geçmerem gōnlûm sēvdîgî kızden
Dārî ekmez kôrhan adam düngüzden
72.

Āltún üreg al saçbağa bürünsün
Gögde bulut parça parça sürülsün
Yad ürēgî kızil oğla vurulsun
Gözel yāpî her zaman güzel olú
Ceylan gibî bōyú pōsú özel olú
73.

Yëddî gece çālîm dāvl zurnānî
Cût êlîme ēzîm türlü hınnānî
Āğzî āçúğ kōyûm getsîn yēngîyî
Zaman zaman gōrdúğünü sōylēsîn
Tōyún gibî birde bir toy olmāsîn
74.

Sağduçula pek hamamdan dōnsún
Çırağ gibî kēften yāpîp sōnsún
Bir kuş gibî daldan dala kōnsún
Bayaz °ezye rēngüvden bir reng āssîn
Zaman zaman rēngîn rēngîde kāsîn

75.

Sāğdúçla dam bāşında durasan
Āvúc āvúc lōķúm ŧeker sēpsîn
Dost eĥbābúv ķucāğlıyıp öpesen
Baĥa baĥa ēzgîn gōnlúm pim tutsun
Onnan sora ķoy cānımı yer utsun

76.

Diķķētlî ol kıız ayāğúvu basmāsîn
Şirin sözle sēnî menden almāsîn
Ĥikmētlî ol sēnî gözden salmāsîn
Dadan böyúg ķādinnārîn öyúnú
Şirin sözle ķirer sert böyúnú

77.

Dizim ķiriğ ben aĥtārdım ben tāptım
Ben başārdım ben döşēdım ben yāptım
Tēlîĥ böyüla ġem kedērî ben ķāptım
Nene gene ŧirin ātlî murādî
Bācî °eccî, ŧirin gōzúm arvāttî

78.

Bir sú gibî tuç sinide ķaldırdım
°ümürkēnîn ona ĥişil āldırdım
Ĥāpú ķāpú sāğî sola çaldırdım
Olan bala yārisi balam balāsî
Üzüm ķere yārsî ilan balāsî

79.

Diķķētlî ol gēlîn cādî kar olú
Gizlî gizlî cādî iyile yar olú
Şi°rin sōzúm ağ gōnlúme ĥar olú
Çoĥ ķōrĥúm var ĥiçe ġētsîn emēġım
Öz évimde dēsîn mene men bēġım

80.

İnanmasan ārtiğ yaş tōkse gōzú
Yaĥa yırtıp ķana bātırsa özú
Önkî imam bilki yalāndî sōzú
He ķādınlar suç yaparlar ağlarlar
Göz yāşıyla erken āġzîn bağlalar

81.

Yāvrum ķādın türlü öyün yarātmiş
Şan adāmî °erş cenetten çıĥārtmiş
Yaman Fatma ağ ilan oyātmiş
İlan gibî çalar saĥlar bāşını
Ĥelķ öġünde döker gōzún yāşını

82.

İlde bir ay ŧēnlîğ ay ĥer āyî
Gēlî bize ts ārtsîn mum pāyî
Dāvúl nay çalarkan Zeynel dāyî
He çāġırır ġēldî bize ramazan
Tut örúcúv ġün sōķúp öldü azan

83.

Gün batmadan türlü yemeğ düzülü
Mis süzgeçte enber pirinç süzülü
Gêlîn görse kêyîn nene üzülü
Gêlîn diyer kêyîn nene yamândí
Înānmavun her ne dēse yalāndí

84.

Ķāpí Ķāpí dostlar éder zeyrat
Géce biter, bitmez dilden hikayat
“Ārzí Ķember” “Ķerem Āslí” mühübbet
Şirin şirin mēclislērîn suhbētî
Diş tatarkan türlü türlü heyratî

85.

Çeyhanalar Ķurnāsında sinî zerf
Zerf āltında sahlāmışlar ağ sedef
Bulununca can fikir olú sedef
Sora şeker horyat ile hoş olú
Uttuzānín zata āğzı boş olú

86.

Géçer günner şanlı beyram beklēnî
He günner ēskî kinden peklēnî
Yēngî hayat helĶ içinde başlānî
Çocuğ diyer hēllî bibērlî düğün
Tānrí bilir beyrama Ķaldí birgün

87.

Beyram ossún güllü hōrúz baynāsín
Mis Ķazanda sārí dēndüç Ķeynēsín
Yōhsúl Mēytî dāvúl çālíp oynāsín
He bir dille yārín beyram diyēğín
Mēhžún iyseg Ķerelērî soyāğín

88.

Nērgîz hānım saçta Ķāvîr çerezler
Bulut çatlar tānrí vèrer murazlar
Yulduz sōkúp bulut göğú ayazlar
Tēmcîdiyle olú cēmî^c seslēnî
Yōhsúllārín yāşlı gönlú paslānî

89.

Ōdún gōtúr ataş vērín ocağa
Bayaz tāvíg bāşín vursun piçağa
İpeg saçlar Ķoy sarmāşsín tarağa
Sārí Ķinne sāçín dibin yāndírî
Māzlúm āhí tahtan şāhí ēndîrî

90.

Aç kissēvî çağdan bege vèr para
İl ōnkî ay bātmış Ķan tere
Bir yōhsúlluğ birde derde yoğ çara
İnsan olúp gözlērî āc olmāsín
Ķēbrîn Ķāzíp ele muhtaç olmāsín

91.

Şafak vāhtí gē göreğ kēbrîstānî
Ses sadāsíz torpağ alta yatānî
Bir tek Yāsîn onlārín armağānî
İlden aydan bir sormağ istēnî
Bir tek ēllîğ niyaz vërmeğ istēnî

92.

Kērîm seten kâdînnārín girişî
Ne şirindî çüt ‘abayla yürüşü
Her ādîmda sulta bōrüşü
Musalla’dan Şātūrli’ye yol gider
Hānımlara deste deste gül gider

93.

Tāpú tāpú döner çōcúğ taraştan
Pērçîm yanda yağla yağlānmış baştan
Hislî lampa yanar gizlî ataştan
Kır şaflata sokağ sāğî sölúnda
Güllú boğça gelen giden kōlúnda

94.

Zubun bēlde sicağ heley tozlārî
Dāvúl sēsî tiz sēsî tēz oyādî kızlērî
Sultan mēcút koy vērşîn murazlārî
Üz kerēltîp günye girim kâpında
Bēş barmāğın hînnēsî var yâpında

95.

Gölboy ağa at oynādî meydanda
Sānkî kēhîr hiç görmēmîş zamanda
Bork buyanda sırma muşkî oyanda
Mizreğ gibi helk içinde dolānî
Güle güle yeşil gözû sulānî

96.

Şirin şirin kazannarda lētîge
Ët içinde doğrānmış tike tike
Yerî kālî düşse etege
Ol heberdar, olma gāfil bîrsî
Sağ gözlere batar çöpün éyyîsî

97.

Çārhî feleg dolamalar dolānî
Al boyağlar üzde tere bulānî
Sallānkúçlar māvî göge dayānî
Üskseg kālî ezelden üskeg olan
Gözel kālî ezelden güzel olan

98.

Danyar Nēbî tākî kâpsında
He kâdînnar toplānıp arāsında
Dudağlardan gelen sākķíz sēsінде
Gözel neğme yēddî yoldan alānî
Daştan yürk ya dērdîyle dalānî

99.

Dostlar vāríp he küsenler bārísí
Yéngî sévgî ěskíne kārísí
Sērú gibî yaprağ dala sārísí
He gōnúller sedef gibî saf olú
He güneşler hemen hemen ěaf olú

100.

Tarağ dişlí külçelérin kōhúsú
Āğızlardan aḡāydí ḡesretle su
Kōhúsúndan bēzar olú bibi su
Beyhoş gibî gögde kaçır durmadan
Ōlú ḡeyal ḡēkîkete varmadan

101.

Bahar olú bağlar yeşil boyānı
ḡoyrātiyla dalda bilbil oyānı
Çerşembe sor Sultan Sākí divānı
Mis samavar hēl kōḡulú çay ister
Çoban gibî yaş kēmîşten nay ister

102.

Torpağ döker çifçi sorar donbalan
Ol pervene dağ derēnî dolan
Al mēndilde gögērî kēyîş soğan
Güneş batar çifçi şehre vārmíyíp
Bu sōrúyú sormadan usānmíyíp

103.

Sārí sürtmeğ sedef dişe sürtülü
ěisḡa çeken bu dērdīnden kurtulu
Yeşil bağlar serer yere mōrtúnú
Türlü kuşlar sirānı bēzar ēder
Gizlí sévda gōnlú ah zar ēder

104.

Dağlar bāşí gü, çiçeğden bezēnı
Bilbil gülden çoḡ öpüşler kazānı
Kisse ěümür sende yōrdúm ozānı
He iḡiyar sende gēzer genç gibî
Yanağ yanar al rēngli nārínç gibî

105.

Yél eserken çölde lēlúğ belēnı
Uçağ gören dēmír gōnlú alānı
Güle güle ěaba āçíp dolānı
Tānrí diyer bu düşiyse uzānsın
Siyah üzüm ağ boyagla boyānsın

106.

Tōplúm tōplúm gēdlí cuvar bağa
Şüşelerden rākí aḡar bardağa
Beden döner içerken kan çınağa
Sarḡoş sarḡoş bağ içinde gēzîlî
Keder dağ şu neş‘yle ēzîlî

107.

Dehne suyu Tisin Bāġi kırāġi
Baldan ŧirin Miceħçen topalāġi
Her yemîŧte şan boyādır dudāġi
Ataŧ gibi nāzıġ dudaġ al olú
Dalda bilbil neġmēsinden lāl olú

108.

Kindi vāhtı Gözlú Baba heyvānı
Gün bātınca olú ħoblar divānı
Yörgün eāŧıř bu divanda dolānı
Diye diye göġerçinim ħarmanda
Tāri billi derd mendēdī derd sendēdī

109.

eĀli günü ebeelúġ'ün yolúnda
Āŧúġ mizraħ oynānır saġ sölúnda
Paŧa kızi geçer boħça kólúnda
Gül, çiçegler silkindi ayaġ tutar
Çirkin kızler bāhtıġça ħesret utar

110.

Kaŧaoġlu sēsī ġelir kulladan
Kuŧlar uçar sersem sersem yuvadan
Körde çiher çāġırdıġın havadan
Gülen olúm ārtıġ zulüm eyleme
Dērdim çohdür sen dērdinē söyleme

111.

Sirac Seav, sigah kēsúġ ustāsı
Genç eümürde olmuş yārin ħestēsı
Dērdin duva nēdir eāŧkın çarāsı
Yar gezdım ŧu cavābi bulamadım
Ĥayat bittı kēndime ya bulamadım

112.

Küle Rıza ey Kērkúk řahramānı
Sil göz yāŧın řalmādi yaŧ zamānı
Bir yohsúlluġ bir olúm yohtı amānı
Dünye seyran her gelen baħar geçer
Türlú türlú her insan bāhtin seçer

113.

Usta Mēhmīt dēġirmene su girmez
Girse bile çārħin āltında durmaz
Deryah kurur göz yāŧımız kurumaz
Tānri yāzmiş her insānın bāhtinı
ŧu ħayata kurmuş kēndi tāhtinı

114.

Rēŧit çāvúŧ saġ baŧ yāstúġ istemez
Çiħen ħarlar şonca gülú destemez
Nāsıl sevdā saġ insānı ħestemez?
Kör mēcnúnú dereteppe gezir
Dırnāġıyla dērin kıyu şaziri

115.

Fetteh pasvan sokaqlar dölü gezer
Kara bağlı horyatıyla hulksuz
Telî kiriğ elüvdêkî tahta saz
Bâşî kêsûg tāvîg gibî çalânsîn
Aha aha baş kânıyla sallânsîn

116.

Topal Êmîn koy çağırsîn dermengah
Dede dede otürannar desîn ah
Gözler şişsin yâşıyla âhsîn deryaha
Sıza sıza bağçalarda gül ossún
Son baharda kuruyunca göl ossún

117.

Bağvan Êmîn bâğın gözel âlíptí
Eglenceler bārîn gibî kâlíptí
Sênsîz bilbil dālî usta dālíptí
Durma başla gōnlúmüzü hoş èle
İçe içe hep badāmíz boş èle

118.

“ümer tufan Nüh tufânî kaḥâydí
Yāgmúr yāgíp çahmağlārî çahâydí
Şākír şākír mērzîpler aḥâydí
Koy yaş ossún paşa kızî geçende
Al dabanla uzağ yölü biçende

119.

Hurmâtî’dan mal Allah’ın bu sēsî
Rüzgar gibî eser şirin negmēsî
Üskseg perde ister ağam havāsî
Ağam ağam yatmāmışam oyağam
Heste gibî men dērdîmden sayağam

120.

“Āşîk “Abbas şēhîr şēhîr dolāşî
Zinar sēsî köyden köye olāşî
Ödün gibî Kerem bâğrı bulāşî
Dalğa dalğ göge çiher dumānî
Siyah siyah hep boyādî asmānî

121.

Kızıl horyat, toppal Rıza āğzında
Gözel sada verî şakrak sēsінде
Ölü ataş sicag ilin yāzında
Yeşil bağlar arāsında gizilî
Her ağacda çoḥ hātıra yāzilî

122.

Bile yoldaş Dēllî Hesen başlānî
Yara çoşar üstünde bağ yaşlānî
Hesret iyle ipek gōnül daşlānî
“Āşîk olan dālíp yadlar yārínî
Yüce daşlar hep erîdî kārînî

123.

Yétîm Memed dêrdîn çêkmîşem
Keder âhîn ağ cigerde êkmîşem
Sarhoş gibî daldan dala dēgmîşem
Mēnî gören gōgûz gōgûz aġlāmîş
Hesret dāġî ağ cigērîm daġlāmîş

124.

Ḳutsal yurdum kōylû erken oyānsîn
Ḳulplu cere pāmpûġ üze dayānsîn
Ārzî Ḳember gezlî ′aşġdan yānsîn
Neş‘e varsa yōrgúnluġta var sévdada
Şirin iyse ′ecîlîġ var hivdada

125.

Gün sökmeden sürsün ḳōyún ḳuzunu
Al dabanla dōġsún çöllere dōzûnû
Esen yeller ḳızartsîn al üzün
Ḳızârdîġî o üzüne ḳurbānîm
Harda ansav men o yere mehmānîm

126.

Gēhrîz bōyû şârkîdan dolānsîn
Aġan sular dalġalānîp bulānsîn
Yatan ′aşîġ hılhaldan oyānsîn
Gözel diyesen göġerçînim ġarmanda
Tānrî billî derd mendēdî derd sende

127.

Ḳōlündākî parlaġ ḳolbaġ zinārî
Ḳoy ērîtsîn üskeġ daġlarda ḳārî
Her ādîmda gōġsündēkî cüt nārî
Bālîġ gibî kömneġ alta titrēsîn
Güne dēsîn men gōzîlîm sen ne nesen?

128.

Al çerġe çigin üste dōġûnû
Pasvan gibî sârsîn ′ezye oġûnû
Yoġsa gönûl havan gibî dōġûlû
Yārîn köksû bâġî cennetten şirin
Dal ḳucāġî sērîn ġelvetten şirin

129.

Aġac taraġ hōrsûn ipek sâçînî
Ḳuşlar sârsîn hōrûġûn ḳirâcînî
Bèzar ètsîn ḳārî Fatma bâcînî
Al dabana degen saç hōrûġûn
Yüz salavat vèrsîn ġüsnün görerken

130.

Güneş vurar pembe yanaġ ḳızārî
Benfeşeye dönērdî cānsîz ġārî
Damla damla âġdîġça suya târî
Ayna gibî onda surat gōrûnû
Rēnġlî bālîġ ḳoşmāsından yōrûlû

131.

Gül k̄ohúsú s̄açında °enber gibî
Mesken òlmúş ògúllara nar gibî
Ona baħan güller ērîr ĩar gibî
M̄azî baĭla çignúv úste göz deĭer
Ĥēsúd ḡözú pis nefēsî boy eĭer

132.

Elde uraĭ sar sünbül biçerken
Sünbül güller ònú b̄asíp geçerken
Mulla p̄eşî saĭ s̄ólunda uçarkan
Diyer ĭördúm güneş yerd yürürdü
Arĥāsından bütün nemler ĩururdu

133.

Ķòltúĭunda ĩēyîş soĭan ĭögērsîn
Yarpaĭl̄arî uzun h̄örúĭe v̄arsîn
Şu h̄örúĭú iki desteye ȳarsîn
Çinar boyda hilal gibî ĭörúlsún
Ōnú ĭören d̄ellî °aşîĭ ȳörúlsún

134.

Ķutsal yurdum “Dicle” suyu aĥardı
Gül, çiçegler etrēf̄inde ĩohardı
Ėöĭde yulduz ĥēsîd dehre baĥardı
Daĭ üstünde ĩuru ĩarlar ērirdi
Ķöçen ĥiyal birde ya da ĭelirdi

135.

Aynalarda ĭördúm Furat ĥayālîn
Ōĥşúrkan yeşîl ĥarmalar d̄alîn
Sene °aşîĭ n̄asîl v̄asîf ētsîn ĥalîn
Ėönúlde ĭezen sevgî sen olasan
Onda coşan pek t̄emîz ĩan sen olsan

136.

Şākîr şākîr ĥasa suyu coşarkan
B̄öynú buruĭ ȳänníz yola ĩoşarkan
Artık s̄önsúz bir ĥayalda yaşarkan
Ėördúm erken yēddî ĩizler oyānîr
S̄arî s̄arî al yanaĭlar boyānîr

137.

Āĭsúl̄arîn daĭ ardından ĩaynāĭĭ
Siyah arpa s̄arîp ĭözú bulāĭĭ
Āltún sırĭa sarĥar n̄azîĭ ĩulāĭĭ
Yavaş yürú ȳörgún òlúr ĭözeller
Her ādîmda °aşîĭ ĭönlún ezeller

138.

T̄avúĭ ç̄ayî b̄aşında var bir ĩeder
R̄ēnglî daşlar ĭöĭsúnde ĩeter ĩeter
°Āşĭ ataşsa āyrîlîĭ onnan beter
Sor ĭözúmden, neden n̄emlî ĭörúlü
Her yürüşte z̄îreg z̄îreg burulu

139.

Tāncrú Ruzla şahrabānî kêsende
Siyah gece yulduz gögü basanda
Nar bâğına sērîn rüzgar esende
Durmaz çatlar şirin nārî hoşlānî
İller döner yēnî mēvsîm başlānî

140.

Ĝaraf yatar vurğun Hemdan yātmíyíp
İplig tōrún çukur göle ātmíyíp
Gizlî sözü köskúyden bitmēmîş
Şafağ söker kōnüşmadan fayda yoğ
Yar sözünde dögrú varsa hulya çoğ

141.

Böyúbunla miskin siyap hoşlāndí
Yarāsínî sihe sihe dalāndí
Senden başka hep sévgîller yalāndí
Sévgîn ataş ossa mene hoş gēlî
Sāvvúğ sāvvúğ kızgın cana hoş gēlî

142.

Kî zābín birbirine vārîşí
Kî sévgî bir gönüle kārîşí
Saçar helke birliğ neş'e bārîşí
Hep қоşarlar 'erep Kürd Türkman'la
Hizmet için hēpsîn yigēğîn birle

143.

Hābúr usta Fuzulî'nin bedēnî
Yoldan éder gelen kervan gedēnî
Neyle girsin sēnî mennen édēnî
Şah damarda gēzen қannar қānındí
İlk kōnüşma çöcúğ dilde édēndí

144.

Қutsal yurdum suyundan bir қurtum
içēydím
Yarla birgün çölde biçin biçēydím
Rüya gibî yar gözünden geçēydím
Mēcnún olúp қoy düşēydím çöllere
Rehber olúp dar soқāklí yollara

145.

Sārî 'enber sāvvúğdan çatlağ nārín
Dörs mēvsîmde durannar қоғлар bārín
Sızар ona қerēnfíl gönúl tērín
Bahar döner seyran olú bucāğín
Hārún gibî güzel dölú қucāğín

146.

Aslan āğzı gün çіherken āçílí
қонағ қонағ dērín қоһú sāçílí
Irmağ gibî nem yarpağdan geçílí
Şafağ vāhtíní hayat қarşılar

147.

Siyah zēytîn gōğünde bulut gibî
Gahda yeşîl gōgsünde murt gibî
Çoğlar ona göz tikiptî kırt gibî
Kimî çalar kimî sağlar kimî yer
Bulunmāmış bizde ārtıg gōzú dar

148.

‘ēzmîn gibî sert olan qoz bulutun
Hep māhlúqlar sende bular zad kıtun
Çocuk iken emerken anna sütün
Annārdímki sende olan sert olú
Heyrātíní gören insan mat olú

149.

Lēymún kōğúsú koğar sērîn bāğından
İrmağ gibî ağar soman dāğından
Korğma almaz hiç bir kimse çāğından
Pasvan hēlķîn bekler sāğín sölúnú
Kimse bükmez dēmîrden sert kılúnú

150.

Yaz mēvsîmî sārî buğda ħarmānî
Yōrgún yōrgún tōzlú cāncír mahmānî
Düzgar bekle denden ālsín mahmānî
Mullapişi bir zaman sorar bizî
Kış gēlince çöllerde kıalî izî

151.

Yeşîl ħurma gölge yapar dēnizde
Bir ħal gibî gōrúnú mermer üzde
Ĥalvat yapar bir günēşlî gunduzda
Hep sēvenner birbirine sārışı
Hep gōnüller sēvgiyle kıarışı

152.

Şeker dātlî üzüm ‘ārmút şeftēlîn
Āğır āğır toprağa sarğar dālín
Zîreg zîreg kırt onú apārî
Kırt āğzínada düşen āvín yoğ çārî

153.

Kıtsal yurdum hep ħeyrat sende çoşar
Çatlağ nārín yāğmúr āğdíğça ħoşar
Rēnglî kuşlar, kıanat āçıp bin koşar
Serbes serbes māvî māvî rēnglî gōğünde
Parça parça bulut saran gōğünde

154.

Çoğ zamannar ħeyrātíní çaldılar
Hep ħeyrātín ucuz ucuz āldılar
Sene bugün ħēpsî muħtaç öldüler
Birde dönmez ēskî günner dārılma
Ter tōk çalış hiç reħete sārılma

155.

Çoğ zamannar Nā‘úrdan dolāndín

Dolāndıgıca kan tērîne bulāndın
Gèttî zaman gōzûn āçıp oyāndın
Torpağ sēnîn, hıarman sēnîn, bağ sēnîn
Nā^ur sēnîn, ırmağ sēnîn, çağ sēnîn
156.

Ḳutsal yurdum sende şēhîd ḳahraman
Coşa ḳānî hep gōnûlde her zaman
Yüz can vērsem dēme ya da bir zaman
Aslan sûtü tavaf ètmîş ḳānımda
Çölde ḳaplan yatağ ister yānımda
157.

Tārîḥ döner bağla ātın reşmēsîn
Ḳoy yapāğın şeref, giyret ḳoşmāsın
İnsan õssûn yad ēline dūşmēsîn
Deden Ḥeyder baban Ḥüsen ölmēmîş
Duşman ḳānî ḳilincinde doyamāmîş
158.

Yüzbin tüfeg yüz tophana bir ḳola
Ḳārşî durmaz vatānçın dūşseğ yola
Gōnlúmúz pek sōzú dōgrú insānıg
Gōnlúmúz pek sōzú dōgrú insānıg
Bāşî üskek rüḥü böyüğ bir cānıg
159.

Tāḳî Kēsri ḥiddētîmden çatlāmîş
Yāpúsunda ḳan bulāğî patlāmîş

Onda sağ Ḳuran sēsîn dinnēmîş
Sert bilegile yāḳdıg Rüstem gücünü
Ḥēşîr olmadan vèrdiğ dinin bōrcünü
160.

Az neferle ḳārşî durduğ duşmana
Duşmānımız oğradı ḳan dumana
Sāvuvúğ suyu döndèrrîğ al vulḳana
Bu torpağda dağdan üskeg şānım var
Her ādımda gözden sicağ ḳānım var
161.

Dēgîl ^ecem hep cihan ḳārşî dursa
Cēkilmērîğ ne ḳeder teḳet varsa
Mehşer ḳopar yurdum yad sene varsa
Bizde ērgîn polattan set ḳafa var
Gōlúmúzde ırmağ gibî vafa var
162.

Bir ḥātıra ḳanla yāzdiğ ādına
Ördü ölúp hep ḳoşārîğ dādına
Gōzú sicağ ataş öllúğ yādına
Sāḳın sāḳın yad bārına degmēsîn
El uzādîb ḳoca dālın egmēsîn
163.

Fırsant buldu hēccî laḳlaḳ silkindî
Küçüğ serçe miskin ḳarğa diskindî
Sene degmeğ zān ediyor mümkindi

Billah kıoymam yad el vursun kıapına
Dēgıl kērpıç sümüg kıoyşam yāpına

164.

Bizde ārtıg bōyúg babalar izi
Gērî dönmez yerî çökerken dizî
Zaman zaman târîh söylēmîş bizî
Vatan pērûr vatan dinî imānî
Her bir zaman yurda vērîp kıurbānî

165.

Bizde °aşûr Hāmúrābîler çāgî
Gōnlümüzden coşar kıurguşun yāgî
Torpağ yanar āgır basağ torpāgî
Bizde vatan şeref dēmeğ şan dēmeğ
Ona kıārşî ucuz vērmeğ kıan dēmeğ

166.

Bizde günde yüz kıahraman ōhúnú
Kırat üste tutmuş parlağ ōhúnú
Mümkün dēgıl sene duşman tōhúnú
Dēgıl iller çağlar bōyú durmuşuğ
Duşman, yādî her bir zaman vurmuşuz

167.

Sağ sōlunda bugün erler gēzîrî
Duşman bāşın postal iyle ēzîrî
Sēnîn için yēngî târîh yāzîrî

Kıorhma uyu kıprig üste ey cinan
Duşman ēlî degmez sene ey vatan

168.

Bārúd kıōhsú kıoncadan kıōhú bize
Bārúd hēlkî söylēmîş çōgú bize
Duşman iyle ārtıg gēzseğ üz üze
Yan hep ōlúp yan zafērsîz dönmerîg
Ataş gibî yad yānımdan sōnmērîg

169.

Çōcúg iyken annāmızın vāsıyētî
Sütün sizî tānrînın amanātî
Sēvîn yāvrúm vatan, torpağ, millētî
Vatan iyle ārtıg erler güvenî
Hep hēlk séver yurd torpāğın sévenî

170.

Çōcúg iyken bayrāgına baħarken
Murttan yeşil torpāgına baħarkan
Dicle Furat şirin şirin aħarkan
Andlar ōssún şanlı torpāgım dedîm
Andlar ōssún şanlı bayrāgım dedîm

171.

Kıutsal yurdum sēnsîn yurdlārın bāşî
Unutmārîg vatan, millet kıardāşî
Haram ōssún tōkse anna göz yāşî

Tek yāvrusú cānî feda vèrmeden
Bağ zincirî sert kōlúyla kırmenden

172.

Ꞗutsal yurdum sende güneş açāydı
İşigî gögde reng reng saçāydı
Bāglî bilbil kanat āçıp uçāydı
Onda hayat cenet kimin olúrdú
Dēlîg bāgır saf neşēnî bulurdu

173.

Günēşinîn sārî āltún rēngî var
Tēllērinde °endēlibler dēngî var
Her çihîşte bir cihan ahēngî var
Ꞗorha sönmez māvî gögde günēşin
Vulkan gibî yāngún kālî atāşin

174.

Siyah gécen parlağ günnerden şirin
Yulduzlārín rēngî yulduzdan dērîn
Çihen hilal sānkî gögde bir gēlîn
Durna gibî gögde yavaş yürürú
Naznaz gülün göz yaşlārî kúrunú

175.

Ꞗutsal yurdum kum torpāğın öperler
Onda yüz bin dev°e darman taparlar
Çoğ kōrhúm var sēnî elden qaparlar

Bēgçî olúb géce gündüz beklerem
Sert sinemle yad sōnkúsún teklerem
176.

Çoğ zamannar Sēzif gibî dāşinî
Āldım dala sōrdúm dağlar bāşinî
Nāzíg nāzíg gülden ahan yāşinî
Merhem gibî heste gözde kãldırídım
Her yatanda onú dermen bilirdim
177.

On dört ekmeg kápún altta kērelttím
Esber iyle siyah cismim ağarttım
Sanma birgün seni dilden yan ettım
Sēnsin hayat sēnsiz hayat nölú
Sen olmassan hep kervan bulmaz yolú
178.

Alza gözú çoğ güzel göz demişler
Gören bili nuksan bir söz demişler
Gözún görenler budur göz demişler
Gözünde var māvî denî dalğāsı
Sen olúpsan °aşıklārín yarāsı
179.

Monālíz'î dünyeye şan bilibler
Sürētinî dağ dereye olúblar
Gözellerden gözēlligî söymüşlar
Samāncinî gören bilmem ne diyer

Ondan āyırî gözēllîg̃ helke uyar

180.

Ḳutsal yurdum petrol me^oden ḥazānî

Şafaḳ vāḥtî türlü türlü bezēnî

Sēnî ḳōyúp āyırî yurtta gēzēnî

Fikrî ḥarap mey içmeden sarḥoşam

Mēcnún gibî gēce günduz beyḥoşam

181.

Ḳere āltún torpāg̃ından çoşar?

Sağda soldan sene kervan ḳoşar?

Sende gēce günduz gibî yaşar?

Güneş söner sönmez Gürgür çırāg̃ı

Parlağ̃ üzle ḳarşılar dost ḳonāg̃ı

182.

Gahda sēven sēvg̃îlinen dārîlî

Uzağ̃ uzağ̃ ḳōyúp gider yārînî

Gahda ḥeste ōlú bulmaz çārînî

Sende össem ōlúm bana ḥoş gēlî

Ḳizer cānîm sēvdadan beyḥoş gēlî

183.

Bir baḥ ḳuşlar ḳanātına uçarkan

Aḥşam vāḥtî pek gōg̃ünden geçerken

Neler yāzdım g̃urbet ele köçerken

Göz, atāşın can cānına dēg̃işmem

Bir dāşınî şu cihana dēg̃işmem

184.

Ḳutsal yurdum ey annam gibî yērîm

Ḳurban étse bin cānîm kurban vērîm

Su yērîne ḳoy lēbîne ḳan vērîm

Rūḥ çihince çihmez sēvg̃în bāg̃ırdan

Ḥelḳ bitince bitmez sēvg̃în bāg̃ırdan

185.

Sen ^oaşḳı duydurursun sēvg̃îline

Nāzîg̃ gōnlún ērîdirsin sēvg̃îne

Yānnîz mēnî ḳāndırırısın sēvg̃înle

Aç ḳollārın bu uykuya muḥtācım

Aç bulāg̃ın bu sēvg̃îye ben ācım

186.

Şu destānîm düştü ārtîg̃ dillere

Seḥērîyle ḥeber gēttî illere

Söylēdîler şā^oir düşmüş sellere

Ġāfil olan sēvda dertten ne bilî

^oarîf olan şā^oir dērdînden billî

187.

Ḳutsal yurdum bu gōnūldü daş dēg̃ı

Gözden aḥan ḳan suyudu yaş dēg̃ı

Kimler demîş ^oaşḳımız ataş dēg̃ı

Gürgür Baba nigar yanar aḥmadan

Niftî çoşar gōnūldēkî şahmadan

188.

Men ölmüşem bu sevgiden Şehrîyar
Gürgür Baba, Keştez Baba bāgır oyar
Heyder Baba görse bunu ne diyer?
Siyah giyip ağla siyah bāhtından
Yarpağ gibî düşmeğ ister tāhtından

189.

Can Şehrîyar gēlip sorsan ilimî
Saçlarım ağ, bükük görsen belimî
Yüzbin duhtor durdurmaz kan selimî
Bilkî artıg her aşıkın sönü bu
Şu hayatta her şairin dünü bu

190.

Can Şehrāyar sevgin nancādî nanca
Keşber iyle Ferhad aşıkdır sence?
Hepsî oynar aşık dēgiller mence
Dēgil göskü ah iyle dağ delinî
Dağ ardından durgun sular salinî

191.

Sorma menden artıg sevgim nancādî
Dēnizcēdî, toprağcādî kancādî
Mēnîm sevgim mumunda imacādî
Üzde mēin tārriya vērsem eger
Meşer günü meskenime gül eker

192.

Çoğlar mēnî mēcnün bilmiş dal bilmiş
Kēndimî üsküt gören mēnî lāl bilmiş
Yānnız yārim bu sözümü bal bilmiş
Aröstü'lar aşkim görse utānî
Uyğudaysa gözün açip oyānî

193.

Gāfil Keşber şaha getmiş mal için
Kēndin ēzmış bir sōnsuz maral için
Mēcnün ölmüş Ārzî dēgî hal için
Dōgru seven can cānina nēylirî
Gülden dölü bağ bostānî nēylirî

194.

Āşık olan günde yāri nēylirî
Keşruyan bağ hurma nārî nēylirî
Ölen insan duhtor çārî nēylirî
İlden aydan yarla bir görüş yeter
Sanma aşık yārin birgün yan atar

195.

Can Şehrîyar yara bir vusal yēter
Sanma uzağ düşsen yardan yar iter
Şiir biter gezel biter can biter
Yurd sevgisî yānnız davāmlî kālî
Bir zil gibî zaman ses zaman salî

196.

Can Şehrîyar mende çoĥ kâpú çâldím
Sen Heyder'le men Gürgür'le kocâldím
Görüşmeden uzaĥdan sēsîn âldím
Inândímki her keste bir sêvda var
Her derd için êzîlen bir gêvde var

197.

Can Şehrîyar sorma câním nedêndî
Kî sümüg bir quruyan bedêndî
Yänníz gōnlúm kafas alta sendêdî
Gêce gunduz balta iyle dōĥúnú
Her dōĥúşte dērîn yapar kōkúnú

198.

Can Şehrîyar gē ol gōnlúmún mahmānî
Onda yaşa dōĥrú tânîrsîn mēnî
Damar gibî kör gōnúl coşan kânî
Baĥ sêvdama çōĥtú onda yoĥsa kan
Ta bilēsîn neden çábîk çürür can

199.

Can Şehrîyar menem sêvda ĥestēsî
Mēnîm gibî insânín çîĥmez sēsî
Gizlî aĥlar, gizlî güler çîşmēsî
Gâfil mēnî mēcnún sayar görende
Gözde düşkün qoyar kēdrîm vérende

200.

Qutsal yurdum ey şâ'irler ĥayālî
Sende yaşar bin bir gêce masālî
Yüz Şehrezad vâsfında ĥeyran kâlî
Gêce biter iller biter kâlîpsan
Her 'aşîkî türlü derde sâlîpsan

201.

Sēnsîn ârtîĥ bütün şi'rin 'invānî
Sēnsîz şi'ir hep kēyîp êder üzēnî
Şan âdında buldu Hēlîl mizānî
Dicle Fā'îl, Furt mēf'ûl, Zâb'in ne?
Bular uzan ârtîĥ üskeg yâpîn ne?

202.

Gün qurudu Nēsîmi'nin dērrîsîn
Ene Elĥaĥ le yâzdî şi'rin yayarāsîn
Yurdum dedî sen yarāmín çarāsî
Dēĥî dērîm hep câním qurban sene
Ĥaĥtan sora 'ibadat iman sene

203.

Sende buldu yōĥgún mēcnún Leylâ'sîn
Cōştú eşkar saĥ 'aşîqlar sêvdāsîn
Sen vérîrsîn hep yarānín çarāsîn
Sêvgîn derman hep 'aşqa diyipler
Çaran vârdîr her mē'sûqa diyipler

204.
Sen ocaltırdın bu sebbēhī gēncīyken
Bēlīn bŭktŭn ayata nārīnken
Yāzdı Őirīn hep gōnŭl sēvīnken
Bilmem ārtıg rāzı olasan buna?
Rāzı ossan nēdī muştuluğ ona?

205.
utsal yurdum o ocaman ezelsen
Ay dēgīlsīn gŭnden daha gōzelsen
Sebbe iin bitmeyen bir gēzelsen
Si cānīmı pek gōnlŭne, Ölendem
Bağvan gibī yiğ yarpāgım solandam

4.7. GULAM BABA'YA SELAM

Selahattin Nacioğlu tarafından yazılmıştır. 1993 yılında Bağdad'ta basılmıştır . 174
beşlikten oluşmaktadır. "Gulam baba" Tuzhurmatu'nun en eski yerlerindedir. Şair
nazireyi Tuzhurmatu ağzıyla yazmıştır.

1.
Duzurmatı, Gŭrgŭr Baba, destānı
ulam Baba, eytez Baba bostānı
Bular hēpsī Heyder baba fistānı
Bu yānılar Şehriyar'a ad Őssŭn
Őēhrıyār'ın rŭhŭ birde Şad Őssŭn
2.
Heyder baba, men yānına gēlmıŐem
Destānīmı senden ilham ālmıŐam
Mende sēnīn kimin yētīm ālmıŐam
Sen yētīmsen mende yētīm Őēhrıyar
"Nācıōđlŭ"millete yar Şehre yar
3.
ulam Baba Duzurmatı ilimdı
Tŭrkmanca'de mēnīm ana dilimdı

İnsānıyet mēnīmdede yōlŭmdı
ulam baba ge gōrgŭnen Őēhrımız
Āqsŭ aar bizim gōzel nēhrımız
4.
ulam Baba Őēhrım dōrdlŭ hecēdī
Gē gōrgŭnen indī Őēhrım necēdī
Bir yānı dağ bir yānı Yēngicē'dī
Ēskī damlar indī Őlŭp bir eser
Ēskīlerden ālmıyıbtı bir nefer
5.
ulam Baba Őēhrım ũclŭ bir sōzdŭ
urma, tut, en başta gelen Şey duzdŭ
Duz'dan petrol her ikkisī bir gōzdŭ

Şirin ussulú baş arh şehrî haq bular

Hānî gōlú baġvan töker baġ güler

6.

O yaġa bu yaġa quruldú Duz'um

İçinde otúrannar hep ikkî gōzúm

Hālkíma kārşıydı bú dātlı sōzúm

Ġulam Baba ilk qurulan hep orta

Ṭāvúġlular, İmam Eġmed, Muġatta

7.

Ġulam Baba baştādı mulla sefer

Bahar gesse insanda qalmaz qeder

Göz yumulu başa gesse bir qeder

Yengî damlar etrēfi dōlú bostan

Tekke, tēnkî, qaqqala son Kıbrıs'tan

8.

Ġulam Baba cānımda çōhtú azar

Mā'rúf, Mustafa aġa, küçüg bazar

Eġmed kere naz éyyî türbe qazar

Soqaqlarda en mēşhúr mulla İlyas

Sēyyîd °Ālî, °asaāflı, Mulla °Abbas

9.

Ġulam Baba kārşıda beş barmaġlar

Ulu teppe İmam Eġmed çoġ parlar

Nenem ekmeġ yapsa unu dırnaġlar

Ġulam baba ēlíktirik olāştı

Āqsú bōynú işıġ ile qol āçtı

10.

Ġulam Baba dede Ġēyîp tekkēsî

Şā'ırlērîn dērvîşlērîn yuvāsı

Ṭoplānı da adamlārın hoqqāsı

Gōmúldú o tekkede aġalar

Etrēfınî sārıp ġurmālî baġlar

11.

Ġulam Baba Āqsú aġar daġlardan

Hep aġmāġı gül çiçēġlî baġlardan

Suyun içen gōnlú sāftı aġlardan

Ġulam Baba Āqsú güzel bir çāydı

Dāşı yulduz suyuysa gümüş āydı

12.

Ġulam baba dēġirmenner baġ qāldı

Nēbî kehe-Āġır Rıza- çatāldı

Serçe-qla-Mulla Sēlîh ne āldı

İndı qālíp dēġirmennērîn izi

°ümlērî gēçipti ikkî üzú

13.

°İcirlerden ulu teppe dam dōldú

Sele mene peketlere ne öldú

Baġçāmızda açan güller tēz sōldú

Ġulam Baba hep yatannar oyānsın

Daġ tek dursun yurd dērdine dayānsın

14.

Ġulam Baba hānı gāvúr qalāsı?
Ne diyirı tārıhlērın perrēsı
Dilı Türkman igitlērın balāsı
Mertler qurdular Duz'u
Tārıhlērı geçıbdı kaç üzü

15.

Ġulam Baba Ĥurmātı baĝ arāsı
Ne güzel de çālını naqarāsı
Şabaş edıp cebinde var parāsı
Dedim yārım helvētı gē gül apar
Baĝ içinde seven sevēnı tapar

16.

Ġulam Baba şehrîmin çoĝ erı var
“Ĥesen Taha” igitlērın sırrı var
Sen kimı yoĝ amma bizde yarı var
Tārıhlerde “Ĥesen Taha” şanı var
Yurd oĝrında tökülmüş pek kani var

17.

Ġulam Baba Ĥeccı Beg harda qaldı
Ĥestelērı sitme titretme saldı
Şufa bulan göresende ne aldı
Qere ĥarman dolmāsı yapılırdı
Tāpılmıyan kimseler tāpılırdı

18.

Ġulam Baba hānı °Ālı Efēndı
Aĥfādından yerın alan var indı!!
İçimdēkı yaralar da hep bindı
Ĥüküm sürdü Ĥurmātı'da bir zaman
Suqlular vermēziydı hiç aman

19.

Öqurlarda birinci (Mulla °Umran)
Üstü tēmiz gönlü tēmiz bir insan
Ezbērinden oĝurdu güzel Quran
Bu dünyēnın kimseye yoĝ vafāsı
Sēsı gēttı bizde qaldı sadāsı

20.

Ġulam Baba Ĥurmātı'da bulaĝ var
Bulaĝlardan Qötürca'yla duzlaĝ var
Ĥurmātıda gēniş olan kucaĝ var
Duzlaĝ bizde çıhan bir kuyudı
Qötürcada güzel me°den sujudı

21.

Ġulam Baba imam Eĥmed düzlērı
Bayramlarda düzülürdü kızlērı
Sāvırulurdu ĥarmannārı duzlārı
Ġulam baba qalmadı o ĥarmannar
Çara étmez yaralar dermenner

22.

Ġulam Baba seçimlerde quruldú
Ėllî dördte millētîmiz yörüldü
İstēgîmiz yurd oġrunda sörüldü
Ġulam baba Salman kânî döküldü
Ėskî yara bitişmeden söküldü

23.

Ġulam Baba qağ gidēġin Bayat'a
Umid ātîn қошаġ yēngî hayata
Unutmıyaġ baġaġ hēdis ayata
Dēdîm oġlum: se'adētçîn dîn ara
Dēdî baba: növbet gēldî dinara

24.

Ġulam Baba şamālîmızda şah seven
Hâlkî yōhsúl ekmēġi yerler yavan
İçindēkî bir āvúclu kuş qavan
Bin dōkqúz yüz on dördünde quruldú
Derebegler üzünden halk yörüldü

25.

Biraz gideġ olāşırığı Kōkúze
Bahar olú su baġlārığı nērgîze
Qız Allāh'î seversen bir gē bize
Ey baba Murādli Kōkúze baġar
Ne gözəl de arāsına aġar

26.

Ġulam Baba Bayat Bēġi Kerenaz
Bayraq böylü çatma kâşli böynü qaz
Adamları pek inānclı hem ayaz
Sévilen beg Fuzúlî'nin aġfādî
Bütün Bayat KereNāzîn evlādî

27.

Hasadārli Bir āvúclı Çardāġli
Mēnîm dedem savaşlarda diz bāġli
Ekmek yerîġ hem yavan hem yağli
Ġulam Baba olāştığı Bastāmlî'ya
Neşe saçaġ Dōġürle Bayāt'lıya

28.

Ġulam Baba qarşı Türkman köylēri
Ne gözēldî çamirdāndî evlērî
Āġır heley qurulurdu tōylārî
Dolāyımız dölü Türkman oymāġi
Āymúr-Quşçú-Döger-Bayat uçāġi

29.

Ėmirli'de imam Hesen maqāmî
Dilî tēmîz kōnüşú her adāmî
İgiltērin kimseyle yoġ marāmî
Ġulam Baba bizler bizler bizlērîġ
Duşmannara uzun mizraq çahārîġ

30.

Ġulam Baba kaḥ gidēġin Bayat'a
Biz minēġin āsıl gōzel kırata
Qoşāġında yēngi olan ḥayata
Ātmıyāġın ēlımızden ķelēmī
Dik kıldıraġ dūşürmiyēġ 'elēmī

31.

Ġulam Baba kā gēdeg Mendēli'ye
Bu 'aşķ mēnī dōndiripti dēliye
Yaşım ondörd benzēmirdi ēlliye
Tele'fer'den Musul Ērbil Kōprüy'e
Kerkük, Teze, Dākúk hem Duz Kifri'ye

32.

Ġulam Baba Tele'ferin ķalāsı
Kere Kōyın Şebk Bayat balāsı
Gözden itmezler sōylular yuvāsı
Millētımız pek Türkmāndi ḥumumuz
Bir tek belden gēli bizim sōyümüz

33.

Bu ülkeler hep dōşēnī Türkmannar
Yōġun bilek sert ādımlı aslannar
Yurd oġrunda tökmıştiler al ķannar
Ziva, Ḥanēķin, Şehreban Kızrabat
Men demıştim sen sevgilim güle bat

34.

Ġulam Baba kere teppe havāsı
Ah ne gōzel alma ērūk mēvēsı
Āltın cevher duta önün cēvēsı
'aklı nine biz Kifri'ye gidēġin
Aḥşam olú bizde ordan dönēġin

35.

Ġulam Baba Ḥanēķin bizim oşsın
Baġlar dölú ḥurmayla üzüm oşsın
Bacalan, Kere ulus gōzüm oşsın
Ḥanēķinin etrefi dölú bāġdı
Babam bāşı ḥālķımızda oyāġdı

36.

Ġulam Baba Ḥanēķin Ḥēccı Kere
Gözēlim zülüfler bātibtı tere
Paşa Kōprü Tel Ḥana çukķur dere
'Abdullah beg Ḥēmīdiye gör dere
Dudaġ ķeyten yanaġlar ķaymaġ kere

37.

Ġulam Baba pir Eḥmed'le Yēngice
Adamları böyú uzun bēl ince
Kōnüşmaġla salavatlar ķilince
Fārıs Bēġin paytāhtıdı Zēngili
Atları da uzun reşme zēngili

38.

Mendēlîyle Kazanya Şahraban
Kızrabatla Dēllî °Abbas kere Ğan
Ħasa-Dākúk- Āksú-Ħālís-Ħorasan
Şahrabān'ın baldan şirin nārî var
Her Kerem'in Āslî kimin yārî var

39.

Āksú çāyî āltın kimin aḥarsan
Hōrgúçlēnîp Ħurmātiya baḥarsan
Miskinlērî °aşıklārî ararsan
Āksú gōzú kiş mevsîmî yaşarî
Sēnînle kim bu ḥallara başarî

40.

Ğulam Baba bir kız sévdîm Ħurmātlî
Sōrdúm önún āslî güzel Bayātlî
Dili badam dudaglārî baldan dātli
Kız istiri babāsî ölmürú rāzî
Nene diyer yerî gēt gētî kāzî

41.

Ğulam Baba bir kız sévdîm Bacalan
Gēlîn bāḥîn °ümrüme sālîp talan
Üzü āğır ḥulkî dar yola salan
Gēce gündüz işlirem men gētîrrem
Ārşınına güclüğe bēz yetîrrem

42.

Ğulam Baba bir kız sévdîm Dōgreden
Burnu kelem ḥizmāsî yēddî perreden
Çınar bōylú bir aḥ çēktîm üregden
Dōger kızî her bir yerde gözēldî
Adlārîda dilimizde gezēldî

43.

Bizde Görem-Mā°rúf-Bender kâşî var
Māzlúm-Ħatat-Felek-Tērzî bāşî var
Tārîḥimin bin beş yüz il yāşî var
Nēsîmiler-Fuzûli'ler aḥfādî
Hicri'lērîn Sādîk'lārîn evlādî

44.

Ğulam Baba Cēvadōglú Mustafa
Sele mene kimde vārdî bu kafa
°erab cāyî çihārtîda pek safa
Ustādîmîz tārîḥ yāzdzî dil yāzdzî
Yērîn alan bu vāḥîtta pek āzdzî

45.

Bilmem neden gēmgîn Duz'un dağlārî
Āksú ususús koymaz güzel bağlārî
Derde gētîr ḥestelērî sağlārî
Ğulam Baba Ekrem Duzlú bir güldú
Sēsî güzel şakraḥ öten bilbildî

46.

Yaz günnērî bezēnî çay bostānî
Āksú çāyî girer yèşîl fistānî
Gē oħúyağ Ārzî kember destānî
Esen hava saġāldírî ħestēnî
Orda oħúr Hēmîd Duzlú bestēnî

47.

Ġulam Baba bugün hep Çerşembēdî
Keşke bilēydîm gevlîne düşen nēdî?
Yāndírāsîz gölgede bişen nēdî
Dēdîm nene: bu bulmaca deleme
Dēdîm oġlúm: sen bilisen seleme

48.

Ġulam Baba aħşam sēptîm nōħúdú
Şebbeħ kăhtîm arādîmda yōħúydu
Sāydîġımız sāyısından çōħúydu
Aħşam ossa ħēpsî birden gōrúnú
Çoħ yōrúlma yulduzlārımız sōrúnú

49.

Ġulam Baba hubu hubu hubānî
Yōrúlmadan gēzer yēddî Obānî
Āltî ayağ hemde ikkî dobānî
Ālîş vērîş olú onda terēzî
Ĥağ ħākîmdan bütün ħağ olú rāzî

50.

Sen taparsan yumruġumca yuvāsî
Dizilmiştî yüz ēllîdir balāsî
Ondan esen çoħ sērîndî havāsî
Bağçāmızın ne güzel bir bārî var
Yaz kōksünde heyva ile nārî var

51.

Ġulam Baba hēndîriyle mindire
Tāpín nēdî daġdan kemer ēndîre
Ėġúncede üksekten de bindire
Dēdîm yāvrum: otúrusan taraş ol
Ĥizmet ēdîm sene tēz tēz haraş ol

52.

Evelleme düvelleme édende
İgne igne ucu düğme diyende
Yarla yorla ayāġínî çekende
Ġulam baba ussuyú içer kırtular
Ayaġlārımız uzatmaġdan yōrúlar

53.

Ġulam Baba hēllî bibērî kifte
Beyramda kalan yerde bir hafta
Beyram olú dolānırıġ biz kēfte
Yāzîk ossún hiç qalmādî beyramlar
Beyram günú matem kırar islamlar

54.

Ġulam Baba hecle hecle bihava
Ah ne güzel atlândım düştüm ava
Derde düştüm mene bulun bir dava
Ġulam Baba avda bulamac yedim
Tembelligten mullamdan ağac yedim

55.

Ġulam Baba her kim çihmez yâziya
Nenêsîde çekilirdi kâziya
Tekerleme söylerdiler sâziya
Bu sözlêri eşîdende çihêrdîg
Kôrhu hürkü duvârini yihêrdîg

56.

Bir çocúga sâri degezer diyêrdîg
Kuş puġunnan muncuġunu düzêrdîg
Dam duvar tirmânirdîg gezêrdîg
Miskin çocuk öz başına dârilî
Öz özüne dolma kimin sârilî

57.

Ġulam Baba heley tepme toz olú
Çoġ yörülma mâvî şalvar boz olú
Yaġlığını men kâldırsam söz olú
Kız oġlanla ağır heley tepêrdî
Küreken de damdan şeker sepêrdî

58.

Ġulam Baba hey gülşanı gülşanı
°Aşk yolunda güller yere döşenî
Bilêzîgde ne vâriydi nişanı
Ârzî kember uzun destan kurdular
°Aşk yolunda özlêrinî yordular

59.

Ġulam Baba bugün beyram diyirler
Hâli hoşlar almadan yeşil giyerler
Vârlî kimse türlü yemiş yerler
Yohsulluġ da atşatan bir gömlêgdî
Yêtimlêrin cigêrlêri elêgdî

60.

Ġulam Baba oġlanam âdim °Alî
Girmişemde üstüme ipek şalı
Yâri vêrin istemem dünya mâlî
Mêvelerde hiç birî nar olmaz
Baba nene kimin kimse yar olmaz

61.

Ġulam Baba her güzel bir êrîndî
Akrabanında havâsıda sêrîndî
Ĥisimliġde önün ile dêrîndî
Ëyyî kızî ya da vêrmeġ hëyyîftî
Kôtú kızî ya da vêrmeġ °ëyyîbtî

62.

Ƙiř gēcēsî yorġan örter üstüne
İnanma sen ēġîrî ħâyîn dōstúna
Sen bilmēssîn saman teper pōstúna
Ĥâyîn insan her zamanda ƣorġaġan
Ƙorġaġana siz içirdin mōmúrġan

63.

Ġulam Baba uzun uzun uzānî
Her ilde bir gēlîn gibî bezēnî
Nāzlı dilber her gün sebbeh düzēnî
Bu bulmaca hiç kimsēnî bulmādî
Yēmîřlērîn en dātlísî ħurmādî

64.

Ġulam Baba Baġdad kimin řēĥîr olmaz
Dicle ile Fırat kimin nēĥîr olmaz
Tüm cihanda ƣardař kimin yar olmaz
İyliyġ ġurulan oyġārlıġın ocāġı
Yanar daim ‘İraġ’ında ƣirāġı

65.

Ġulam Baba on ikkî ayda bir ildî
Ĥisap étsey yüz ilimiz bir cildî
İnsānıda sēvîntiren bu dildî
Bu dünyede sele mene kim ġālîp
Her kēz gēlîp öz pāyînî hep ālîp

66.

Ġulam Baba her îller recep olmaz
Bu zamanda ōlúrsa ‘ecep olmaz
Loġma ĥaram dü‘e mustecap olmaz
Yōlúnú bil mālína ġatma ĥaram
Onda ōlú dü‘ena müstecap maram

67.

Gene gēldî bizim ay ġere ispat
Yāġıř ossa ƣiskiniyle suya yat
Ĥeste olmaz suya batasan damda yat
Ĥopan olan gēder arvādın boşar
Ĥōyún ġuzú ƣopan dērdînden ƣařar

68.

Yōrgún ōrgún ġizērmîř gün batanda
Yaz mēvsîmî güzel damda yatanda
Sefer āyî şerbe damdan atanda
İmam Ĥesen zēĥîr içtî şerbeden
İmam Ĥüsen su içmēdî şerbeden

69.

Yāġıř ōlú diyek nisan ƣiskinî
O ƣiskinner zēngîn éder miskinî
Yar yārínî güzel görer diskinî
Sicāġ ōlú daha ġēlîn giyilmez
Yētîmlērîn göz yařlārî silinmez

70.

Cütü sürdün ěkĭn ěktĭn bayarda
Bićinlěrĭmiz bićilide ayarda
Ĥarman ōlú dŃkŭlŭde carcarada
Tāhĭl ōlŭp bĭrāhĭrlar  anbara
Ĥarman bittĭ dŭgŭn yapaĝ Ęenbere

71.

Ėulam Baba iller gělĭnĭ azar
Sŭnbŭllěrĭ dařlar ićinden řazar
Gŭn uzānĭ hić kimse olmaz bězar
Bahar ōlŭ aĝaclar yapaĝ tutar
Daĝla baĝla gŃzele něrgĭz satar

72.

Ėulam Baba birde nāvrĭz olāydĭ
ćŃller lala něrgĭzle de dolāydĭ
Otahlārĭ řŃyŭn řuzŭ yolāydĭ
Bahar ōldŭ daĝlar yeşil boyāndĭ
KŃrpe gŭller gŃzŭn āćtĭ oyāndĭ

73.

Bizim ilde birde bahar olāydĭ
Sěvennerde birbirinĭ bulāydĭ
Dost aķraba toplanāydĭ sorāydĭ
Mege Allā ōzŭ bizĭ toplāsĭn
Mege ōzŭ zulmun ipin saplāsĭn

74.

Ėulam Baba bahar vāhtĭ olanda
ćŃl ćimende lala něrgĭz dolanda
Baĝćāmĭzda gŭlden bilbil gŭlende
Nāvrŭzda biz hemen ćŃle ćiĝěrdĭĝ
Daĝa baĝa toplānĭrdĭĝ giděrdĭĝ

75.

Ėulam Baba gŃzel ćizler Ńyŭnŭ
Tutārdĭlar bir ćizinde tŃyŭnŭ
Beklěrdĭler o řěnlĭĝin sŃnŭnŭ
Hey děvěćĭ děven harda ćaldĭ
GŃresende ćere daĝda ne āldĭ

76.

ćocućlārĭn yaz měvsĭmĭ ćimměĝĭ
Burun tutub arĝ ussŭyuna ćummāĝĭ
Ĥānĭmlārĭn ćayda yorĝan yummaĝĭ
Mine mine biz gŭněhsĭz ćiměrdĭĝ
Bir birimizle aspap ussŭya artārdĭĝ

77.

Beyramlarda sallānķŭća minende
Birĭ ćāĝĭp Ńbĭrsĭ enende
Sěvĭnirdim yuĝāriya dŃnende
Naĝaķ yěre ćaĝan kimse těz ener
SŃĝŭt Ńdŭ těz ālĭřĭ těz sŃner

78.

Ġulam Baba ōcúklugun āğında
Biz oynardığ kere Vēlī bāğında
Ĥayātında en dātlı bir āğında
Ġulam Baba o vāhıtla yaşaram
Yādıma düşse sevgiden coşaram

79.

Ġulam Baba Ĥelep, Musul, Bağdada
Bilbil ile gül gēlpler bir dada
Serbest gēldi kalsāğlıgda ĥoryatta
Edēbıyat tenbēlīdi ĥoryatlar
Azērī'ler diyer buna bayatlar

80.

Ġulam Baba bēşer āvıctı kēse şer
Ėskilerden kim vērmiştı bir heber
ĖĀkķıl insan kimseye vērmez zerer
Ġulam Baba kime yarar evlādi
Ėere toprağ bayaz kefen ordādi

81.

Ġulam Baba ĥayat mence meydāndı
Bu dūnyede her kēz vallā mahmāndı
Maldan olan insandan duşmāndı
İnsan ol da insānlıga vēr kıymet
Her insana her māhlúğa et ĥürmet

82.

Uşag kimin tutāydım yar ēlinnen
Aĥāydım men mühebētın sēlinnen
Türkü ĥoryat eşidēydım dilinnden
Onda mēnım gōnül şēhrım şad olú
Dilimdēkī Türküler ĥoryat olú

83.

Ġulam Baba şēhrimin çoĥ bāğı var
Bostānı var, dāğı var, ırāğı var
Dosta kārşı gēniş bir kucāğı var
Bağlārımızın kālıbtı da bes ādi
Ĥayıtında hiç kalmıyıbtı dādi

84.

Ġulam Baba her aĥşam sen yatanda
Yāstıgımda gül suyuna batanda
Gōnlúmün kuşu ēskilere atanda
Ĥayal ēdip gēdērdım men o güne
Mennen ēyyıse gēdērdimde dūgüne

85.

İnsan oğlú benzer yeşil bir ota
Pencilēşitutar yōgın bir buta
Ondan sora kerelēşit bar tuta
Ĥayat budu sarālíp son biçilí
Ölüm āci şarābıdı hep içilí

86.

İnsan olan millet dērdinê çeker
İgid olan her yērde sēvgî eker
Her insanda elbet vārdı bir deger
İnsānlıgda ister isen yaşamağ
Bu hayatta gerek himmet daşamağ

87.

İnsan isen insānlıga el uzat
Aç gōnlünü içinde sēvgî yarat
İnsānlıga kārşı haqtan yol düzet
Çürüsün de zulumbātın perdēsî
Āydın oşsün insānlıgın çehrēsî

88.

İnsan oğlú ister isen yaşamağ
Sen haqa yēyil gerek hürmet daşamağ
Işig ister qarānnıgı aşamağ
Ġulam Baba  ümür mence şarābdı
Amānsızlıg dünye mence harābdı

89.

Ġulam Baba  eskî günner dönēydı
İçimizdēkî ataşlārım sönēydı
Hüriyētın birde kuşú konāydı
 ümür birde yorulmadan geçēydı
Gōnlümün kuşú sēvınçden uçāydı

90.

Tānrı bizî yarāttı bir babadan
Vērdi bize āyrı diller yaradan
Farq  ederler bayaz şeyî kereden
Tānrı hāktı yōlú düz de  alacağ
Bu dünyeden herkez pāyın alacağ

91.

Dēdım nene: dinin gōzel ādı var
Dēdî oğlúm:  onún gōzel yādı var
Ne mēftúndú gōzlērinde cādı var
İnsānlıga giden gēnış bir yōldú
Zulmātı çözen uzún bir  oldú

92.

Dēdım nene: şitil vursam bağ  lú
Dermen  yyî ossa dērtli sağ  lú
Yōrúlmağla bütün  zlú ağ  lú
Ġulam Baba bizler  ktıg yēsınner
 vlādımız bize reğmet vērsınner

93.

Şakka salar insannārı kımetten
Yüngül  lú birde düşer heybetten
Gōnúl kırsen düşērsın de hürmetten
Ġulam Baba āğır  tú āğır  ağ
Dedelērın oğútüne  yyî bağ

94.

Ġulam Baba gōzún āydın olāydı

Bahçāmızda gül çiçegden dolāydı
Arāmızdan birde keder solāydı
‘İraq’ tan da da yāşıyağ kardaşana
Bir kol olağ kurşun siheğ duşmana

95.

Ġulam Baba al tēsbiḥîn zikir eyle
Ḥaḡ vėrdiğ ni‘metlere şükür eyle
Bu dünyeye iyice sen fikir eyle
Bu dünyede çalışannar kazānı
Kōtú insan cehenemde uzānı

96.

Ġulam Baba kuran tānırı kelāmı
Evel vėrdiğ peğembere salāmı
Fark ettirdi ḡalal ile ḡarāmı
Peygamberler sėrvėridi gülüdü
Meḡammed de ḡaḡḡın güzel ḡuludu

97.

Ġulam baba yatma oyan ey ‘aḡıl
İnsan oğlú din imānın et kāmıl
Bu dünyede mehmansan sen ey ġāfil
Bu dünyede elbet gelen gideceğ
Elden gelen eyiligler edeceğ

98.

Ġulam baba yāştıgmúz tiğ öldü

Her şaḡaldāndı tük yigdiğ biğ öldü
Yigdiğın mal hėpsı sene kıyyğ öldü
Ey insan her ne yāptın düşün sōnúnú
Āḡırette vārdır düzgün bir kánún

99.

Dinner birdi hėpsı hizmet insana
Yollar birdi bāḡılırsa kuran’a
Hėpsı birde hep bāğlıdı vicdana
Ġulam baba iman ara dinara
Bügün her kės baş kōşuptu dinara

100.

Ġulam baba kāvım karadş döndüler
Menen sora çırağlarda da sōndüler
Ḥalal ḡaram topladığın buldular
Ḥaḡ yānına geleceğsey ḡıssaba
Bir zerēyçin duracağsay ḡıssaba

101.

Ġulam baba sular kıbleye aḡar
Ḥāḡın güzel camālına hep baḡar
Gözellėrin kōynunda güller koḡar
Gė kardāşım çoḡ gözelliğ arama
Sora olú sėnın ‘ümrün taram

102.

Ġulam baba bütün sular bulāndı

Çārħı feleg öz bāşına dolāndı
Dünye dedıg mege bu da yalāndı
Hiç bir ʿāşıkın ʿāşkı sona ermēdî
Āslı Kêrem, Ārzı Kember varmādı

103.

Ġulam baba bu dünye bir şanādı
Herkēs gēlîp öz rölünü oynādı
Ŗlüm çattı haq hōrüzü baynādı
Ġēsîl ettiler kefen gēldî söydular
Mezar kâzîp toprağada kōydular

104.

İnsan oğlú hayatı üç aşama
Ūrēgінде hiç bir kinî daşama
Gēçen şeyî hiç bir zaman kaşama
Birî çocuk hayat nēdî bilmēsîn
Dēlîkānlı koca olúb bilmēsîn

105.

Bu dünyeye bēl baqlamam kardāşım
Degmez ona āhıtmağa göz yāşım
Hiç kimseye dēmez vallā yoldāşım
Bēş günlügdü gēlîp budur gēçeceğ
Lābúd herkēs bu şerbetten içeceğ

106.

Melek İl-māuút sēnîn cānín alanda

Ķuru tāhtın üzērîne salanda
Ėhlîʿiyal diz bāşına çalanda
Ėsîr bilbil uçtú Ķuru Ķafastan
Miskin insan kēsîldî hep nefesten

107.

Ķurudāydım yētîmlērîn göz yāşın
Dadāydımda yōhsúllārın bir āşın
Sēvgîlimin görēydım hilal kâşın
Yētîmlērî miskinnērî arāsın
Bu mālından gēdecēgsîn harasan

108.

Ġulam baba namaz dinin dirēgî
Ķoy çatlāsın Suhyōnîmizin ūrēgî
Helden düşer Ķirilirdî kūrēgî
Yurd oğrında taşlar millet savāşı
Çifitlērîn pıllannārı bulāşı

109.

Ėskî ʿedet indî olúp Ķurafat
Birgün gēlî hiç ēdilmez ʿarafat
Ķōrhúram da bizî yerde bu afat
Haq hōrüzü her bir yerde baynāsın
Miskin millet haq yölünü aynāsın

110.

Seher yēlî ese ese gelende

Dērtlilerde hep dērdîn bilende
Yētîmlerde göz yāşını silende
Kıyamâtın kâzîgî onda kopar
Rūhû çîher dērdîne dermen tapar

111.

Kimî naz ile uykudan uyânî
Kimî nan için her kâpî dolânî
Arh sular yâgîş ossa bulânî
°Aşîklârî yētîmlêrî şoran yoḥ
Yōhsúlluğun gömlêgînî soyan yoḥ

112.

Var yōḥ günde yāvrumún sēnî yētîrdim
Sene ḥizmet bâcîlârîn gētîrdim
Büyütüm de ne tēz sēnî itirdim
Yad kızî de âldî sēnî êlîmden
Ne demîştîm uydurdular dilimden

113.

Sen gidēnî gece gündüz aḡlaram
Sēnîn için cigērîmî daḡlaram
Sēnî görsem yaralârîm saḡlaram
Öḡlúm menen bir parça da étîmdî
İnsan öḡlú nenedende yētîmdî

114.

Baḥçamízda açîlâydí bu gülüm

Azadōssún kafastākî bilbilim
Herkēs vallah âlîşaydí bu dilim
Öḡút söyle herkēs dōḡrú çâlîşsın
Küçük çaḡdan yāvurulârımız âlîşsın.

115.

Ḷarşída var baba Gürgür ocāḡí
Dāyım yanar sönmeḡ bilmez çırāḡí
Êzîlidir hep bēklîrî irāḡí
Ġulam baba Kerkük'de kere âltın
Erlêrî pek, kâdînnârî pek ḥâtın

116.

Ġulam baba sâlî günú sallânî
Tenbel olan çarşambāsî çöllēnî
°Âlî ḥânîm cüm°e cânîm yollânî
Şembe duşman eḡed reḡet diyende
Mektep vāḡtî göz yāşını silende

117.

Ġulam baba gē gideḡ yar bāḡına
Baḡ ne gözel gül tâḡîp tarāḡına
Neççe ildî dayānmişam dāḡına
Ḥaḡtan dü°em sēvenlerde kāvîşsın
Küskün gönül bir biriyle bārîşsın

118.

Ġulam baba seḡer yelî esende

Bāğ bostānı havasıyla kəsende
Nur orāğı qarānnıg basanda
Qarānnıglar gētsın daha gelmēsın
Millētımız qōrhú hürkú bilmēsın

119.

Sizlere men nērgız yığdim bir deste
İyiliğ sevdāmı siziyçî yāzım bir beste
O sevdadan men ölmüşam çun heste
İlk sevdada bir dāğdı yerî sāglımaz
Qelbî daş olannar sevdānı bilmez

120.

Ġulam baba ‘İrak’ı mēnım yurdum
Bu polat ēlīmle duşmānı yördüm
Hiç gāfil olmaz hep aslāndı ördüm
Er qahramanca yola düşērız biz
Vatan ādında yemın içērız biz

121.

Ġulam baba zafer bizimdı bizim
‘İrak’ın torpāğı yölümdü izim
Bu yurda qurbāndı oğlānım qızım
Bu vatan oğrında gēttı şēhīdim
Qānıyla hep zafer ettı şēhīdim

122.

Ġulam baba vatan vatan ey vatan

Yurd oğrında qānı torpağa qatan
Cānın mālın sēnın yölünde satan
Sütün emdı dudağlārım ey vatan
Sēnsın mēnım son durāğım ey vatan

123.

Güzel ‘İrak Dicle Furat aħanda
Millētımızin ağ üzüne baħanda
Dağ dereden şırıldıyıp çahanda
Sēnın suyun şifa olú hesteye
Sēnın neğmen uyar bütün besteye

124.

Bizler yāqtıg medēnıyet çırāğın
Biz qaldırdıg özgürlüğün bayrāğın
Yāhın ettıg tārıhın de irāğın
Şavaşlarda qazanırdıg her zaman
Yurdumuza hiç qoymārıg bir duşman

125.

Vatan mēnım bayrağ mēnım şan mēnım
Yurd oğrında feda vėren can mēnım
Qutsal torpağ suvārılan qan mēnım
Ġulam baba vatan dēmeğ can dēmeğ
Nāmıs dēmeğ şeref dēmeğ şan dēmeğ

126.

Vatānım hür millētım hür cānım hür

Cānımdākî gēzen tēmîz k̄ānım hūr
‘İrak’ım hūr bayrāgım hūr şānım hūr
Özgürlüğün en dātli bir dādı var
Daş torpağda önün güzel ādı var

127.

Çalışmağla insanōğlü yücēli
Tenbel olan genc olmadan kocāli
Çalışannar aydan günden bacāli
Çalışmağla olāştılar yulduza
Ēy millētım sende çalış geç üze

128.

Çoğ yaşāsın ‘İrak’ın da millētī
Hiç bir zaman kabūl etmez zillētī
Bayraqmızlar üreklerde ‘illētī
Dāşın āltın suyun gümüş ey ‘İrak
Dedem oğlun sende gümmüş ey ‘İrak

129.

Ġulam baba şımālımın ormānı
Havāsı hoş hestēlīgim dermēnı
Şānkı ora mevelērın hārmānı
Dağlārımız ‘İrak kimin yücēdī
Baḥsan önün tārīhine kocādı

130.

Ġulam baba ‘İrak’ımız cennētīdī

Yad ölgede yaşamağda minētīdī
Yuvadanda āyrılmāgı miḥnētīdī
Bir dāşını dēgışmērem cihana
Sēvgilim gē etme mēnı mahane

131.

Ġulam baba vatānımızın bir ēri
‘Eskērımız kırer ēllı nefērī
Ölērīgde hiç dönmērīg bizgērī
‘İrak’ımızın savaşlarda ēllīdī
Millētımız tüm cihanda bēllīdī

132

Bir şā‘irin yāzısı millet össün
Her zamanda sözünde hürmet össün
Tüm cihanda işinde kılet össün
O şā‘irde helbet vārdı bir deger
O şā‘iri millet her yerde öger

133.

Ġulam baba kudus tēmîz olāydı
Sahyōnizimin orda rölü solāydı
Ağ dēniz de k̄annārıyla dolāydı
Kardāşına yaşāsın her muslüman
Flāstīne gerek bulağ bir dermen

134.

Ey vatānım sennen ēmdī dudāgım

Yarātıldı torpāğınan torpāğım
Sēnsın mēnım gōzúmün nurú ırāğım
Ĝulam baba vatan dēmeğ nenēdí
Sēvdāsı da ōnún baša belēdí

135.

Bu vatānın bir ēvlādí Turkmāndı
Bu vatāna dāyım cānı urbāndı
Her azaya her beleye alĥāndı
Sen tārĥım sen izzētım ēy vatan
Bu cihanda sen heybētım ēy vatan

136.

Ĝulam baba bizler vatan ēvlādıyığ
Her zamanda yad ellērın cellādıyığ
Ērĥideler ahramannar aĥfādıyığ
Ĥağ yōlunda bükölmez bilēğımız
Ĥür alāğın ĥağtan budur dilēğımız

137.

oĥ sēverem bütün millēt bārıřsın
Ĥardāřlığa hēpsı birden ārıřsın
Küçük böyüğ birbiriyle yārıřsın
İnsan ōğlú insānlığa yarāsın
Gerek insan düřğünlērĥi arāsın

138.

Babam diyer baharda at ālınmaz

Nenem diyer düğünde iz sēçilmez
Bügünlerde şarablar da iilmez
Düşğün atlar bahar yārsı beslēnĥi
Bütün izler bezēnirse süslēnĥi

139.

Ĝulam baba iz ēlisĥi gelende
Tepeden de dırnāğına bağanda
Ēv seĥēbĥi bu bāğıřı bilende
Bilirsiniz bizler neye gēlmisĥiğ
Sizden bir iz ōğlumuza sēçmĥiřiğ

140.

Ĝulam baba āğız burun diyende
O birsĥi āĥın durun diyende
Gēdın bizĥi ĥağtan sōrún diyende
Begenmēdí dişten dudağ sōylēdí
O birsĥi āĥın gideğ sōylēdí

141.

Ĝulam baba iz nenēsĥi duyanda
Ĥārřısına iklēt şerbet oyanda
Ĥōyún kimin derrĥisini soyanda
Ĝulam baba bizim izde aştan göz
Begenmēdın ize ārřı var bir söz

142.

Ĝulam baba dāyım menēn iz ister

İster ise gözēlîmî düz ister
Bâcímōglú kızin yōlún az ister
Kız istemez özú menen dārılı
Yumağ kimin öz özúne sārılı

143.

Ġulam baba elfebēnîn hecēsî
Ne bayāzđı tōyún ħinne gēcēsî
Kız gēlînin birbirine kēçmēsî
Şēnlîğ kurup legen kâşîğ çalarlar
O gēcēnî sebebe tēkîn çalarlar

144.

Ġulam baba ussúyu arħtan çekmēğî
Cere iyle küp közeye tökmēğî
Damda kızler yorgan döşşeg bükmeğî
Ġulam baba sular éve olāştı
Buralarda soçaqlarda dolāştı

145.

Ġulam baba bulamācín etmēğî
Yāğ ona şekerle atmāğî
Sebbeğ erken ne dātlıdí içmēğî
Dolāntırıp kâşîğ elden salmāzđı
Évlerden de yağdan unú almağa
Damnan ussuyu bāşında tökende
Yāğış bulut buğāzına çökende

Sāvúrmadan ōnú içip qalmāzđı

146.

Kēyîn nene gēlîn iyle hemde kız
Bir tek gözde toplānırîğ hēpîmiz
Heyran heyran çoğ sevērdîğ birbirmiz
Ġulam baba bir évde biz yaşārdîğ

Kuşlar kimin sevgîmizden çoşārdîğ

147.

Ġulam baba hānî o dör °etebe
Yaz günnērî dolārdılar sardaba
Ĥürmet vārdı hem dosta hem aħbaba
Hānî göcek hem dayancağla yan göz

Kış günnērî manqalāmız dolar göz

148.

Ĥānımların Cüm°a dāşî atmāğî
Gönüldēkî niyetlērî tutmāğî
İçinde ki sevinçlere satmāğî

Yoldan geçēn konuşmāğın alārdı

Niyet tutan ona °emel edērdı

149.

Ġulam baba küse gēldı gelmeğe

Kāpılārî çomākıyla çalmağa

150.

Ġulam baba hitle bitle matālî
Dinleyendem sânkî mene mat âlî
Uçâğında dādî damağda kâlî
Yāvrum sizî körpeyken étirdim
Aç kâpînî bōynúmda ôt gētirdim
151.

Ġulam baba ěskî mulla mektēbî
Çocuk vursa kimse étmez ʻitābî
Ögrēnirdiğ elfebaydan hisābî
(Ēlîm ter gētî para) diyērdî
Gētirmēsîm yüzün kere diyērdî
152.

Ġulam baba ěskî tōylar qalmādî
Bügün tōylar hēpsî yola salmādî
Ne al tirme ne de refte almādî
Bu tōylarda ne sâğdîc var ne yenge
Bu zamanda toy eden düşer tenge
153.

Yaz mēvsîm kızlar dama çihmēğî
Ağşam vāhtî dama ōrtúk atmāğî
Duvar üzērî kiler reyhan ekmēğî
Yar yārînî o vāhîtlar görērdî
Nārdívanda yar sâçînî hörērdî
154.

Ġulam baba hağ yuğudan qağanda

Çiftçi çopan tarlalara çihende
Nāzlî dilber gözün açíp bağanda
Yer üstüne güneş âltîn elēsîn
Kōyün kuzú geçti oğlağ melēsîn

155.

Ġulam baba matallarda Fatma han
Kēçel oğlan ağ devle olú duşman
Tüm matalda bular olú qahraman
Uzún matal ikkî gece gidērdî
Meral teyze bizler için edērdî
156.

Ġulam baba gene hōrúz baynādî
Qafastākî dērtli bilbil saynādî
Dēllî ʻaşıq öz başına oynādî
Şafaq sōksün qarānlıqlar çōzúlsün
İçimdēkî kederlērîm ōzúlsün
157.

Çiftçi olúp birde dōnüm tarlama
Ölmeyēydîm bir dönēydîm obama
Harmānîma, carcārîma, yabama
Savurāydîm her bereket harmānîn
Bir bulāydîm derdlērîmin dermēnîn
158.

Çōcúğ kimin dönēydîm öz neneme

Unutmuşsam sevgilî mēnî kıynama
Bunca zaman men dōnūştüm sanama
Kahva édîp delle kurum ocağda
Cülhe ölüm lüle sārım ocağda
159.

Nenēlrîmiz baş arhtan su çekērdî
Gömlēgîmizi yamağ édîp tikērdî
İçimizde mehebet her ekērdî
Ġulam baba nene başta tac iymiş
Ėvîn bütün dērdîne ‘ilac iymiş
160.

Ġulam baba ögey nene ilāndî
Men bilirem bütün sözü yalāndî
Sözü şirin ama işî pilāndî
Ögey nene kırilsin ög ayāğî
Ögey uşaq suçsuzıydı dayāğî
161.

Ġulam baba erkeglērîn her işî
Sulta zubun kol yēngēclî kişî
Uzun tuman çēkîlî zubun biçişî
Kātma corap yemēnî de ayağda
Camadānî çüvitlidi bayağda
162.

Ėskîlērîn hānîmlārî diyende
Pāmpîğ yüngü ellērînden didende

Uzun tuman harālî giyende
Başta fata el tirme hemde gēşî
Düzgün yapar yārına koymaz işî
163.

Her çöcügü kızānbîğda tutanda
Rēngî sārî cānî dene atanda
Burnú ahar göz bulāşî yatanda
Üç gün şirin al giydin özüne
Şifa bular bahma kimse sözüne
164.

Küsen arvat gözü yolda qalanda
Baba evîn bir birine çalanda
Öz evînî düşünürken dalanda
Vāhît gēçtî arācî yōh aynada
Küsen arvat hōrúzuda baynādî
165.

El kırilse kēmîş iyle bağlānî
Kırığçide kırilen el saqlānî
Kōtú söze her gelende daqlānî
Dil yarāsî éyyî olmaz bir zaman
Kırığçide çara olú her dermen
166.

Çöcük heste ossa sudan adlānî
Āğırılığ orda gider yadlānî

Arh suyunan sora çōcúq dadlānı
Allā diyer orda bular davāsi
Dolāntırıp orda gider balāsi

167.

Sebbeḫ qaḫar kirşan vurar üzüne
Nāzlı yārim sürme çeker gözüne
Baḫmāğınan her gelēnın sözüne
Sebbeḫ qaḫtın ēyyı baḫta işine
Vafālı ol yanağ vērme dişine

168.

Gēdın bāḫın sevgılım de ḫan öldü
Ağlamağtan göz yaşlārim ḫan öldü
Yaş ḫālmıyıp yerinede ḫan öldü
Sevgilimi bir zēngıne vērđiler
Men gençken yōḫsúl belım kırdiler

169.

İlden aydan yar yārını görēydi
Sēvdāsının aḫvālın sorāydi
Al vērışin yollārını koyāydi
Ġulam baba tābıbler yara gözler
Toy bayramda toḫunar yara gözler

170.

Yāğış olup yuldurumlar çañanda
Sēller gēlíp güllerede aḫanda

Nāzlı dilber pencereden baḫanda
Ussuya bāttım hiç bilmēdım ḫıştı bu
Yāri gördüm ḫayāldı bu dişte bu
171.

Yāzdım destan bin dōḫḫúz yüz
dōḫḫúzanda

“af ēyleyen eger varsa nuḫsan da
Öz dilimle yāzılmıştı baḫsan da
Ġulam baba destānını yāzmışam
Dür inciden şı“irlērın düzmüşem
172.

Bin dōḫḫúz yüz kırh bēşinde dōğúndum
Şā“irlērın kervānına sōḫúndum
Destānımda fülúklora tōḫúndum
Bu destānı yazanda Sileh Nācı
Dēdı vallā ḫaḫ sözü baş tācı
173.

Ḫeyder baba Şehriyār’ın destānı
Ġulam baba (Nācıōğlú)bostānı
Nenelērımız yöngden giyer fistānı
Bunu yāzdım size ḫāssın yādıgar
Çün billem bi vafādı rüzgar
174.

Ġulam baba Kērkúk olmaz ḫalāsız
Bu dünyede nene olmaz balāsız

Menen sora siz sãglıgđan alãsız
Bu dũnyemız degmez gėvıl irmege
ayat nēdđ degmez sağ sol almağa

4.8. İL SEVGİSİ

Hızır Galip Kehyegil tarafından yazılmıştır. 2000 yılında Kerkük'te basılmıştır. 143 beşlikten oluşur. Şair nazireyi büyüdüğü "Tisin" Kerkük'e bağlı olan semtin şivesiyle yazmıştır.

1.

aş erērđr gece perde atanda
Düşünceler hēpsđ birden atanda
İl sevgđsđ coşar onda yatanda
Yüz bin salam güzel sevílen yurda
Kōyümüzün üzú gūlēydđ birde

2.

oğ dolāndđm urna bucağ kōşēnđ
Şad olmāđm ēlden āyrđ düşēnđ
Yōrgún ōldúm diyarlara oşānđ
Günner geçtđ üzērđmnen oğ gēmlđ
Dalđa vurup āyđ içērdđm dēmlđ

4.

Bir dēnize düştüm dērđnđ dērđn
Duysam heber, ōlú ürēgđm sērđn

3.

ođ sevérdđm Heyder Baba destānđn
Gūl upārdđn güzel gōrdđm bostānđn
Yāđşđ yāpđ ēēyyđbđ yoğ ustānđn
Bilmēzđydđm mende destan yazaram
ardaş ōllúđ ince arđlar azaram

Ķāvúşmāğımız yan bñgñndñr yan yārın

Āyrılığın āhı ezer insānı

Gñnñl coşar yazar şı'irı destānı

5.

Sorram sizı hērgñn gēlīp gēçennen

Yōlçúlardan ēlden heber biçennen

Yurdu gñrñp sāvuvğ suyun içennen

İrağ dñştñm tāştı gñzñmden yaşlar

Şum heberler sānkı ùrēgñm daşlar

6.

Kōye yōllúğ yōlcú salamlar apar

Gērñp ilde kim ahtārı kim tapar

Āylıg aydan sormaz gñnñller yapar

Her ne gñrdñn yurttan mene dñz sele

Gñnñl gēmgñn görme bizı sağ bele

7.

Vāsıf ét mene baħaħ kōyñn necēdı

Üzden bēllı hıffet gunduz gēcēdı

Yuce Allā yōlcúlardan yücēdı

Ķēlbñn sınıħ söyle mene ādını

Gētsey ora helbet billem dādını

8.

Yurdum irāğ āyınan çoħ irāğdı

Ķonağlārın saysay ēllı durāğdı

İşig saçar o bir yanan çirāğdı

Çaram yōhtú dñşñm yōlcúyla yola

Yürüyendem he bāhırdım sağ sola

9.

Matal diyim yolda kırağ nārdúvan

Sına mēnı, yōlcú mene sen gün

Geh dātli yēg gehde ekmēgñmiz yavan

Tut bir kelem men kñnñşum dinne yaz

Ne söylesen yurttan inan o çoħ az

10.

‘İrağ’dadır bizim üsekeg ilmiz

Kērkúk şēhrı şānlı güzel ilimiz

Ögrēndıg biz orda nāzig dilimiz

Millēti sāg tutup dōgrú yol izı

Ülkēmizde herkes tānırdı bizı

11.

Bizim Tisin Kērkúk’ün bir kñlúydú

Dörd bucāgı bağlar ile dñlúydú

Kōymúzñn mēvelēri bñlúydú

Heyrānıydım dātli şirin sōzñne

Her ne dēsem bñrclú kıllam òzñne

12.

Tisin ādın kñymúş ēskı Tisin’liler

Uzağlardan gēlmış bunú bilsinler

Arha arha köy ādını dēsınler
Gözelliğin çöre diyērdi sēnîn
Yaddan çihmez dörd mēvsîmde düzēnîn
13.

Köyde dōğdüzg gördüg zehmet hayātın
Büyüdügçe alārdıg zavk lezzētın
Uzağlāştıg sora duydug hēsretin
Gōnül eser daim torpağ dāşına
Ele düşse çoğ dolannam bāşına
14.

Gēçmişlerden yāzdım yaddan bilsinler
Soyda gelen nēsîl başa kaħmāsın
Yazmādılar çēsît ēyyîp taħmāsın
Çoğ ebret var mēnîm bu sözlērîmde
Üz düşünce sahlānıp gözlērîmde
15.

Ögce tutağ uşag yaştan bāşlıyağ
Gömleg biçeğ, kumat göşeg bāğlıyağ
Hikmet dōzeğ, başta gēmzîk yāğlıyağ
Hağ Kuran'da demîş bele duyurmuş
Uşag ile maldan şirin yōhúymuş
16.

Gül bāşídı uşaglārın yıgnāğı
Köy kızlērînîn pembēydî yanaglārı

İncimēdi hiç birsinin dırnāğı
O uşaglārın dādı gétmez damağdan
İçērdiler sāvuvüğ ēayran çanağdan

17.
Sahlan bāci aħşam gece oynārdıg
Dernēğimizi her gün orda kurārdıg
Tüngül düşle kōşup sora durārdıg
Emteş tapar herkes ōzúyle oynar
Ōyunnardan uşag sevînçler doyar

18.
Kēyyîm dāşı dōkúp gülle yapārdıg
Çarha vurup carra, sağ tapārdıg
Parlatmāğçın elden yāğı kapārdıg
At güllēnî girsin tike içine
Girmēdîyse gider hiç hiçine

19.
Çēlîg çōbúğ yaz ōyúnún birsî
Kurttan kapma oda ōnún āyrísı
Burdan kēsîm yāzıg ēincir dērrísı
Utar uşag fazla atsa çubuğú
Çēlîg degse kırer ayağ tōppúğú

20.
Bir kutú tap başla ōnú biraz dōg
At çukura onnan sora ōzún ōg

Girmēdīyse çincig ötü tēlîhî sök
Öyün ādın kōyúp uşağlar Hüre
Çeg meyveye bizde diyerler kura

21.

Bahar fāsîlî küçüg böyüg yazdāydı
Dātlı etler çök doğdādğî kazdāydı
Kēf eglence şēnlîğ hēpsî sazdaydı
Vur bilēgîn çihart yerden donbalan
Dēve daban tapmaz gēriye kalan

22.

Ēkilerden çölden yiğın Kengērî
Āşın ēle kāvır döldür lengērî
Āynışlı ol bir öge bağ bir gērî
Fağ çirtinde bekle tırtağ siğirçin
Ovla, bişir kuşu ataşta bizçin

23.

Günēşlî gün gülle āşığ öyünü
Gēlîn görún şākşullākın suyunu
Soğaklardan geçēn sürü kōyünü
Allā vērse bağa oyan buyana
Vermēdīyse gerg kulu dayana

24.

Gēzdîğ biz bağçalārî bağlārî
Çoğ sēvērdîğ gözēl kızlar sağlārî

Gōnül ister bayazlārî ağlārî
Dōnēydî o dāvıl heley düğünner
Yaddan çihmez gözēl neşēlî günner

25.

Bilmēzīydîğ kinlî muzurnicēydı
Oyunnārın gündüz ile gēcēydı
Keşke herkes ēyyî yoldaş sēçēydı
Ne hōşúydú uşag çāğî °alēmî
Yüklērdiler böyü gelere salāmî

26.

Nene diyer “Yātın yātın yatāğın”
Tavladākî siğirlērî çatāğın
Hērñiz dōğkúz bilēgîn birin tutāğın
Hemen uşag matal eşittî yatar
Rehet ēder nene derd gēmîn atar

27.

İnan mene dēdîğimde ēssık yoğ
Kōymúzün āstiptin kārni toğ
Birbirine, yadlara hem hērî çoğ
Çoğ dilēdım Allā kōyüm sağ ēle
Millētîmin daim üzünü ağ ēle

28.

Gözēl hayat gēniş ēvde yaşārdîğ
Kāşúçele duvar dālî kaşārdîğ

Yerden yere kōyún gēçî daşardıg
Çalış başar zehmet asantta zor işi
İgid gençler qorhmar tutar gülēşî

29.

Hurma ekmeğ yōğúrd yērdiğ pēhbúhten
Geçam āşî sārî yağda aştehden
Çumrānî kol, bileğ her gün sebehten
Seher vāhtî arvad yapar ekmēgîn
Sicağ ossa rāzî éder erkēgîn

30.

Sāglıg vėren çāmır yāpî évıydî
Sağ yāgıla hurma yenler dévıydî
Yarpağ āşî yarma burğul mēvıydî
Allā vėrer kula sāglıg °efyet

Qānî° ossa bir kes étmez şikayet

31.

Şafağ sōktú çisse düşer çöllere
°Āşq şārķısın bilbil söyler güllere
İnsan oğlún salar torpağ yollara
Öz diliyle çalar negmēsîn
Cunbut açar üzün eşıtsîn sēsîn

32.

Sebbeğ erken qonca güller açanda
Gül qōhúsú dōrd bir yana saçanda

Quş, qumrular aqaclarda uçanda
Gülden gözel kıızler gēli dērsınner
Çerēgıye yıgıp yere sērsınner

33.

Bağ bağçada reng reng kuşlar saynārdı
Bestelērın yālgız āynışlar aynārdı
Qanat çālíp sēvda içden qeynērdî
İkkî dadar, soran °elem, cihānî
İşte Allā bele qurmuş dünyēnî

34.

Bağlar dōlú alma, ēríg, şeftēlî
Çoğ āziydî köyde āğır güdēlî
Resnelērım hēpsî bēllî dedēlî
Sērın olú yēşil ağac gölgēsî
Şirin olú herķēsinde ülkēsî

35.

Üzümlerden mēşhúr üzüm “Mendēlî”
Zālħımında yōhtú vurgun zedēlî
Nişan vuran uşaq ēlî kadālî
Dōldúr üzüm cemam apar bēklîrî
Deste bağla gülú koy eteglere

36.

Baharda gör Çerşembe sirānî
Qızler gēzer insan olú hayrānî

İrağ օssún gօtsın kızler kıranı
Demle çāyí māvı kօrú, samavar
Hօrrú, lügü, gesse bugün kim kıavar?

37.

Qapılar dօg çāgır tօya herkēsı
Hօtırın al o kēsın ki var yāsı
Tānış, hisim, āçılsın cep kissēsı
Hāzırlānır kօy hāhı gօtsın tօya
Helēyı tօpsın oynāsın doya doya

38.

Birgün ögce başlar şēnlıg gęcēsı
Yıgnağa arvad kızin peçēsı
Heyle mēnı, saz, eglencēsı
Kız evinde beste, çālğı, safalar
Yaddan çıher yօrgúnluğlar, cafalar

39.

Meyter sēsı gēldı, gençler heleye
Zurna sēsı neş'e vօrer balaya
Tօya gelen şabaş atar kıalaya
At oynādı tօya gelen ātlılar
Damnan bağar Fatma, Gülçün, dātlılar

40.

Tօyda gօzer gözel kızler gültēkın
Haya, nāmıs, kıoyar օrtsún etēgın

Gözel ālın hayat bօyú naz çekın
O kızlerde uşag çagdan gօzüm var
Ürēgimde gizli sevdada sօzüm var

41.

Tor aşları pilav, durruyla, kēşkeg
Uşaglar yer sora arvadla erkeg
Gēzenlērın hօpsın ācıymış bir tekeg
Kız evinde gece yarpağ bışērdı
Heley tepen tüngülürdü düşērdı

42.

Zēngyı tut minsin gēlın kıırağa
Edepden çekilyana kıırağa
Üzde duvağ sänkı benzer çırağa
Damda bekler sāgdúçdan küreken
Şeker şeper gēlın eve girerken

43.

Gençler giymiş ipek sulta, abanı
Yaddan çıhmez bide zubun ağbanı
Hemyan kıurşag belde hençer dabanı
Elde çerēyı tօyú tutar havadar
Altan şışer kıölün hēşır eder

44.

Kօyler gēlmış kürekēnın tօyúna
Yenge Zeynep helhele vօrer bօyúna

Bügün oyna yārın baħma sōyúna
Gēlın atar ƙir tabaħa parāsın
Para bular her bir şeyın çarāsın

45.

İlk ƙöpúřta gōnúl eser gözele
Bafāsız yar günde ƙonar bir dala
Bir bāħıřta éder sēnı budala
Ƙarar tutmaz her dem gōzú bir yanda
Adāhlısın gōrsún o yan buyanda

46.

Sor sévdānı  eřke dūřen sayağdan
Gēce yatmaz yulduz sayan oyağdan
Meyter sēsı çeker ōzún iragdan
Al ƙırmızı yeşil mikyaç yoħuydú
Üzlērında Allā nurú çōħúydú

47.

Bestelerden “Salla mēndılım salla”
“Ƙař gōzúyle gēlı bizden söz ala”
Gözel bağlar sēnı ağacda dala
Mēnılērın yaddan çıħmıř çōħúsú
Ĥoyratlardan gēlı  enber ƙōħúsú

48.

Ĥāzırlığ gör yāħınlāřtı bu beyram
İstedığın gerek ālım yōħtú çaram

Çoħ yükleme bize bir az vérerem
Külçe étmeğ ister ĥāvúnc, ƙoz içı
Dōldúr ƙelbe āydın, faraħ, sévıncı

49.

Beyram gēldı kēfimizden uçardığ
Yēngı girip soħaħlarda ƙořardığ
Mēnı diyip tūngülürdüğ dūřerdığ
Dātlı yēmeğ, rehet günner ƙulağ dıñç
Ne ƙōrħú var  ēzız günde ne ƙılınç

50.

Dilimizde “Ĥellı bibērlı kēfte”
Bestelerde “Beyrama ƙaldı bir hafta”
Yēngı külmek yēngıç dūřer ƙul alta
Anařtālığ, pırınç pilāvı, tāvığ
Ƙır çerēzı, şirin řerbētı iç sāvığ

51.

Ƙurārdılar çārħı feleg sallānħúçú
Salla bēřığı ƙanat alda göge uç
Ĥēpsı cunbut ne güneħ var nede suç
Ne var cēbінде tēz orda ĥerc éder
Para ƙalmaz ƙuru yere merc éder

52.

Sufulārın gēdiřatı yol izı
Ĥurħa giydı yerde çürüdü dizı

Dümbüg ettî millêtî hemde bizî
Yol başında bācî ҡardaş olāğın
Nēfsî öldür hēķîķettî bulāğın

53.

Tārîķette dil kēsîg baş salamat
Bāşında bork uzún seķķel  elamat
Soğan ekmeğ her yemeğe ҡene at
Eşkar, gēzlî, güneħlerden ol uzağ
Pek et gōnlún gir mullaya ol ҡonağ

54.

İlk paya da bir mürşid bul özúne
İķrar vèren vafa ҡiler sōzúne
Bōyrúgú tut lekke salma gōzúne
Sert ҡēlbînî erîd  aşķın yōlunda
Gèce günduz hāķķí zikrit dilinde

55.

Sufluğun gēttî o parlağ çāğí
Zamānıyla sāvuvúğ öldú ocāğí
Öçtú millet bomboş öldú ҡucāğí
Gē bul bugün kin temē síz pek insan
Ēgrî varkan düz yola ayağ basan

56.

Köyde yas var o yas kimin yāsídí
Bala ōlúp anlamādím nēsídî

 uskürmeyle olar isitme bēsídí
Miskin ana teķētî yoħ emzîglí
Uşağ ħeste daim yatar sēzîglí

57.

Birtek öldú üç gün gidērdî yāsí
Sebbeħ aħşam gēlî mullalārín sēsî
Ķur an ōħú on ikkî imam nefēsî
Ķāħín gideğ bizî yasta gōrsúnner
Olmāsín ki gēlínîp sōrsúnnar

58.

Tē zye yēddî üç gün yemeğ yeyílî
 edet budur ҡere aspap giyilî
Her ōlúnün iyiliğlerî diyilî
Yavaş yavaş yaddan çıher her ōlú
Allā emrî herkes tutar bu yōlú

59.

Arvat yāsí erkēgî kimin üç gün
Yas évinde tē zyede gēt görún
Ört leçēgî ҡere  bayeye burun
Mama te gēlsín yasta sazlāsín
Ķirsín tōksún eşídēnî dağlāsín

60.

Unutma say her arvādín ōlúsún
Ya da düşsün ҡoy yiglēsín hüngürsün

Yas seh b  g ls n  gde g r ns n
Aġa kızi Ő kr ye s zliyanda
Yaġlıġ tutar yigler  l  sayanda

61.

H n  m n m “K rn  d l  g z nenem”?
Yadlar yalan “Koy yigl s n  z nenem”
Her derde d ze bil  b k k  z nenem
Bu diyişle  l  k y p gid rd 
Hesret ile  lin  terk  d rd 

62.

Nubal g neġ b yn ya g  ġirden ye
Yemeġ bitse reh mtliye f tiġe de
C n  saynar yold şına s yler
Keder budur  cel g l p can gider
B lk  All  o  l ye reh m  der

63.

 l  gesse gene yemeġ ver rl r
Çeşit çeşit sofralar s ril 
Y d gar  l  h ş   l  diyil 
ġisim, k v m, yas  v nde birl ş 
D nye işin baştan s yl ş 

64.

K ç g k mbbet v rd  k y n y n nda
Şaht m zd   d  ġ ġ n dilinde

Birtek k b r  am r v riyd  i inde
Çoġ kimseler varda mumun y nd rd 
Zaman g ld   n  y rden k ld rd 

65.

Ted rik  t gene g ld  bu bi in
Çoġ  al ş n d meġden vaz g  in
Bi in z rd  ġizmetkar s  in
Barm ġlıġla kep ng  al  gce
K  e b şlıġ, uzun K r k g r nce

66.

 tt  oraġ, bilav d ş n unutma
Bi in  tap apar t zt z durutma
Para ġer   t  oġta uzun y r ltma
Bekle ka  g n daha s nb l s tl d 
L z m olan k ple, cerre, g d ld r

67.

Bazardan al k lden işl nm ş kulan
Reşge, şilte k yy m ġaral, ip dolan
Mal satannar ar s nda var yalan
K ple,  ad , k ld  gideġ z hm yye
Toġmaġ, k z ġ yoġsa d neġ g riye

68.

Arp n  bi  kucaġ  le vur taya
 yl ġ s tten p nd   le koy maya

Damāzlıg vur üstünü örtte doya
Gönder  ayran k mşuya koy d ysun
Dü e  tsın y g rdmuz  o   ssun

69.

Bi in iye s yle tutsun  n  bir
Pek bi sinner ne tikan var ne geber
Düşse s nb l başağ  v rmez heber
Hegbe d l  k rişig ekmeg  ad rda
G n ort lig  ayran ekmegde y rdig

70.

şa rayla, cil, d n   ek  armana
Havlayla cili d nd r samana
Can sağ ossa y z  evr lmez dermene
 rağ y r n d gm  iydi holaydan
Olmaz birşey asant kolaydan

71.

K r e  y r  armanan  oş carcara
D g ld g ce at p dg re at g r 
 arman duz  parbat eyler cig r 
Carcarda var ikk  yan a  ikk  top
G z,  ul gin saman dolar durma  op

72.

 arman s vir, arpa, saman biryana
Kim var b g n bu işlere dayana

G c  alm d  d nd   regler  ana
Salavat v r  i ti buğda cizimiz
 ekeğ  ve y rde g tt  dizimiz

73.

 if il r n var al k srağla kir  atar
G ne k r g duysağ k nşu a  yatar
 al ar tuluğ  i se g r  g t g t 
Cns k srağlar uzm n n min g 
B sl y n n g tmez em g  hi e

74.

Ta  davara b y n tuluğ  oş c te
 eker u ar y rde  oymaz bir b t 
 neg y n nda bizav dursa ba  s te
Ucarda var bir o  bir dil, lenger e
Tutağ, y st g,  t rağ el ek bunuy c 

75.

Buğd n  serp  uru torpağ ş h ma
S r n,  el n olm s n ba  t h ma
Can terl m ş  o  ba m s n  o h ma
Pele d şse  k nde var bir umut
D şm d yse  ar  m l  sat unut

76.

 htiyarlar egl n rd   arda ta
Kav a ma la  am r sibel  ira ta

Elde gèse göz atâşî oçahta
Nefes çeker ciger dolar hîsten
Külhan kimin tütün çîher biginen

77.

Elden gëttî dümdüz gēnîş ekereğ
Sapan iyle қоş қāvîr қōrhút қur geleg
Ėyyî işten tutma üzün çekereğ
Bağdarkan indî öldüm қuş қavan
Mullam işî hîkmētinde yoğ güman

78.

Yer adlārın nice sâyım қоғ қоhtú
O yerlērın indî bîrsî yōhtú
Ėşîdendem sânkî қēlbîmde ohtú
Üzērlîgler, Қerce, Hесek Üçteppe
Ėllî ādım, yol geçenner, külteppe

79.

Ucağla, қōrúh yōlú düz gider
Gümüş hiçil he hîzmēlî қız gider
Her ne dеsem adāhliya söz gider
Köy sōnúrú sēbîl hánada gēt dur
Īlērî bağ Türkelān'í oradan gör

80.

Қап қirannar ki yōlún arāsî
Güllērî var, mor, қirmizî, қerēsî

Her insānın gōnlúnde var yarāsî
Sağ yōlú tut gēt Tezeğurmātî'ya
Sol yol gider Çardāğlî'ya bātíya

81.

Dingek ārhî töker Dinegek gōlúne
Savacağ da düşer yōlún sōlúna
Yel ārhlar ēskî Tisin қōlúna
Dehne yōlú kēhrîz yaddan çihmēsîn
Olmaz bir dem sultānîya aħmāsîn

82.

İnce bir yol °erep Kūmbētî yōlú
Қārşısında yol dögenlērın қōlú
O yānında Tapan çēmlîler çōlú
O yerlērçîn қоғ savāştîğ töktúğ қan
Vida ettîğ evlad eyle °ēzîz can

83.

İmam yōlú, Bağdad yōlú, çay yōlú
Dere yōlú, behre yōlú, bend ārhî
Hurmātî yol, Çardāğlî yol, Kend ārhî
Arpa teppe, behre dibî, derēcîğ
Uzun қur'а, ağdaş āltî, tepēcîğ

84.

Kirlî aspap yuwardılar arh üste
Қardaş kimin herkes bağhārdî dosta

Bu gōngúler saman dōldúrur posta
İnanma sen öz özúnú ögene
Hiç boş yère ònú munú sögene

85.

Èvler kèsek dör, °etebe, dayanacağ
Āşķilette dör dibinde olacağ
Gözle gōrdúm eşitmédím çalacağ
Döre baħan duvarda var lōķúndan
İçî dölú kacağ kasa gülden

86.

Dör böyúyca yan göz iyle serħana
İşig saçar çirāħlıdan her yana
Dörde taħça, tereceler yan yana
Yan göz úste böyú vārıyda bir köşķ
Ķeşte dolar, tāħıl, òdún, ķurú kök

87.

Hēvışte var heyvan iyle bir küplüğ
Ocāğlığla, yāndırālíg, tēndirlíg
O dallar çoħ çekmez yāşıyan zōrlúğ
Ağac ķāpı tapan úste durārdı
Zēngın olan bir duħana ķurārdı

88.

Hēvışte var bir köpēķçin bir yalağ
Ķārın gétse keple °eccı topalağ

Ķānsız olan yerde teze bir dalağ
Yaz gēcēsı dam üstünde yatarlar
Bulamācı onan yāğı ķatallar

89.

Cülhe diyer men éyyı bēz işlerem
Ķız vērēnçin yōrúllan tēz işlerem
Vermeyēnin seķēlini çirişlerem
Hem param var hem paçal hemde çiriş
İstemem ķız ħayāsı üzden siriş

90.

Ķızler diyer cülhe incı dērdı
Bütün mālı dörd ķazığ bir ne vėrdı
Pāmbığ atan ātıcı ònún mērdı
Ķönúşlārı yātırmaz ses bestēsı
Bōrelú gesse çıher candan nefēsı

91.

Keħke eyler pāmbığ sarar çiriğe
Yong ēgrır koymaz ķiriğe
Ne al vērır tikişlere, sārıga
Bēz ağārdı tēşt dölúsú bu günde
Bayaz òlú dögecden dögende

92.

Gėttı vāħtı gerek bú işden cayağ
Yaddan çıhen birşey ķāldıkı sayağ

Defe, tarağ, lüle, mēkúk, cağ, dayağ
İşler cécim, kilim, ʿaba, bağlama
Ēyyî sinç ét, étme işi cağlama

93.

İller geçti yāri kōyıp gedēnî
Şad olmāsın önü menen édēnî
Sağalmāsın yaralārî bedēnî
Sévilenler sam sālğın almādım
Āyrî yēde karar tutup kalmādım

94.

Sévinciyle gēttim yara olāştım
İnanmādım yar ēlîne olāştım
Sānkî birden öz zēhrîme bulāştım
ʿaşk évimiz sānkî yēre tōkúlúp
Dereg, kâpî, pencereler sōkúlúp

95.

Heber āldım yārım düşüptü heste
ʿilāciyla şerbēsî dölüp tasta
Mene bāhtî nutkú yoğ son nefeste
Yēre girim yan bir dalda ahtārım
Bele halda görmesēydım yārım

96.

Bele gördüm söylēdım öz özūme
Kimler dözer bu miñnete dōzūme

Destan yāzım sular sēpîm gözūme
Göz vurdular sēnîn güzel hālına
Bōyúğ bele yüklēdiler dālına

97.

Gönlüm ēstî bir kāvîn yēdim mata
Ārzî ettim dost gēlî bizde yata
Yāri olan ʿalēmî kōydúv mata
Onda bildim feleg ikkî günüymüş
Hiç kimsede vafāsî yōhúymüş

98.

Bir derd gēldi alazkapaz eylēdi
Can vèrende haqtan rehmet dilēdi
Yağunnarı ussuyu üze çilēdi
Vasyētîn yāzdırdı kardaşlara
Gözlemēdi bildirdi yoldaşlara

99.

Silkin bir kâ birde bōyún görēğîn
Keter zēytîn gölgēsinde durāğîn
Dernēgimizî hāhsî bağda kurāğîn
Bir denēnîn tērzisî ēğilse
Daş atılı haq iyse haq dōğülse

100.

Keşke bizde dört beş kişi kalsāydıg
Kardaş kimin bāşî başa çatsāydıg

Suħbet  d p ğem ħiff t  ats ydyĝ
Ĥiffet  alsa  reg ezer  atl d 
Barbat eyl rd ler ğe er partl rd 

101.

Baħ v rd m  aşk tepp s   st nden
 reg  zd m na ar  ald m d ĝunden
D rd m d d m s rd m b yĝuŐ bu neden
 Őit m n  b ĝuŐ  ulaĝ as dinne
At i er  sende m n mle inle

102.

S yle b yĝuŐ h n   sk  t n Őlar
O s vd ĝim arħadaŐlar ğ zyaŐlar
 atma  aŐlar ğ ren  r ĝ n daşlar
Ĥesne  v   ecep ħeste  l bt 
Esm   v  yoħsa b nz  s l bt 

103.

Şamam  v  ĝ l p  sk  Tisin'nen
M slim Keh ĝil n ğ r ens s nden
C l av  v n  Őit o ğ rs s nden
Ocaĝ  v , s yy dlerle, babalar
Vurgun kesler tekkede yatarlar

104.

T ccar S m n ĝilden ĝ lm Ő ĝelendem
 oħ s v nem  vle, ĝ l  sayandam

Ĥisim,  v m, k yden, ħeber alandam
Nazav  v  t pt ĝ ĝ l n so ak 
F n  d nyeye  almaz kimseye b k 

105.

Harda  ald  Tisinde'ki bayatlar
K f  st ne berberlerde k f  atlar
R h m  ellav, sarħoŐ  v n kim yadlar
Ĝ Őe ĝ l n b y ĝ  vl r 
S yy d BektaŐ, s yy d  aŐir ill r 

106.

Y ĝ ngil n birde ya da sal
Dik ile Seħer  v n  r r tme
 in i  vin bele t zt z  urutma
Şihler  v  Ĥemz l ler d ĝild 
 neg  y y n başka y rde s ĝild 

107.

Harda  ald  o y r yurtlu Kehe'ler
S r  n ħir c t seħ b  aĝalar
O ħall r  b ĝ n ya da kim salar
 n nm ram Ĥalaf  v   al pt 
Nezle  v   z ĝ m ne d l pt 

108.

Harda  ald  Ef nd  ĝil Őahkerem
C t  oŐm Őam s rd ĝce derd ekerem

Hinnem évîn bu mısre'e çekerem
Sâltí Eḫmed, göns Kévser, Meḫemmed
°iffet évî kōydúlar pek deremet

109.

Kehelêrîn dêrvîş °Ālî dedēsî
Uzağlardan gēlîp ōzú sadāsî
İlyas évî ēhîlbêtîn fedāsî
Ḥēccî Didar, Ḥeyder Kehe cömerdler
°ecem évî köyden kâldírîr derdler

110.

Dêve süren, °Elloş évî ustalar
Kêrvîler, ḥemādî évîn yadlarlar
Sekne évîn, çimen gile katarlar
Yārî évîn işiyde nēdî çoḫ dalma
Sefer évîn kēyyîm tut elden salma

111.

°Sāflîlar efēndîlere baş vurarlar
Dula Ḥurşid gile salam söyle sor
Ġem ortāğımız Peşle, Bēşîr yanda dur
Ḥetem évî Es°ed iller
Damamav évî sağa sola gēttîler

112.

Harda kâldî duygun yoldan azannar
Miskinlêrçîn her dem kıyyú kızanannar

Üzlêrîne kere lekke yazannar
le°net ōssún zaman bōyú olara
Şan eglēndî miskinlêrçîn şannara

113.

Bunnan ögce kimse köyden yazmāmîş
Son günlerde Bālîm Baba'da ālîp
Elden yāzî bizlêrçîn az kâlîp
Ölenlêrîn görú reḫmetle dōssún
Kıalannārî ḫaḫ saḫlāsîn çoḫ ōssún

114.

Gerek yōḫtú bir daha tıkrar édîm
Her sen°ētîn ikkî denedēnînî dedîm
İster dōnûm yüz il gēriye gēdîm
Unudulan kim kâlîpsa °af etsîn
Macal vèrmem emegler boşa gētsîn

115.

Meḫemmed °Ālî Kehe kōyún dirēğî
Melēndî yoḫ hem igid hem zirēğî
Cömêrdîydî çoḫ yēyîldî yēmēğî
Ōldú gēttî yüz bin reḫmet görúna
Hidayet begōğlú gēçtî yérine

116.

Şa°rlêrîmiz Ra'uf Sēlîm efēndî
Calal Rız millet ōnú begēndî

Hesen Kévser çalıştı ün kazandı
Çağdaş şâ'ir Recep Hesen Güлиндam
Yazārında ādī gēlsin sayandam

117.

Rızaōğlú güzel şi'irler düzmüş
Şevket Kamal oda meydanda gēzmüş
Musa, Recep'den ahlārī yāzmiş
Hesen Necef soyādıydı Fellēhī
Begtaş Velī hestēlīgī silēhī

118.

Köy cülhēsī igid āltın dış Kāzım
Sefer birden kōnüşanda koy yāzım
°eccī günner gem kēhrinī ne kāzım
Öttüz ildir bu köyde men cülheyem
Ēlīm boyağ cafa bitmez men neyem

119.

Ocağ evī sōfūlārın babāsı
Mulla Kāzım, Sēyyīd Ekber ağāsı
Ve Yāsın Kehe, mulla İbrāhīm hēllifēsī
Pir erenler hağ yōluna gēttiler
Yad koymadan ōnú dōlúp ēttiler

120.

Demtepe'de bekler yōlú canbazlar
Yāslı arvad kēbīr bāşında sazlar

Camārħın'da üzer sōnúyla qazarlar
Şih Behre'de, tōpçú Sēmīn bēgçıydı
Yol āyrimı, gēçen yōlçú çiftçıydı

121.

İsmā'ile gēlīn kārı paylaşağ
Asma Mēhmīd durun ögce anlaşağ
°Ecem Ekber tēz gidēğın olaşağ
Nusret ağa gē bu mālī sen çevīr
Para yoħsa pişimāvı gēt dēvīr

122.

Tōrçú °Ēlī, kıyyiğ kōyún tōrçúsú
Ağ daş yanda tōrún qurar çōħúsú
Var bu işin o dünyede sōrgúsú?
Kırgılığlar tor kēdere girende
İpi çeker murādına erende

123.

Helme °Ālī aħşam azan vèrende
Kēçī, kilim arvad yere serende
Rehet éder erkek éve girende
Şāmın éder herkes kıler namāzın
Hu diyenler zikir éder çalar sāzın

124.

Birdene var dēllī °emel Vēlī cin
Aspap çalar kimse bilmez nēyçin

Évler gèzer üç dört bardağ çāyçín
Her gelende birkes ona şer satarlar
Oda kèzer āgızınan tüfreg atar

125.

Oğutlardan yaz sen °Ālî ekbēr'î
Kere Vēlîōglú Hesen Ekbēr'î
Destan yazan onnar iyle gē bēri
Usta bāşî Hesen Ağā'ydí köyde
Rıza °ēdîl, Musa Ġāfūr'da soyda

126.

Ögretmenner sāyılmaz baştan başa
Hādî Hesen, Hēsîp Kehe, çoğ yaşa
Sileğ Sākî, Hızır Efēndî, paşa
Peysēcîler ögretmen °āsî Nusrat
Allā vērîmiş olara °ēcîp kudret

127.

İşçilerden Hēccî Rıza, kırtala
Damar basan Kul Halaf'la Hütala
Bağkal Memed unutma kâldî dala
Hesen Kehe, Merden Çāvîş muhtârimîz
Hızır ağa, Şükür ağada vâriymiş

128.

°Ēdîl Kehe karar vèrer yatârî
Günes Kévser cüm°e sōyún satârî

Gizir Rıza köyden Hikmet ahtârî
Erte kağar sēyyîd Sādîk Çāmîrçî
Musa Razağ olú ona yârdímçî
129.

Duğtorlardan Kamal Mustafa Eħmed
Éylîg èttî kōylüye vèrdî seħet
Tālîp °Ālî rehmetlîyden kurar yad
Tālîp Ġālîp gèce gündüz cafâlî
Salman kenber tımârcídî vafâlî
130.

Māmúrlardan Hesen Hēmdî efēndî
°Ālî °Assaf üregden yağ tükēndî
He Şîğ Camal kırıg kıollar bitindî?
Ekrem °Ālî èttî nufusa ħizmet
Öğúllardan kâldî birtek deremet
131.

Kürt Sādîqla, Sēyyîd Höldú sōrúcú
Sēyyîd Musa, Sēyyîde güldürücú
Usta Hēlîl, Hēmúş hēmdî bōrcú
Sāzlıyannar Mama°ete, Şükrüye
Ablalardan, Nevbet °ete, Zēkîye

132.

Ķāzî Hesen, Ġālîp ağa, zire°eçî
Gülşe Rēşîd, Gülşe Sābîr, ēkînçî

‘Ulu Kēdir, Mātrúh Camal’da çiftçi
Tāptığ Şevket hoyrat diyende yigler
Farraş Mustafa, Sākı Kehe kol bağlar

133.

‘Ālibeg Hesen, Zügürt Hēmdî’dı çayçı
Toppal ‘abbas pāmbíg atardı yāyçı
Paşa ‘Ēzîz, ‘Ālî Rüstem giçēçi
Naccar Kēsîm, naccar Hēlîl’de naccar
Baqqal Enver dukānín erken açar

134.

Sēyyîd Hēlîl, kor bāşıyla dukānçı
Mulla ‘abbas, Dēlî Nefef’de fālçı
Hıslî Sēmîn, dāyí Nākı’dı kārçı
Cüm’e hara, Rıza Şeyîb’dı nēftçi
Nefef Hüsên, dingçi Hızır’lar dingçi

135.

Mullalārín çohúsú bellî bāşlı
İçlērînde mulla tākı āynışlı
Mulla Merden Munir usta göz yāşlı
Mulla cüm’e, Kēsîm Heyder, Nurēddîn
Tē‘izyede Kuran oħúr üç gün

136.

‘Elloş Rıza yara bağlar insānçı
Mustafa Kıyyıgci dav sağlar duvārçı

Meheil Kehe Hayvannara tımārçı
Bākır Kehe tımārçı éyyî insan
Yabana, hēsîme éder ihsan

137.

Topal Kēsîm, Sēyyîd Azğar dam yapar
Kēsen düzer üç dört günlüğü tapar
Kapmālçín uzun Ehmēdî apar
Hesen Kehe, Qurca Gil sağ usta
Kassap Sākı éyyî eti vēr dosta

138.

Mustafa Kehe, Zeynel’de dēgirmēnçı
Destānımız kālî davāmlı hānçı
Biz yölcüyuğ konar, köçer, kervānçı
Berberlērîmiz ‘Ālî ‘Ēbdîn, Türk berber
Yörgún Hüsên, ‘Ālî dögeç’den satar

139.

Gē ey yāvrim sen al menen oğútú
Olma bārsız ağaclārín sōğútú
Tap özüne ‘ākkıl arvad, külütü
Kölún çıрма etēgîn çal belîne
Dēdî kudu gētirme hiç diline

140.

Körú gēlînsin élîmizin atāşı
Āydínlānsín yuħarda gētsîn bāşı

Can ürēgdî yurdun torpāgî dāşî
Bizim dilin dēnîzînde dolāndım
Üç bucāgî var diyene bunāldım

141.

Gē anna sen bu destānî yazānî
Tēsîn āgzin kitablara basānî
Sōzlú tāpîp yēr āltınan qazānî
Yurd dilinin zēngînliğin bilsinner
Yad dillerden dilenmēgî silsinner
142.

Qal sāglıqtan Sultan Sāqî köy bāgî
Bencereden gēçer çürügü sāgî
Hēpsî köçer hem qerēsî hem āgî
Yürü ilim sen yölúna düz yürü
Yōhsúl, miskin kimseler sen qorú

143.

Salam ossún ilîmize Tisin'e
Bağ bağçalar sada vèrer sēsîne
Hestēlîge düçar öldú bu sine
Fayda vèrmez o güş, Heste yatana
Yüz bin çāgrî, günú āhîp batana

4.9. YURDUM KERKÜK

Ferah Kökkaya tarafından yazılmıştır. 1968' de Kerkük'te basılmıştır. 42 beşlikten oluşur.

1.
Yurdum Kērkük, ādúv qere āltúndú
Qiyemētúv her yērde çoğ çoğ üstúndú
Sende bin il qassam sānkî birgúndú
Bilmem sende sihir var cādî var
Gürgür Baba çoğ dērtlîye olú çar
2.
Yurdum Kērkük, sebbeh güneş çihende
Damca damca teze güle ahandá
Bilbil ona zavqla bahanda

Onda gē gör ana yurdum Kērkük'ú
Sānkî belden atacağsan bir yükú
3.
Yurdum Kērkük güneş dağa vuranda
Yamācında güzel kuşlar durand
Dērtlî, şiva bular bunú görende
Allā, onda bú yurdu gēlîn görún
İnanmassav her kim görúbse sörún
4.
Yurdum Kērkük hōrúz baynarkan erken

Herkes kâhîp ebdēsînî ederken

Sora üzlēşîp cēmî'e giderken

Sora gèder işçî kimse işine

İş seħblērîde iş bāşına

5.

Yurdum Kērkūk, gidende çiftçî çöle

Çımrarkan köynēgî burarkan kıola

Ķōynúnda üç madde düşerken yola

Bilēngî şartıyyla er oķlú ērdî

Bele çalışhan harda vārdî?

6.

Yurdum Kērkūk, gidende baķa baķvan

Ķuşlara saķ sola atarkan sapan

Gelde görde bu bāķıyyla seyran

Şārķıldar sapan üskeg bir sesle

Neşeyden mē'nî diyer güzel havasla

7.

Yurdym Kērkūk, aħşam vāħtı yaz günú

Diyēbilmem ne tōyú, ne düķünú

Üreglerden açar her bir düķünú

Cüt kâhvānî yālgız diyersen yeter

Ķeyēçî'ler otúrúp ķeter ķeter

8.

Yurdum Kērkūk, yaz gēcēsî nanca hoş

Cedede kimî āyíg kimî sarhoş

İçmeyen içenle olúptú beyhoş

Sarhoşlar zavķ seħibîydî, hāķlıydî

Āyígıarsa diger şeyden zāvķlıydî

9.

Yurdum Kērkūk, kimî özözün oķgúrú

Çoħ adāmí tānımadan sōķgúrú

Oda tutup toħtoħ bunú döķgúrú

Allā bunun  ümrün, cānín alāydî

Gözel cēmímîz çaķķālsız ķalāydî

10.

Yurdum Kērkūk, bōyúķ bazar ne güzel

Kimî alma sātírî kimî portuķal

Herkes üskeg sestem gē menem al gē

Güle güle alānı yola vurar

Bir tıbķı tükem oķgünde durar

11.

Yurdum Kērkūk, ne gözēldî bu kıala

Her yānında göķērîbdi al lala

Bunu gören inan olú budala

Gözel kıala hoş kıala yüce kıala

Atalārımızdan kıalan kıoca kıala

12.

Yurdum Kērkūk, bir kıuşuv var bēysú

Çāyúv kıurru öldüķuna he ister su

Sene tıbkı men gibî mēcbúrdu bu
Senen birdem gide bilmez bir yana
Mende ʿeynen men dēgî her bir dene
13.

Yurdum Kērkúk, sensen dērtlî, dermēnlî
Çoḡ gözel yurd sévenner arar sēnî
Her Kērkúk'lü tek sēnûvden güvēnî
Çünkü sensen dünya cennētî Kērkúk
Kēbîl étmessen namerd minnētî Kērkúk
14.

Yurdum Kērkúk, kōprúlērúv diyersen
Çoḡ kōrhúram eşiden olú sersem
Gözel diyim üsküt olúm kıyersen
Gözel yétmez, çoḡ gene yétmez
Eger yazarsa bu bir kitap pay étmez
15.

Yurdum Kērkúk, ʿebʿülüğe gelēgîn
ʿĀlî günú, bunnan hınna alāgîn
Merķēdîne bir kıfilde salāgîn
Murāzímíz açmāríg vérmîyince
Gēmgin gönül dōnmúyünce sévínce
16.

Yurdum Kērkúk, diyecegem birtek söz
ʿebʿülügin hēvîşî böyüg hemde düz

Sānkî ora yāgíp arvad uşaḡ kız
Aḡşam olú herkes döner évîne
Çoḡ neşēlî kelp sévîne sévîne

17.
Yudum Kerkúk, sinî zerf ramazanda
Bu ikî gülüm bu gübaʿ kâldí onda
Muncuḡ çıḡse sēnî çalar o anda
Öyün bittî hekēfî bitmez birgün
Yārín gece gene kurulú dügün

18.
Yurdum Kērkúk, baḡaḡ kēdír gecēsî
Gécelērín gecēsî hem yücēsî
Gün çıḡince kēsîmez Kuran sēsî
Her cēmîʿde çay édíp def çálıllar
Bu hal úste gün çıḡinceye kálıllar
19.

Yurdum Kērkúk, beyram aḡşāmí öldú
Arvad kızde, böyüg musalla döldú
Kimî yígler kimide sāçın yōndú
Yalan yalan herkes gözún yaşlādí
Şuvan bittî gibet hakat başlādí
20.

Yurdum Kērkúk, beyrāmín kinî günú
Çoḡ arvadlar, çoḡ kızler bekler bugünú

Danyal Nēbî'ye gēldîğ āçín kâpíní

Ellērînde mum he hınna gēdîller

Kimî giybet kimide eht édîller

21.

Yurdum Kērkūk, baħaħ beyrāmmíz nece

Gē mēnîmnen  ümrü gētmēsîn hiçe

Çerfeleg'e mineğ hemde sallanquça

Gōn l tamam neşe sēvîncden dōld 

 nd  mene inan  l m hağ  ld 

22.

Yurdum Kērkūk, gōnl m ona ğeml n b

Çoħ annalar g z yāşıydan şaml n b

Ķal n n tenb li kanla neml n b

Bular h ps  s n v  ğr vca ğ tt 

Sen zan  tme buncaydan d rd m bitt 

23.

Yurdum Kerk k, biz  ellere satma

S k n ş h dl r  hiçte unutma

 ld  ğ tt  yana bır h p atmam

Bular kimd ? H ps  sene Ķurb nd 

Birg n d ner işte buda dur nd 

24.

Yurdum Kērkūk, şorcada var bir bulağ

Yaz su s vv ğ, Ķişlerde  l  sicağ

Gē gid ğ n dostl r m z  orda bulağ

Ķey ç ler el  z n yaħar orda

Ķey ç yem mende b y d m burda

25.

Yurdum Kērkūk, Ķ rş  dağlar ne y ce

Kim  yana kim  v r p  c  ce

Bun  g ren inanmam  l  Ķoca

G zel dağlar, hoş dağlar s r n dağlar

Y ce dağlar der s  d r n dağlar

26.

Yurdum Kērkūk, baħaħ gençl r m z nece

Gunduz işler,  Ķula g der g ce

Çoħ g z ld  geleceğ ğ tmez hiçe

Ç nk  bizler namerde el aĶm r ğ

 l rseğde daldallara ĶaĶm r ğ

27.

Yurdum Kērkūk, ç y v su d l 

O suya baħm ğç n çoħ kimse g l 

K pr n n tutulu s ğ  hemde s l 

Ne Ķeder d sem genede bitmez

Gē g r inan ç nk  yazarsam bitmez

28.

Yurdum Kērkūk, Ķavalalar Ķiş ğec s 

 şte oda  ynişli eglenc s 

Kitap dinner, orda gēncî ocāsı

Elde kitap birde nōur enter

Herkes dinner otúrúp eter eter

29.

Yurdum Kērkúk, ište yaar kēpîg ar

Bunú sēven bir tāım o kimse var

ar tōplúllar herkes birbirine vurar

Kimî aar ar gelende her yanan

Ua dōgú bōyúgdú menen senen

30.

Yurdum Kērkúk, top yúnú olanda

ordúmúzda túrlú müzik alanda

Sor herkes ēyyıce yēr alanda

yúnular meydana ener birbir

Top yúnú o hōtú gē sende gör

31.

Burda allam birde yurduma dōnmem

34.

Yurdum Kērkúk, “ézil āyın senēsinde

Nanca hōtı āirannārın sēsı

Kim dinnerse neše dolar gōnlú

Her āırı húr bir nee beste

Gül verıpler her húyana bir deste

35.

Yurdum Kērkúk, hērgún sebebe olanda

Yurdum Kērkúk, top yúnú balarkan

ōú āzın bibsiyden yalarkan

Kimî dālíp bāın, ārnın aarkan

Gol olanda aar bin fize havar

āhın alar iskēmbılı farkvar

32.

Yurdum Kērkúk i bittı bahar gēldı

Bahar gūnú, yurdum nanca gōzēldı

Her gūnlú neše sēvin āldı

Aradalar toplānı bir araya

Hāzır lúp gētsınlērki sefreye

33.

Yurdum Kērkúk, bunú kim görse dalar

Kimî oynar, kimide müzik alar

Bunú gören gōnlúne neše dolar

Diye burda bir gēmlı var..? İnanmam

ōgrēnciler elem defter ēlinde

kúl bittı birde ēve gelende

Gēlı ēvde húr dērsinı yazar

Aam vāhtı bir az Kērkúk'ü gēzer

36.

Yurdum Kērkúk, “ērkúk istasyōnú”

Qaldır apar istēmîrem radyōnú
Gêce öldú açag̃ tēlvîzyōnú
Tēlvîzyon q̃arşısında otúrağ
Ses eşîdip hem rēsîminide göreğ
37.
Yurdum Kērkúk, cüm°e, sālî gēcēsî
Qağar göge, devten dēnbúlbas sēsî
Tekkeyede şiş vèrer, gēncî qocāsî
Kimî qılınç vurur kimî ataş yer
Bu hal üste neççe se°et sürer
38.
Yurdum Kērkúk, eger yāğış kēsîlirse
Ēkînlērîmîz qurú susuz qālîrsa
Yāğış yāğsîn dü°e eder herkes
Birdenēnî “Küse gēldî” édeller
Dēv çalallar soğaq soğaq gédeller
39.
Yurdum Kērkúk, Küse gēldî” gelende
Elde ağac qapîlârî çalanda
Dēv çalanda her évden un alanda

Ēv seğēbî köseyede su töker
Köse gider āyrî qapúnú döger
40.
Yurdum Kērkúk, herkes qana gēldîler
Kî hōrúzú de°veye sâldîlar
Neççe se°et hōrúzlardan qaldîlar
Hōrúzlârîn birî qaçınca.. Bittî
Utannarda parāsîn âldî gēttî
41.
Yurdum Kērkúk, Baba Gürgür alāvî
Atāşî sārî, dağ qahven, gög māvî
Çoğ āvçî var ister âlsîn bu āvî
O āvçîlar qalîllar bu qesretten
On üç size birteg bize herşey mirvetten
42.
Yurdum Kērkúk, son sōzüm diyim sene
Yalan dōğú dōğrúdu inan mene
Bāşîm gētse gēvdem bulansa qana
Gene Kērkúk bizimdî diyerem
Ana yurdum nece sene qiyerem

4.10. TUZ VE BALAM NÜRDEN DESTANI

Fevzi Ekrem Terzi tarafından yazılmıştır. 2003'te Kerkük'te basılmıştır. 193 beşlikten oluşur. Şair Tuzhurmatu folklorunu naziresinde canlandırmış ve Tuzhurmatu yerel şivesiyle yazmıştır.

1. Fāvzî Ekrem Dērzîōğlú ādımdî

Yurduma yad, işte mēnîm yādımdı
Bu destānîm dostlārıma dādımdı
Yādıgar kāsın, menen sora sizlere
İşşig vērşın, gün gōrmüyen gözlere

2.

Ağlamağdan gōzúy açtıy dünyeye
Melek kimin, bir mesel ol babaya
Dü'e, el kıldırdı, mavlaya
Balam ossún ādın kōyúm Gülnürden
Her birşeyi, düşün fikir et bil Nürden

3.

Duzhurmātí kōmúr gōzúm sendēdî
Baldan dātli, şirin sōzlúm sendēdî
Gülden tēmîz, güneş üzlüm sendēdî
Bulārçın Āksú olúp aħaram
Mursa °Ālî kılincinî taħaram

4.

Duzhurmātí yulduzlārın adrēsî
İgidlērîn, oğuzlārın merd sēsî
Son lahzada, şēhîdlērîn nefēsî
Hurmātídî, Hurmātídî, Hurmātí
Gelenlērîn suratıydı, suratı

5.

Bir şâ'irem kâğıt üste can vërrem
Yulduzlarca, qurban vërrem qan vërrem

Dörd cihana, şühret vèrerem şan vërrem

Öğüzlārın belînnenem bil mēnî

Durdurmaz hēzîr furat nil mēnî

6.

Duzhurmātí sevdím sēniy ādiyí

°İrağ sōylú o Túrkmán evlādıyí

Sebbeh erken esen sērîn bādıyí

Daşlārıyda bes yāqút ādiy var

Hurmātının cennet kimin dādı var

7.

İlk destānı duz' da yāzdı Mubarak

Yurd sevgîsîn kelbde kâzdı Mubarak

Bilmem nece bāşım āzdı mubarak

Qōydú yāzım merd hālkímín, vārlıgín

Şan, şührētîn, dedeler uygārlıgín

8.

Qētlıg vāhtı duz' da bir adam vāriymış

Fāķır yētîm kimsēsîzî arārmış

Var yōhúnú haq yōlunda satārmış

Ève girdi kâpîsîn òrttú qaçmādı

Acdan òldú kimseye el açmādı

9.

Şēhîd Salman, qānín töktú bizlērçin

Rüh õhşúyan, oğlannārçın, kızlērçin

Gül cāníní, qurban vėrdí sizlėrçîn
Aslan āvín yiyen vārdí ũlkemde
İlan gōzún oyan vārdí bōlgemde
10.

İmam Eħmed, ŞehMühşün'ün, mumlārí
‘Ālî cüm’e, peğember, aħşamlārí
Etrėfinde, Kerbelė'nin qumlārí
Toplārdí o dost ehbābı bāşına
Ŗhúrdular dü’e muraz dāşına
11.

Duz'da dōgdúm bin dōkkúz yüz āltmıřta
Ĥānı gülú, baş arħ, āksú çātmıřta
Gōrdúm bağlar qol budāğın ātmıřta
Allā, sele başla Ŗhú destānım
Qusur varsa ‘af ėt mēnı insānım
12.

İmge, simge, oyağā hiç baħmādım
Ŗz qāfiye, baş tācın taħmādım
Göz nefesten, mafya dan qorħmādım
Vārlıgımızı āldım yāzdım kitaba
Çōħún mene anlāttı bir pir baba
13.

Ressam vārdı Memed Mēhdı ādında
İndiye tek qālíp çoğlar yādında

Gör henėrı herşeyın ustādında
Kēndı rėsmın çizdi Ŗldú birinci
Fırçāsına damlārdı sāftı, incı
14.

Her kim sorsa tārıħımı, ‘ilimı
Göster Dicle, Āksú, Ĥasa, sėlimı
İnan sene bağlāmıřam bėlimı
Bizler yāydığ Ĥağ sėsını dūnyeye
Biz Ŗhúduğ bestėsını dūnyeye
15.

Ĥağ yōlunda sıra sıra Duz Ĥelkı
Allā sėver din, imānlı, Duz Ĥelkı
Şėr‘ėtın ‘āşkıydı, Duz Ĥelkı
Girmi bėşte bōyúğ cēm‘e yāpıldı
Çoğtan bėrı duzlağ nēft tāpıldı
16.

Dūnye bilsin ‘āşıqlārın adāmıyam
Millėtımın dar günú imdādıyam
Mēcnún, Kerem, Ferhād'ın ustādıyam
Yėrım cennet, suyum zezem, havam
ħoř
İçmēmıřem, sayma mēnı bir sarħoř
17.

Boş bōřuna Ĥurbetlere ātıldı
Yūsuf kimin bėř paraya sātıldım

Vātanımın kēf gēmîne kātıldım
Horyat dedim, tōy, şēnlīg, eglencede
Şi'ir yāzdım, ārúz, serbest, hecede
18.

Bir şā'irem dönmez üreg daşaram
İnsānlıgım dāgı, dāşı aşaram
Men ōlümle çārpışarağ yaşaram
Karda yazma, daşlarda kaz ādımı
Dinlet bütün ʿaleme feryādımı
19.

Nenem diyer “Kerem evî var evî”
Yoğ eviye “vërem evî, zar evî”
Öz eviy kimin olmaz hiç bir yar evî
Aş ye, daş ye öz eviye sultansan
Fikriy safsa en mutlu insansan
20.

Balam Nürden: Diş āgırsa çek kırtul
Diger kōmşú harap ossa köç kırtul
Dünye böyüg, bir kuş kimin uç kırtul
Nenem diyer: ya bu dërdi çekëgîn
Yoğsa da bu köyden gerek köçëgîn
21.

Kāpı çalma, çālınmāsın kāpımız
Bu torpağdan yarānmışığı hēpîmîz

Faydāsı ne dünye ossa tāpımız
Dünye mālî bu dünyede gëdërmiş
Yaman gevîl tek yamānlıg edërmiş
22.

Balam Nürden: At ölse meydan kālî
Hür meydanda igid igid ölse şan kālî
Hiç zan etme, yüz il geçse kan kālî
İnsan olan insan kēdrînî bilî
Şēhid düşen hākķı, helke sevgilî
23.

Āclıg çeken annar hayat meʿnēsîn
Āclıg yiher insānlıgın esāsın
Hiç kimsēnîn yad yiğmēsîn yuvāsın
Açdan ölsey dilēncilîge ālışma
Hiç kimseye böyün ēgîp el açma
24.

O ālınmaz igid aslan āğzınan
Piçağ geçmez hür ceyran buğāzınan
Söz etmem kere bāhtlı yāzınan
“Ataş harda duman orda” diyibler
“İman harda vëcdan orda” diyibler
25.

Sama yölü, dōkķüz rēnglî, izimiz
Oğlānı merd, hātún ölü, kızımız

Cebhelerde bağlârdıg biz, dizimiz
Aç târîhî õhú şanı şöhrêti
Men dünyeye, dēgîşmem bu ümmêti
26.

°ümür böyü, yāşiyasan salamat
Sõzüm tutsay hiç çekmesen nedemet
Gören dêsîn Mehemmed'e salavat
Bu Fāvzi'nin beslêdîgî balâdî
Ëyyî evlad insānçın qalâdî
27.

Hürmet êle ana, baba, qõmşuya
Qõnüşürkan sâygî göster qarşıya
Qoyma kimse yānsın göz atāşuya
İşiy bil, dil kêsîg baş salamat
Bêd qõnüşan sonda çeker nedemet
28.

Sêvînç gèder, tasalardan, °ebret al
Dedelêrîn, mēydāninan, giyret al
Dêmem sene, duşmannardan, heyret al
Qaçmağ, °ecîz çırçalārın kārídî
Zulum, gēdîr, cehalêtîn bārídî
29.

Dünyedeyken āhîrete bağ balam
İnsannārçın bir arğ kimin ağ balam

Hak ādını al bōynuya tağbalam
Allā bizî şaha muhtaç êtmêsîn
Sonda pişman, dünyede aç êtmêsîn
30.

İş insānın cevherídî, cevherî
Tenbellîgiyse gêtîrî gem kedêrî
Allımıza Allā yazıp qedêrî
Bir damla hağ deryahlārı saf êder
Güclü mümin suçlusunu °af êder
31.

°elem ātlî cāhîl yürür piya da
°ilmî öğren °emel iyile dünyede
Sıvablārın daha olú ziya da
Öz hêlkîne her menfe°et göstersey
İşte budú dōgrú yolú istersey
32.

°İlmî ara uzağ, yāhîn, her yannan
Bağdad, Lenden, Bākú, dörd bir cihanın
Õhú, çalış, rüh çihince, bu kannan
°İlim sene, bēgçî olú, evlādım
Dêmîyesen bir kimsēnî avlādım
33.

Men erēydım mā°súmlārın °aşkına
Yāşıram men o zatlar marāğında

Destan yāzdım imamlārın hāḳḳında
Menen sora ḳālsın o bir yādıgar
Mümin olan mēnî ōnúydan annar
34.

Hāḳ ānıyan, idrak eden bir ḳādın
Hür yāzdırır millētınin hür ādın
Ārzúlārım gerçeklēşsın murādın
Bāşıy üskeg, nēfsıy imşag ét balam
Her bir yere āllıy āççıg gét balam

35.
Yer üzünde zulum zindan ḳalmāsın
Diliy sēnî zindannara, salmāsın
Dıḳḳētli ol, ilan kimin çalmāsın
Nēfsıy bōzúg çaḳlāntıdan oda ḳapar
Hāḳtan çıher dōgrú yoldan sapar
36.

Bir ḳēlbım var, şafāḳçın imekler
Dörd etrēfi, dōḳkúz rengli çiçegler
İnsānlıgı ḳurar ōzgúr bilegler
Çoḳ aḡlādım hēlḳın düşkün hālına
Şeyda ōldún solan ḡunça dālına
37.

Yarānmışıg tārı yolún sēvmeḡde
Ḳelp dōlúsú, Allā, Allā dēmeḡde

Dōstúmúza bir deste ḡül, dermeḡe
Gētirmişem Teze Leylan bāḡınnan
Kērkúk, Kōprú, Duzḡurmātı dāḡınan
38.

Düzen “Ḳudus” dōnmıyince hēlḳıne
Ḳilinclērî döndermēriḡ ḳinyene
İster üzül, ister sēvın ya, ḳıne
Külhānımı dēḡişmerem ḡurbete
Bu yaşamaḡ inan degmez minnete
39.

Ḳarāvúluda, ḳōyún, ḳuzú, ḳaçanda
Mor minkeşe, lala, ḡüller açanda
Şānlı, bayram gēldi hāydı çōcúḳlar
Yārinnārı parlatacaḡ ḳuşaḳlar
40.

Dünye degmez, aḡan göz yaşlārına
Ōlúm bahmaz, cuvan pir, yaşlārına
Olaşsayda ükseḡ burc başlārına
“Ecel gesse, ōlúm sēnî he tapar
Rüh çıhince, bin bir, mahana yapar
41.

Çoḳ yarvāldım, mulla, şihe, haḳada
Ādıyı dēdım, kéfte, ḡemde, şaḳada
Ḳucāḡımda, sēnî gören daḳḳada
Ayaḡlārım yerî tutmaz Nürdēn’ım

Ne mutludú, bütün helke, Nurdên'ım

42.

Men dāşıram bayrağ, torpağ, sevgısın

Dēgışmerem, bu dünyeye, ikkisin

Sorma, şāhsın, ana baba, kimsēsın

Anay babay, pādışāhında, torpāgdı

Her beleden, biz kōrúyan hāktı

43.

Balam Nürden, bir elden çāphın olmaz

İmānlılar, güneş kimin hiç batmaz

Şēhíd kānı, yüz il kalsa kurumaz

Vatan bōrcú āsıl zadaşānıydı

Açan kızıl lala şēhíd kānıydı

44.

Balam Nürden ad vèrmîşîg cihana

Gençlêrîmîz igid benzer aslana

And êtmîşîg gögden enen Kuran'a

Terk êtmêrîg din, dil, vatan, millêti

Kābúl êtme, balam birgün zillêti

45.

Bahar vāhtı, Āksú, çāyı aḡanda

Ērîg, alma sebetlere taḡanda

Kızlar ona ḡumar gözle baḡanda

Yêşıl baḡlar o kızlerden bezēnı

Salamlaram o yollarda gēzēnı

46.

Kurt sēsı yüksēlirdı baḡlardan

Kēklık, dāḡı dāvıl zırna, daḡlardan

Hātırada қalan ēskı çağlardan

Zubun salta, camadānı, giyērdîg

Dēḡirmēnçı destēsını diyērdîg

47.

Toplāndîg samavar bāşına

Duz atārdîg ʿarafat āşına

An edērdîg İmam Eḡmed dāşına

Vērdîgimiz sözden gērı dōnmúyēg

Gürgür Baba kimin bir an sōnmúyēg

48.

Gōnüllêrî oḡşúyan ḡoş utārdı

Maқamlar çoḡ bayat saba oşārdı

Şaқraқ seste ilk şart olan қarārdı

Tākı, Ekrem, Hēmîd, Enver, ustāyđı

Dēdîglêrî maқam, ḡoryat, bestēyđı

49.

Balam Nürden Hēsret қaldım ekmege

Қurşun, ataş, tōkúldü saḡ ürege

ʿēzîmētlı, tēz, yetîşir, erege

Sende balam, umutlu ol, umutlu

Cihanda yoḡ, vatanan daha қutlu

50.

Nölü bir dem, zālím k̄ölün bükēydím
Bomba yapan, fābrîkāyí, sökēydím
Yerlērîne, bin bir, ağac ekēydím
Onda balam, gerçeklēşî dilēgîm
Can évimde, yeşil açar çiçeklērîm

51.

Yōhsúlluğun ācısına dözerem
Millētçîn, içli şî'ir düzerem
Şirin köyümú, kērîş kērîş gēzerem
Öz köyümle kēdir, hürmet, şānım var
Öz hēlkîme, dōmüyēn imānım var

52.

Her gün sebbeh, kılerem, farz salātım
Nēslím, oğúz, āsılda men bayātım
Kimse sorsa mēnîm tārîh hayātım
Duzhurmātí torpāğında büyüdüm
Zēytîn hurma gölgēsінде uyudum

53.

Mēclislērî bize diyērmîş mal Allā
Can gōnúlđen dad édērmîş mal Allā
Ēskilērî yad édērmîş mal Allā
Topal Rıza maķam horyat ustāsı
Öglú tākí, babāsının hālífāsı

54.

Gün doğmadan çopan düşer çöllere
Kanat salhar yeşil ördeg güllere
Durna gēlîp konar bizim illere
Kankāvırlı kōyün kuzú melēşî
Gören susar, neneyle kız selēşî

55.

Seçelērî tuzag iyle tutārdıg
Birer birer ucuza satārdıg
Gecelērî bu marakla yatārdıg
Mart āyında hēccî laķlak gēlirdi
Taķtaķ güler bize salam vērērdi

56.

Evelleme, uçtu uçtu göz yumma
Kavalama, top ekmeg, muncuğ, tumma
Ketten gömleg, ‘aba, muşkı, boyama
Hiç kalmadı “Ogün gēttî o günde”
Eyvah õssún “Görenler var bu günde”

57.

Beyramlarda çerfelegden dolama
Gül buķçālî her gün gēder hamama
Harda kaldı çoħa ‘aba boyama
Dōşēnirdi dör ‘tebe yan gözler
Kor olāydı bize baħan yan gözler

58.

Tëttî, pāppî, uşağ ayağ atardı
Èv eşîge, neşe katardı
Nene ònú, göge átíp, tutardı
Her bir bala, duşmana bir õhúydú
Arāmızda sēnlîg, mēnlîg, yõhúydú

59.

Gil vāriydí, yüz şampoya degērdî
Tahta tarağ, pērçimlērî egērdî
Dar °ezyeler memelērîn dögērdî
Güneş kimin görúnürdü üzlērî
Kõyümüzün hürü melek kızlērî

60.

Şiva vāriydí “Nebe °mme” ēlînde
°İbret hikmet sēyyîdlērîn dilinde
Daban hençer hēccî babam bēlînde
Pārıldardı renglî dügmēsî
Zēhîrlîydí hençerler tökmēsî

61.

Duzlú kõmúr dişlērî ağ édērdî
Sāmırsağ hestēnî sağ édērdî
Bõyúg nenem kaymağ, hür yağ édērdî
Turağ, kırt, deleme çoğ hõşúydú
Ama biraz °eyrānıda turşuydú

62.

Piryādıda Dabağ hana söyü var
O sularda kötürçānín huyu var
Èşîdendeğ Teze’in tøyü var
Tēz koşardğ dāvıl zurna sēsîne
°aşıkıydıg reşēnîn besstēsîne

63.

Bāygúş konan evler vèren òlürmuş
Hāzan vuran bağ bağçalar kıurārmuş
Ekrem Duz’lú yõlcúlardan sörrmüş
“Bir heber görmēdúv o nāzlí yārî”
Gözlērî māvídí, saçları sarí

64.

Dāvúlçular tøyda şabaş édērdî
Kürekēnîn dostlāríní ögērdî
°ebe, Reşed, heley başın çekērdî
Kere dāğí, asta, çõpú diz kıirme
Kız, gēlîne, çoğ uyārdí, al turma

65.

°ēzíz nenem günye köyneğ girēnîm
Dēdí gereğ yēddî kápí dilēnîm
Nēdí etmîşiydi küçüğ yaştā evlēnîm
Mis kıazanda pilav, dēndíc keynēsîn
Çevîrî yāğlîg dost aḥbābî oynātsîn

66.

Bize diyêrdî gözêl kızler töylâri
Keyten duduğ, uzun sêrvî boylâri
Sêvennêrîn hürû gulman huylâri
Gêncêdêrdî yüz yâşında adâmî
Şenêdêrdî bahar töyü bayrâmî

67.

Düzülürdü mis sinide mum çiçeg
Çâlınırdı dâvûlla def dünbeleg
Yâkışırdı mēclîslere gül bezek
Berber Şevket bēncsîz sūnetêdêrdî
Uşaglâri sēsî göge gidêrdî

68.

Ķulağlarda sallânırdı sırgalar
Köylü kızî öz özünü çurağlar
Tâhıllardan köçêrdî zağ, qarğalar
Biçin vâhtî, köylülêrîn beyrâmî
Sêvenlêrîn hağ olúrdú marâmî

69.

Hinne  Alî kışte arhta çimêrdî
Çillî çılpağ qar emêrdî
Ķere Nâzlı Eħmed olú gömêrdî
 Elî günü mezârlıga gedêrdîğ
Cüm e günü olúlerçin herêdêrdîğ

70.

Balam dünýe çoğ yaman bir bazârdî
Eħmed, âbîş, maça, türbe kazârdî
Daşlârinî “Kâzım Ķenber” yazârdî
“Mulla  Umran” Ķuran tērtîl oħúrdú
“Mulla  Abbod” mēdîħ tēnzîl olúrdú

71.

Ķiř gēcēsî manğallârin bâşında
Ķizinirdiğ biz kômúr atâşında
Karamat var İmam Eħmed dâşında
Bi dü e de bâğlı bâhtî açârdî
Gévîllere neşe sêvînç saçârdî

72.

Yâğış günü çâmîr damlar aħârdî
Babalan töker ħânî gülü қаħârdî
Sêl gêlirdî yerî göğü yaħârdî
“Güneş çihî helve biştî” diyêrdîğ
“Yâhdîlara kıran düştü” diyêrdîğ

73.

Ķiř günnêrî yıldırımlar çahârdî
Ăksú, ħasa şırl şırl aħârdî
Ķerêvîldan güneş, mêlül baħârdî
Sâvvúguydu, böyüğ çile bitmêziydi
Ķere bulut, göğ üzünden gêtmezdi

74.

Kiş gelsēydi yāğış dōlúg yağardı
Bulut bayaz memēsînî sağardı
Kōyden gelen buğda tağar tağardı
Zavālından tēmīzlērdîg dartardıg
Sicağ ekmeg, doşaba yağ, katardıg

75.

Baba hūnkār tekēsînin dergāhî
Pir, mürşidler, erenlērîn pināhî
Zikir édērdî orda herkes Allāh'î
Hunkar gēttî oğlú āldî yerînî
Yērî cennet nur kaplāsın görünú

76.

Bir haftāydî tē'izyede otúrmağ
Yasta şıvan hayvay şire ağlamağ
Bir ilde kere girmēg bağlamağ
Yēddî gēce, terse dāvúl çalardı
Arvad kızler başa çāmır suvardı

77.

Mamālî paşa Türkú kâzî bağlārî
Buğaz āltî baba şisvar dağlārî
Onikkî imam şih Fāzıl çardağlārî
Tağşaçopan kışle kēhriz kalmādî
Hiç kimse murādínî almādî

78.

Gümüş hicil hışıldarkan ayağda
Menekşeler açardı gül dudağda
Évlig kirşan istemēzdî yanağda
Burunnarda sallānırdî hizmeler
Bēş birliğle, bezēnırdî sihmeler

79.

Vasma, hınne koyardılar başlara
Sürmelî mil çekērdiler kaşlara
Kōrdîn tēsbiḥ düzērdiler düşlere
Bezeglere, kapkuran, üzügüydü
Āltın kemer, dilmiç, bilēzigiydi

80.

Çevîrî yāğlıg heley bāşın çekērdî
Heley bāşın çekenler gökçek ērdî
Mis sinniler babat babat şekērdî
Ēskî sūnet mum çirāğlı difliydî
Küççüg böyüg bir birinden kēflıydî

81.

Bezēglî yatağda yatardı uşag
Bāşında al fēsî, belinde kurşag
Dost aḥbap diyērdî heleye koşag
Kilinç kaḥan, ātlî kārınça vardı
Ātlılarda neşeyle gar kavardı

82.

Töylar dāvúl, dēf istērdî
Gül oyālî örtú çarşaf istērdî
Kasa belem, tēşpîlî ref istērdî
Yorğan, kilim, döşeg, yāstîg, kuş tükü
Şededēnîn, āgîr olúrdú yükü

83.

Yēddî gece dāvîl zurna çalārdî
Al turmālî gēlîn ātlî olúrdú
Arhāsínî kücüg oğlan ālirdî
Nene diyer “Ēv eşîg sēnîy”
Gözel gēlîn “Dördēkî bēşîg sēnîy”

84.

Böyüg nenem cüm’e dāşîn atārdî
Saf gēvlînde muraz niyet tutārdî
Kulağ tikip her bir söze yatārdî
Hirlî heber gēçenlerden beklērdî
Beklēdîgçe derd üste dert eklērdî

85.

Hēccî begde şifa bular hesteler
Ālî çoma şārķî, mēnî besteler
Şēgîrdînî öğērdiler ustalar
Hayal öldü hayallara kāvúştú
Matal öldü matallara kārîştî

86.

Hēr bereket, zap, Dicle, Furāt’ında
Ġaz kavārdî babam bayaz ātında
Kārāvúlda Duz’da k̄ala āltında
Bölgemde gör kavún, reyhan, yārpízî
Çay, tēr’izî, gilyar şāvúl k̄arpízî

87.

Azan vèren: Farac, Mehemmed Ēmîn
Āilmî Merden, k̄azānçî, Ekrem Sēmîn
Çoqlar vārdî cēmî’de bular kimin
Ėlülērî cüm’ye vāsîl édērdîg
Āşûrada Kerbele’ye gēdērdîg

88.

Bağlar vārdî Duz’un dörd bir etrēfînde
Bir zavķ vārdî dērvîşlērîn dēfînde
Dur, dayanacağ, köçek, yan gözde finde
Düzülürdü k̄ap k̄acağ, ağsamavar
Olar indî harda k̄aldî hayhavar

89.

Şemendefer muhattada durārdî
Ses sadāsî üreglērî yarārdî
Dāyî Şevket simsim şeker satārdî
Olar gēttî biz k̄aldîg derd beleye
Arvad erkeg girērdiler heleye

90.

Yorğan tiken, pāmbıg atan vāriydi
Dēgirmende, buğda dardan, vāriydi
Fērfirle, dāri satan, vāriydi
Kōrú yanar göge қаһar tütünü
Men görmüşem göz kōmürú ötünü

91.

Göznefēsçin, māzı, gözgöz, oyārdıg
Ceyran bāşı, duvara, nal, қoyārdıg
Nenelerden bu sözlērî aynārdıg
Öğlüm össún dāvıl zırna çālmıyım
Yeddî il men aspābını ālmıyım

92.

Öğlüm össún kellēsînî kırsinner
Қirenlerde yağlı һelve yēsınler
Küçüg öğlüm böyüg olup desînler
Öğlümçun çoһ gètmişig imama
Bir süt dişî tāpıp atārdıg dama

93.

Қағıd қушу uçурудуғ çöllerde
Görünürdü fener, uzağ illerde
Тақла vuran, қunta, қuyruғlu vārdı
Uşаğ, böyüg bu öyúna dalārdı

94.

Gögērçinнер қāһтігі yere ener

Қуш uçанда өз yuvāsına döner

Ne vāһit қelbde ğurbet ātaşı söner

Ĝērîp Ēmîr mutlú olmaz dünyede

Cennet vatan dādın vërmez dünyede

95.

Ramazanda °elem sayаğ қalārdı

Örúcluğçun түrlü yemeğ ālırdı

sühür vāһtı dāvıl zurna çalārdı

Öһúnurdu Қuran Қēdir gecēsî

Yüksēlırdı °erşe mümin salāsı

96.

Su içmeğle қızlērî görērdiler

Kilim, döşeg, duvara serērdiler

Қаş göz iyle gēlinî ögērdiler

Minî böylú, fındıқ burun, incî diş

Қelem barmağ, һiyar bileg, қаз yerîş

97.

Kēbînli қız sāçın yere atmāzdı

Һinne, һaman günú keften yatmāzdı

Ay batsāydı, güneş üzler batmāziydi

Yeddîsine yiğışirdi armağan

Gōmülürdü bağçada kelle soğan

98.

Yeddî kōmşú қardaş kimin yaşārdıg

Varda yoһta birbirimizî daşārdıg

Töyda yasta Āksú kimin çoşardıg
Nile bātsın bizî bizden édēnî
Kān āglıram dostlar bizden gēdēnî
99.

Toy olúrdú biçin ħarman zamānî
Bilēzıgte Ārzi Kember nişānî
Kurulurdú şēnlıg, heley Türkmānî
Çoĥ oyardı kılbağ, ħicil gēlîne
Dilmiç, üzüg, gül ħinēlî ēlîne
100.

Musalla'da Ĥārnúklı imam vārdı
Arvadlarda Danyal'da mum yaķardı
Baĥt āçılısın fālçı mulla arardı
Sefer eden ārdınca su sepērdı
Murāzçın imam dāşın sepērdı
101.

Tisin, Bēşır, Zive, Dāķúķ, Kerenaz
Bastāmlı'dan zēngılı'ye mum niyaz
Kızrabat'tan mendēlî'ye bir avaz
Keretepe, Mustafa Cuvad yurdú
Dōgrú dhúmānín tembēlín vurdú
102.

Dēllî ‘abbas Şhrebān’ın nārı var
Duz Tezē'nin bağçāsı var bārı var
Her insānín kēlbî keder yārı var

Hiç kimsēnî mullam yārsız etmēsın
Hiç bir évî Allā bārsız etmēsın
103.

Kēsıg ĥoryat yúksēlirdı dağ bağdan
Dāvúl sēsı ĥoş olúrdú iragdan
O günnērín dādı çıĥmez damağdan
Dam bāşında imamlārın bayrāgı
Gür yanardı Mursa ‘Ālî dāgı
104.

Bir gün Seher kifri'dēydım oyāndım
Kemer āltı, ağ dıngeye dayāndım
Gül haveyla kēf safaya boyāndım
Gördüm kızler damda yorğan büküller
Sēhsilerde çiçeg reyĥan ēküller
105

Köylú kızı kılplú cerre çıgninde
Gēder arĥtan su gētirsın her günde
Çerēgıyle heley teper dügünde
Monālıza şegird olmaz kārşında
Alza gözú hiç olú göz kārşında
106.

‘aşık gēvlım kanaraya āstılar
Üstüনে sönmez ataş bastılar
Zālím duşman nişı mene yas diler
Hiç kimse mēnım kimin olmāsın

Bāğrı dāğlı gōzú yaştan dolmāsın
107.

Gölden tēmîz torpāğını sèverem
Hak ʻedalet yōlunda men öllem
Öldügçe inan billaha güllem
Kucağ kucağ vafa daşar bu kēlbîm
Vatānçin ʻaşkla çoşar bu kēlbîm
108.

Hātún nenem ārdımdan çoğ ağlardı
Āksú, hasa, kimin içten çağlardı
Kollārıma mumlú düʻe bağlardı
Su sepērdi yōlumuz āçığ օssún
Rızkımız çoğ günümüz sāçığօssún
109.

Aç kollārıy toğ yātım kucāğında
Konāğıyam çay içim ocāğında
Kurbānıyam bu cuvānlıg çāğında
Kiprig iyle göz arāsında yerıy var
Yağmúr kimin bütün helke herıy var

110.
Bizimçin gül ֻmrünü çürüttü
Bélın büktü birçēgînı çıhárttı
Kurguşunla kōrhúlugum çıhárttı
Yástıg alta bir kor piçağ koyardı

Al nenēsî uzağ օssún diyērdi
111.

Yadda kalsın kulağlarda avāzım
Şih cümcüme bir vērēydi murāzım
İmam ʻabbas kēbîl օtsîn niyāzım
Dam bāşında bayrāğını āsmışam
Torpāğını göz bāğrıma bāsmışam
112.

Bir cüt hōrúg al dabana degerken
Bayaz gömleg girer yēngî küreken
Yēddi gece dāvıl zurna çalardı
Reşed, salman heley bāşın alardı
113.

Dārrı satan Kenber vārdi şēhrimde
Betrol duzlağ gül açardı nēhrimde
Duhanalar azaldırdi kēhrimde
Hēccî bēgîn mezārına gēdērdi
Kizî çoğlar, hağdan oğlan dilērdi
114.

Nenem diyer gōnlúmde bir ārzı var
Gēríp almam gērîbin çoğ nāzı var
Mehelemîn inan bele kızı var
Gün görmüyüp aya diyer çihme bat
Zirēglîgî istemez hiç söz heket

115.

İmam Eḫmed türbēlîgî tarmāsı
Hoş ōlúrdú keşkeg, burgul yarmāsı
Şirin kızlērîn mēv yarpağ sarmāsı
Bahar beyram bāğlı bāḫtı açardı
Toy şēnlîgler kēlbe sēvînç saçardı

116.

Beyram günú şih Mē[°]súma hivānı
Bāḫtı āydın gözellērîn divānı
Arvad uşağ etrēfine dolānı
Heste uşağ şifa bular diyeller
Duvārına ḫinne buḫur koyallar

117.

°Ālî Mā[°]rúf şirimizî düzlērdi
Dērzî kimin yānıg yērî gözlērdi
Ḥesen Görem dātli günner özlērdi
Mulla camal ḫutba vėrdi üç dilde
Ōğút vėren çoḫ vāriydi bu ilde

118.

Çerşembe sür, sefer tāsı konāgı
Çoḫ ḫoşúydu keşam, kündüç yemēgî
Kōylülērîn turağ, yōğúrt kaymāgı
Bize diyērdi şēhrimin ikkî yaḫāsın
Kim yōrúlu kimler sürer safāsın

119.

Harda kāldı polat cannar zoraḫana
Dör, °etebe, dayanacāglı, duḫana
Durağ, °ayran dolarkan mor incana
Kelle şeker kindi çāyi bizdēdi
Baḫma yaşa gevlīm hele tezēdi

120.

Yuḫulārım çōḫú gerçeg çihērdi
Sēyyid, mulla ḫaḫ kitaba baḫardı
Nē[°]im nene damar, kılunç çahardı
Ḥōrúz beççe aht etmîşem imama
On gün gēdım men sāzıglı ḫamama

121.

Yaz günnērî yaş yērpize ellerde
Arḫ suyuyla sulānırdi evlerde
Bir dad vārdi balam yarpağ mēvde
Bomya āşı, mor çinide °eyranan
İştah açar yavan ekmeḫ soḫanan

122.

°ilmî merden ey ağalar diyārı
Muşku, °aba, zubun salta, giyērdi
Mulla Mirse falaḫada kıyērdi
Bular kōçtú, dāğıldı dost mēclisî
Ēskî günner ḫayal ōldú ḫēpsî

123.

Meskēnımız, Sellāmiye, Şirhāndı
Kāzı köyü, Kereköyün, Leylān'dı
Teze, Tisin, Tele'fer'î sēvērîg
Keretepe, Bastāmlıyçın, ölerdîg

124.

Rēşīdiye, Birāvçılı, Keregan
Yēngice, Dēllī 'abbas, Kuş kavan
Duz, Kerenaz, Köküz, Tāvîg, Şahraban
Bular hēpsî mēnîm gözel ilimdî
Kōnüşulan mēnîm Türkman dilimdî

125.

Meheleler: Çakçala, Küççüg bazar
Memlekēti parlar şā'ir yazar
Duzú gören cānında kalmaz azar
Mulla Sefer, yēddî sokaq, Muhatta
Yēngî damlar, Mustafa ağa, Orta

126.

'eşretler çoḥ: 'enter, Ğulam, esāsıdı
İlhan, Çāyır, Bayraqdarlar, şānstı
Köre Musa, Mē'ruf, Çoma, mirāstı
Duzhurmatı birbirine bāglıydı
Dörd etrēfi gül çiçēglı bāgıydı

127.

Gögde, Sēhîl, yēddî qardaştan, hürker

'akrap kuyruğ, gah sallārdı, gah bükür

Na haq mizan, haq mizana baş eger
Kurt göz, yançağ, ahan, işıglı vāriydı
Kervan kıran, 'aşıklara, yāriydı

128.

Mullalarda: İlyas, Hesen, Ekbēr'di
Bilmeyēnî, falaqaya döğērdi
Ebced hoz, 'emme cizî, ezbērdi
Mulla diyer: ele qābül ya Allā
Kere tāvîg gönder sen Allā

129.

Çāgırçılar: Şaltağ, Vēlî, Muçala
Küle Rıza, Taha, Şērî, Mal Allā
'ümür vērsîn qalannara haq Allā
Gül boy, 'ēllük, bende gāfūr, körēçi
Sēmî Berber, Ekrem, Haba, Küzēçi

130.

Şah dehmēzîn gülçēsînî yēmîşem
Şi'ir horyat toy şēnlîgde dēmîşem
Uşaq çağdan Hurmatı'nı sēvmîşem
Öz yurdumda 'ēccî kāvîg şekērdi
Fikir sāflîg yüz cennete degērdi

131.

Mulla Camal, helke vē'iz vērērdi
Dünye 'elem önün böyün görērdi

Hutbalārın üç dōrt dilde diyērdī
Duyulmāzdī iman dōlū sözlērīnen
Tēmīz dī nur yāğirdī üzūnen
132.

Āğzī āçığ Cefer kâşın çatārdī
Bitrēmīlī, murt yarpāğın satārdī
Dārçın kâhva topalāğī dartārdī
Her bir  attar bir duhtorca bilērdī
Dermen vērīp haqdan şifa dilērdī
133.

Qurşāğī dar Musa Cefer vāriydī
Dilī, duhtur qorhmayan bir ēriydī
Dermennērī hestelere çāriydī
Sōzūnde sert, dōrd bēş dilī bilērdī
Düz, hēlkīne şeref şānlıg dilērdī
134.

Mulla Ekber yuhū tēfsīr ēdērdī
Dōrd rük etī bir se ete kīlērdī
El ayāğın he yahārdī silērdī
Her gelēnçīn istiħara tutārdī
Has bazarda, bēşıg, bāvīl satārdī
135.

Kız arvadlar sürū kōyūn sağārdī
Her dōk kūz ay ēkkīz oğlan doğārdī
Ėvmīze hēr bereket yağārdī

Uşāğsız ēv benzer bārsız bağçaya
Uşāğlı ēv benzer güllū bağçaya
136.

Nenem yuħa, mada, çōreg, yapārdī
Ėstūnede yağla kūnduc sepērdī
Uşağlarda gizlī gizlī kapārdī
Hata havārın sēsī  erşe kaħārdī
Babam iyse taqtaq gülüp baħārdī
137.

Gōğçinide nenem ēriğ ezērdī
Tul elegden bir legene sızārdī
Kēsīlērīn bir tēndire dūzērdī
Bēşenlērī bir havanda kīrērdīğ
Şerbētīnī kāşıg kāşıg i ērdīğ
138.

Şiħ Mūhsūn'e kizler kilit vurārdī
Baht āçılsın kâpsında durārdī
Cüm e dāşın atannarda sorārdī
Ėrbet ellerden nāzıg balam dōnēydī
Ėrēgīmde yanan ataş sōnēydī
139.

Rēşīd çoma dērzīlērīn bāşıydī
Kēysērīnīn ağāsıydī paşāsıydī
Ėsen Görem en yāhın yoldāşıydī

Ƙēlbî böyügüz üzü güler merd adam
Yölünde düz sözlērinde sert adam

140.

Yēngice'li dāyî Sayyad yāşlıydı
Çöħü zaman ƙurt gözlērî yāşlıydı
Ƙavçaħmāğlı gah nēftli gah dāşlıydı
Çāyçı meħe göz tikmişiydi gözüne
Marāķıydı ħekētine sözüne

141.

‘ismet ‘āşık ƙan tutmuştu gözünü
‘āşık ēlīnen damnan āttı özünü
Sen‘etçiler şārķi oħúr sözünü
Enver baba, bestelēdi çöħünü
Sen‘etçin ħarcādı var yöħünü

142.

Hişam Āķsú şî‘ir pes yazardı
Şārķi sözü güzel beste yazardı
Gül ħayalla gögüzünde özērdi
Amma yāzığ yetişmēdi murada
Ġēmî ārttı dērdi öldü ziya da

143.

Ġēmīd Duz’lu kēsīg kızıl ustāsı
Rūħ oħşardı dağlar dağlar bestēsı
Topal Rıza, mē‘nīsî ‘āşık postāsı

Her ħoryātı bir gēline degērdi
Ƙumrú bilbil o seslērî öğērdi

144.

Ġurbet ilde aħşam güneş batanda
Leyle Mēcnún yulduzlārı çatanda
Gül bilbile nāz-ú ‘invan satanda
Ġeyran ollam Şēhrîyār’ın iline
Ƙurban ollam gülden tēmīz diline

145.

Vēli Ağa sorardı Duz millētın
Ġağ yölünde sarf ēdērdi giyrētın
Doğsan sönü ƙöydü tāhtı devlētın
Vafat ētti ħağ Allā ƙāvúştı
‘ümür böyü memlekētçin çālıştı

146.

Sēyyîdlerde ƙelendērīn avāzı
Tēlķīn oħúr hemde ōlú namāzı
Yulduz sayar tēz vērīli murāzı
Adam ister tekkēsīnde ōtúrsún
Dergāhında dincliğ ālsın bir dursun

147.

Kēbīn ƙesen ‘ēzīz bēğīn ‘itābı
Toplārdı hep bir araya aħbābı

Bezēnirdi ŧerbetle ŧeker ķabı

Üç kez dērdi rāzısan bu oğlana

Helhelelērı yūksēlirdi her yana

148.

Bōyūđ nenem fıriŧteden qorhārdı

Sağ qıgnime muncuğ, gözgöz taħārdı

Mullalarda fal, kitaba baħārdı

Qızānbıđıcn yēddi leqeg bađlārdıđ

Tebēlını köŧeg köqegde sađlārdıđ

149.

Soqaqlarda Kor qembērın dārrısı

Gölqün emme eŧrētımızın qērrısı

Mursa eAlı kümbētınin yārisı

Yādımdādı ħayālımdan qıħmirı

Bunca zaman bir kērbıcin yıħmirı

150.

Köse gēldi qāpılārı qalārdı

Her qāpidan buğda burđul sorārdı

Hathavardan baŧ gōzúnú sarārdı

Yalvāirdi Allā bir yāđıŧ ele

Yērı gōđú, dam duvārı yaŧ ele

151.

Kim ölsēydı gögden yulduz aħārdı

Bōyūđ nenem bāđlı baħta baħārdı

Sārlıđ kēser hemde qlunq qıħērdı

Göznefēŧın düe muncuğ qoyārdı

Gök lübüğü gözgöz ēdip oyārdı

152.

Arzi Qenber Kerem sühbētı

Leyle Mēcnún Züleyhe mehebētı

Qıŧ gēcēsı cōŧtúrurdu ħoryātı

Binbir gēce matālı var ŧēhrımde

Sizi görsem hiç qalmaz gem qēhrımde

153.

Qođ ħōŧúydú qilinq qalħan öyünü

Havardalar ŧen ēdērdi tōyünü

Kürekēndi gōrúm ođlúm bōyünü

Sēvınirdi sāđdıq yēngi dilēđı

eēdlı yāplı kıze gēdērdi ēlqi

154.

Qıŧ gelmeden herkes dümük ölürdü

Qıval hegbe ŧilte köceg dolārdı

Qıtlığ vāħtı elem ŧāŧđın qālirdi

Damlar üstü suvānirdi qāmırdan

Qıriğ eller bađlānirdi ħēmırden

155.

Qıŧ günnērı yıldırımlar qāħārdı

Āqsú, ħasa ŧırıl ŧırıl aħārdı

Ḳarāvúldan güneş mēlúl baḡardı
Sāvvúğuydı, bōyúğ çile bitmēzîydî
Ḳere bulut, göğ üzünen gētmēzîydî
156.

°aşîḳ ēlînen çoh kâçîp şîḡ baba
Duz Kifri'ye işîğ sâçîp şîḡ baba
Ḳar oğlanda divan âçîp şîḡ baba
Apārîp ḡelḳ ḡestēsîn oraya
Niyetlērî merhem sürmeğ yaraya
157.

Pir mürşidler miskiniydî diyerem
Şi°ir ḡoryat düḡānîydî diyerem
Edēbîyet meḡānîydî diyerem
Ḳaḡ vērgîsî bir cennētî vatānîm
Vatānîmdî, vatānîmdî, vatānîm

158.
Bir vāḡîtlar mulla rāmbîl atārmîş
Sözde usta ḡerḡîzlērî tutārmîş
Dü°esînî arvad çaya atārmîş
İçirdērmîş évî vēren olmāsîn
Adāmînin gözû yazda ḡalmāsîn
159.

Mursa °Ālî yamācînin durāğî
Muraz niyaz dilēğîydî çirāğî

Şifālîydî sēyyîdlērîn ocāğî
Ocağzade ḡanadannar diyārî
Gōzû ḡorḡmaz ḡoç aslannar diyārî
160.

Dermēnîmiz: Ḳere buḡur Hind yāğî
Siçan otú māzî zeg el boyāğî
Ḳiyar çember mirdesen nar ḡābîğî
Kükürt sēlúk °eccî āğîz dermēnî
Soğan buḡur kişmiş sākîz dermēnî
161.

Ḳuşlārîmiz: Ḳumru, seçe, sigirçin
Şāhîn toğdağ çöl sonāsî güğērçîn
Soska duran durac ḡirgîlîğ çin çin
Rūḡ oḡşārdî évde meḡebet ḡuşú
Bibil, kēklîk çîçide cennet ḡuşú

162.
Bazārîmiz: Cüt ḡahva Dēmîrçiler
Çuḡur ḡişle Ḳeysērî, Ḳeñçerçiler
Eḡmed aḡa, Ḳērî'ler, Ḳelvēçiler
Ḳēsîr Ḳel°e Naccarlar bu yaḡada
Avḡaf, Ḳorya, °arafa bu yaḡada
163.

Dōğrú bir söz aḡārsúyú durduru
Dēmîr °ēzîm zālîmlārî ḡurudu

Āsıl çopan bin bir bāşî yürüdü
Āsılsızda urta vèrî sōrúnú
Merdle namerd hūr meydanda gōrúnú
164.

Duzhurmātî dōstúnú ha sahlāsín
Duřmānín gözlerínî ohlāsín
Adam ister gül çiçēgín ohlāsín
Yaz gècēsî damda gülle urārdíg
Etrēfínî aşam vāhtí sulārdíg
165.

Samavarlar sārî āltín rēngiydî
Buruldusu cōřkún ēlbím dēngiydî
Bahar beyram, toy seyran ahēngiydî
Īstikannar çay dārçínla dolārdî
Etrēfî gül sirmālî ōlúrdú

166.
Nenem kelle paça yēmēgî edērdî
Kişmiş dōlú köpmelēri tikērdî
Üstüনে sumba suyun tōkērdî
Sāmírsaqla turp soğānlî hōřúydú
Ēt uyruqlu bir az dādî turřuydú
167.

Beyram gōtú ere harman dolmāsî
Yāqlî pilav durru tāvíg çorbāsî

Mursa °Ālî °āřkínde olmāsî
Īnsan ōglún şad edērdî ürekten
Muraz vèrî ha çāgırsay gerçekten
168.

Leyle Mēcnún birbiriyle ikkî °āřı
Īkkî yulduz birbirine yaqlāříg
Ama yāzíg yāzılārî bulāříg
Āhır ancām ermēdiler murada
Benzērdiler şirin’le Ferhad’a
169.

Bir sürüydüg sirhanaya dolārdíg
şer gözúnú ır sākızdan korlārdíg
El nenēsín kor dāgına yollārdíg
Beşten çih̄tiy, cēřten çih̄tiy can balam
Bele billem işten çih̄tiy can balam

170.
Bahar vāhtí biz çih̄erdíg seyranā
Nazdar izler benzērdiler ceyranā
Dāgılırdı °elem çöle her yana
Kimî heley kimî havara tepērdî
Tērlî zilf gül yanāgín ōpērdî
171.

Uřāgıydíg ēllig mēllig oynārdíg
Dar soatan ārínça kimin eynērdíg

Bütün dünya o lahzâdî sanârdıg
Sapan dâşî kelle kulağ kırêrdî
İkkî meħelle bu dōgûşe girêrdî
172.

Men içmêdîm inan sene içirttim
Men girmêdîm inan sene girittim
Rühüm cânım cigêrîmin köşesî
Hep sêninle artar gönül neşesî
173.

Kele günû kiş günnêrî kâriydî
Çüt kahveden yeddî kızler vâriydî
Korya dölû alma, heyva, nâriydî
Dêmîrî nem, insânî gem yer balam
Nene kimin eżîz ölü yer balam
174.

Balam Nürden: Ne zâlîm ol âsîlasan
Dinne mênî ne fâķîr ol bäsîlsan
Tut babâyın gül sözünü âsîlsan
Alçağ yerde yatânî sil apârî
Üskeg yerde yatânî yel apârî
175.

Her an oħû gögden enen Kurân'î
Çalış üregden deme boş dünyenî
İlim İrfan mēsúd eder insânî
İrîf ödü sever helķî hâlîķî

Gögde kuşu, suda sever bâlîgî
176.

Şiir horyat yazdım oğlana kıze
Gül göndêrdîm Bağdad'a Bâkû, Têbrîze
Eken biçer imanla bu söze
Hêkîmlêrîn âgzi ķelbînde ölü
Câhîllêrîn ķelbî dilinde ölü
177.

Fikir zikir ķânîm vatan, millêttî
İnan yurtsuz hayat böyüg zillêttî
Hiç dârılma deme yaşam zehmêttî
Yüsuf, Eyyub neler çekti dünyede
Kelep gözümle sênî görrem rüya da
178.

Gah güneş ol, gah yağmür ol yağ balam
Yeşîllênsîn dereteppe dağ balam
İkkî dünyede üzüy össün ağ balam
Yāvrułara oħút, sevgî türküsün
Mêrûf Hêşîm Gürgür Baba ögsün
179.

Balam Nürden, Bağdad kimin şehîr olmaz
Nene diyer kardeş kimin yar olmaz
Bunuda bil her bağçada bar olmaz
Telîhlinin hürüzuda doğarmış
Telîhsizin tâvîgîn et bogarmış

180.

Ağlamağtan sora gülmeğ gözēldi
Hax yōlunda şanla ölmeğ gözēldi
Hür yaşamağ hōştú sevmēğ gözēldi
Sende balam séverken sév ürekten
Saf niyetle dōgrú, tēmiz dilekten

181.

Ārzúlārım çocuqlārın ārzúsú
Gēlın gibî bahar beyram tōyúsú
Şi'rlērım millētımın güzgüsú
°eks ettīrir millētımın şānını
Kurumuyan şēhīdlērın kānını

182.

Tāvīg çāyí, °aşık gözeller yāşıydı
Şah minara, torpāgdı dāşıydı
Bōyúğ köprü, kiriğiydī, kāşıydı
Teppe üste, Zeynēl°bdīn bayrāğı
Aşāğıda yel imāmın çirağ

183.

Şih Mehemmed Hurmāti'nı parlāttı
Gévillerde iman rühün yarāttı
Allā yōlú inan dōgrú sırāttı
Gēce gündüz seslēnirdi menberde
Bu sıfatlar ancağ vārdı Kēnberde

184.

°Āli Kēnber, Rēşid ağa divānı
Sēyyid Behcet, Kēnber ağa heyvānı
O mēclisler şad édērdi insānı
Hesen Çāyır, Calal Efēndi hardāsız
Harda dēsem inan billem ordāsız

185.

Bayatōglú yāzdı Kēytez Babā'nı
Ya da sāldı, şağra, ağac, yabānı
Rızık ārdıyca indı gēzer obānı
Şi'rlēri üreg açar bal kimin
Genç kızlere, bezek vėren şal kimin

186.

°ednen °assaf gem, hıffete °embērdi
Ölmez °aşkı cada gēzen bir yarada
Bütün şirī, göz yāşıydan ah, zārdı
Vafadārlıg ölürsa bunca olú
Sağ °aşıklar, mege tutar bu yōlú

187.

°üryan Vēli, Hesen Görem, kardāşı
Nihad, Yāvúz, Sileğ, Mafağ yoldāşı
Āksú, Hāsa kimin ağar göz yāşı
İnsānlıgın °aşıkıydı ezelden
Sühbet éder melek huylú gözelden

188.

Kévser Bağvan, şikayet éder zamanan
Kõtú, fena, cāhîl, huyu zamanan
Géce günduz he behs éder zamanan
şîrlêrî darmadāgîn kālîptî
zālîm zaman dinclîgîni çālîptî

189.

Enver Hesen, tērcūmāndî ezelden
Çoḡ zavqlānî, horyat gezelden
İlham ālî, gül çiçēglî gözelden
Ōnú tānî ʿerep, Kürd’le Türkman
Merd gōzūnū örtmez ne toz, ne duman

190.

Destan dōlú sōzú burda bitîrîg
Felekētî düz yōlümüz itîrrîg
Var yōḡumuz amanātî yèttîrîg
Evlādımız bizden qapar huyunú
Mērdlîg ögret, ālıştırma oýunú

191.

Çoş igitler: Mulla Sēlîh, Kor Kember
Hesen Taha, Sayyad, Tāvîglî ʿesker
Memed Rıza Yāgmúr oḡlún helk öger
Vahap aḡa, Eḡmed nēbî cerbeze
ʿĀlî ʿĀbbúş, barmaḡ tikērdî göze

192.

Balam Nürden sōzúm dāḡît her yana
Seslen, seslen yatannarda oyana
Hozgam ona ēskî günün ayana
Ne dātliydí sēnîyden bu ḡissap ḡal
Gōzúmún nurú, kēlbîmin bārî, ḡoşca qal

193.

Çoḡ söz qāldî ürēḡimde demēdîm
Ölen, qalan, insannara kıyemēdîm
Boşbōşuna, hiç bir yerde gülmēdîm
Burda bittî destānín ilk bōlúmú
Ārdî vārdî eger görmessem ōlúmú

4.11. DEDE KEMBER- LEYLAN DESTANI

Sabır Demirci tarafından yazılmıştır. 2001 yılında Kerkük'te basılmıştır. 242 beşlikten oluşur. Dede Kember Kerkük'e bağlı Leylan Kasabasında bulunan bir yer adıdır.

1.
Dede Kember gēldîm sene Leylan'nan
Allā āyırmasın bizî imannan
Düşündüğcem gōzûm dolar al kınnan
İmam Méytî hānî izî kılmıyıp
°Ecāyîptî kimse yerîn ālmıyıp
ēvlîmizin āydınlığı şēnî sen
Ëyyî tānî kimliğimde mēnî sen
3.
Dede Kember salam vėrdîm suyúva
Men °aşıkam tērbîyeve huyúva
Bin salavat vėrîlibti bōyúva
Teppēsînen vaz geçmîyîp çatal baş
Kıpānmırî atrāfînan bir tek daş
4.
Dede Kember °ümrümüzün bahārî
Sennen başka istēmîriğ gülzārî
Dedelērîm kırdular bu bazārî
Yāsî Teppe āltún vėrî gidene
Merdenēdî dedēsîyçî merdene

5.

Dede Kember gēldîm dincim almağa
Yer vėr mene burda konağ kıalmağa
Kırığ sāzîm gētîrmişem çalmağa
Bābî Teppe geçēn günün izidî
Ahan suyúv Leylā'nın dēnîziydi

6.

Dede Kember Leylan bizim Leylān'dî
Hesrētüvden cigērîm yāndî
Ādúv gēldî yaralar tezelēndî

Kēbîl étmem kimse sene söz dēsîn

O mubarak gözlērúve göz dēsîn

7.

Dede Kember dere teppe dolāştım

Yayan gēldîm bura yōrgún olāştım

Yaza yaza türlü gēme bulāştım

Kōnú ālîp tārîhüvü başlātım

O şeytānî yēddî kere daşlātım

8.

Dede Kember yad oynar her oýúnda

Merdler yaşar Yeheevā'nın kōyúnda

Can vèrēydīm aǵalārın tōyúnda

Ƙardaşlārım orada mene dayāǵıydı

Ġāfıl dēǵı yāşlı, gēncı sayāǵıydı

9.

Dede Ƙember ēkínlērın başāǵı

Dim dik durup bāşın egmez aşāǵı

Sēver sēnı Leylān'nın ēvı uşāǵı

Ōǵlú kızı nanca dēsev miskındı

Hāǵcın biber kimin kēskındı

10.

Dede Ƙember biçinçiler biçinde

Leylan kızı gēzırı gülçünde

Āltún rēngın gizliyibdi sāçında

Gözlērımın bebēǵında yāşırı

Dēmıyesen söz bilmirı çāşırı

11.

Dede Ƙember dalmāmışam yatmaǵa

Hēbērım var gün gēdırı batmaǵa

Den gēlıbtı dingēmızde dartmaǵa

Ƙoyma Ƙāssın gēvlımde bu marāķı

Çiçeklēnıp güzel Teppe tırfāķı

12.

Dede Ƙember kervēnçiler yoǵ öldú

Ƙutsal ādúvú unutannar çoǵ öldú

Bu ācılar gēvlımize oǵ öldú

Ēkılmiri Memed Dāyı teppēsı

Biçilmirı Fēthúllā'nın arpāsı

13.

Dede Ƙember “Gülçün nene oyānsın

Dārılmāsın dērdimize dayānsın

Yalānçının üzú Ƙere boyānsın

Hēmdōssunki Yal Teppēsı Ƙalıbdı

Bāl ārımız cōşúp çalǵa sālıbdı

14.

Dede Ƙember gülú nene güliydı

Hind'i ōǵlú kōyúmızde Ƙulıydı

Heybet Merden Nāmıslı bir dulıydı

Şarab Teppe atrāfını ekērdı

Ƙānnı çaydan Leylan'a su çekērdı

15.

Dede Ƙember gülnaz bācı †abaydan

Üç bācısı ki Ƙardāşı babaydan

Hārmannārını sāvúrurdu yabaydan

Ekērdiler túrlú mēve ēkını

Hardan bulaǵ o insannar tēkını

16.

Dede Ƙember dāyı Vēlı bezēnıp

Kestek kēsıb yēddı †ene Ƙazānıp

Hēccı Cüm'e'nin aǵ seǵķēlı uzānıp

“aşıklārın tārîhini yazmağdan

Bahar günú Mērcîmeg teppe gezmeğden

17.

Dede Kember bir sōzúm var dimeğe

Her kim dudağ bozar baldan qaymağa

Kurú ekmeğ bulmāsın yemeğe

Bir bilsinner fāķîrlērîn hālíní

Kimsēsîzin miskin ayağyālíní

18.

Dede Kember dēllí “İzzet damdāydí

Kuş bāzıydı, kuşçun gevli ğemdēydí

Düz olmāzı, her daķķa bir demdēydí

Kuş olmassa kāğıt kuşú alārdí

Her bir zaman o maraķta qalārdí

19.

Dede Kember kim sōzúmüzü besteler

Bahar günú bahar gülün besteler

Şifa bular sene gelen ğesteler

Sensen şeref sensen yüce şānımız

Ħas yerî var bu güzel Leylān’ımız

20.

Dede Kember duz dōlúptú duzuğda

Bereket var ucuzluğ var ucuzluğda

Gōzúm sēnî görmēsîn sōzlúğde

Dörd mēvsîmde düşmēsîn yarpāğúv

Bahar ōssún yerúv yurdúv torpāğúv

21.

Dede Kember bugün Kērkúk’den

Tut ēlímí azad ōlúm bu yükden

Gevlímizin ğemîn dāğíd sen göğden

Kanat āçsín, ōtú versín bilbiller

Cumbutlānsín dallārında hep güller

22.

Dede Kember qazan düz ocāğlığa

VaĦt çāttí dayānmíríg āclığa

Allā bizî salmāsın muĦtāclığa

Gelenlerde āşúv yēsín toĦ ōssún

Arāmızdan dārılannar yoĦ ōssún

23.

Dede Kember bahar günú günúvdí

Ağaclārın barlārí düğünúvdí

Kōymúzún miskin miskinúvdí

Gevli coşsa dāğí düze döndērí

Hep gelenen sene salam göndērí

24.

Dede Kember yüce dāğın qārí var

“Āşık bāğının ayva, “armút, nārí var

Tejevā’nín bir sevgîlî yārí var

Ocağ, Tērcîl, YeĦyava’dı YeĦyava

Birde sensen dertlêrine her dava

25.

Dede Kember °asman bulut olanda
Kî °aşık birbirini bulanda
Yāgmúr suyú melkenlere dolanda
Zek atârdíg saf ölúrdú içêrdíg
Demet demet çölden Pencer biçêrdíg

26.

Dede Kember dalda üzüm kâlınca
Tâyîp dâyi bizî yola sâlinca
Hüse boyağ her ay para âlinca
Düşêrdíg dombalan teppêsîne
Êşîdêgîn sévgîlîler sêsînî

27.

Dede Kember kuşlar séver dâlúvú
Mende sênúv her gece hayâlúvú
Murâzím vèr sür bâşîma êlúvú
Köyümüzde mutluluğda yâşiyam
Hayâtîmî êvlâdîmnan dâşiyam

28.

Dede Kember âvçi ceyran olâydí
°aşıklârî kâvúşturan mevlâdí
Erenlêrin êvlâdîysan êvlâdí
Vèr °ilâcím pek pêrîşan ölmúşam

Küpe kimin túrlú gemnen dölmúşam

29.

Dede Kember çopan yayar kôyúnú
Gençler oynar Hêlúk ağac ôyúnú
Nene séver balâsının tóyúnú
Heleylerde dâvúl zurna çâlínsin
Ağyarlârin cigêrî dêlínsin

30.

Dede Kember teppeler yeşillêndí
Dilsiz bala imêklyîp dillêndí
°Aşk sâzımız yengî baştan tellêndí
O Kerekör teppêsînî bulâydím
Azan vâhtí namaz kîlêydím

31.

Dede Kember hânî çigden merçâlîg
O cağdâkî o dâtlî kalabâlîg
Mehşer kimin keynêşirdí ortâlîg
Kazannarda yarpâgımız keynêrdí
Kere bilbil kafâsında saynârdí

32.

Dede Kember herkes séver Leylân'í
°Aklı yôhtú her kim çoğ geylelêni
Hârnúk nêdî az ölúptí bilêni

Lala Nērgîz kâlîptî dađlārî
Kāvîn kârpîz üzüm dölú bađlārî

33.

Dede Kember hēccî Eħmed'in sultāsî
Kırsāđına bađlānmışıydı baltāsî
Boş olmāzdî zıllı satānín řaltāsî
Badıncānî, řabāđı toplārdıđ
Ėv, uşağ bağdan bomya řöplērdıđ

34.

Dede Kember öğrenmışığ dalmāđı
Uzun gece yālgúzlúđda řalmāđı
Bibilinin ahēngî nay řalmāđı
Köydúv şıheğ soķaqlārın bāřına
Ācıyāđın yetımlērîn göz yāřına

35.

Dede Kember Meryem nene bađçāsî
Dölúdü āltún para buđçāsî
Duvarlarda gömúlüydü aķçāsî
Erkek kimin öz évînî peklērdî
Yola bāđıp kařlārını dıklērdî

36.

Dede Kember uzun gölún derēsî
Hiç sāđılmaz ācı sözún yarāsî
Ėābî kērîn sönmēzîydî kürēsî

Gece gündüz dēmîr döđúp işlērdî
İřlēdđge dudāđını dıřlērdî

37.

Dede Kember meħellēmîz yuħārî
Dađlārında görúnú Allā řarî
Tükēnmîrî ürēđimîn řaħārî
Gene sözúm Leylan, Leylan sözúdü
Leylān'lîlar gözlerîmîn gözúdü

38.

Dede Kember, Sılav öğlü Mustafa
Ĥayātında görmēdî gemnen cafa
Güler üzlú, Ėümrü dölú keyf safa
Mēclîslerde sévērdiler özúnú
Geçērlîdî kırmēzdiler sözúnú

39.

Dede Kember mulla Mēytî řānıydî
Biligliydi, kültürlú insānıydî
Dēdî kōdü yāyđirlardan yānıydî
Köy ĥēlķînî can gevîlden savārdî
Yabāncını yařtmāzdî řavārdî

40.

Dede Kember Bāķî Vēlî kehēmîz
Unutmārıđ iller ili önú biz
Gevlîmizde Ėēzîzdî o çoħ Ėēzîz

Şad ölürüg her baħanda rēsmîne
Sévîniriğ nenēsînin isimine

41.

Dede Kember Rıza Boyağ Hesen'de
Börclü öldüm ādım yazmağa mende
Birez kōnüş ne diyeceğsev sende
Nannca dēseğ āzdı ōnún ħāķķında
Nurla dōssún dedîm mezārî günde

42.

Dede Kember Sābîr Kehe ħarmanda
Ĥoryatlārî sadalāndî ormanda
Dēnîmîzî dartāğın dēğîrmende
Gün çîħince bēklîyēğîn sırāmîz
°ene, filis, ēllîğiydî, parāmîz

43.

Dede Kember Mécîd Vēlî ħēccîydî
Düşmānín āğzî daim °ēccîydî
Ĥurmātî'nín sōzû ya da sāncıydî
Toplānîrdî gēnçler ōnún sēsîne
Herkes ħoryat ōĥúrdú havāsına

44.

Dede Kember Fetteħ, sārîğ başında
Bir oğlāndî sānkî ondörd yāşında
°Āşîķ gevlî yāndî °āşķ atāşında

Ėzellērîn ustāsıydî ustāsı
Nākışlıydı Ĥençērînîn destēsî

45.

Dede Kember, °Ālî Merden Leylān'lı
Ėyyî insan, vicdānlıydî vicdānlı
Ėāvúşmāğçín göz yāşî öldü kānlı
Yaman °eşe mē°nîsînî söylērdî
Dinniyēnî hemen kebab eylērdî

46.

Dede Kember dostluğ düzdü kolāydî
Mulla Samed üzü sānkî bir āydî
Değîşilmez kuru çay he o çāydî
Hele orda sērîn sular āĥîrî
Leylān kızî gēlîp üzün yāĥîrî

47.

Dede Kember °ümür böyü yōrgúnam
Sor ĥālímı ĥeste, gevlî yorgunam
Yurd élîme birde sene vurgunam
Ŗnuyçun men çılğın kimin çılğınam
Susús қalan ağac kimin sōlgúnam

48.

Dede Kember vārıydî bir boyāğçı
Can vērîrdî bu yurdtan bu bāğçı
Bağvan Şükür su açārdî her bāğçı

Dink dāşını köye imdad yetirdi

°Āli ādlı bir keyyēçî gētirdi

49.

Dede Kember, Kēdir °aşūr cülhēmîz

Su dölüydü her bir zaman cülhēmîz

Sēnîn iydi çardāgımız melhēmîz

Türlü meve bāgımızda vāriydi

Mutluluğu şānsımıza yayardı

50.

Dede Kember Nelban °ēziz tökende

Davarlārın nālınan miḥ çekende

Yēngi nallar dabānına ekende

Gezablānıp çēkücünü çalardı

Davarlārın ayāgına salardı

51.

Dede Kember, vafāliyig vafāli

Ġemnen °ümür geçirtmişig safāli

Ağaclārıv şifāliydi şifāli

Ağac kimin bēlim kî bükülüp

Yōhsulluğlar bes yaḥama tikilip

52.

Dede Kember Eḥmed Berber ḥiyālīm

İndi gēlsin görsün pērışan ḥālīm

Dem gününde sormaz zālīm bu ḥālīm

°İlacdan dērîn dērîn yaraya

Vēr murāzın her kim galse buraya

53.

Dede Kember çāgır Mēhmîd çobānı

Türkeşkanda hiç yaşamaz yabānı

Dedem °Āli yāptı Gözlü Babā'nı

Ustālīgda ādi sānı tēkiydi

İnsānlığa igit gevli pēkiydi

54.

Dede Kember, Zılqçıōglu İbrāhım

Sen tānisan babāsı kimdi kim

Ēlif yāzdım sāgır kafa dēmem mim

Çēkilmeden dōgru dedim sözümü

Ḥilaf etsem çıḥart kî gözümü

55.

Dede Kember hānı Mēhrup darmānçı

Sülük ḫurusun cānımdākı gök ḫānçı

Celal Merden samānçıydi samānçı

Ḥarmannardan her gün saman yigērdi

Reḥmētlinün üzünen nur yağardı

56.

Dede Kember, Sekne nene ḫālıbdı

Ḥestelērcin ḫazırlığın ālıbdı

Usta tākı öz gününe dālıbdı

Dikket etti işliyende çāşırî
Yeddî oğlan dōkķúz kıızden yāşırî

57.

Dede Kember, Palānçîōğlú Mustafa
‘af eylēsîn suçlārımnan mēnî ‘af
Men billem yadlarda yōhtú insaf
Tānımışam kōyümüzün yādínî
Şeytan kimin le‘netlerem ādínî

58.

Dede Kember orda Heydav tekkēsî
Yüksēlirdî kılınç kılhan hu sēsî
İmam Hesen Leylan’ımın esāsî
Bir belgēdî tārîhinen silinmez
Yüzde yüzdü önún hāķķî silinmez

59.

Dede Kember o mubarak üç ağaç
O ölürú hestelere hep ‘ilaç
Doya doya kārнім dölúp bulamaç
Her hestēnín Allā vērşîn ‘ilācín
Tek ağacda keyb etmēsîn baş tācín

60.

Dede Kember Babadan mazārlığı
Dedelerden kālíp bize vārlığı
Her görendem unuduram dārlığı

Çerkeyden kıızler gider biçine
Āydınlığlar doğar gevlím içine

61.

Dede Kember kırhler gēldî sıraya
le‘net oşşún o el kiri paraya
Her bir zaman kavğa salar araya
Para séven gider dinî imānî
Bāşín sarar fitne fucur dumānî

62.

Dede Kember İmam Hesen imāmî
Her gidendem kalmaz gevlímín gēmî
Hātírlaram orda dedēmî
Mazārínín tārîhine baħaram
Géçen güne mumlar kimin aħaram

63.

Dede Kember çābúğ cavap vēr mene
Leylan kıızî āltún taħar gerdene?
Şā‘írlērî tānıştırım men sene
Rēyís Kamal, Cihad Ğēríp Dēmîrçî
Bular usta saymāğınan bu suçu

64.

Dede Leylan’lıyam özüm
Koy dinnēsîn tānımıyan bu sōzüm
Sene kurban vērmişem kî gözüm

Yeħyava'nı gōzúmde gizlerem
Badavānı gece gunduz özlerem

65.

Dede Ƙember yurdumuzda izim var
Atrāfúvda ƙālítım var gēzım var
Ƙoç ƙurbannar sene ođlúm ƙızım var
Ėem yēmerem mutluluğun sāzıyam
Allah'mın vėrdiđine rāzıyam

66.

Dede Ƙember nenem dōđúp er mēnı
Hiç zan étme sėvmıyēnım yer mēnı
Unudursam öz dālımnan der mēnı
Nenem baba birde sensen miħrābım
Sēnsız ƙalsa zēħır ođsún şam ƙābım

67.

Dede Ƙember sor miskinner ħālını
Zēħır étme yētımlėrın ħālını
şan ādúv vėrrem dúnıye ħālına
Bin il daha aħan suyúv durmāsın
Dücem budu dālúv ħazan vurmāsın

68.

Dede Ƙember sen üzölme şan yaşa
Erler évınen bir gėvıl bir can yaşa
Dėdı ƙōdú derd beleden yan yaşa

Mende sene meil öldúm vuruldum
Dilim şışsin eger dėsem yōrúldum

69.

Dede Ƙember ƙuř gēlıp den ƙapmađa
Bōyúđ ƙüçüđ elúv gōzúv öpmeğe
İncı nene ƙāħıp ekmeg yapmağa
Gėvlındėkı murāzına olāřtı
Sābır dāřı dile gėldı selēřtı

70.

Dede ƙember, ƙıř bahar, yāzlı leylan
Ezel günnen gėvli murāzlı Leylan
He çāđırram Leylān'ım nāzlı Leylan
‘Ėziz dostlar heley tēpsın oynāsın
Ėurmāti'mı aynayannar aynāsın

71.

Dede Ƙember adalar sennen ad ālıp
Gözėllıđúv cennetten bir dad ālıp
Gelenlėrúv çoħlārı murad ālıp
Bin salavat bin mařallā diyėriđ
Üzgün olsav ođrúvca baş ƙoyārıđ

72.

Dede Ƙember, aç gėvlıvın ƙāpsın
Sen yėngıyle Gōzlıú Baba yāpsın
Ala bilmez kimse önún tāpsın

Ƙēbīl eyle yānūvda bir ƙul mēnī
Ƙurbānūvçīn hemen hemen bul mēnī

73.

Dede Ƙember işkenceye dözerem
Ƙorħmadan duşmānūvú ezerem
Men sēnūvçīn türlú destan yazaram
Çālīşīram bu gēvlīmde ƙalmāsın
Yaman eller ʿaşƙ sāzīmī çalmāsın

74.

Dede Ƙember ƙōnūşmassam suç ōlú
Sene sāyǵı sunmayannar hiç ōlú
Dedem diyip ƙazan dāşı üç ōlú
Dörd göz ālīp gōzūm sene tikmişem
ʿAbdal ōlup ƙārşúvda diz çōkmüşem

75.

Dede Ƙember sōzūmde yoħ mahana
Seslēnīrem sēsīm girsim cihana
Aǵlar, sızlar kī ƙardaş bir nene
Dirī dinne oħşa bizī sar bizī
Ĥizmētūvden çēkīlirseǵ yar bizī

76.

Dede Ƙember gül bezēndī daǵ dere
Hu dēdīler şad olannar ƙedere
Sōzūmüzün dādī ōlup saǵkere

Uzun bōylú ƙızler gōrúp şad ōldúm
Sēvdalāndīm ĥesretten azad ōldúm

77.

Dede Ƙember, nişin munca sōrúllar
Ādımızdan ōzlērīnī yōrúllar
Bu sorannar bizlērī ne gōrúller?
Yalan dēmeǵ uygun dēǵı bulara
Ėyīliǵı yapamǵ ataǵ sulara

78.

Dede Ƙember, ōzūv başar işimī
Kerem iyle sōndūr ʿaşƙ atāşimī
Tar édīller yuvāsınan ƙuşumú
Gēvlīm ƙafas eylēmīşem o ƙuşa
Vēr murāzīm yōlúm gēlsin çīkişē

79.

Dede Ƙember, yārīmcānī yāzdırdım
Balalārīm bu suyuvda gēzdırdım
Tikannārī buralardan ƙāzdırdım
Tērcīliyle Ƙerēliye yüz salam
Ĥestēsīne can vērmeǵe bedelem

80.

Dede Ƙember o bayāzlıǵ ƙārıymış
Bara gelen dallar hēyva nārıymış
Billem sēnūv sēvenlērūv vārıymış

Mutlu yaşa esen yaşa hür yaşa
İncî, yâkút, mercan yaşa dur yaşa

81.

Dede Kember yumağlārın kılınen
Dil ögrēndiğ kōylülērın dilinen
Sürme āldiğ sürmelērın milinen
Vērdiğ gözün sürmelēsın hēccî Kere
Parāsída borca yāzdiğ deftere

82.

Dede Kember buncanāydıđ buncana
Hür çāmırdan yapārdıđ tēst incana
Kahvāçimiz, kahva kōydú fincana
Mēclislerde o yaylādı her kese
Yāziğ össún oğrādıđ göz nefese

83.

Dede Kember dedem sēnî sevērdi
°Esker kimin daim yērúvî savārdı
Kerēvîze biz diyērdiğ kevērdi
Kerēvîz he kerēvîzdı kerēvîz
°Ümür bōyú bulunmāsın yarāvúz

84.

Dede Kember kavğa yōhtú arada
Gōrdúm dērvîş yāşırı mağarada
Āçılmırı sārígłārı yarada

Pērîşāndı öz günüyçün āğlırı
Yarāsını ēliýden düz bāğlırı

85.

Dede Kember ēkîn yālgúz biçilmez
Çoğ zehmētî tikānlığından geçilmez
Birgün olúp her bağdan gül seçilmez
Bu bāğın bağvannāri yamāndı
Diye billiğ işte āhır zamāndı

86.

Dede Kember saç seğeller ağārdı
Bir zamannar yaz günú qar yağārdı
Cēmîl nene çöllerde pencer yigērdi
Aş édērdi döyülmāzdi dādınan
Kazānını keynēdirdi ödünnan

87.

Dede Kember neneden kız dizdize
Derdlēşirler kōnüşurlar, üz üze
Göz tikibler o gögērmîş yārpıza
Başlārınan geçen günú sayallar
Mil teppede kōyún kuzú yayallar

88.

Dede Kember, Mēhmîd Çopan siğ dōstú
Nēyçin bele tēz dārılduv tēz küstúv?
Seslēnisen bilmirem nēdi kāzdúv!

°af èt mēnî men gevîlûvî kırmem
Ācî ācî sōrûlārî sormam

89.

Dede Kember biz çaşmārîg hisabda
Sen bilisen insaf yōhtú kıassabda
Söz düzmērîg ne ignede ne sapta
Çoḡ kōnúşan gevezēdî diyeller
Dostalārına duşman kimin kıyeller

90.

Dede Kember dōyûlmúrú suyunan
Lezzētîvnnin o ğiyreţlî huyunan
Gül yaġardı uzun çinar bōyúnan
Bin salavt o mubarak üzüne
Baldan dātlî sēnúv şirin sōzúve

91.

Dede Kember yēddî mezar kıāzmışam
Yēddî kōnşú hestēsînî gēzmışam
Yēddî dērdîn darmānínî yāzmışam
Güvēmîrem ama yārdím sēverem
Olaşmassam iller ili ğem yerem

92.

Dede Kember o kılıncúv vér mene
°aşka düşüm dolāntırım dōrd bir yana
Seslēndîğcem sēsîm ğetsîn °asmana

Dērvîş ölúm tekkelērî dolānım
Men saf suyam hiç zan ètme bulānım

93.

Dede Kember sözlēştîg söz üstüne
Sıralārdîg Kebābî göz üstüne
Sözlērúvî kıoyārîg göz üstüne
Sen ēmîr èle dāġí düze dōndērrîg
Günde sene bin armaġan göndērrîg

94.

Dede Kember, ğün ğettî ay çıḡanda
Önem vérdîg bu yel güle baḡana
le°net oşsún ḡāḡín évîn yıḡana
Év yıḡannar öz evlērî dāġılı
Kıoyunnārî yad ellerde sāġılı

95.

Dede Kember, üzügümün kıaşınan
Destan yāzdím mē°nîlērîn bāşınan
Kıoy avúnsın gevîlm °aşk atāşınan
İşgenceye, ḡesretlere dayanasan
Seslen birde bōyúġ dedem uyānsın

96.

Dede Kember, ḡulyalara dalāydím
Ġeçen ğünün kıoḡúsunu alāydím
°aşkımıza gevîllērî salāydím

Diyar diyar dolaşaydım her yānı
Ögrenēydım tānıyāydım dünyēnı
97.
Dede Kember, derbederem, derbeder?
Kimse zehmet çēkmıyibdi bu keder
Bu dünyeye elbet gelen hem gider
Yuva bulmam nāzlı gēvıl kuşuma
Göz açānı sıgdırmıştım düşüme
98.
Dede Kember āltún kemer sallānı
Su aḥarken dēgırmenner dolānı
Yar dēdığcem dudaglarım ballānı
Gēvıllērdı sēvdalārın yuvāsı
Kēsúk ḥoryat olú dertler davāsı
99.
Dede Kember kim bize qardaş olú
Ağlayannar gōzú dölú yaş dölú
Gērıp olan gēvlında ataş olú
Bōynú buruğ odāsına қоşanda
Kimse sormaz ḥālın ḥeste düşende
100.
Dede Kember dalda mēve āzıydı
Yar ettıgı çēkılmez bir nāzıydı
Bir ses āldım oda tillı sāzıydı
İçlēnırdı sada vēren tillērı

101.
Dede Kember günümüz ḥoşlanāydı
Birleşēydı mēvsımler kışlenēydı
Mēclıslerde matallar başlanāydı
Gécelērın dārrı bışmeğ sēsінде
Sāynıyāydı bilbiller қafāsında
102.
Dede Kember ne kēbın var nede yol
Babam men vasyet edıp qāzı ol
İnsānlıgın ḥāqqın evde bōrcún dol
Dōgrú dosta veda eyle cānıvı
Qardāşúva bāğışla pek қanúvı
103.
Dede Kember yalan he yalāndı
Çoḥ dostlar var sānkı qere ilāndı
Kim düeynen bāşına calāndı?
Yalannara gerek inaç olmāsın
Men ölendem kimse sāçın yonmāsın
104.
Dede Kember bir ağacım bārım yoḥ
Ne vārlıyam nede diyerem vārım yoḥ
Dallārında °armútum yoḥ, nārım yoḥ
Kimsēsızlıgı қurudupdı dālímı
Önúyçun kimse sormaz ḥālímı

105.

Dede ember gvenmgm nyme
Neler diyim dayzama dyma
Gzlrm vrdm, asa ayna
Mhbbt bir k var iimde
Ahengln iher baka biimde

107.

Dede ember yulduzlar sıra sıra
rk ddm, inc dzdm hsre
ahramannar orlnd, Mısır'a
Merdcsne harm beklemege
Destannara bir destan eklemege

108.

Dede ember dağ ste dağ daynd
Zngn tl, yhsl yaynd
Ssmize yerde yatan oynd
cpt grp it burs
t oanda dz lmr ars

109.

Dede ember dam yaprdg direkden
lşrdg ah ekmzdg regden
Bgrmz bl tep ttg kregden
Ydd ortağ her birliğde yardg
Ydd v bağ brydan daşrdg

110.

Dede ember ndm zn gene
Szn tll birbirine degende
mr bitt el bağlnd gene
Toplnrdg kyn erkek dn
Hi almrg o gnnrn ddn

111.

Dede ember gzmn nur, ocg
Men sayaram z nenmn ucg
Gzl Baba mal dbt o dg
Oşamağdan hpmz şd dp
Ezel gnnen bynmz azad dp

112.

Dede ember bulmuram sevglm
Nece tutum hağ zamn dilim
Dşnceler bkp ird belm
Gzlrmn sl kimin yaş hrd
Yad glr dstm durup bhr

113.

Dede ember atma kipriğ, atma aş
Murazln bir ystgdk baş
gey nene yol bşnda tp daş
Ydd yln, gcnn dnnr
ik szler hste kimin inlr

114.

Dede Kember merd insānín oĝlúyam
Vafālílārín dōĝrú sōzún üstüyem
Çöllər gēzen °ebd ellērín pōstúyam
Ōnúyçun yar mene horyat ātírí
Kî gēvîl bir yuvada yātírí

115.

Dede Kember sensen bize sermayā
Yüz maşallā bele kıtsal sēvdayā
Nanca hōştú su gēlírí Hāsaya
Bezēdıptí cennet édíp arānı
Saĝāldıptı gēvlımızde yarānı

116.

Dede Kember gēldí buĝda biçiní
Yuva vėrdím sene gēvlimin içiní
Girişerem çihçiní de çihçiní
Mende birgün °elem kimin gülēydím
Azad olúp tēz yānúva gelēydím

117.

Dede Kember pembe gülüm çiçēĝím
Yarālıydı sāĝılmırını ürēĝím
Gē sen baĝla ēlím gōzúm, bilēĝím
Apar köye bir kul diye sat mēnı
İstersen yüce daĝdan at mēnı

118.

Dede Kember su gētírdim çanaĝda
Siyah hālín yār bize diyib yanaĝda
Her gidişim gēçírí bir konaĝda
Ĝēríp ĝēríp ĝürbetlerde gēzendem
Tārîhlērî dal yapraĝda yazandam

119.

Dede Kember, dingēmîzden ātírdí
Dingēçî Sē°id, dinge bāşında yātírdí
Hēlíl orda, Kōzlú, mē°cín sātírdí
Hara gēdím hardan sōrúm iziní
Gōrúm önún aya benzer üzünú

120.

Dede Kember dēĝírmenner, sērîndí
Sen bilisen sada nanca dērîndí
Dedem diyip her güzel bir ērîndí
Ėvlenmēĝdí hayātın şart esāsı
Her bir insan sēver āltún kafāsı

121.

Dede Kember kōyümüz avadāndı
Baĝlārımız her türlü mévedēndí
Tēlîhsizliĝ bize düşüp nedēndí
Sele bāhím ne çara var bú işe
Bahar yazlar bedel olúp bir kışe

122.

Dede Kember atrāfuv hālî dēgî
Dōnústügüm sarhoş hayālî dēgî
Bāgrımızın dālî har dālî dēgî
İller bōyú men göz nurú tökmüşem
Gevlîmdēkî ereklērî ēkmüşem

123.

Dede Kember herkes ādın sıralar
Buralarda gelenler éve gireller
Dedēmîzin kālîp bize buralar
Ōgrúnda kánımızî tökērîg
Düşmannārín bellērínî bükērîg

124.

Dede Kember dörd bir yana bāhmışam
Yeddî kızlar kel'ēsîne çıhmışam
Men ōgrúvda mumlar kimin yānmışam
Şārķî öldüm 'aşıklārín dilinde
Doşlaşırım mühübbētín ilinde

125.

Dede Kember has yólúmú bulmuşām
Sābír étmeğden küp ōlmüşam dōlmüşam
Ēyyúb olúp sābír dāşî ōlmüşam
Umudlārím gögērmîrî dālında
Göz açānî yāşiram hayālında

126.

Dede Kember damla damla sú öldüm
Öz, özúme özüm bir yuhú öldüm
Ādım, ādım büyüdüm men bú öldüm
Çalışmağdan meydannara ātıldım
Matallara, ōykúlere kātıldım

127.

Dede Kember insānín yanar cānî
'aqlî gétse, turp sayar bādíncānî
Tikan görer pembe gülú kōncānî
Onda başlar ezer bēzar kōnüşú
Dēve görer kārínçānî her kuşú

128.

Dede Kember, kaldıg yāgış yağana
Kōnüşmağdan sebebeğ güneş doğana
Bin hemdōssún bir ekmeğ bir soğana
İlde birgün ét koymassağ kazana
El açmārîg hayatta bir insana

129.

Dede Kember yādıgarsan dedemnen
Vér pāyímî dālúvdākî badamnan
Dōstlúg yapmağ olú éyyî adamnan
Yāhún dōstúm kan kardāşım güvēnîm
Yérúv olúp zeyrat gah divānîm

130.

Dede ember deryah  lup c şiram

 l m n d  korhmadan k şiram

S birsızlığ d ny sında y şiram

Bir heyecan k liyipti b şim 

Y dd   kl m fırl diram d şim 

131.

Dede ember ne b h san iragdan?

Sağ, sol  tmem d z yer rem kıragdan

 zler v  aht r ram  iragdan

Doya doya biz yan yana  t rag

S z m z  b  d nyeye yetireğ

132.

Dede ember ceyran dağdan  n r 

 r g nde bir ataş var y n r 

Bú sözlere  aşık olan k nir 
R hm v  ss n sene  aşık olana
Y z v g ster hay l va dalana
133.

Dede Kember bir demet g l der ydim
Şad ol ydim k sk me dost sar ydim
 nsann r  mutluluğda g r ydim
Ç g r ydim Ő rk , horyat s s mnen
Toplan rd  dostlar  mam K s m'nen
134.

Dede Kember gece gunduz ol yd 
G l s ld ran  z g ll r  sol yd 
S vg  Ő nl ğ gev llere dol yd 
Hep k yl m z  ih y d  c l seyrana
G ml  g nde k lm y yd  bir dene
135.

Dede Kember t k nm r  b  hicran
 ller  ld  d Ő n rem her zaman
Ç g rram ey H zr t  S leyman
 b l g  Musalla'da uy d n
K p s n  ilde bir boy d n
136.

Dede Kember kan tsizlar u ayd 
Dilsizl r n All  dilin a ayd 

G rmez g zler neşe s v n  sa ayd 
Yarpağ aŐ n c t kahtadan al rd m
Çoban kimin c lde n y m  al ydim
137.

Dede Kember kuşlar kimin u ayd m
Y dd  konağ y dd  kervan ge eydim
Y dd  t ydan s vg l m  s  eydim
B  s zl r m her bir Şeyden k l yd 
Y Ő m ond rd s   m siyah ol yd 
138.

Dede Kember meheleler gezyeydim
Ő t rlunu piry d n  yaz ydim
K l e  d n b g rim  ste ka ayd m
Atr f na t rl  n k Ő  iz ydim
Yaħ s na haŐa suyu s z ydim
139.

Dede Kember biz s v ne s v ne
Konağ  ld ğ Ağa'l r n  v ne
Merden y ğ d nm r ğ her l y ne
Ağalara s y ğ salam sel v n
Hepl r ne haŐtan s ğl ğ dil v n
140.

Dede Kember yem ğimiz y y ld 
S v nirdiğ g z y Ő m z silind 

Destānúvda tārîhimiz bilindî
Hak sahlâsîn Leylan'dakî beglêrî
İnsānlıǵlar dōlúdu üreǵlêrî

141.

Dede Kember söz kōnumuz burdādî
Yarātıcı olan her şey yarādî
Dēllîlêrîn ādî bunan sorādî
Çoǵ sēvêrdîǵ Leylan'da şih êvîñî
Bōyúǵ küçüǵ insannārî sēvîñî

142.

Dede Kember bir evlîyîǵ menen sen
Yeḫyava'dan °bdîl Kêrîm Gülemen
Koy tānisîn ḫêpîmîzî bú cihan
ōzûvî göster ispat eyle vārlıǵúv
Bizimçindî sēnûv bâḫtiyārlúǵú

143.

Dede Kember ölen òldú kırtārdî
Sēyyîd Hālîd Top saḫta satārdî
Mulla Hızır yerîrken şak atārdî
Musala'dan o yaḫaya kaçārdî
Camadānî bir baǵlar bir açārdî

144.

Dede Kember nēyçîn üzûv gülmürü
Gözlêrûvin yāşîn kimse silmirî

Men bilirem başkalārî bilmirî
Çiḫtim Kêrkúk soḫaqlārîn gēzmeǵe
Mullalārî, dêrvîşlêrî yazmaǵa

145.

Dede Kember, Mulla °Alî Leylān'lı
Mulla Mēcîd Kıtup zade güvenen
Mulla Rıza seslêñîrdî heyvannan
Konaǵlara dêrîn sāyǵı sunārdî
İşiglêrî gece gündüz yanārdî

146.

Dede Kember Mulla °ebîd dalārdî
Namāzlıǵın hiç bükmedî salārdî
Yālgúzluǵda dü°e namaz kılêrdî
Ezberlêrdî kaçamāzdî Kuran'ı
Her se°etî her daqqānî her ānî

147.

Dede Kember Mulla Kavan kavalāndî
Genclêrîmîz dēmîr kimin tavlāndî
Miskin ceyran daǵ başında avlāndî
Gördüǵümüz yuḫular gerçeklēndî
Gül sularda tāḫîmîz peklēndî

148.

Dede Kember yüce daǵda duman var
Kōyûmüzde ḫestelere darman var

Sāmıra'da Mēhdî Sāhîp zaman var

Simgēmîzde ādî sānî yuvāsî

Ōdú bizim dērdimizin yuvāsî

149.

Dede Kember kim dayānî nāzîma

Çoḡ yarvāldım İmam Musey Kāzîma

Kāvúştursun mēnî öz murāzîma

Onda gēdım yeşilini bāḡlıyım

Kāpısında dizim çōkúp āḡlıyım

150.

Dede Kember Geylān'ıydan yollāndım

İmamlārın adlārıyla ballāndım

Dallar kimin yarpaḡlāndım dallāndım

Koşa koşa Kerbele'ye yētīstim

İmam ʿĀlî atāşında tutuştum

151.

Dede Kember İmam ʿabbas cānına

İmam Hüsın bulāndı al kānına

Cānım kurban Meḡemed'in şānına

Oda mēnım ācıyānım meḡşerde

Çāḡırram kutsal ādını her yērde

152.

Dede Kember küp başlādı dolmaḡ

Bú gelenler gēlip burda kalmāḡa

Ōkúlunan dōḡrú mezún olmaḡa

Top ḡanadan teppēliden genç erler

Dedevndî dedēvın bú yerler

153.

Dede Kember şōḡúmlārî sōrmuşam

Hēmirlere āyî maya vurmuşam

Sen emr ēle men bú ēmrúve durmuşam

Siyah Mānsúr, Kēyîş Paşa yānúvda

Mēnım kimin yāşillar pek kānúvda

154.

Dede Kember giden kime dānıştı

Uzun yollar teppe dēḡî ēnıştı

Samānçılar gērîp dēmem tānışıydı

Bir yānúvda Hüsın İslam, Hızır Beg

Bir yānúvda da uçar túrlú kelebeg

155.

Dede Kember ḡem büktú belımîzî

İtirmişig bizler birbirimizî

Lala gülú kırmızidî, kırmızî

Cigērîmde Keysēriye kerēlî

Hēccî Meḡemmed orālîydı orālî

156.

Dede Kember çöller gülden bezēndî

Duḡtor Sabaḡ degērlî bir ozāndî

Gözlü Baba destânını yazardı
Cânım kurban ossún onún adına
Her biryerde haq gelsin imdadına
157.

Dede Kember yetimçe kaşar başa
Gördüm kıydı bir kardaş bir kardaşa
Döslüg, vicdan dönüptü köz ataşa
Necim Ağa, Mulla Méytî kaşâydı
Dillerinden bir daha bal aşıydı
158.

Dede Kember şad geçirttiğ bú kişî
Merdenelîğ daim bize yakışı
Kıskanç değı gözümüzün bakişî
Baki Kehe, Meyteke Mecnún gözüyüğü
Erenlerin dilindeki sözüyüğü

159.
Dede Kember kilinç kalhan yayımız
Ezelinen payımızdı payımız
Suyú saftı datlıdı hasa çayımız
Sarı teppe Hızır bulağ şadlığıdı
"Ümür böyü yaşırı azadlığda
160.

Dede Kember köyümüzün mullası
Yarı gece datlıydı te'elləsi

O gençlerin helük ağac kökləsi
Sahlı kaldı dede Mirzap evinde
Barlanmadi kura kaldı mevinde
161.

Dede Kember bir gelin bir küreken
Bir şabası birde helhele çeken
Toy olanda kapanırdı hep tükan
Pence bolağ, Tohmahlı' da tukannar
Harda kaldı nazimizi çekenner
162.

Dede Kember Şih-in çögeni
Çoş severdîğ dingte, burgul dögeni
Görmîyegin öz özün çoş ögeni
Uzağ olağ kötülerin şerrinen
Sileğ adın döslüğün defterinen

163.
Dede Kember köy kızleri peridi
Gençlerimiz kahraman bir eridi
Böyüğ babam tesbihî yüzbiriydi
Usanmazdı daim namaz kilerdî
Alla diyip gözü yaştan dolardı
164.

Dede Kember ohunmuru fermannar
Gerib gündü kurulmuru harmannar

‘ilācımız olú bú dermannar

Ƙálmíyiptı duhtōrlúgun faydāsı

İster dōssún paralardan ƙasāsı

165.

Dede Ƙember Fārıƙ Fāyıƙ Kōpúrlú

Horyat diyip sēnúcın túrlú túrlú

Allā onú etsin uzun ‘ümürlú

Āltún ossún elin torpağa vuranda

Sāglıgđan haƙ dayağ ossún duranda

166.

Dede Ƙember gün gider ay dolānı

Her kim oğúp Yeħyevā’ ní Leylān’ı

Ricam budú yanmāsın onún cānı

O insānın cennet ossún ƙismetı

Helƙ içinde bol bol ossún hürmetı

167.

Dede Ƙember daldalāndım daldava

Uşağ çağdan men düşmüşem sevdava

Bir torpāgdı Kērkúk, Leylan, Yeħyeva

Bir hēlƙı var bir dilı var bir gözú

Bir elı var bir gevli var bir sözú

168.

Dede Ƙember hānı tuluğ kerēsı

Usta Mēcíd Dēmirci’nin körēsı

Şēgirdlerin üzde kōmúr kerēsı

Hurmātıda Hunkar hünkār sēnı izliri

Derdı çōhtú ƙonuşmuru gizliri

169.

Dede Ƙember bağladılar bāhtımız

Çeyhanada ēskilēndi tāhtımız

Yel yāğıştan bittı bizim vāhtımız

Yüce Allā betērinen sahlāsın

Yādımızın cigērın piçağlāsın

170.

Dede Ƙember he gediller durmullar

Ekmeklere şekerden yağ vurmullar

Ƙıskānçdılar kimseye pay vermiller

Gereg bizde alāğın öz pāyımız

Bir ‘eşretig birdi ‘emı dāyımız

171.

Dede Ƙember dağittılar nāhiri

Bú işlerin hir olaydı ahiri

Ācıları ürēgimde çahiri

İtirmişem dēgirmenner yolunu

Baş ƙoyúdum sevgilimin ƙoluna

172.

Dede Ƙeber bayaz alma dişlēndi

Leylan ƙizı çerekēsı işlēndi

Beyram gēldî yētîm gēvlî hoşlandı
Bizim de bir hoşlanāydî gēvlîmiz
‘āşîk şārķısın seslēndîrēydî dilimiz
173.

Dede Ƙember dēdîler Leylan dāġı
Hānî gülü hānî de‘vet yarpāġı
Gēlîn kızler bezēdîbler ocāġı
Ƙismet ōssún bú zeyrat bizlere
Ƙurban ōssún gözlērîmîz sizlere
174.

Dede Ƙember dēdîler Leylan göger
Daha kimler sēnî bele çoġ öger
Çoġ konuşsan dōstún gēvlîne deger
Semen Gül’ün ellērînen öperem
Ürēġimde ōnúyçun év yaparam
175.

Dede Ƙember kōyúmüzde işçî var
Hestelērçîn dermen yapan dişçî var
Türbēlîġde şēhîd Mēhmîd Şişçî var
Tillî nene çēktî hayat dērdînî
Eke eke nebrelēnîn ārdînî
176.

Dede Ƙember kōyúmüzde bazar var
Tārîhçî var Muhēndîs var yazar var

Saġalmayan cānımda bir azar var
Hızmet édîm ōlúnce bú azara
Sözlēşmîşġ girēġîn bir mezara
177.

Dede Ƙember yōġúrd dōyúb çinnide
‘ayran ekmeg tērmîye var sinnide
Vicdan ōlú din adāmî dininde
Ne év yiher ne kimseye söz der
Ne daġ bilî ne ataşa göz diyer
178.

Dede Ƙember iş qalmāsın yārıda
Bir lezzet var qāvúurulmuş dārrıda
Buluşāġın zararda karda
Başarāġın merd insānín adāġın
179.

Dede Ƙember sāġım sōlúm nērgîzdî
Bú söz dērîn içlî içlî gēzîdî
Bālķıs bācî bōyúġ yāşlı bir kızdî
Beyānlî ēkîn biçin ħarmānî
Yāzılıptı tārîhlerde fermānî
180.

Dede Ƙember dōrd atrāfúv gülşāndî
Yēşîl dālúv insannara nişāndî
Ƙānlî yēçaġ sümüglere dayāndî
Can dēmegden Dede Ƙember dēmegden

Ölmem qorħmam ācî zēhîr yemeğden

181.

Dede güle baħan ēktîler

Çāşlışannar yörûlmaz zirēgtîler

Şah damardan qānımızî çēktîler

Sorārdîlar başārdîlar durdular

Biz olmāğın temēlînî vurdular

182.

Dede Qember oħûmādım yazmādım

Kōtûlerden uzağ öldüm gēzmēdım

Yōlúvdākî gülú bāsíb ezmēdım

Qēdir Kerem Tiravadan gelendem

Dörd yānúvdan gül qōħúsú alandam

183.

Dede Qember bal kabāğî bal kimin

Dal görmēdım sendēkî bú dal kimin

Hal olāydım üzúvdēkî hāl kimin

İstēgîmdî gece gündüz bú dileg

Yanāğúva qōnúm olúm kelebeg

184.

Dede Qember kēsērdîler herište

Pilav úste qoyārdîlar yaz, qışte

ēaşlıq öldüm ādúva bir bākışta

Ĥesen Ĥana zindanadan çölgeden

Olāşíncam yerîmdeyem gölgeden

185.

Dede Qember Dērvîş °Ālî zikir eder

Emre kimin o dünyēsîn fikir eder

Bir ekmegden bir soğana şükür eder

Bāşî gétse gétmez zikrî namāzî

Dünyeycēdî yānında bir tek namāzî

186.

Dede Qember gece ĥōrúz baynādî

Ĥōrúz beççe bes o dilî aynādî

Zavqa düştú öz kōşkúnde oynādî

Huva Allah huva diye diye dolāşdı

Gide gide kōlēniye olāşdı

187.

Dede Qember gēlîner adağlāndî

Girdiğimiz aspablar qadağlāndî

Kōyúmúzde atan qısrāğ bağlāndî

Palānçılar évîndēkî āħúrda

Yem āldîlar yédîler ĥurda ĥurda

189.

Dede Qember otúrmuşam gölgede

Sēsîm sada vérrî her bir bölgede

Qoymam sene geflet bulsun bir gada

Bú kölgēlig sēnúv qutsal gölgēvdî

Leylan Kērkúk atrāfúvde bölgēvdî

190.

Dede Kember obālíyíg obālí
Yérilseğ merd nene merd babālí
Dost tutmağa tobālíyíg tobālí
Yad kurduğı tuzağlara düşmērîğ
Dedēmízden ögrēnmîşîğ çaşmārîğ
191.

Dede Kember biçin bekler orāğí
°ayran ettîğ tuluğdākî turāğí
Gidennērín yōhtú hiç sorāğí
Umudluğ gözú yolda kālíp
Zan etme biz boşbōşúna dālmîşîğ
192.

Dede Kember kulāğımız dinç öldú
Buğdānî ēktîğ piriñç öldú
Ağācımız duşmana kılinç öldú
°ēbdíl Kēdír Ğelānî Kehye efēndî
Öğlü Salman bir subay görevlēndî
193.

Dede Kember şah Türk ettî tāhtını
Unutmārîğ dōgme burğul vāhtını
Bağlādılar Samāngül'ün bāhtını
Koymādılar girsin āltún kafasa
194.

Dede Kember kōymúzün ebēsî
Darmāncídí hem nene hem hebēsî

Kere kōyún önún āsíl obāsí
Bir belgēdî ēlīndēkî tāpísí
Hele yihilmiyip yāpísí
195.

Dede Kember bāblí arar bābíní
İmam Hesen kazāníní, kábíní
Yārím kēvîç buğdāyí bibim kēbînî
Önún kēbîn kāğídında yāzılíp
Keyp olmaz bēynîmizde yāzılíp
196.

Dede Kember nērgilem var nērgilem
Seslēnîrem bú sōzúv bile bile
Bōyúğ nenem bāşın kablārdí gile
Onan sora göze sürme çekērdí
Dörbāşında māvî dizliğ dizliğ tikērdí
197.

Dede Kember hārmānımızí sāvúrdum
Şerbe suyú dōldúrmuşam āvúrdum
Ağşam üstú kenger āldím kāvúrdum
Èv ekmēgî, turşu sebze bir yanda
Hāzirlāníp tamata °eyranda
198.

Dede Kember çölde gördüm hēccî kāvúğ
Yumurtalādí avāsında üç tāvúğ

Aġāclúġúv ne sícāġdí ne sāvúġ
Bir havādí her mēvsímde sēríndí
Usanmāríg umudumuz yāríndí
199.

Dede Ƙember oda yapmaġ daş ister
Ceyran gözlı çatma kere kaş ister
Yāġış yaġsa çemçelekız aş ister
Çāġırāġın yāġış ősşún kış ősşún
Hırlı ilde berekētlí iş ősşún
200.

Dede Ƙember āvçı avdan dönēydí
Hēccí laqlaql damlar úste konāydí
Çirāġımız yeşil renglí yanāydí
Ōnú görúp bir salavat çekēydíg
Yārinnara umudlārí ekērdíg

201.
Dede Ƙember göġērirdí türpcik
Ōnúda çoġ görđú bize bú feleg
Ēktígimiz satar bize Hēlíl beg
Sānkí ona babāsınan kālíptí
Kiliminin ucun soya sālíptí
202.

Dede Ƙember kurudú sú bulāġí
Göġermírî daha o kaz kılāġí

Oyadāġın Zamanōġlú çolāġí
Ƙāhsín ġörsún bú olmayan işlērî
Tökülüptí Hēccí Sāķí'nın dışlērî
203.

Dede Ƙember vėrdím sene ġözúmú
İnsanōġlú āldirmāsın sözúmú
Men sāyiram kim ġörúp kuş üzümú
Yerî nēdî, rengî nēdî, dādî nēdî?
Sāldím bunú insannārín yādına
204.

Dede Ƙember bin āhím var bin viġan
Ēyyîligde ātılġanam ātılġan
Ƙāplíyıptı bú çöllērî hep kılġan
Tikan kimin ācî cana bātírî
Mēnîm ōnúyçún bugün ġözüm ātírî

205.
Dede Ƙember sürtmeġ rivez çölde var
Kōyümüzde kazdan, sona gölde var
Hemen nene āltún dilmic kolda var
Bezēnıptí dolāşırî göllērî
Kōymúzün her dērdínî bilírî
206.

Dede Ƙember kimse sėvmez cabānı
Sen bilisen burda yōġtú yabānı

Teppelêrî âlîp dève dabânî
Nêrgîz bâcî yigîştirip gêtîrîp
Hegbêsînî pek sulara bātîrîp
207.

Dede Kember kömelêndî köpeleg
Gêvlîmizde yâşîrî çoḡ dileg
Leylan kızın hep kıskânîrî melek
Sânkî âyîn ondördüdü ondördü
Gülseñ damda uzun hõrúgün hõrdü
208.

Dede Kember mullam vèrîp bú gücü
Dâtlî şîrin bú dallarda gēvîcî
Bol bol olúp kēşîñç, hēvîç kundüçü
Bezēdîptî köyümüzün bâgînî
Güvenç billîg sâçımızın âgînî

209.
Dede Kember üz dönderme o yana
Toplāmîşam burdan dâtlî buyana
le'net õssún sözlêrînen cayana
İnsan õdú sözde kâlsín caymāsín
Mēclîslerde dedîkõdú saymāsín
210.

Dede Kember apârdîlar serêndî
Derman olú her derde tirmêndî

Ezel günnen içêrîmiz vèrêndî
Dêrdîmize tirmêndî neynêsîn
Duḡtor õdú dilimizde aynāsín
211.

Dede Kember ne taḡt kâldî nede sultan
Mêvsîm bittî yarpaḡ töktú gül ḡaltan
İnsânligîn âydînnîgî tândî tan
Tan olmassa qarânnîgdî bú cihan
Têz yiḡilî mâgrúr olan her insan
212.

Dede Kember âdúv gözüm nurudú
Yeşîl butum daldan düştü kuruđú
Ḥestēmîzin cânî yerde çürürdü
Şifāsín Allâ vèrsîn kurtulaḡ
Sêvgîllêrî şad günnêrî biz bulaḡ

213.
Dede Kember tikan gülú sarârdî
Top sararan oda dâtlî dârrídî
“aşîk gêvlîm âdúvın öz yâridî
Õnúyçún men bele dimdig durmuşam
İşkenceye sēnûvçin can kuruşam
214.

Dede Kember kimsem ḡaḡa buḡrâdî
Çoḡ kimseler öz gününe oḡrâdî

°ediye nene yr alms doğrd
Pek yağad bir kpeye dldrd
Ksknclrn zlrn sldrd
215.

Dede ¼ember gldm tsbh dzmeğe
Gk innide ¼ur rg ezmeğe
ğrenmiş clara dzmeğe
Mnm pym All bunca vrpt
Yurd sevgs pek ¼nma girpt
216.

Dede ¼ember dam dirğ atld
Pulut ¼ydđ ataşlarda partld
¼ir kindinin yağş ¼uvatld
B llerde l rptm ibind
şfa olmaz bin de he bind

217.
Dede ¼ember kymzn bir ¼iz
Havan ¼urup dğer ne°ne° yrptz
Dtl l Leylan ¼vn, ¼rptz
şrinliğe dylmaz bal ddnan
Hep ¼rptzlar olnpt dnan
218.

Dede ¼ember mullnn namzliğ
Gl esnn gzel rngliğ

Leylannar sevezler ħrħzliđ
klmeden ħk terefe durallar
Ktlr ¼irparalıyp vurallar
219.

Dede ¼ember hn o ¼azan bulağ
Etrfnde perpeneyden topalağ
Bıraħ biz doya doya saz alağ
Seslndreğ ili nzg tillr
Saynadğn ¼afasta bilbillr
220.

Dede ¼ember şh damrm sennnd
Tmz ¼nm ¼nvdk ¼nnnd
zm gzm, dşm °yn cnndnd
şfkğli Mehemmed vatandşm
Kerbele'de Se°dtn var ¼ardřm

221.
Dede ¼ember kabab kze daynp
¼ř ltnda srme gze daynp
Mnm gevlm birtek sze daynp
Ĥeřre kimin men o szden caymaram
Cayannr yy insan saymaram
222.

Dede ¼ember kyde azan seslnd
Sz ħkattan bağda ħzan seslnd

Yarpağ tóktú dallar yāнді ıurudú
Mēnīm üzüm bú sebebden ıürüdú
223.

Dede ıember zaman ıarap olúru
Birgün olúp üzüm ıarap olúru
‘āşıklara umud sarap olúru
Ācı bize umud sarap olmāsın
Gözlērımız kıanlı yaştan dolmāsın
224.

Dede ıember zēngın sever parānı
Ama para sağlamaz bir yarānı
Yāzúđ ossún ağ ediller ıerēnı
Bú insannar piştman olú soradan
ıer görmezler dalda ačan ıuradan
225.

Dede ıember ıere buıur dökúller
Döge döge öz özlērın ögúller
ıēccı kıāvúđı ‘ēccı diyib sögúller
Uyđun dēđı ıēccı kıāvıđ sögúlmez
Her bir zaman ıerebuıur dögúlmez
226.

Dede ıember zēytinnen yağ edeller
Ürēđimde dağ üste dağ edeller
Merdeneler işlērın sağ edeller
Sağ olannar sağ kıonúşu sağ işler

Nāmıs savar yüz ağeder ağ işler
227.

Dede ıember ıurdular māzını
‘āşık kimin ögrēnıller nāzını
Naiböğlü Rēşıdöđlü Kıazānı
Her ıünü ıatırlādım bir anda
Yer āssınlar cennet bāđı gülşanda
228.

Dede ıember sözüm dedım baqqala
ıurban ölüm men o bayaz sekkele
ıarşılardan āldım badam ıaqqala
Memlekete gönderēđın armağan
ıarşılığını göndersınner yaş soğan
229.

Dede ıember aıtaranan tapanan
Yāpı yāptım köyde yāpı yapanan
Uzağlara daş furlāttım sapanan
ıēmdössünki dostlārıma degmēdı
Ehlētımız kimseye baş egmēdı
230.

Dede ıember ıünkār sene kıardaştı
Yerlıside şerēflı vatandāştı
Uşağ ıağdan gevlı dölú atāştı
Dedēsıde ıurmātı’da yerleşip
Önün kıanı kıanımızdan birlēşip

231.

Dede Kember çınar dālî uzānîp
Atrāfında güller reng reng bezēnîp
Eşref gülû pembe rēngî kazānîp
Gévîllere mutluluğu bāğışlar
Orda konar bilbil kumrú he koşar

232.

Dede Kember bağ ʿebdāllîg pōstúma
Çalışıram söz gelmēsîn üstüme
Her bir yerde salam ossún dōstúma
Teleʿferʼden Mendēlîʼye gēlince
Sābrʼın size sāyğısı var olúnce

233.

Dede Kember nākışlārdîg gēcēnî
Kōylú kızlar terk ettîler peçēnî
Parmag dişler yad kızinî seçēnî
Ergen kállîg yad kızinî sevmērîg
Sırat ossa kōprúsünen geçmērîg

234.

Dede Kember koz ʿeşrēsî kábínî
Suya sâldîg saflamağa şābínî
Sève sève herkes arar bābínî
Bizde sēnî gözbebeğî arārdîg
Çünkü dalda bir mevîg bir dādîg

235.

Dede Kember çoğ uzāndî hayālím
Men ʿaşıkam hağ vēr mene koy dayānım
Tārîğ ossún ācî günüm matālím
Tārîğlerde kitablarda yāzılsın
Koyma mēnîm can cigērîm ēzîlsîn

236.

Dede Kember geç dēmeğden gēcelēdîm
Uzun yolda kōnüşmağdan acāldım
Emeklērî çeke çeke kocāldım
Bayaz düştú saçlārımın rēngîne
Gēnçlîgimi sâldî feleg çēngîne

237.

Dede Kember saf gévîller bulanmaz
Sanma sözü zaman terse dolanmaz
Ağlāmıyan gözú yaştan sulanmaz
Ağlamağdan gözüm kãnnan sulāndî
Zamānımda işte terse dolāndî

238.

Dede Kember genç olmārîg biz daha
Çoğ mutluyuğ şükür ossún Allahʼa
Ekmēgçîn baş egmērîg biz şaha
Āclîgıda örúç olmağ sayārîg
Daş gēmîrriğ, torpağ yērîg doyārîg

239.

Dede Kember kervānımızı yüklēdīg
Herētúre, kerēvîzî peklēdīg
Destānúva son kōnúnú eklēdīg
Sāyğílārim yēngî kōnú bulana
Salam ōssún destānúva dalana

240.

Dede Kember sārî kāvín āsıldı
Pembe  ete doğanda bāsıldı
Gidenlerden her bir heber kēsıldı
İller ōldú uzağlara bāhíríg
Göz yaştan úzümüzú yāhíríg

241.

Dede Kember dērvîř budag dārıldı
Bahar gēldí mēv yarpāđí sārıldı
Yādımızın bāđrı bāřı yārıldı
Çünkü gōrdú biz birligde yāřıríg
Deryah ōlúp müjdelerde cōřurúg

242.

Dede Kember tāptígímí yētirdím
Kere Hesen almāsín gētirdím
Destānúvî úz āđlıđdan bitirdim
Kal sāđlıđdan yólúm düřtú uzağa
Allā bizî hiç salmāsín tuza

4.12. KOCA HÜNKÂR DESTANI

Şemsettin Türkmenoğlu tarafından yazılmıştır. 135 beşlikten oluşmuştur. Kerkük'e bağlı olan Tazehurmatu nahiyesinde bulunan Tekke adıdır.

1.

Koca hünkâr gür tatarlar gēttiler
Hürmâtıcıkı darmadāđın éttiler
Halk toplānıp ōnú tē mîr éttiler
O Hürmâtıcık ōldú Tezeđurmâtí
Yāpilyapta āldí yēngî surâtí

2.

Koca hünkâr işte Tezeđurmâtí
Ad verîbtí üzüm, nar hem  armútú

Can şad  der bađlārında helvēfí
Bađlārımız yeşil fistan biçirî
Orāđımız ellerde her biçirî

3.

Hürmâtídí gevlîmizin tek vārî
Bağ bađçasín, şalgam ārđı suvārî
Gōzú toğ istemez bağ duvārî
Men bilirem o bāđındí o fitil

O dikligüv hörgütmüştü düşmānūv
Tārīḥ böyü bēkçilērçîn var şānūv
Teze dēdīm ama ḳoca yāşî var
Çoḫ ḳiyemētlî incî, dörden dāşî var
5.

Ḳoca ḥünkār işte Ḳirḫeler burdādî
Her ḳurnānîn başka başka var dādî
Ḳoymaz ḳiyērki uzādsîn o yādî
Sēnî görsem ataş ürek olú ḳar
6.

Ḳoca ḥünkār ḥarmānîn teppe bizde var
Nērgîz ḳaplar üstünü her bir bahar
Gün batarken ordan geçer nāzlı yar
Yāzmışıydım etēgüvde ādînî
Ḳāvüşmāğın orda āldım dādînî
7.

Ḳoca ḥünkār kervānçîlar durāğî
Ḳarānlúğda yölçülārîn çırāğî
Cömerd ḥuyulú rehet eder ḳonāğî
Yalan, temeh, riy, saḫta bilmērîğ
Bir āsîlîğ yihilene gülmērîğ
8.

Ḳoca ḥünkār, ḥarman duzú göründü
°emmîm ḳizî cincir ḳoştú yöründü
Bir yuḫuydu ḳalmādî iz gör indî

Ḥarman duzú, °aşîklārîn meydānî
O yörgünluğ dērdlîlērîn dermānî
9.

Ḳoca ḥünkār dam, duvārî görendeğ
İgid ḳizler suvallar bayaz torpağ
°ēbdî gülü ḳizler bekler nisānî
Çāmîr yuğur ḳat il ādî samanî
10.

Ḳoca ḥünkār ḳuruyubdu gürdere
Vēren olúp ḳirilibdî çoḫ cere
Seḫer vāḫtî ḳāvîşmîrî yar yara
İstēdîğimi görēydîm sū yölünde
Gümüş dilmiş vāriydî ki ḳölünde
11.

Ḳoca ḥünkār °osman Afa nişānūv
Bēşik tepe, ḳereḫāndî o şānūv
Herkēs billî ondādî her yānūv
Bizden āldîgenclerî, seferbērlîk
Bizlerdēdî şeref, ğiyret hem ērlîk
12.

Ḳoca ḥünkār yurdumuzda, ḳala var
Dedem dēdî yoldaş tānî yola var
Çünkü billî yolda yüz bin bele var
Arḫadaş ol bir baş arḫadāşına
Yoḫsa olma bir aş arḫadāşına

13.

Ƙoca hũnkār ƙalmādí seƙkel ƙuran
O hẽrsĩzler ȳlũbtular mal satan
Āclĩg bittĩ arhāyĩndĩ her yatan
Yaman āclĩg herşey ȳder insānĩ
Ƙurta dȳner, tānĩmaz dost duşmānĩ

14.

Ƙoca hũnkār begēnmĩşem huyuvu
Çürēmĩzde herkes sȳver kȳyũvũ
Hẽr gētĩrĩ “Bẽşĩr” ięer suyyuvu
Yağ yāğĩş durmadan yağ vur pele
Güneş çĩhsin, tāhĩl gȳlsĩn sũmbũle

15.

Ƙoca hũnkār bāhtĩm bāglĩ ƙālĩbtĩ
Her bir sȳven murāzĩnĩ ālĩbdĩ
Şum tēlĩhim mēnĩ derde sālĩbdĩ
Cũm^e gũnũ bir imama gidererm
ēaşĩklārçĩn hẽrlĩ dũ^e ȳderem

16.

Ƙoca hũnkār Kērkũk’ũn bağ bostānĩ
Her bir bahar çerşembe sũrseyrānĩ
Kȳle Rıza gȳzler Şũkũr heyranĩ
ȳgrũyuzda hāzĩrlādíğ çardāğĩ
Høş gēldĩyiz size āçtığ bũ bāğĩ

17.

Ƙoca hũnkār budũ matāpçĩ bāğĩ
Bağ seħēbĩ kilim dȳşer çardāğĩ
Ƙāpĩ āçĩp her an bekler ƙonāğĩ
Utanmāyĩn zaman ālĩn çardāğĩ
Yȳyĩn için bes ƙirmēyĩn çanāğĩ

18.

Ƙoca hũnkār İbav bāğĩ nȳlũbdũ
Ƙonca gũller bilmem gũlap ȳlũbdũ
Ƙonağlārçĩn dibek ƙahva dȳlũbdũ
Bilmem indĩ Duħana ƙālĩbdĩ
MuşurKehe yan piş yere çālĩbdĩ

19.

Ƙoca hũnkār Fataħan bāğĩ bağ olmaz
Girmēdĩmse ũrēgĩmde yağ olmaz
Ƙāvũşmassam hiçte yaram sağalmaz
Şũkũr dēsĩn Hũrmātĩ bağ arāsĩ
Yara ƙāvũş hũlvēttĩ bağ arāsĩ

20.

Ƙoca hũnkār bizde tũlkũ ũzũmũv
Heyran ȳder ağacdākĩ dũzũmũv
ȳnũ yendem de gel bir gȳr ũzũmũ
Çȳh yĩgērdĩm Sultan ēbdũllah tutu
Bahar gũnũ ięērdĩm āğĩz sũtũ

21.

Ꞑoca h nk r işte  onağ perv r y ğ
Ő n m z b  hizmet  tmeğ s v r ğ
Dosta  alhan duŐm n m z d g r ğ
U ağ m z daim yanar t t nl 
S r n bizi biziğ s z  b t nl 
22.

Ꞑoca h nk r g zel  edet var bizde
 ek lmeden  on şuruğ s z  zde
Y d  yihip sahlam ş dost g zde
T n  bizi zinnev d g rm n y ğ
Tez 'm zin hem suy  hem d n y ğ
23.

Ꞑoca h nk r s   a ar d Ş  dol n 
D g rm n  ye b ht ğ am baş dol n 
Dura dura g z mde yaş dol n 
D g rm n   v rrem sene arp n 
Men kerv n   dart m n m  in buğd n 
24.

Ꞑoca h nk r  arlan u lar t p ld 
Direglerde yuval r  y p ld 
Yiğiğ    p gene y re s p ld 
Bahar  ld  d d m ekmek y p ld 
  h   l p bizim heyder t p ld 
25.

Ꞑoca h nk r la la    nd  b  k ye

 imr n bda, g gden  nd  t z suya
Safa s rd  b l ğdan doya doya
He diy rd ğ  ecc  la la  havada
Hi  bilm zd  yumurt s  tavada
26.

Ꞑoca h nk r zefer g n  bayrağ as
Birde silkin d n bize Kehye  abbas
Al sil h v y d  ayağ alta bas
  s m Keyhe durup sene dayağd 
R Ő d h rŐ t  oğ zir gd  oy ğd 
27.

Ꞑoca h nk r d r n  esret  ek yd m
Yad   l n  y z  limnen b k yd m
 ns nl ği sert gevl nde ek yd m
 a  y l nda  ili kiye b l yd m
N s mi'yem ana el a  in  lerem
28.

Yaşta  urr  ay ğina yan yd 
Onda herk s  ism t ne   nd 
M ağr r kimse hop h p nan en yd 
G ne benzer her bir  a  s z g r n 
Ona oyan  yd n  der g r n 
29.

Ꞑoca h nk r millet i in can v rrem
  y nlardan uzağ d Ő p yan v rrem

Yurdum için şah damardan ƙan v rrem
B  an k  y g yurd h k y d   st me
Őeh d d Ősem vasy tt  her d st ma
30.

Ƙoca h nk r kimse ƙusur ƙoym d 
Hemze Baba İngilize uym d 
Ƙ rŐ  ƙ y d v  tt ğinen caym d 
B  igidliğ b y muza biçilip
Ƙahram nliğ Őerb t m z içilip
31.

Ƙoca h nk r S m n  ab Ő y Ő r 
İnglizi b s p yollar aŐ r 
DuŐmann r  mun  g r p  aŐm r 
HurŐ d Sefer, H sen H md  Ƙahraman
Yab nç n  olar  tt  p r Őan
32.

Ƙoca h nk r ataş H l l ƙal y d 
B r d y p p duşmannara  al y d 
 vç liğ m o y d ma sal rd 
B r tuym  duŐm n m z g z ne
Gulop iyd  dostl r m z  z ne
33.

Ƙoca h nk r kimse ğeme dalm s n
Ƙ y n b Őli, ƙ r t diŐliler ƙalm s n

Dara bekler damardan ƙan alm s n
Gencl r m z h ps  ğiyret ƙav nd 
H y nl r  ar m zdan ƙav nd 
34.

Ƙoca h nk r ƙere g nden  iħ y d m
Mill t ne h y nl r  y ħ y d m
Bug z na  ecc  ƙ v ğ siħ y d m
D me aslan ƙoc ald ysa y l n 
 n  bil ki y r  gesse silkin 
35.

Ƙoca h nk r bizde y ħt  g z  dar
Herk s bil  yurd s vg s  bizde var
Merd igidler  l llar vatan perv r 
Yurdu s ven t ks nde ƙan, v s n can
Bizden olan her dem, her an, y zs n Şan
36.

Ƙoca h nk r pasvan  ld m ƙula da
D ğ l ağa h rmet  tt m ƙula da
Tikan basmam  ezyet v rmem g lede
He diyerem ana kimin yar olmaz
Noz  ld ğ v yurd kimin diyar olmaz
37.

C l    l  ne yalt nd  ne  ydu
B ğç sinin aspap asp b n  s ydu

Ōnú tutup parāsına düz kıoydu
Ēsirligden kıaçıp dölüp bú yurda
Rus ilinde av olmādı kor kıurta
38.

Kıoca hünkār kıoyümüzde Ēskî iş
Tārîhlerden esērdî her bir kıērîş
Hele kıālíp eskî  edet hem giriş
 Kııkal tepe, sehsili güllü teppe
Orda buldum āltún lire bir küpe
39.

Kıoca hünkār ne gözēldî girişler
Cülhe Sādık hem kilim hem bēz işler
Durmağ bilmez ne çıırığ ne girişler
Merd olannar işler loğma kıazānı
İl ōnkî ay kıalmaz şölen kıazānı
40.

Kıoca hünkār felegden bir hisse kıap
Nuru  Ālî kıoncalardan gilap yap
Ōnú yāpıp şad gününde üze sep
Şēkîrden bir rēngkî kéçe al gēfî
Hēccî Kamal güzel işler sebētî

41.
 Kıoca hünkār kilim al hür Eħmet'ten
Dursun dayza yüng ēgîrîp zehmetten

Tākî dāyî umud kıesmez rehmetten
Kilim, kéçe, bēz, çereke işlērdiğ
Mal almādiğ yabāncını şışlēdiğ
42.

Kıırçır kıurup pāmbiğ alağ kıuzadıdan
Bēz işliriğ ōnú gireğ öz ağıdan
 Kıévîrmēriğ gelen bēzî uzağıdan
 Kıigid āyir kıuzadıdan Bēhrîye  ete
 Kıızler kıoyusun ōnú kıēmîş sebete
43.

Ğāndî kimin bēz işlērdiğ girērdiğ
Her işten biz yapārdiğ toğ yērdiğ
Ter tōkērdiğ ēktiğimiz biçērdiğ
Yabāncıya bōyún egmez insānniğ
Olarda yaltanana duşmānniğ
44.

Kıoca hünkār ācıyan yoğ yāşıma
Mulla Ğesen bir ōħúsún bāşıma
Yüce Allā sū sēpsîn atāşıma
Men göçsizem Sēyyîd Ğēlîl kümbētî
Sene gēldîm göster mene himmētî

45.
 Sefer Mēcîd kıoy yoğlāsın yarāmı
Baba Nākî bir düşünsün çarāmı

Berber Fēthî Timar êtsîn yarāmî
Gērçî yaram ölmez bir  aşk yarāsî
Bir kāvúşmağ derdlērîmîn çarāsî
46.

oca h nk r d me heste d şt m men
Hest m z var Topal K mber h z r sen
 Al  Berbe kağ bizimçin yap derman
K y m zde helke hizmet  ttiler
R hl r  şad b  d nyeden g ttiler
47.

oca h nk r Sekneb n  zikir  der
 him ebe d g z durdu Şeker  der
Beste  ete kurban tutar n d   der
Oğlan olsa muştuluğu alacağ
Y r n s l p  ç g n orda kalacağ
48.

oca h nk r kuruyubdu g z yaştan
Heme g r p g ml r m  sav baştan
D ll  Hursid g z  kor maz ataştan
 şte b y d  k y n igid çob n 
Hağ y l nda  c nd ydi he k n 
49.

oca h nk r çob n n nay, yuv s 
B g m zdan y ks l  hoyrat s s 

Nuru  h r g zel Kerem hav s 
Ey ağalar  ç d rd m var s ç lmez
Y hl ğ,  l m birde yardan g ç lmez
50.

Ç yç  Fetteh hizmet  t  t rana
Taht  st nde  t rup big burana
Dişleme v r kaşard k  durana
Çeyhanavda çoh dinn rd ğ mat l 
O bitende  t r n  mat  l 
51.

Kiş gec s  ç m r k re manğala
Etr f nde s z hek t  hep dala
Y l m g r m y nd r n fitil lala
Hozgam ona.. Eglenc ydi her gece
Dillerde matal,  y n, tapmaca
52.

 l m h kt  birşey yoht   l mde
Y n m y rde, Şahadat var dilimde
 emel d l  y k aparram b l mde
Gidergeyem nenem y r m d zles n
Hedeled , b ş m  st nde sazlas n
53.

oca h nk r f lç lardan uzağam
Yad ellerde  ç lmam ş  zoğam

Lekkēsîzem öz ilimde öz ağam
Şil hâkķının cādísına inanmam
Yeşil dalem her ataşdan men yanmam
54.

Şafaķ söker Gülnaz tēndir sālirí
Sārí ineg bizāviní yālirí
Çoban Meĥav nāĥırını çālirí
Bayaz ĥorúz dam bāşında baynādí
Kōmúr úste demlenen çay ķandí
55.

Bayaz nene yüz erkekten kuvātlidí
Ĥaķlaşmāzıydí ōnúydan ĥiç bir ātlí
Birde gelmez ōnú kimin cür°ētlí
Kōyúmüzde uzun °ümür o súrdú
Yüz igirmî il bir °ümürde ne gōrdú?
56.

Ēlîmde var cōmērdlîğın bayrāğí
Girmez köye rēzillērîn ayāğí
Ĥonağlara daim āçtığ ķucāğí
Bāğışlasın Ĥemze Baba bāğınan
Ĥaça gēlîm cihan şāhın dağınan
57.

°ķı zahra burāķçığí ķoy ētsîn
Ĥurtulāydım bēl çahārí ķoy gētsîn

Evel Allā azarlārím bir bitsin
Şifa vērîp istemēzdî parānı
İndí duĥtor pulsuz sarmaz yarānı
58.

Ĥoca ĥünkār bir az ara sor bizî
Ĥedēmîvde olsa kēsîm bir ķuzú
Olmādıysa kēsîn bayaz ĥorúzú
De°vētlîyse sūnnētîne Murtuz'un
Ĥurban āşı bışirmişig at düzün
59.

Üstümüzde ĥer bereket yāğidí
Fatam bācı ķoyúnlarí sağāydí
Bú gēcēyçîn buğaz ineg doğāydí
Erkek doğsa āhtí imam °abbas
Evel Allā kēsîp vērrem herkese
60.

Ĥoca ĥünkār babalārín diyārı
Sufilērîn, Zāhîdlērîn gülzārı
Bizde yaşar Fuzli'nin iş°ārı
Nēsîmi'di bizde şı°ir nişānı
Bağlārımız şa°irlērçîn döşēnî

61.
Ĥoca ĥünkār ne ĥayāldí ne dişler
Budaķ baba, °Ālî baba dērvîşler

Bizde iman çāyır kōkúde işler
Fētîhî baba, Tāptîg baba, kâygúsuz
Sultan °ebdîl, Yünüs Emre, birde siz
62.

Ḳoca hünkār ağ seḳḳēlî babalar
Hürmet kıler size bütün obalar
Tekkēvîzde ḳābúl ôssún tobalar
Teb°emî kes men gēlmîşem imadada
Mēlúl kimse ḳalmāsın bu obada
63.

Ḳoca hünkār sēyyîdlērîn ikrāmî
Dü°e yāzıp herkes ālíp marāmî
Dēhîl düştüm bir sağaltsın yarāmî
Ya sēyyîdler evel Allā sora siz
İşte gören ôgúvizde çöktüm diz
64.

Ḳoca hünkār sen bir āđırla bir az dur
Sēyyîd °aşúr ḳanat āldı onú gör
Karamātî kıer ātlıdan sen bir sor
Meded Allā diye diye şiş vurar
Her zehmētî göze almaz hoş görer
65.

Ḳoca hünkār arāmızdan şer ḳāçtı
Karamātúv yólumuza nur sāçtı

Sennen olan yüce şana olāştı
İşte sesen kōyúmüzün işiği
Sen yapasan gēvîllerde kıriği
66.

Ḳoca hünkār ḳelbe iman sohsan
Ôgút dölú şi°irlērî ôhúsan
Allā diyip çal şeytana ôhú sen
Sen gidēnî gem ortāđımdı mēnîm
Ôlúm hāḳtı āhír çāđımdı mēnîm
67.

Ḳoca hünkār hağ āđzúva bāhírî
O her dü°ev günehlērî yiğērdî
Gör şeytānî üzú ḳāpúyú yiğērdî
Ḳoca hünkār ḳābúv bāđlı ḳalmāsın
Sene gelen bahtlar bāđlı ḳalmāsın
68.

Ḳoca hünkār gözēldî her bucāđúv
Yohsullārçín daim yanar ocāđúv
Boş ḳalmāsın berekētlî ḳucāđúv
Beslēnîrî ḳāpúvúzda yōhsúllar
Heste ḳullar, kes kimsēsîz o dullar
69.

Ḳoca hünkār yólúv dādî evlādúv
Yükü āldı onnan sora aḳvādúv

Yüz il geçsede hiçde itmez bú ādúv
Nurlu yólúv cennete gèden bir yol
Cennētlíydî hāḳḳí sèven her bir ḳul
70.

Ḳoca ḥüñkār ḥēccî ḥüñkār vēlî
Sōfúlārín gülzārínín gülüdü
İlah-î ḳilincidî, dilidî
Kēşke birgün mezārúví görēydím
Ḥürmet ḳilip ḳaṣṣārúvda durāydím

71.
Ḳoca ḥüñkār sōfúlúgúv Bektāş'tí
Kōyúmüzde her mēclîsin sen bāşí
Sene gēldím al gevlimnen atāşí
Yer üzünde Allah'ın pek ḳulusan
Arāmízda ēvlíyasan, dólúsan

72.
Ḳoca ḥüñkār çoḣa °aba girişúv
Şaḣra, cincir, ağac yaba çoḣ işúv
Sene sınıp Ğēyîp baba dērvîşúv
Siz var iyken ḥer, bereket vāriydí
Onda herkes birbirine yāriydí

73.
°ebdal olan çurğalānsín buna
Düz yerîsin söz gelmēsín üstüne

İgid olan sileḣ çekmez dōstúna
Ėyyî dōstún oğrúna men baş vèrren
Çēkílmeden for ataşa men giderem
74.

Ḳoca ḥüñkār dergaha yol bulāydím
Muraz ālíp gevilden bir gülēydím
Ḥēr, dü°evden istēdîgim alāydím
Ḳan ḳusmuşlar bāḣtíma daş atíblar
Ḳāpímdaki bala zēhîr ḳatíblar
75.

Ḳoca ḥüñkār gētirmişem fitil yağ
Bācím Zeynep yāndırgınan bir çırağ
Duvara as āydínlansın soldan sağ
İşig kimin gevîl āydín olāydí
İtkin kimse yurduna yol bulāydí
76.

Ḳoca ḥüñkār dērdlîlērdî ḳonāgúv
Yara sārsín baḣt āçsín nur bulāgúv
Dērdlîlērçín āçig ḳālsín bulāgúv
Ėvlíyalar Allah'tan güc ālîbalar
Gēce gündüz ona bāğlí ḳālîblar

77.
Ḳoca ḥüñkār göster nurlu üzúvî
Sene gēldig dinniyēgîn sōzúvî

Gévîl titrer eşîdendem sâzúvî
Gêce günduz âçığ kıydúv dergâhî
Helk içinde erenlêrîn sen şâhî
78.

Ƙoca hünkâr bektâşîler mürşidî
Gévîllerden her bir sêsî eşîdî
Bú dünyede her mâzlúmún eşîdî
Zâlímlâr kılinc sôzú kêsîrî
Dergâhúvdan gülab kıhúsú êsîrî
79.

Ƙoca hünkâr bir kıuş öldúv uçmağa
Hâk Yólúnda diyarlârî geçmeğe
Müslümânçîn çiçek öldúv uçmağa
Bir gün ögce dârgínnarı bârîştír
Hâk sevênî gök kıtína ulâştír
80.

Ƙoca hünkâr pervane kıul olúpsan
Cafa çékîb cenete yol bulupsan
Nur olúpsan gévîllere dólúpsan
Tânırî sirri gévîllere yol bular
Hâkkî seven hâklílara kıul bular

81.

Ƙoca hünkâr evlíyalar sultânî
Dêrvîşşânî er nêfsî, yüz nurânî

Her bir işte kıaldırıp Ƙurân'ı
Tutuştu İlah-î aşk âdına
Çoğ girêrdî bir göğêrçîn dônúna
82.

Ƙoca hünkâr sênî kelbe yar tuttum
İnan mene başkâsínî unuttum
Derde dōzdúm, çohta âcî söz uttum
Dêrvîş kimin he çâgírram ya Hunkar
Sene yaram sende gel ol mene yar
83.

Ƙoca hünkâr yârdímçídı Hıdır İlyas
Yorma mênî murâzím vèr dâdím kes
Bir şad olúm duşmanlâрім tutsun yas
Murâzím vèr yânúvda mum yândırım
Dam üstünnen ağ bayrâgî êndirim
84.

Ƙoca hünkâr †ebdîl †ezîz imâmî
İnanç budu sen uşâğdan al nēmî
Şad olâydı yurdumuzun her dēmî
Millet hele niyet úste yâşırı
Allâ diyip çêtín yollar âşırı

85.

Titredîrem dur Ƙember †Alî gēldím
Evel Allâ derdlêrîme çar buldum

Şifa buldum içten éyyî güldüm
Derde düştüg azārınan aġlādıġ
Darman yāpıp yüz yarāmız baġlādıġ
86.

Ḳoca hünkār ḳālíp erēnlî zēyâtın
Şifa iste zeyrâtına gêt üç gün
Evel Allā sahlāsın gün be gün
Üzlēşmîşig ona dōġrú söz üste
İmānlıġ Allā var her nefeste
87.

Ḳoca hünkār gör hēr huda kēsıldı
Yōhsúlluġa bú hēlķımız bāsıldı
Bayaz daşta bayaz bayraġ āsıldı
He diyērdıġ Allā bir yāġış éle
Éderseyde dam duvārı yaş éle
88.

Ḳoca hünkār sene destan yazaram
Yörúlmadan dört ḳurnāvî gēzerem
Ne vaz geçer, nede yoldan azaram
Yoldan azan bizden dēġî vel ôssún
Hēr görmēsîn gözlērîne ḳum dōssún
89.

Ḳoca hünkār girdim girmi yāşına
ēaşķa düştüm gētım baġlar bāşına

Baġda gülüvîn vuruldum yay ḳāşına
Ōnú sevdım sileḡ çēķíb he alaram
Vērmeseler yan ôldúrrem yan ôlērem
90.

Söz ālmıştım gōrúm yārı biçinde
Gel hālím gör o yar biçin biçende
Men içinde ôzúv zēhmî içinde
Çoḡ baḡaram göz toḡ olmaz o baḡar
Gōzún süzer her baḡanda év yiher
91.

Ādí kızdı, ôzú sānkî pērîdî
İnsan dēġî, bir az onan bērîdî
Ōnú allam gēvlîmin tek vārîdî
Bir bāḡışta ālíp gēvlím apārdî
Tek gülüşü baştan sıfıra ḳopārdî
92.

Ōġlumuzun günde sēsî çihirî
Év dāġılıp, ḳapḳacāġı yihirî
Bú gidişētî cānımızı sihirî
Évlenmēġdî niyētîkî biz bildiġ
Ānnıyıncaġ çoḡ kéflēndiġ, çoḡ güldüġ
93.

Gör bāynıyıp ôġlumuzun hōrúzu
Toy istiri çāşırdıptı o bizi

Bildiği var, begēnmirî her kızî
Râzî öldüğü “Baş göz” édeğ özünü
Birdenēdî nece kırērdiğ sözünü
94.

Èv olmāğçîn, kimî alağ biz dāldiğ
Öğlümüzdan hakat ettiğ söz āldiğ
Kızı sōrdüğü sōrūnucağ kâpî çāldiğ
Èlçi diye bir kî arvad gēttiler
Söz ālınca, hemen kēs biç ettiiler
95.

Toy başlādî kıldır kılınç hem kılhan
Topal ‘abbas bú meydāndî bú şeytan
Heccev zeynel kılincúv çek dur dayan
Bir ‘edēttî kılınç kılhar tōylarda
Turkmanlara tōy, beyrāmdî köylerde
96.

Koca hünkār Hārman duzú var köylerde
Gēl orda gör oğlan kızî bir tōyda
Géviller şad kimse görūnmez vayda
‘ise Sēmîn at oynāttî her tōyda
Bayaz ātlî ad vērmişî her köyde
97.

Koca hünkār heleylerde gördüğü biz
Pēştimaldan uzun örtü arvad kıız

Nāmıs, haya kâbúl étmez āçığ üz
Bele gördüğü bele bulduğ hayātî
Kar étmeseğ uttuzmuyağ mayānî
98.

Tōyümüzda her hizmete hānî
Şabaş ile heleylere bahānî
Gel sevîntir, bāşına gül tāhînî
Şabaş vērîp her kēs āçsîn kisēsîn
Çal dāvulçu vur kāsaba bestēsîn
99.

Koca hünkār Kevser geçe kelāvîn
Teze piya hāzirlāsîn pilāvîn
Gülnaz ‘ete bişirsîn toy pilāvîn
Helhele vēr bú Memed’in tōyúdu
Yüz maşallā görūnen beg bōyúdu
100.

Koca hünkār tōyda herkes ter töker
Kürekēnîn sāğdúcî subhe çeker
Söldüç ise heley teper baş çeker
Bizim köyde sevenler he toy gözler
Meger tōyda yara bāhsîn toy gözler
101.

Koca hünkār kâlmíyāğın biz yasta
Kōyümüzde gēlîn gēlî at üste

Onda alar her kelleden bir beste
eyin nene gzg, kfkr aldırı
Oynamāđı b elm dldırı

102.

oca hnkr gster bize Şen z
Denden heyvaz āđır le biz
Paqla esker svndir oğlan iz
Safa sreğ gvl gmnen urtulsun
Svnmeyen yz bin derde tutulsun

103.

Tonal tonal heleyler tepğın
izmet iyle tyda gvl yapāđın
ŐubaŐ vrp başa para sebğın
Dvlı al esk azan yng ulp
Zurnāı al b gecd Őarp Şurup

104.

oca hnkr Tezliyem biğ burma
Tonal heley kymzde diz irme
al dvlı al nma sen girme
al ynym gm, esrtm oy ihsin
Gler zm duŐmnmda can shsın

105.

oca hnkr o bāđlısan dilve
Bir niŐnd zubun eket ilve

Daban eñer he yāıŐı
Dvl, zurna ydd gece ydd
Bizim kyde bele geer ty, dgn

106.

Gece ld gt yt ayağ
Seher ld erkek arvad hep oyağ
Heley tpn ne yrlağ, ne cayağ
Toplar başlar bizde p heleyden
Seher dg heley biter salaydan

107.

Nenem diyer: igid isev v başar
Sen ldırma boş buğazlar o yanşar
Kymzden ayd ız be anŐar
Biri ksse her ik v dāđılı

B dnmesse dnmez lı o bāđlı

108.

oca hnkr diyerem hāın dilinnen
Gln ynp yn nene lnn
yn nene irig bāđlıp glnn
Yeter cnm yn nene yaa sal
Bir zamannar gln iydev ya da sal

109.

yn ız daim eyner glnn
Hi bir vāıt urtar olmaz dilinnen

Gēlîn iyse bir gün azar yōlúnnan
Sābrî kalmaz ses çihērdî söz sayar
Hākķín ister sümügüme piçağ dayar
110.

Gēlîn sende fazla gêtme dilûv tut
Kēyîn nene harap ise bir söz ut
Yoħsa çihar burunna emdîgûv sût
Bil gerēgdî hürmet étmeğ böyüğe
Yol irāgdî dayan āğır bú yüke
111.

Gēlîn bācî kırākîrden bitmez yol
O ataşsa kārşısında sen súa ol
‘inad olma müşkileve çara bul
Yoħsa dulluğ olú bir gün kısmētúv
Bil ki bācím onda artar miħnētúv
112.

Bir cānım hēddîne herkès dursun
Hākķínî haq, ne hākķí da bir gōrsún
Mîrvet hēkîm, suçlunuda bir sōrsún
Bele oşsún yāyılacağ kurt kōyún
Arāmızda ne eteg olú, ne oýún
113.

Koca hünkār bilmem āyín ve oýún
Aç yatar ekmem ya da men böyún

Merd çobānım vèrmem karda bir kōyún
İnāncím bú yerem budumdan étín
Hiçte çekmem kasaablārín minnētín
114.

Koca hünkār baharda gül arhāyín
Bilbil yatsa oyāgdî gül arhāyín
Yoldaş düşse, kēflēnî güler hāyín
Göz açúğ o fırsat vèrme namerde
Gāfîl olsav yiher sēnî her yerde
115.

Koca hünkār insan bōzúldú
İnsānîyet ürēgînen sızıldı
Sağ olannar bú duruma üzüldú
Horyat diyer súa gēlî hasa damlar
Görünmürü hānî o has adamlar
116.

Koca hünkār begler bēgî dēgîlem
Gözüm tōhtú para dēngî dēgîlem
Sözüm birdî saç ekmēgî dēgîlem
Gözel sözdú, işte par el kirî
Kıyamatta cana dāgdî her birî
117.

Koca hünkār dolamazla saplanî
Nişandan dōğrî yoldan sapānî

Dünyēsîyçin kāsır, kusur yapānı

İşte diyer, kahramānın kōyúnú

Beklēgînen sora çîher oýúnú

118.

Ƙoca hünkār haqtan küsen çoḡ çōḡtú

Hāksızlara her bir dōgrú söz oḡúdú

Hiç kimsēnin mal, mülkünde göz yōḡtú

Bil yaramaz mene āltún, nede yēz

Çünkü össem aparram kî ārşın bēz

119.

Mullam dedî ēlīm tērî vēr para

Vermesēydî ḡalacaḡsan üz ḡere

Servet ōldú, din sātıldı dinara

Bācî para, ḡardaş para, can para

Nene para, baba para, şan para

120.

Ƙoca hünkār derd deryāsı cōşúbdú

Yēllepe tek oda bir gün çāşıbdı

İşig sēvîb ḡor ataşa düşúbdú

Müslümanam, imānım var ḡedere

Ƙulaḡ asmam, ne fincana ne zara

121.

Ƙoca hünkār ḡizmētsiz bir gül olmaz

Budu yāzı yaş bitmesse hiç solmaz

Bize ḡiyen çāşırdı bir yol bulmaz

Üç dōrt günlüḡ bú dünyede ḡer ēle

Āḡıratçın cevherlerden bili

122.

Ƙoca hünkār çāş ḡālmışam ne çara

Bir gün ōlúp çoḡ eyyîbî ōrttú para

Aslānlıḡdan dōndú aḡa her ḡere

Sōrúlmuru bir zēngînin eḡffētî

Ona ḡārşı yōḡsúllārın siḡētî

123.

Ƙoca hünkār ḡürmētımız bú yüke

Şefḡētımız varda her bir küçüḡe

Bōynúmú vur tāḡsır etsem men ege

Kēf sēnıydı, köy de Merden Kehe'nin

Kim var bilmez sōzú durdan Kehe'nin

124.

Ƙoca hünkār baş baḡlādım Şellēvî

Biçin bitsin édım burgul pilāvı

Şēnlıḡ édım devet édım pilava

Kēf safadan dōyúzduraḡ ḡārını

İnsan ōdú yōrúlu yer bārını

125.

Yōrúlmādıḡ beklemeḡden yāḡışı

Hērlı dü'e pir ḡēyîbe yāḡışı

Ḳurban vërseğ Allā vërer bâğışî
Güneş iyken bulut gēldî öldü kiş
Gögden ēndî At kıyruğu bir yāğış
126.

Haktan çihme tut ēlûvde terēzî
Ki arvada kēbînim kēstî kâzî
Her ne ettîm göründüler ne rāzî
Gül Memed'in dörd arvādî vāriydî
Her dördü bir birine yāriydî
127.

Nevlenēnî āhtî öldü çay
Derd ēlînen gecem zārdî günüm vay
Arvādînan qorhannārî ōlû say
Dedem dēdî neneye bağ kızın al
Sen aldanma astara bağ bēzîn al
128.

Sebet sebet cemam apar Kērkúk'e
Ordan dönme yerîşmesey erēgî
Bōyún egmene ağaya, ne bege
Şēhîrden al begēndîgî bir kızî
Alma yanağ, pembe dudağ ağ üzû
129.

Tuz, Kifri'den eşîdim horyat sēsî
Teze'mizden vur qasaba bestēsî

Ērbîl dense güzel Kerem havāsî
Kērkúk'den al dēgîrmēnçî avāzî
Tile^efer'den çālînsın dēvan sāzî
130.

Ḳoca hünkār Gürgür baba çırāgî
Ḳeytez baba'yam yeşîl'dî o bâgî
Ġulam baba gör yāşırnı bû çāgî
Heyder Baba çoğ yāhşisan dillere
Bizden Salam gētsîn uzağ illere
131.

Ḳoca hünkār gün geçtî üz bürüştü
Talan öldüm dārlîğa bû el düştü
Tēlîh kuşum hürküb başdan gör uçtû
Çāşirtmāmîşam bağça başka bağ başka
Gören diyer bû yaşda düşüp ^eşke
132.

Ḳoca hünkār āvúc üste yerîrdim
Āhîratçın ^ebdal ōlup post girdim
Vāhît varyken çırağ yāndîr men diyērdîm
^elem dālîp kimdî sōzûv āriyan
Toğ durarkan kimdî aca yāriyan
133.

Ḳoy dēsînler şā^eir beste şi^eir yaz
Sōzûv tutan helğ içinde var çoğ az

Dünye yazar haq söz satan men canbaz
Bilenlere yeter sürü sing saz
Bilmiyene cānım dāvül, zurna az
134.
Koca hünkar evel zaman içinde
Ātılmışdı kērbîl saman içinde
Kurttan, kōyün yaşar aman içinde
Kōyümüzde bir vāriymiş yoḥ iymiş

Yalan yōḥúydú, gerçek ise çoḥ iymiş
135.
Koca hünkār saf niyetten yaşārdıḡ
Sēvgî ēkîp gēvîle cüt қоşārdıḡ
Yārdímlāşíp miḥnetlērî aşārdıḡ
Mende gēttím mene yārdím ēttîler
Yārdím édip köç ēttîler gēttîler

4.13. ASLAN BABA DESTANI

Sabır Demirci tarafından yazılmıştır. 2005 yılında Kerkük'te basılmıştır. 212 beşlikten oluşur. Şair Haydar Baba'ya Selam'a bir nazire olarak Kerkük ve Leylan'da yatırlar, Teke, tanılan kimseleri ve halk folklorunu canlandırmıştır.

Aslan Baba destanından örnek:

1.
Aslan baba özúv başar bú işi
Kēyîp olmāsín dedēmîzin görúşü
Hele kālíp zubun çeket girişî
Çālışillar tārîhini silsinner
Hiç silinmez munú éyyî bilsinner
2.
Yurdumuzda bize gērîp bāḥtîlar
Haq istēdîḡ bāşımıza kāḥtîlar
Yērîmiz he yabāncî birāḥtîlar
Yasāḡıydí Türkmanca ad қоyāḡín

Balamızın lezzētîne doyāḡín
3.
Kōnüşmaḡa lāl ölmüştu dilimiz
Zincirlerle baḡlānmıştı ēlîmiz
Çaḡ ölmüştu günümüz her ilimiz

Aslan baba bú hallara dayāndıg
Ėem bāgında türlü renkler boyāndıg
4.
Aslan baba koymādılar gēzēgîn
Ki hōyrat ki ŗi'ir yazāgîn
Bine vurup yēngî temel qurāgîn
Yurdumuzda zulum hēddîn āŗmıŗtı

Türkman olan işlērînde çāŗmıŗtı
5.
Ėeçe vāhtı çālınanda kâpımız
Yarpağ kimin titrērdî ev yâpımız
Ālınırdı ēlîmizden tâpımız
Vērîlirdî uzağlardan gelene
Qurd çakqala yeŗil 'akrap ilana

4.14. SARIKAHYA DESTANI

Mehmet Hurŗit Kasapoğlu tarafından yazılmıŗtır. 100 beŗlikten oluŗmuŗtur. Ŗair Kerkük'ün Korya semtinin Sarıkahya mahallesinde tanılan ve floklorik kimseleri kaleme almıŗtır. 2010 yılında Ankara'da basılmıŗtır.

Destandan örnek:

1.
Uŗağ çağdan sen destansın dilime
Çok dertleri taŗıdım men bēlimde
Gül çiçekler hiç yok idi yolumda
O zamandan bağlandım inan sana
"Sarıkahya" inan yakınsın cana
2.
"Sarıkahya" dinle bir az sōzüm
Mum kimin, men yaqtım özüm özümü
Yalnız sene dikmiŗtim ki gözüm

Düz yolumda bağmadım sağa sola
'ümür gēçti dönmerem çıksam yola
3.
Sarıkahya seni birdem unutmam
Özgürlükten inan baŗka yol tutmam
Yurttan ayrı verseler balda yutmam

Tam gönülden millete var imānım
“Kasım” kardeş var özünde güvenim

4.

Sabah, Salah, Kasapoğlun tanısın
Sözüm dinle sen damarım kânısın
Hepimizin hem ruhu hem canısın
Kerkügümde sen kalıpsın yadigar

Yurt uğrunda herkes olsun fedakar
5.

Alp Çavuş Kala meyter çalanda
Gençler, kızlar hem hayala dalanda
Hızmalı kız dam başında kalanda
At ayağın gir heleye toz eyle
Sene bağan “Gazele’ye” göz eyle

4.15. TÜRK DÜNYASINA SELAM DESTANI

Faruk Faik Köprülü tarafından yazılmıştır. 2011 yılında Kerkük’te basılmıştır. 300 beşlikten oluşmuştur. Türkiye Türkçesiyle yazılmıştır.

Destandan örnek:

1.

Şehriyar’ım sana yazdım kalemim
Misk kokulu, bal süzülen kelimim
Bizden size salavatım selamım
Uçan kuşlar kanatına işledim
Gözel hatla tellerin gümlerim

2.

Şehriyarım “Erdebil” ardı bostan
Selam size Faruk Köprülü dostan
Ne güzeldir destana karşı destan
Aşk destanı dilden dile yakışır
Gül bülbüle gülden güle yakışır

3.

Şehriyar’ım, başın kaldır bana bağ
Yüregimden kan sızılırı yere bağ
Hānī “Şeki” hanı “Şirvan”, kara bağ
Harda kâldı o gür yanan çırağlar
“Kınalı dağdan” şarkıldağan bulaklar

4.

Şehriyarım yaşıdır vatan yolu
Türk dünyasına bağlayan turan yolu
Fikrimiz bir yolumuz saman yolu
O yıllardır koyunda ölmek gerek
Tek hedef doğru yürümek gerek

5. Şi'ir ustası "Taşkente" zülfiyem var
Şehriyar'ım "Türküstana" kadem var Meydanda koç gögde mirac şi'rimiz
Her kadem'de bin bir elem bin gam var Şanı yüce başlarda taç şi'rimiz

4.16. MEYYAS NENE DESTANI

Remziye Habip Meyas tarafından yazılmıştır. 2009 yılında Kerkük'te basılmıştır.

Destandan örnek:

1. Badam şeker kürekēnīn āğzında
Meyyas nene cülhēlī kilim işler Āltún hiçil gēlīnner ayāğında
Burgul pencer hānī o dātlī işler 4.
Bize olan illerce zulüm işler Meyyas nene Baba Gürgür atāşī her dem
Vēren öldü cüt tağ ağa evlērī yanar
Uçtu Şāhīn hicran ettī kuşlārī Türkman kızī gōzū kere bōyū çinar
2. Tēlīh kuşu göç edīp bir gün döner
Meyyas nene gümüştū hamam dāşī Rast etmēsīn bizī Allā beleye
Çāğīrāğīn bāşī sicağ ʿabbāsī Şad olāğīn bizde gireğ heleye
Hīnnēlī nağ bizde beyram gēcēsī 5.
Vērsīn murad deʿvet edīm kızlērī Meyyas nene aslannar nenēsī
Mutlū etsīn hağ teʿale bizlērī Miskīn yētīm kimsēsīzler daldāsī
3. Musalla'da āvcūlarda aslannārīn yuvāsī
Meyyas nene hānī o āltún milden Harda kāldī ev hanadan adamlar
Sāhīnse reboş reft ūste güzel gülden Şēhīdlērīn tēmīz kānī hele hasaya damla
Lire kemer sallānī ince bēlden

4.17. DESTAN YAZARLARINA DESTAN

Şair Sabır Demirci Kalemi durmadan bu destanı da meydana koymuştur. 178 beşlikten oluşan 11 heceyle yazılan, Yurt Gazetesinde yer alan (183, 1096, 1055, 1101, 1106, 1109) sayılarda dizili biçiminde yayımlanmıştır. Destan Leylan destanı gibi bir folklor kaynağıdır, Kerkük'te, Tuzhurmatu'da ve Tazehurmatu'da tanılan kimseleri, kömütleri kaleme almıştır. Şairimiz (Pamuğ Baba, Kere Baba, Gözlü Baba, Tuzhurmatı) adlarıyla başlıyarak destan arasına katmıştır.

Destandan örnek:

1. Pāmbúğ Baba pambuğú çõh olāydı
Duşmanlārúv dünyede yoğ olāydı
Miskinērúv aclārúv toğ olāydı
Men o zaman şad olúrdum gülērdím
Kana dōnúp göz yaşlārím silērdím
2. Pāmbúğ Baba çõh ēlbîse sennēndî
Kî sēvda bir gevîl bir candādî
Sene gelen sēvgî salam mennēndî
Al salāmím sen gevîlmî şad èyle
Hiç unutma kefenîmî yad èyle
3. Gözlú baba yātírın çõğ gözēldî
Kutsállıgım çocúqlara gözēldî
- Sene gēldím ayağlārím düzēldî
Çõğ kādinnar çocúgunu gētîrdî
Kõğlar öper o mubarak yātírî
4. Gözlú Baba nişāncî oğ ātírî
Yihilmēmîş imam ʿabbas yātírî
Muraz salan önún pāyín gētîrdî
Kurban ölúm murāzína ādína
Baba sele önú doğan kādína
5. Duzhurmatî diyarlārín diyārî
Ağ suyuda dād vērîp Allā tārî
Sensen bizim gevlimizin kararî
Hep neğmeler seslēnîrî ādúva
Diye diye kēhîr édîller yādúva

4.18. AVCI İLE CEYLAN ve BİLBİL İLE HESBİHÂL DESTANI

Dr. Orhan Hasan Hüseyin tarafından yazılmıştır. 2005 Kerkük'te basılmıştır. Dili Türkiye Türkçesidir.

Destandan örnek:

1. Sırtımda taşırım oktan bir demet
Batın gün yaralı ceylanda kanlı
Bunuda seyretmek bir hayli zahmet
 2. Bir zalim avcıyım içim karadır
Önümde bir uzun çukur deredir
Avladım kücücük yavru ceylanı
Ne bilim başıma yanar beladır
 3. Avcıyım gezmişim dere tepeni
Ürktürdüm okumla dede bebeni
Anadan ayırdım bala ceylanı
Durmadan arıyor sıcak memeni
 4. Avcıyım gözlerim arar dağları
Kırları aşarak gezer bağları
Ceylanı yaralar her bir yanından
Avcının okları torun ağları
 5. Avcı güvenir iyi baz ile
Göller bezenir sona kaz ile
Hoşuma gittin kibar naz ile
Ellerin sıcak ısıtır beni
Dudağın tuzak kaptırmaz deni
 6. Taşdır yüreği diyarlar bana
Acımaz zalim af etmez yine
Başını uzat tuzakta dene
Sabahtan beri av görünmedi
Avcıyla atı hiç ögünmedi
- Avcıyım anlamam avda merhamet

4.19. ALTUNKÖPRÜ DESTANI

Ömer Sabır Türkmenoğlu tarafından yazılmıştır. 2016 Kerkük'te basılmıştır. "Altunköprü" Kerkük iline bağlı olan Türkmen ilçesi adıdır. 110 beşlikten oluşmuştur. Dili Türkiye Türkçesidir.

Destandan örnek:

1.	3.
Altunköprü, Erbil, Kerkük arası	Altunköprü, Kayabaşı kayadı
Ekma, erik, sulu hıyar mevesi	Yüksek yerde parlak yüzü çayadı
Serin serin eser sabah havası	Suyun sesi yatanları uyadı
Seher vakti yüzleşirdik bostana	Tembelini mertler vurup ezelden
Kimi bağa, kimi gider harmana	Sarsılamaz, yıkılmaz yad elden
2.	4.
Altunköprü, ne erbaptır milletin	Altunköprü, doksan şehit verdin sen
Kabul etmez alçakların zilletin	Zulme karşı tunç yürekle durdun sen
Çekmez ehli kimselerin minnetin	Tarihlere yüksek başla girdin sen
Şeref için kurban eder canını	Altın su ile tarih yazsın ismini
Toprak için döer, temiz kanının	Gönüllerde bassın cansız resmini

4.20. KİFRİ DESTANI

Mutasım Namık Bayatlı tarafından yazılmıştır. 2014 Ankara'da basılmıştır. 106 beşlikten oluşmuştur. "Kifri" Salahaddin iline bağlı olan Türkmen ilçesi ismidir. Dili Türkiye Türkçesidir.

Destandan örnek:

1.	Yalnız sizi görmek buna çaradı
Koca çoban Kifri altı haradı	Haketen dile hep küsenler barışsın
Gem kederden bütün canım yaradı	Ayrı düşen birbiriyle kavuşsun

2.
Koca çoban şemendefer yürüdü
Bu oğrunda kemiklerim çürüdü
Gevlimdeki ulu tanrı nürüdü
Alemin her nesi varsa koy olsun
Yiğit odur tanrı yolunu bulsun
3.
Koca Çoban Koca çoban aka gel
Zümrütleri yakutları taka gel
Düğünümüze şenliğimize baka gel
Hatırla bir de geçen eski çağları
Tımar eyle yürekteki dağları
4.
Nene bacı giderdiler adağa
Yüzler batmış evlik kirşan boyaya

Konuşurken kalkardılar ayağa
Nene söyler gelmişim çay içmeye
Oğlum için bu bağdan gül seçmeğe
5.
Davul zurna gün yedi gece
Çalınırdı olurdu toy eğlence
Beraberce oynardı karı koca
Konuk komşu eğlenirdi içerdi
Sarhoş olup ta kendinden geçerdi
6.
Yedi gece sıcak halay tepili
Şabaş şabaş şekerpare sepili
Sağdan soldan güzel gelin öpülü
Dümbelekle oğlan çaya giderdi
Haydan gelen bir huya giderdi

4.21. MURSA ALİ DESTANI

Adnan Assafoğlu tarafından yazılmıştır. Mursa Ali Tuzhurmatu ilçesinde bulunan dağ ismidir. 2013 Bağdad'ta basılmıştır. 119 beşlikten oluşmuştur. Dili Türkiye Türkçesidir.

Destandan örnek:

1.
Mursa Ali'ye naziredir bu destan
Su ver dostum kurumasın bu bostan
Su şaşırırsın seda gelsin her dosttan
Destan yazdım içimdeki demedim
Yaşım geçti tatlı lokma yemedim

2.
Adım Adnan soyadım Assaf'tır
Benim gönlü pınar gibi çok saftır
Gönlümdeki dostu karşı insaftır
Dartılsam da terk edemem dilimi
Ama yazık kirlettiler elimi

3.
Mursa Ali Orta semtte göz açtım
Güller gibi güzel koku gör saçtım
Vicdanı pek insanlara ben kaçtım
İnsan olan saygı sunar dostuna
Kara rüzgar hiç semesin üstüne

4.
Bin dokuz yüz altmış ikide doğdum
Bin dokuz yüz doksan altıda soldum
Boş kadehler gibi gamlara doldum
Mursa Ali kara toprak sonumuz
Değişmeyiz ölsek de biz dönümüz

5.
Aslım sorsan Tuz'luyum ben Türkmenim
Yüz sel gelse kimseye diz çökmerim
Ölene dek kimseye diz çökmerim
Dedem oğuz mezhebimiz Caferi
Aslım Türkmen, Türkmen Tuz'un rehberi

6.
Mursa Ali muhabbetin canımda
Annem gibi çok azizsin yanımda
Sevgin coşar damarımda kanımda
Bu sevgiye sen layıksın can Tuz'um
Sen şekerim, sen sebetim, sen tuzum

4.22. AKSU DESTANI

Celil Kazançioğlu tarafından yazılmıştır. Aksu adı Tuzhurmatu ilçesinin önde gelen Türkmen mahallesinin ismidir. 107 beşlikten oluşmuştur.

Destandan örnek:

1.
Āksú salam ōssún gōnúlđen
Ķara āltún irmāğından ēlinden
Ķumrulārın bilbillērın dilinden
Salam ōssún mārúflārın şēhrîne
Gōnúl yāndı ağan görem ķēhrîne
2.
Āksú sēnî dişte gördüm bir gece
Yānín sārmış Bēşir ile Yēngîce

°ümür geçti bize şafağ sōkúnce
Salam ōssún Bēşir'den Yēngîce'ye
Bir suhbētinde gişem bin geceye
3.
Āksú Teze-Tāvúk ālmış yāníní
Bu dünyeye vērmezler bir hāníní
Can vērselel salmazlar o şāníní
Salam ōssún Teze-Tāvúk hālķına
Yüz maşallā kōymúzún hēlķîne

4.
Āksú harda kıaldı güzel Bağdad'ım
Irmāğından bir yudum su murādım
Yeter bana kıalmaz āhú feryādım
Salam օssún o Bağdad erlērîne
Salam օssún o kıutsal yerlērîne
5.
Āksú bizden Tile'fer'e var bir ses
Kümbetlerde-Çardāğ'lıda bir havas
Rühümüz bir āldığımız bir nefes

Salam օssún Felekօğlú yerîne
Salam օssún Tile'fer'ler ērîne
6.
Aksu Ērbil-Musul'da var yārimiz
Şahraban'da ne dātlıdır nārimiz
Sārı Tepe Tohmāğlı vārimiz
Salam օssún kıoyümüzün bāğına
Salam օssún dedeler ocāğına

4.23. ERVİL DESTANI

Burhan Yaralı tarafından yazılmıştır. 2009 yılında Kerkük'te basılmıştır.

Destandan örnek:

1.
Ey gօgbúrú bú Ērbil'in destānı
Sēnı imam ēyyı eder hestēnı
Şahbayla mēşkı ōhúr bestēnı
Gēlın bāhın şan şerēflı Ērbil'e
Neden bele düşüptü dilden dile
2.
Ey gօgbúrú kıala Ērbil ortāsı
Çohtan birı cihandādı bú sēsı
Kānımda hiç çıhmırı sévdāsı
Tārıhlērı ōhú, tānı Ērbil'i

Çoğ dātlıdı Ērbil'imın bú dilı
3.
Ey gօgbúrú düşmüyēğın dārlığ
Günde geçer günmeyeğ vārlığa
Dօğrú demış piçag yօhtú bālığa
Topar āğında dedelērın cānıdı
El yānıp Ērbil'liler kıanıdı
4.
Ey gօgbúrú men Erbil'e gēlmışem
Çohtan bēri hoş ‹aşkıma dālmışam
Neler gօrdüm ēyyı dēğı kıalmışam

Bú zamanda nice bèller bú güldú

Kim aǵlādı kim āhırda he güldú

5.

İhsan paşa Êrbîl'in bir güzüydü

Destānımda dātlı şirin sōzúydü

Türkmanlārçın tek bāşına ōzúydü

Bú cihanda Êrbîl'imın şānı

Toprāǵında dedelêrîn kânı var

6.

Ey gōgbrî kimler gêtî kim kâldı

Bú günlêrçîn söylemene kim dâldı

Millêtîmî kâra güne kim sâldı

Ey gōgbúrú koy yatanlar oynāsın

Çe gêtîgimiz o derdlere dayānsın

BEŞİNCİ BÖLÜM

SÖZLÜK

A

‘aba (1.49): Ar. Kadınların tesettür amacıyla örttükleri, omuzdan sarkarak ayak uçlarına kadar uzanan koyu siyah renk, kalınca kumaştan dikilmiş çarşaf.

‘ādī (1.71): Ar. Değersiz.

‘ar (1.57): Ar. Utanma, utanma duygusu, çirkin, utanılacak şey.

arḥ (4.58): Tarla ve bostana su akıtmak için açılan yol, su kanalı, ark.

arḥa (8.12): Arka.

aspap ~ Aspab (8.58): Ar. Elbise

aḥtar (5.198): Ara.

Āḫsú (7.3): Tuzhurmatu ilçesinde bulunan ırmak adı.

arvat (7.164): Ar. Avrat, kadın, eş, zevce.

amanat (1.38): Ar. Emanet.

asant (8.70): Far. Kolay.

avaz (10.101): Far. Yüksek ses, nâra, gürültü.

ayaz (1.24): Bulutsuz ve açık hava.

āynışlī (8.135): Akıllı, algılı.

āyrísī (8.19): Başkası.

azad (11.21): Far. Serbest, özgür.

azan (11.30): Ar. Ezan.

B

bağvan (2.92): Far. Bağcı, bahçıvan.

baḥağ ~ baḥaḥ (2.11): Bakalım.

baḥça (3.37): Far. Bahçe.
başbağ (2.2): Havlu.
beleş (4.58): Ar. Karşılıksız, bedava
bērî (8.125): Yakın.
bes (11.51): Yeter, yeterli, kafi, fakat, ama.
bêşer (12.21): Ar. İnsanoğlu.
bezeg ~ bezek (10.79): Süs, ziynet, ziynet eşyası.
béd (10.27): Far. Kötü görüntülü, çirkin.
bél (12.57): Sırt.
bézar (2.13): Far. Bezmiş, usanmış, bıkmış.
biğ (5.84): Bıyık.
bir çenge (6.58): Azıcık, ufacık, bir avuç dolusu kadar.
birden (7.48): Aniden.
boyama (10.57): Kadınların alınlarına bağladıkları siyah renk bir çeşit eşarp.
bulāşîğ (10.168): Karışık, düzensiz.
büh̄ten (1.81): İftira

C

cādî (6.79): Far. Muska, kötü amaçla kullanılan büyü, açık göz, becerikli.
carcar (8.71): Arpa ve buğday saplarını samana dönüştüren bir tarım aleti.
cécîm (8.92): Yünden dokunmuş, değişik renklerde nakışlı üst örtüsü; cicim.
cêş (10.169): Ar. Ordu
cerre (10.105): Ar. Su taşımak için kullanılan ağzı dar, karnı şişkin toprak kap.
cülḥe (12.89): Far. Culha, el tezgahında bez dokuyan kimse
cümcüme (6.10): Ar. Kafatası.
cür'et (12.55): Ar. Cesaret, yiğitlik, atılganlık.

cüt (16.1): Far. Çift, tek olmayan

cüt-kâr (1.23): Far. Çiftçi, tarlada çalışan işçi, çiftlik işçisi

Ç

çağar (3.29): Şiddetli ağrı, acı.

çanağ (11.118): Ağaç ya da madenden yapılmış kap.

çar ~ çara (12.85): Far. Çare.

çemçe-kız (6.54): (çemçe kız) tarla ve bostanlarda hayvan ya da kuşları korkutmaya yarayan, insan biçiminde kukla, bostan korkuluğu

çenge (6.58): Parmaklar yukarı doğru olarak elin alabileceği ölçüde, avuç dolusu.

çevîrke (1.75): Çekirge.

çehre (3.45): Far. Yüz, sima.

çerfelek ~ Çerfeleg (9.21): Döner dolap.

çomağ (5.25): Değnek.

çibin (11.216): Sinek.

D

debeng (1.31): Far. Sersem, şuursuzca hareket eden.

dēgî ~ döğü (2.27): Değil.

dehne (5.9): Su bendi, bûğet, su kanallarından ayrılan arkların başı, gölet, “kehriz” suyunun yer yüzüne çıktığı yer.

dene (7.163): Tane. (Far. dâne). “Bir dene”, sivilce.

dinge (10.104): Tavana dayanan sütun

doşap ~ doşab (10.74): Far. Pekmez.

dögeç (8.91): Çamaşır yıkamada kullanılan ağaç çubuk, tokaç, değenek.

dör (7.147): Eski evlerde büyük ev denilen bölümün önemli gözü sayılan konuk odası.

dörbāşî (11.196): Meclisin en iyi köşesi

duvağ (4.54): Gelinlerin ya da yeni doğan çocukların başlarına, yüzlerine örtülen örtü.

duzlağ (7.20): Tuzu elde etmeye mahsus yer; tuzla, tuzlak.

dümüg (5.176): Meşgul.

E

ebe (12.47): Doğum işini yaptıran kadın, büyükanne, nine.

°eccî (1.63): Tatlının tersi, acı.

°ecep ~ °eceb (7.66): Ar. Tuhaf şeyler, alışagelmemiş konular.

°ecel (8.62): Ar. Ölüm zamanı, ecel.

°ecîz (10.28): Beceriksiz, eli ermeyen. Dargın.

°edet (12.38): Ar. Töre, alışkanlık, âdet.

°efyet (8.30): Ar. âfiyet, esenlik.

ehlet (11.229): Ar. Aile, akraba.

eht (5.115): Ar. Adak.

°elem (6.59): Ar. Bayrak, halk, herkes.

°emmî (12.8): Ar. Amca.

enānî (1.111): Ar. Bencil.

°ene (11.16): Eskiden Irak'ta kullanılan dört filislik, madeni para

ergen (11.233): Bekar, henüz evlenmemiş (erkek için).

°esker (12.102): Ar. AsKer. A.

eşkal (5.174): Ar. Dıştan görünüş, biçim, kılık.

°eşret (6.71): Ar. hısım ve akrabalar, camaat, kabile, aşiret.

°ete (11.240): Hala.

‘ēynî (11.220): Ar. Tıpatıp, aynı.

‘ēzîz (12.84): Ar. Değerli, sevilen.

‘ezyet (11.36): Ar. Ezyet, zorluk, ızdırap

F

fānús (5.144): Ar. Fener, gaz yağıyla çalışan bir tür lamba. Tuz. A. Fānís

felleḥ (8.117): Ar. Çiftçi.

fētîr (1.55): Ar. Mayasız hamurdan yapılan, iyice pişmemiş ekmek.

fiġan (5.95): Far. İnleme, feryat.

fitne (11.61): Ar. İspyonculuk, ispiyoncu.

G

gēmzîk (8.15): Burun deliğinin boğazla birleştiği yer; geniz.

gene (9.14): Yine, yeniden, bir daha.

gerdene ~ gerdēnnîġ (11.63): Kolye, gerdanlık.

gēvîl (11.96): Gönül.

gilap ~ gilab (12.40): Gül suyu.

güdül (5.77): İçine sumak, tuz gibi yiyecekler koymak için kullanılan kulpu ve boğazı kırık toprak testi.

güman (8.77): Far. Zan, şüphe, bekleyiş.

Ġ

ġāfîl (2.27): Ar. Gaflet içinde olan, habersiz, dalgın.

ġar (10.81): Ar. Koşma

ġeflet (11.189): Ar. Dalgınlık, dikkatsizlik.

ġem ~ ġem ķēḥîr (12.48): Ar. Gam, tasa, üzüntü.

ġemġîn (2.56): Far. Tasalı, üzüntülü

H, Ĥ, Ħ

ĥaĥ (7.49): Halk, başkası, başkaları, akraba ya da yakın olmayan, el, yabancı.

ĥakat (9.19): Ar. Söz, laf, geçmiş bir olay. Tuz. A.: ĥeket.

ĥal (9.18): Ar. Hal, durum.

ĥalal (1.100): Ar. Dinin kurallarına aykırı olmayan konu, helal.

ĥānī (11.118): Nerde.

ĥār (4.74): Far. Diken

ĥarap (5.165): Ar. Viran, yıkık, ârızalı, bozuk, kötü, iyi olmayan (durum).

ĥarasan (7.107): Far. Tedirgin, ürkmüş, rahatsız edinmiş kimse.

ĥaraş (7.51): (8 - 12) yaşlarında olan çocuk.

ĥas (11.125): Ar. Özel.

ĥavar (9.31): Ar. Yaygara, çıġlık, imdat, feryat.

ĥaya (12.93): Ar. Utanç, utanma, sıkılma.

ĥebbe (5.178): Ar. Tane, az miktarda her şey.

ĥēccî (11.81): Ar. Hacı.

ĥecle (6.31): Yeni yürüyen çocukların, düşmeden binip yürümelerini sağlayan, genellikle ahşaptan yapılan üç tekerlekli araç.

ĥél (6.86): Ar. Kakule.

helhele (8.44): Ar. Düġün ve sünnet gibi eğlence törenlerinde mutluluk ve sevinç ifadesi olarak genellikle hanımlar tarafından çıkarılan özel titreşimli ince ve keskin bir nevi çıġlık; zılgıt.

ĥēlīm (5.91): Et ve buġdaydan yapılan bir çeşit çorba.

Ĥēnîn (4.30): Ar. Yufka yürekli, şefakatlı.

ĥēr (4.74): Ar. İyilik, yarar, fayda, kar.

ḥēvîş (8.88): Ar. Avlu.

ḥēyyîf (7.61): Ar. Yazık, vah! (ünlem), öç.

ḥınna (9.15): Ar. Kına. Tuz. A.: Ḥinne.

ḥisab ~ ḥisap (5.2): Ar. Hesap. Tuz. A.: ḥîssap

ḥor (5.27): Far. İtibarsız, kaypak.

ḥulḳ (6.115): Ar. Mizaç, zevk.

ḥumar (10.41): Ar. Azıcık sarhoş olan kimse.

ḥurda (11.187): Far. Horde, hurda, ufak parçalar, bozuk para, ince yapılı, narin.

ḥürmet (12.36): Ar. Saygı.

ḥüt (5.181): Ar. Balina.

I

ıŝŝıĝ (10.1): Işık. Tuz. A.: işşig.

İ

î'tiraz (1.110): Ar. Karşı çıkma.

igid ~ igit (1.127): Yiğit, cesur, güçlü ve yürekli.

imşag (2.74): Yumuşak.

imam Eḥmed (7.21): Tuzhurmatu'nın batısında bulunan İmam Ahmet'in yatağı.

iraĝ (8.8): Irak, uzak.

îtap ~ îtab (2.2) : Ar. Sitem.

K, K

kāmîl (7.97): Ar. Olgun, 40 - 50 yaşlarında olan erkek.

ḳāzî (1.102): Ar. Kadı, kaba, ukala insan.

ķedîr (5.140): Ar. Değer, saygı.

ķehîr (4.59): Ar. Üzüntü, keder, kahır.

kêhrîz (5.16): Far. Evlerde yıkanma yeri, kanalizasyon, lağım, çeşmeye veya çeşmelere verilmeden önce suyun depolandığı dağıtım merkezi.

kêhkûl (6.7): Ar. Alnın üzerine düşen kısa kesilmiş saç, perçem, kahkül.

kenger (11.197): Bileşikgillerden, kırlarda yetişen, boyu 50 cm, gövdesinde süt gibi bir madde çıkan, dikenli bir ot.

ķerbîl (12.134): Ar. Kalbur.

ķeyyîm (8.67): Sert, yumuşak olmayan, muhkem, kopmayan, sıkı, gevşek olmayan, hızlı

ķırađ (5.57): Kenar, kıyı, uç.

ķıyyıđ (5.75): Tandırda yakılmak üzere, kurutulmuş koyun, keçi ve deve dışkısı.

ķolbađ (6.79): Bir çeşit bilezik.

ķolbaķa (1.95): Kurbağa.

ķudret (5.181): Ar. Güc.

ķurna (6.40): Köşe.

ķuvat (11.216): Ar. Kuvvet, güç.

Külçe (6.100): Far. Özellikle bayramlarda evlerde yapılan, içi şeker ve ceviz dolu, fırın ya da tandırda pişirilen bir çeşit kuru pasta.

küreken (7.57): Yeni evli olan erkek, güvey, damat.

L

lābúd (7.105): Ar. Elbette, mutlaka.

lêplîk (6.2): Nazarlık olarak kullanılan deliği yuvarlak, açık mavi renk, ince taş.

lêş (1.88): Far. Ceset, insan ve hayvan ölüsü.

lele ~ lala (1.36): Çocuğun bakım ve öğrenimiyle görevli kadın, dadı (Far: lāla).

M

macal (8.114): Ar. Fırsat, yeterli vakit.

māğrūr (11.211): Ar. Kendini beğenmiş kimse.

mahana (10.40): Far. Behâne. bahane.

mağam (10.48): Ar. Yatır.

mat (12.50): Şaşkın.

mēcnî (9.6): Şarkı, türkü

mēcbūr (1.100): Ar. Bir şeyi yapmak zorunda bulunan, bir konuda yükümlü olan, zorunlu, delice seven, bağlı, tutkun.

meded (12.64): Ar. İmdat, yardım, yardım isteme.

medh ~ mēdîh (10.70): Ar. Övgü.

meḥel (5.139): Ar. İş yeri, büro, yazıhane, vakit, zaman.

menfe'et (10.31): Ar. Yarar.

merc (8.51): Bahis, iddia.

merd ~ merdene (10.4): Far. Mert, sözünün eri.

merked (9.15): Ar. Yatır.

mērzîp (4.35): Ar. Oluk.

mēsūliyyet (7.8): Ar. Sorumluluk.

mēşhūr (7.8): Ar. Ünlü.

meyter (8.39): Davul. Tuz. A.: dāvîl.

mēv (10.115): Asma yaprağı, sarma.

méz (5.69): Urd. Masa.

miçeg ~ miçek (1.95): Sivrisinek.

mızreḥ (5.189): Topaç. (Far. mozalak). Tuz. A.: mērzîh.

miḥ (11.50): Far. Çivi.

Müşkile (12.111): Ar. Sorun, problem.

N

naccar (5.39): Ar. Marangoz.

nāhír (5.24): Büyükbaş hayvan sürüsü.

nazdar (10.170): Far. Sevimli, çok sevilen kimse.

nişi ~ nişî ~ nişin ~ nişîn (10.102): Niçin, neden.

nuksan (6.178): Ar. Eksiklik.

O

orağ (8.68): Orak.

ōssún (8.36): Olsun.

Ö

ög (4.160): Ön, reis, baş, ileri gelen.

ögey (7.160): Üvey, öz olmayan.

örtük (7.153): Yatak (döşek, yorgan, yastık v.b.). Tuz. A.: örtük.

P

palan (5.14): Far. Eşeklere vurulan yumuşak enli bir çeşit eyer.

pasvan (6.128): Far. Gece bekçisi.

peçe (8.38): Far. Eskiden kadınların tesettür amacıyla yüzlerine örttükleri tüle benzer siyah renk örtü.

pek (8.53): Far. Temiz.

pence (11.161): Far. El ayası, avuç.

pencer (16.1): Ar. Ebegümecei.

pērçîm ~ pērçîn (6.93): Far. Kıvrımlı, pileli, kakül (saç), alına sarkan saç demeti.

perre (7.42): Far. Defter, kitap yaprağı

pim ~ piy (6.75): Hayvan etini kaplayan yağ tabakası, kuyruk yağı.

pir (10.12): Far. Yaşlı kimse, masallarda ve halk öykülerinde geçen, olağanüstü işler yapabilen, iyiliksever, ak sakallı yaşlı adam.

R

reft (16.3): Ar. Raf.

rēhîn (1.73): Ar. Yaprakları güzel kokan bir çeşit süs bitkisi; feslegen.

rehet (1.61): Ar. Yavaş, kolay, dinlenme.

rēzîl (1.103): Ar. Cimri.

rēsîm (9.36): Ar. Resim, tablo, fotoğraf.

S

salam (10.45): Ar. Selam.

salamat (10.26): Ar. Esen.

salavat (10.26): Ar. Salat ve selam.

samovar (10.47): Rus. Semaver.

sebbeh (1.1): Ar. Sabah.

sēbîl (5.11): Ar. Çeşme, hayır sahiplerinin semtlerde yaptırdıkları su çeşmesi.

sefer (5.83): Ar. Yolculuk, gezi, seyahat.

sēkî (1.70): Sanki.

sêl (2.69): Ar. Sel.

sihir (9.1): Ar. Büyü.

sümüg ~ sümük ~ sümîg ~ sümîk (11.180): Kemik.

sünet (10.76): Ar. Sünnet.

sürme (11.81) : Kirpik diplerine sürülen kara boya.

Ş

şabaş (12.98): Düğünlerde, halay esnasında davulcu ve zurnacıya verilen bahşiş.

şad (16.3): Far. Sevinçli, memnun, mutlu.

şahadat (12.52): Ar. Şehadet.

şēgîrd ~ şēgîrt (10.85): Far. Çıracak, her hangi bir işte ustanın öğrencisi ve yardımcısı.

şemendefer (10.89): Fr. Tren.

şerbe (11.197): Ar. Su testisi, su içmeye mahsus testi.

şeref (12.11): Ar. Onur.

şıvan (10.76): Far. Çılgınlık yas, kadınlar tarafından ayakta bir halka oluşturarak icra edilen yerli matem töreni.

şōhîm ~ şōhûm ~ şōhûmluğ (11.153): Sürülmüş tarla, sürülerek dinlendirilmeye bırakılan tarla; nadas.

T

taht (11.211): Ar. (eskiden) genellikle kahvelerde kullanılan ahşaptan yapılmış, yüksek ve uzun divan.

talán (12.131): Far. Yağma, çapul.

tamata (11.197): Ar. Domates.

tē'îzye (8.58): Ar. Ölü sahibinin baş sağlığı dileği kabul etmek için kurduğu meclis, taziyet.

teket (6.161): Ar. Güc, tâkat.

teng (7.152): Far. Sıkı, sağlam, gergin.

tēr'îzî (10.86): Salatalık.

tēspî (10.82): Çay tabağı.

tēşt (11.82): Ar. Büyük leğen.

Toba (12.62): Ar. Tevbe.

toķ (5.40): Ar. Tasma, halta, boyuna geğirilen zincir.

Tuluğ (5.10): Yağ, su, ayran gibi sıvıları koymak için kullanılan önu yarılmadan çıkartılmış koyun derisi; tulum.

tufan (6.118): Ar. şiddetli rüzgar, fırtına.

türbe (7.8): Ar. Mezar.

Ü

üskek ~ üskeg (6.158): Yüksek.

V

vèrem (10.19): Ar. Sil hastalığı, tüberküloz.

Y

yālęüz (11.34): Yalnız, tek başına, sadece.

yāstúę (11.113): Yastık.

yavan (5.196): Yağı yeterince olmayan, yağı az olan. katkısız, katıksız.

yellepe ~ yèllepe (12.120): Kelebek.

yèl (5.16): rüzgar.

yèngî (2.59): Yeni.

Yèrpîze (10.121): Sapından tutulup sallandığında küçük bir hava akımı oluşturan ve özellikle bir serinletmekte kullanılan, küçük, katlanabilir, taşınabilen araç, yelpaze.

Z

zad (6.52): Ar. Yiyecek.

zē'if (1.118): Ar. Zayıf.

zınhar: Fa. Sakıncalı.

zıvan ~ zuvan (1.24): Tarlalarda biten ve hububat tanelerine zarar veren bir bitki.

zibil (5.75): Ar. Çöp, süprüntü.

Zikam (5.75): Ar. Nezle.

zîreg ~ zîrek (6.138): Açıkgöz, çalışkan, hamarat

SONUÇ

İran Edebiyatında olduğu kadar bütün Türk dünyasında bilinen ve şiirleri farklı dillere tercüme edilen Şehriyar'ın Haydar Baba'ya Selam şiiri, ana diliyle yazıldığı ilk şiir olması ve ana dilin kullanmaya, insanların duygularını, özlemlerini dile getirmesi açısından diğer şiirlerinden daha çok ön plana çıkmıştır.

Bu sebeple şiire farklı Türk yurtlarında, çok sayıda nazireler yazılmıştır. Irak Türkmen ağızlarıyla yazılan Haydar Baba'ya Selam nazireleri bir anlamda bu bölge ağızlarının karşılaştırmalı çalışmalarını yazmak üzere malzeme oluşturmuştur.

Irak Türkmen bölgelerinde yazılan nazireler, kendi aralarında ses ve biçim özellikleri açısından Türkiye Türkçesi ve Azerbaycan Türkçesiyle karşılaştırıldığında, şu tespitler ortaya çıkmıştır.

1. Irak Türkmen şairleri nazirelerini kendi yerel ağızlarıyla yazdıkları için nazirelerde ağız farklılığı görülmektedir. Ağızlar, v' li ve y'li şekillerindedir. Bu farklılıklar teklik ve çokluk 2. şahıs iyelik eklerinde, teklik ve çokluk 2. şahıs zamirlerinin genitif (İlgi) halinde ve bazı fiil kiplerinin teklik ve çokluk 2. şahıs çekimlerinde (n)'nin "v" ve "y" ye dönüşmektedir:

v'li grubu: Başta Kerkük ağızıyla yazılan çok sayıda nazire geçmiştir:

Ay balam bilmirem harda gōmúldúv
Dünen yānımdāydúv namaz kıldúv
Mene baħa baħa ħesretle güldúv
Dédúv gideceğem yoldaş yānına
Ķātılacağam var merd meydānına (2.52).

y'li grubu: Başta Tuzhurmatu ilçesi ve Tisin bölgesi, Altunköprü, Kifri'de yazılan nazireler de bu gruba girmektedir.

Nenem diyer "Kerem évî var évî"

Yoh évîyse "vèrem évî, zar évî"

Öz évîy kimin olmaz hiç bir yar évî

Aş ye, daş ye öz évîyde sultansan
Fikriy safsa en mutlu insansan (10.19).

2. Irak Türkmen ağızlarında düzlük-yuvarlaklık uyumu; Tuzhurmatu ağızı y’li grup ile yazılan nazirelerde Kerkük ağızı v’li gruptan daha sağlam bir uyum görülmektedir.

Tuzhurmatu Ağızı, y’li grup: altın: āltín (1.3), yakın: yāhín (7.124).

Kerkük Ağızı, v’li grup: altın: āltún (11.98), yakın: yāhún (11.129) yalnız: yālgúz” (11.85).

3. Irak Türkmen ağızlarında kalınlık - incelik uyumu; Türkiye Türkçesinde uyuma aykırı olan sözcükler Irak Türkmen Türkçesinde uyuma girmektedir.

Kader: ķeder (9.127), selam: salam, helal: ĥalal (1.100).

4. Irak Türkmen ağızlarında geniş ünlüyü (a ,e, o, ö) kök veya gövdesinde bulunduran sözcükler, çekim ve yapım eklerinde: dar ünlü (ı, i, u, ü) varsa; geniş ünlüde uzama görülür. bāşúva “başına” Ker. A. (2.59), gēldî (3.1) āltún “altın” Ker. A. (10.165), olúp “olmuş” (7.70).

Kısa ünlülerde de sıklıkla rastlanmaktadır. Bu kısaltmalar genellikle uzun geniş ünlülerden sonra gelmesi halinde görülmektedir. Ādúv (2.7), dōgú (9.29), ķaçtı (5.183).

“u,ü” ünlülerin yuvarlaklaşma süresini tamamlamadığı için birinci heceden sonraki hecelerde kısa teleffuz edilmektedir: günú (1.7), vurdúlar (1.118), bütún (5.49), üstú (11.197), duzú (12.8), uzún (5.168).

5. Irak Türkmen ağızlarında ünlü düşmesi sözcük başında, ortasında görülmektedir. ikindi: kindî (4.65), iki: ki Ker. A. (8.80). Teklik ve çokluk 1. şahıs iyelik eki almış sözcüklerde görülmektedir. Elimizde: ēlmîzde (8.10), belimiz: bēlmîz (3.6), evlerimiz: ēvlērmîz (8.47),

birisi: birsî (6.96), kapısını: kâpsíní (2.40), köyümüzün: kōymúzün (11.217), yastığına: yāstúğuna (6.2).

Lokatif ve Ablatif eki alan sözcüklerde ünlü düşmesi: Buradan: burdan (8.19).

Ünlü birleşmesinde: ne étse: nêtse (1.116), ne éyler: nêyler (4.16), ne oldu: nōldú (4.73).

“r” ve “l” ünsüzleriyle biten fiillerin teklik ve çokluk 1.geniş zaman çekimlerinde, ünlülerin düştüğü görülmektedir.

sorarım: sorram (8.5), görerim: görrem (10.77), kalırım: qallam (9.33).

6. Irak Türkmen ağızlarında da ünsüz değişimleri iki şekilde görülmektedir:

Ötümlüleşme, **k: g** değişmesi, bu değişme sözcük başında, ortasında, sonunda ve ince ünlülerin yanında görülmektedir. Sözcük sonunda: köpük: kōpúğ (1.11), yüksek: üskek (6.201), köpek: köpeg (1.64).

t: d değişmesi, sözcük başında: taş: daş (1.64), tat: dad (17.5), Tuzhurmatu: Duzhurmatí (1.1). Sözcük sonunda: azat: azad (4.27), arvat: arvad (8.120), yoğurt: yōğúrd (11.177).

p: b değişmesi, sözcük başında: parmak: barmağ (6.89), pazar: bazar (10.125), pişmek: bişmeğ (11.101), patlıcan: bādíncan (11.33). Sözcük sonunda: hesap: hisab (5.2). **ç: c** değişmesi, sözcük başında: çift: cüt (10.112). Sözcük sonunda: ağaç: ağac (4.56), aç: ac (6.90), kılıç: kilinc (9.37) ilaç: ‘ilac (11.59), güç: güc (12.76).

Ötümsüzleşme ise **g: k** değişimi, sözcük başında: göç: köç (10.21). **d: t** değişmesi,

sözcük başında: diken: tikan (6.8), dök: tök (6.53), dükkan: tükán (9.10).

b: p değişimi, sözcük başında: bıçak: piçağ (6.14). **c: ç** değişimi, sözcük sonunda: karınca: kārínça (10.81).

7. Irak Türkmen ağızlarında ünsüz düşmesi: böyle: bele (11.88), söyle: sele (7.44), sonra: sora (10.33), çift: cüt (5.37), kalkan: қаһan (10.81), tövbe: tobā-sí (1.88). Sonda ünsüz düşmesi: kalk: kâ (7.31), gel: gē (1.17), vallah: vallā (2.100), alır: ālí (10.189), hep: he (5.121), yok: yo (2.43).

8. Irak Türkmen ağızlarında ünsüz türemesi Azerbaycan Türkçesinde olduğu gibi ön seste y-'nin durumuyla ilgili olarak dikkatleri çeken en önemli özellik düz-dar ve düz-yuvarlak ünlülerin önündeki y-'lerin belirli sözcüklerde düzenli olarak düşmesidir:

yılan: ilan (1.81), yıl: il (7.65), yigit: igid (8.115) yüzüm: üzüm (7.35), yumşak: imşaq (10.34), yürek: üreg (8.100).

9. Irak Türkmen ağızlarında ünlüyle başlayan sözcüklerin başındada “h” sesi türemesi görülebilir. alev: halav-ländi (3.10), ör: hör (11.207), elbet: helbet (7.132). Orta seste ünsüz türemesi sözcük içindeki ‘b, d, n, t, y, r’ ünsüzlerinin türemesi gözlemlenir. fırsat: firsant (6.163), sür: sürt (5.120).. Son seste ünsüz türemesi ya: yan (6.30).

10. Ünsüz ikizleşmesi Azerbaycan Türkçesinde olduğu gibi çok sayısında görülmektedir. yedi: yèddî (11.91), sebbeh (1.1), aferin: efferim. (5.195), , kısa: kısse (6.104).

11. Ünsüz yer değiştirmesi, Azerbaycan Türkçesinde olduğu gibi ilk ve ikinci ünsüz harflerin yer değiştirdiği durumlar olur. Özellikle ikinci hecenin “r” harfiyle başlayan sözcüklerde: avrat: arvad (8.120), kirpik: kiprig (11.103), topprak: torpağ-a (2.50), yaprak: yarpağ (6.44), sofrā: sırfā (5.140), bazı durumlarda da ilk hece sonundaki sessiz harf ile ikinci hece başındaki sessiz harf yer değiştir: çıplak: çılpağ (10.69).

12. Türkiye Türkçesinde “k” ile başlayan kalın “k” sesleri Irak Türkmen Türkçesi ve Azerbaycan Türkçesinde “k” veya “q” ile başlar. kal: kal, qal. kız: kız, qız.

13. Türkiye Türkçesindeki birden fazla heceli kelimelerin sonundaki bütün “kalın k” sesleri Irak Türkmen ağızlarında “ğ” veya “h” olur. Okumak: oħumağ, uzak: uzağ.

14. Azerbaycan Türkçesinde olduğu gibi, bir sözcük “ı” ile başlamaz. Türkiye Türkçesindeki “ı” harfinin yerine “i” alır. ışık: işiğ, ılık, ilig

15. Türkiye Türkçesindeki “ -mI, -mU” soru ekleri Azerbaycan Türkçesinde olduğu gibi, kullanılmayıp, fiil sözcüğünün son hecesini uzatarak soru cümlesi kurulur. Geldin mi? gēldūv. Ker. A. , Gördün mü? gördūy. Tuz. A.

16. Teklik ve çokluk iyelik ekleri “n” ünsüzüyle biten sözcüklerde ayrılma durum ekinin başındaki “d” ünsüzü benzeşmeye girer: nd: nn, senden sennen (7.134), arkasından: ārdīnnan (4.74)

17. Türkiye Türkçesindeki şimdiki zaman eki, “-yor” eki ile gösterilirken Irak Türkmen ağzlarında “ -r, -Ir, -Ur şekilleriyle yapılır. sātiri “satıyor” (9.10), bilisen “biliyorsun” (11.120).

18. Azerbaycan Türkçesinde olduğu gibi, öğrenilen geçmiş zaman eki teklik ve çokluk 1. kişilerde: -mIş, -mUş şeklindedir. Teklik ve çokluk 2. ve 3. kişilerde ise: -p, -(I)p, -(U)p şeklinde olur. kāl-îp-san (6.200), ōl-úp-lar (6.179).

19. Azerbaycan Türkçesinde olduğu gibi, Emir kipi teklik 2. şahısta, iki şekilde yapılır.

1. Eksizdir: kâl (11.242), gēt (8.73), sēv (1-180).

2. -gInAn, -gUnAn: gōr-gūnen (7.3), beklē-gīnen (12.117), yāndır-gınan (12.75).

20. Azerbaycan Türkçesinde olduğu gibi, gereklilik kipi istek kipinin önüne -gere, gerek sözcüksini getirilerek yapılır.

gerek kēseğ (5.148), gerek bulağ (7.133), gerek köçēğīn (5.20).

21. “-ki” Eki, Kerkük ağzı v’li grup Túrkiye Túrçesinde olduğu gibi ünlü uyumuna aykırı olarak kullanılır. Tuzhurmatu ağzı y’li grup ise Azerbaycan Túrçesinde olduğu gibi ses uyumuna bağlı olarak kullanılır. afastākî Ker. A. (7.14) afastākî Tuz. A., ondākî Ker. A. (5.167), ondākî Tuz. A., yāstúgdākî Ker. A.(11.113), yāstígdākî, madāmki (2.76).

KAYNAKÇA

ALİBEKİROĞLU Sertan, **Türkçede Ön Seste Y**, International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 8/1 Winter 2013, p. 685-710, Ankara.

ATEŞ Ahmet, **Şehriyar ve Haydar Baba'ya Selam**, Ankara, 1964.

BENDEROĞLU Abdullatif, **Irak Türkmen Dili**, Kültür ve Tanıtma Bakanlığı Türkmen Kültür Müdürlüğü, 2.Baskı, Bağdât, 1989.

BEYAT Fazıl, **Türkmen Tarihinden Yapraklar**, Irak Tanıtma Bakanlığı, Bağdat, 1975.

BEYATLI Hidayet Kemal, **Irak Türkmen Türkçesi**, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yay. 664, Ankara, 1996.

BEYATLI Hidayet Kemal, **Türkmen Ağzı- Dil incelemesi**, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, İstanbul, 1979.

BULUÇ Saadettin, **“Mendeli (Irak) Ağzının Özellikleri”**, 1.TürkDili Kurultayına Sunulan Bildiriler, 1972, Ankara, 1975, T.D.K. Yay. s.(181-183)

BURAN Ahmet, **Çağdaş Türk Yazı Dillerinde ve Türkiye Türkçesi Ağzlarında İkincil Uzun Ünlüler**, II. Kayseri ve Yöresi Kültür, Sanat ve Edebiyat Bilgi Şöleni, Erciyes Üniversitesi, (10.12 Nisan 2006- Kayseri)

CAFEROĞLU Ahmet, **“Şehriyâr”**, Türk Kültürü Araştırmaları, I, I (1964), s133-141.

ERCİLASUN Ahmet Bican, **Örneklerle Bugünkü Türk Alfabeleri**, Kültür Bak. Yay.,Ankara. 1996, s. 14

DAKUKLU İbrahim, **Şehriyar ve Haydar Baba'ya Selam**, Türkmen Kardeşlik Ocağı Yay., Zaman Basımevi, Bağdât, 1964, Sayı 2.

DAKUKİ İbrâhim, **Irak Türkmenleri**, Ankara, 1970.

DOĞAN Talip, Gökdağ Bilgehan Atsız, **İran'da Türkler ve Türkçe**, Akçağ Yayınları, Ankara, 2016

ERASLAN Kemal, **“Çağatay Şiiri”** Türk Dili Dergisi (Türk Şiiri Özel Sayısı II), sayı: 415-417 (1986), s. 564-718; K. Eraslan, Ali Şîr Nevâyî: Nesâyimü'l-Mahabbe min Şemâyimi'l-Fütüvve. İstanbul, İstanbul Üniversitesi, 1979; B. Yücel, Bâbür Divânı.

Ankara: Atatürk Kültür Merkezi, 1995; Y. Karasoy, Şiban Han Dîvânı. Ankara: Türk Dil Kurumu, 1998; v.b.

ERCİLASUN Ahmet Bican, **Irak Türkleri Dili ve Edebiyatı**, Irak Türkleri Sempozyumu Tebliğleri, 31 Ocak 1987, Ankara, 1987. s 45-55.

ERGİN Muharrem, **Azeri Türkçesi**, İstanbul, 1971.

ERGİN Muharrem, **Türk Dilbilgisi**, Bayrak yay., İstanbul. 1987, s.55

GLASUN Gerard, Turkish and Mongolian Studies. London: The Royal Asiatic Society of Great Britain and Ireland, 1962, s. 83, 84; N. A. Baskakov, İstoriko-tipologiçeskaya fonologiya tyurskix yazıkov. Moskova: Nauka, 1988, s. 15; E. R. Tenişev (ve başkaları), Sravnitel'no-İstoričeskaya Grammatika Tyurskix Yazıkov: Fonetika. Moskova: Nauka, 1984, s. 17.

GLASUN Gerard, An Etymological Dictionary of the Pre-Thirteenth Century Turkish. Oxford: Oxford, 1972; J. Eckmann, Chagatay Manual. Bloomington: Indiana University, 1966; J. Eckmann, Harezmi, Kıpçak ve Çağatay Türkçesi Üzerine Araştırmalar (Haz. O. F. Sertkaya). Ankara: Türk Dil Kurumu, 1996

GÖKÇÜR, Engin, **Azerbaycan Türkçesi İle Doğu Anadolu Ağzlarındaki Ortaklıklar üzerine**, International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 7/4, Fall 2012, p. 1801-1824, Ankara.

GÜLSEVİN, Gürer “**Eski Anadolu Türkçesi Ağzlarında Uzun Ünlüler Üzerine**”, Dil Araştırmaları, S. 5, Güz 2009, s. 39-56.

GÜZEL, Hasan Celâl, **Ortadoğu'da Türkmen Varlığı**, Ortadoğu Türkmenleri Sempozyumu, 2014.

HÜRMÜZLÜ Habib, **Irak Türkmen Türkçesi Sözlüğü**, 2. Baskı, Kerkük, 2013

HÜRMÜZLÜ Habib, **Kerkük Türkçesi Sözlüğü**, Kerkük Vakfı, İstanbul, 2003.

İBRAHİM Behcet Sadık, **Şehriyar İlham Kaynağı**, Kerkük, 2006.

İSMAİL Loqman Nader, **Irak Türkmen Türkçesinin Bayat Ağzı**, Yüksek Lisans Tezi, Kayseri, 2013

KARA Mehmet, **Türkmen Türkçesi**, TLG, Ankara 2007: s. 236

KARAAĞAÇ Güney, **Türkçenin Dil Bilgisi**, Akçağ Yay., 1. Basım, Ankara, 2012.

KERKÜK, İzzettin, Haşim Nahir Erbil ve Irak Türkleri, (**Değişik Makaleleri**), Kerkük Vakfı, İstanbul, 2004.

KORKMAZ Zeynep, agm., s.205

KORKMAZ Zeynep, **Eski Anadolu Türkçesindeki Aslı Ünlü Uzunlukları**, DTCF. Derg. C. XXVI /3-4, s. 49-66.

KORKMAZ Zeynep, **Güney-Batı Anadolu Ağzları: Ses Bilgisi (Fonetik)**. Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1956, s. 16-22.

KORKMAZ Zeynep, **"IX-XIII. Yüzyıllar Arasında Oğuzca"** Türk Dili üzerinde Araştırmaları, TDK.Yay. Ankara, 1995.

KORKMAZ Zeynep, **Türkiye Türkçesinin Temeli Oğuz Türkçenin Gelişimi**, TDK Yay., Ankara, 2013.

PAŞAYEV Gazanfer, **Irak Türkmen Folkloru**, İstanbul , Kerkük Vakfı Yayınları, 1998.

ÖZKAN Nevzat, **Gagavuz Türkçesi Grameri**, TDK, Ankara, 1996, s.41

SAATÇİ Suphi, **"Irak (Kerkük) Türk Edebiyatı"**, Türkiye dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi (Nesir-Nazım), 6, Azerbaycan-İrak (Kerkük) Türk Edebiyatı, VI, Ankara 1997, s.151-485.

SAATÇİ Suphi, **Tarihi Gelişim içinde Irak'ta Türk Varlığı**, Tarih Araştırmalar Vakfı, İstanbul, 1996.

SARIKAHYA Kasım, **Çağdaş Türkmen Şairleri**, C. 1-2, Bağdâd, 1989.

SARIKAYA Mahmut, **Güney Azerbaycan Türkçesi Grameri**, Doktora Tezi, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri, 1998.

SERTKAYA, AyşeGül, **"Şehriyâr'a Irak'ta Yazılan Nazireler"**, ODÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, Cilt 1, Sayı 1, 2010.

SERTKAYA, Osman Fikri, **"Haydar Baba' ya Selâm Şiirinin Türkiye'deki Akisleri"**, Türk Kültürü, VII/83, s. (24)836-(29)841.

SERTKAYA, Osman Fikri, **"Haydar Baba' ya Selâm Şiirinin Türkiye'deki Akisleri (II)"**, Türk Kültürü, XXVII/310, Şubat 1989, s. 92 (28)-98 (34).

ŞAHİN Hatice, **Bursa Yerli Ağzında Uzun Ünlüler Üzerine**, Diyalog, Kış 2012, S. 5, s. 1-7

TERZİBAŞI Ata, **Şehriyar**, Türkmen Kardeşlik Ocağı Yay., Zaman Basımevi, Bağdat, 1964, Sayı 6.

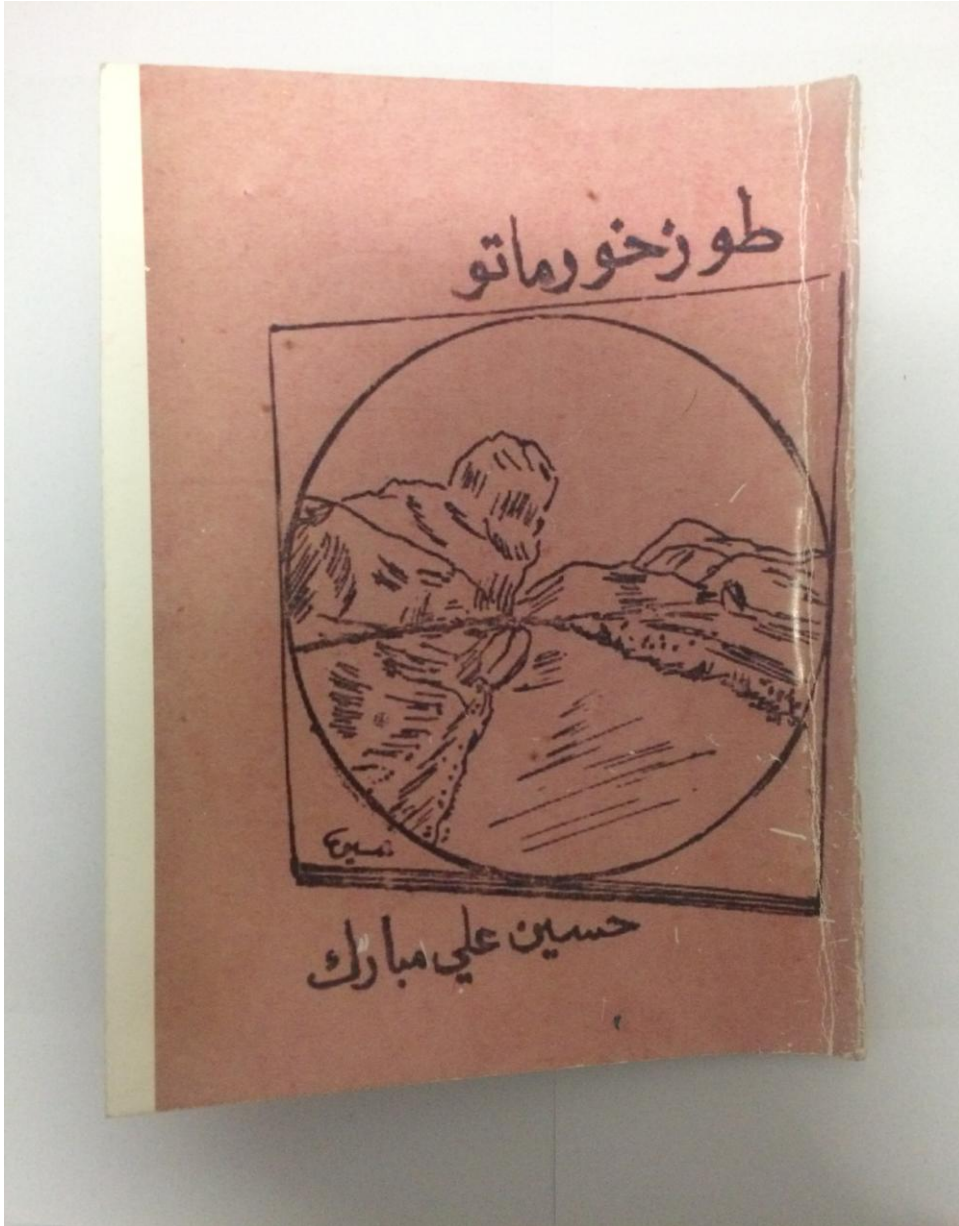
TİMURTAŞ, Faruk K., **Osmanlı Türkçesi Grameri III**, İstanbul.1991, s.326

TOKATLI Ümid, **"Irak Türkmenlerinin Haydar Baba'ya Selam'a Yazdıkları Nazirelerden Bazı Örnekler"**, Kerkük, Yıl 3, Sayı 7, Mart 1999, s. 5-12

YALÇIN, S. K, **Çağdaş Türk Lehçelerinde Ünlüler**, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları 2013.

YILDIRIM Dursun, M. **Şehriyâr Haydar Baba'ya Selam**, Ankara, 2002.

EKLE

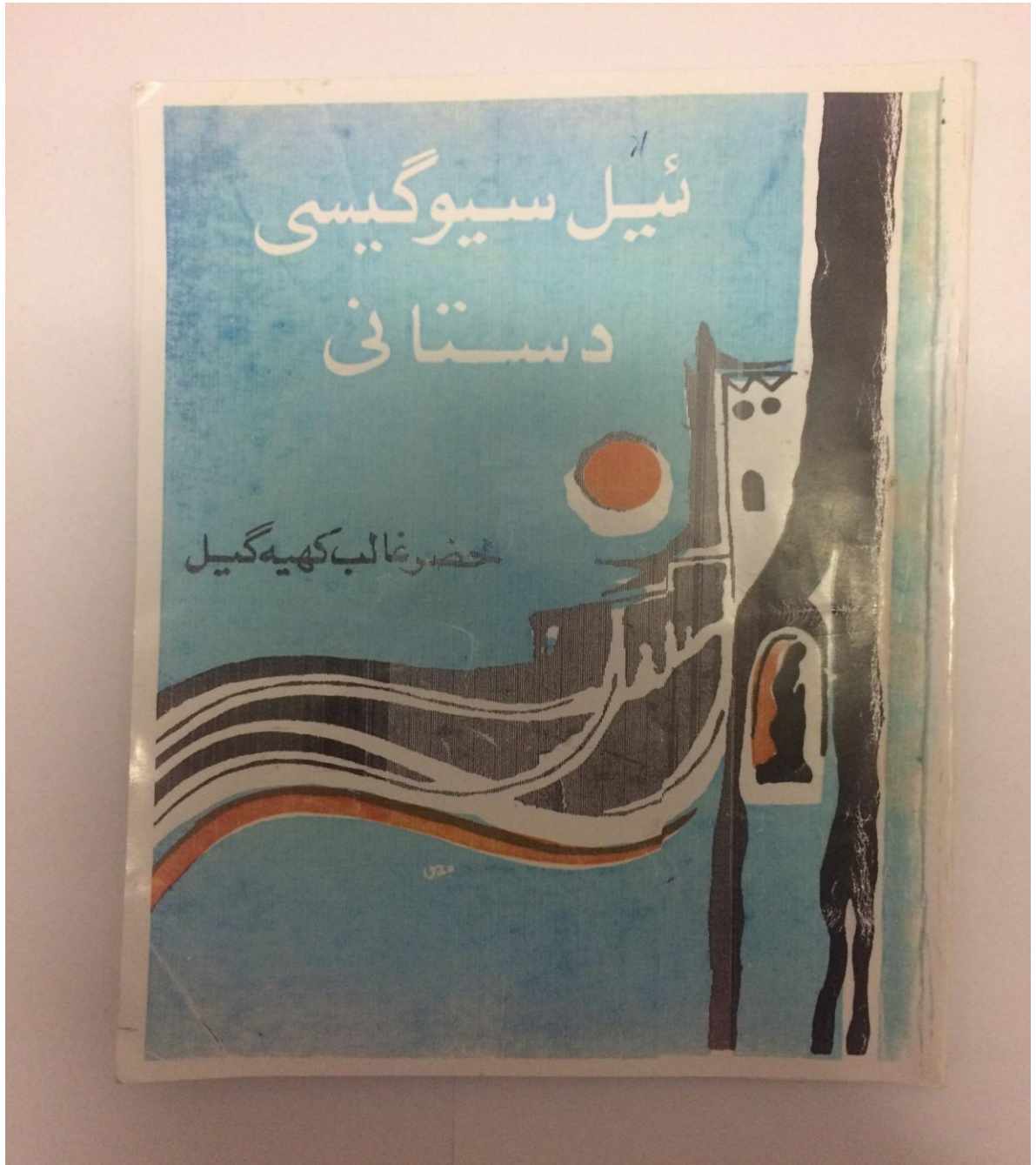
Ek: 1

طوز خورماتو ، صباح گوزون آچاندا ،
نور اوراغی قارانلی بیچه نده ،
یشیل قوشلار ئوته ئوته اوچاندا ،
او جیسه لی باخچالاردا گزه یدم !
هر دوست ایچین بر دسته گول دوزه یدم !

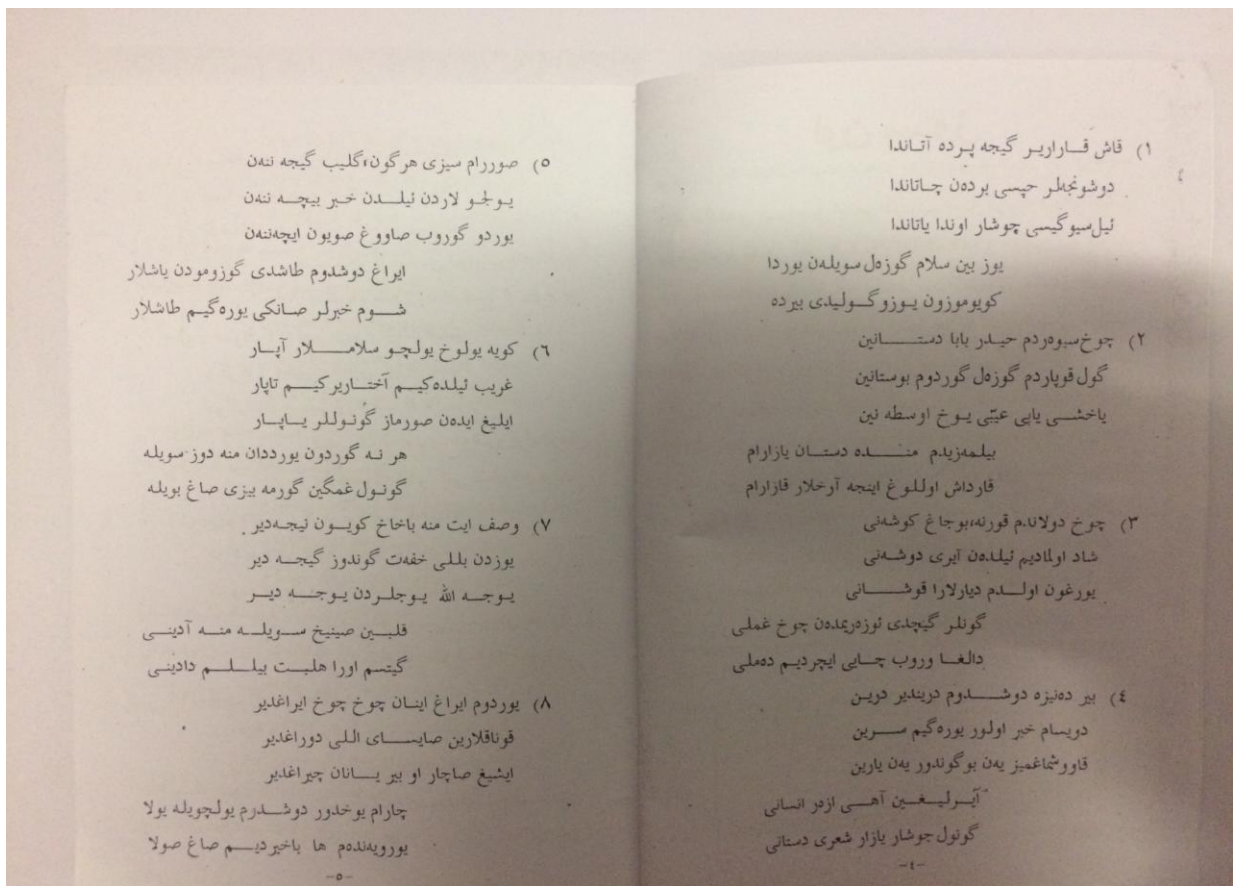
طوزخورماتو، گون یوخودان قاخاندا ،
« مرسی علی » اوزرینته ن باخاندا ،
آلتن سـیللر ، گوموش صویا آخاندا ،
حیران اولور کبار حسنون کوره نلر !
جواب آلیر چوخ گوزه للغ صوره نلر !

طوزخورماتو ، آسنده او خوش یلر ،
اوینه ویاندا گوللر ایله سنبللر ،
ارخویاندا گوزه ل شـرقی بلبللر ،
یادلا منی محروم ایتمه حصه منهن !
منمده بر شابوش اولسون کیسه منهن !

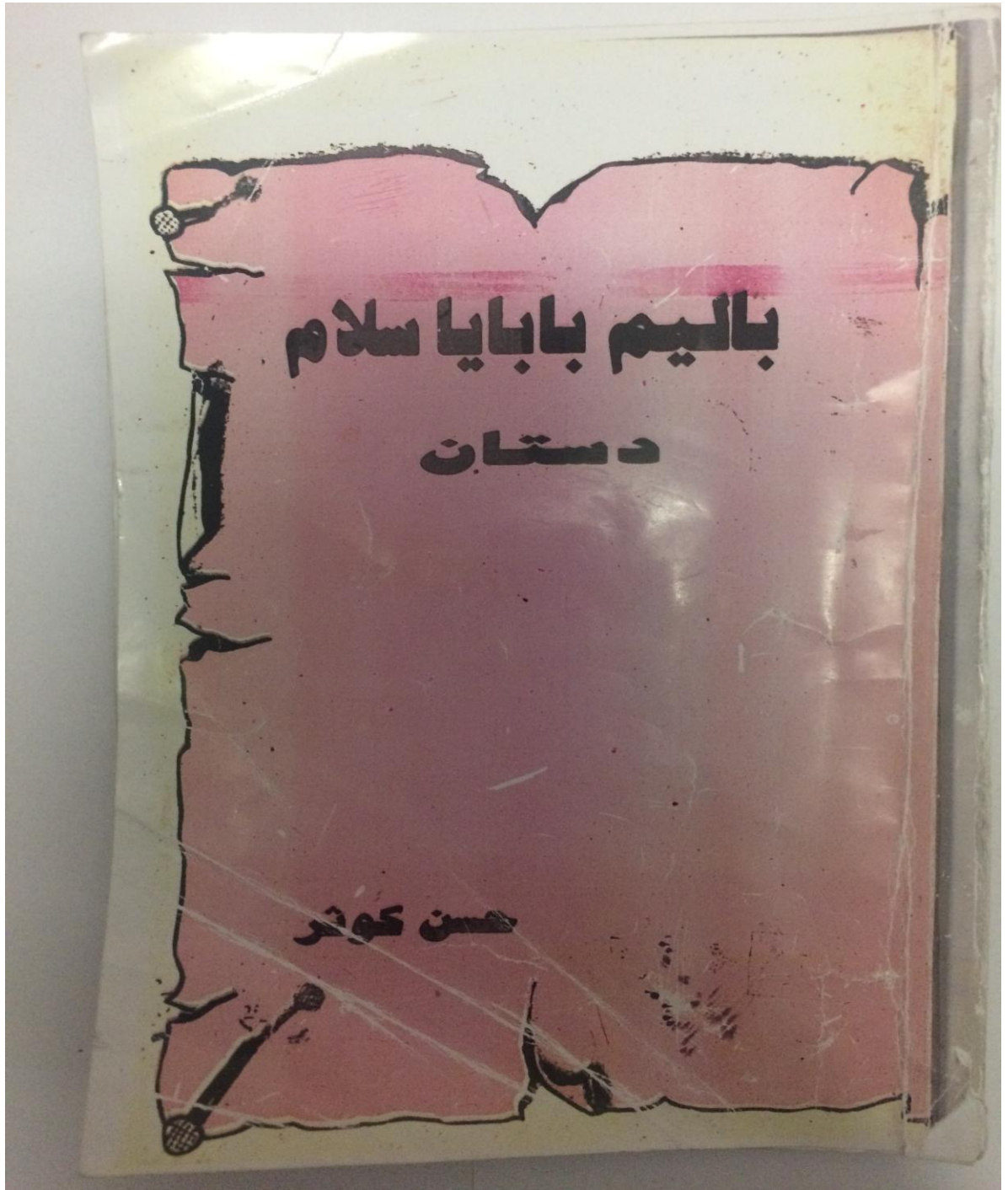
Ek: 1.1

Ek: 2

Ek: 2.1

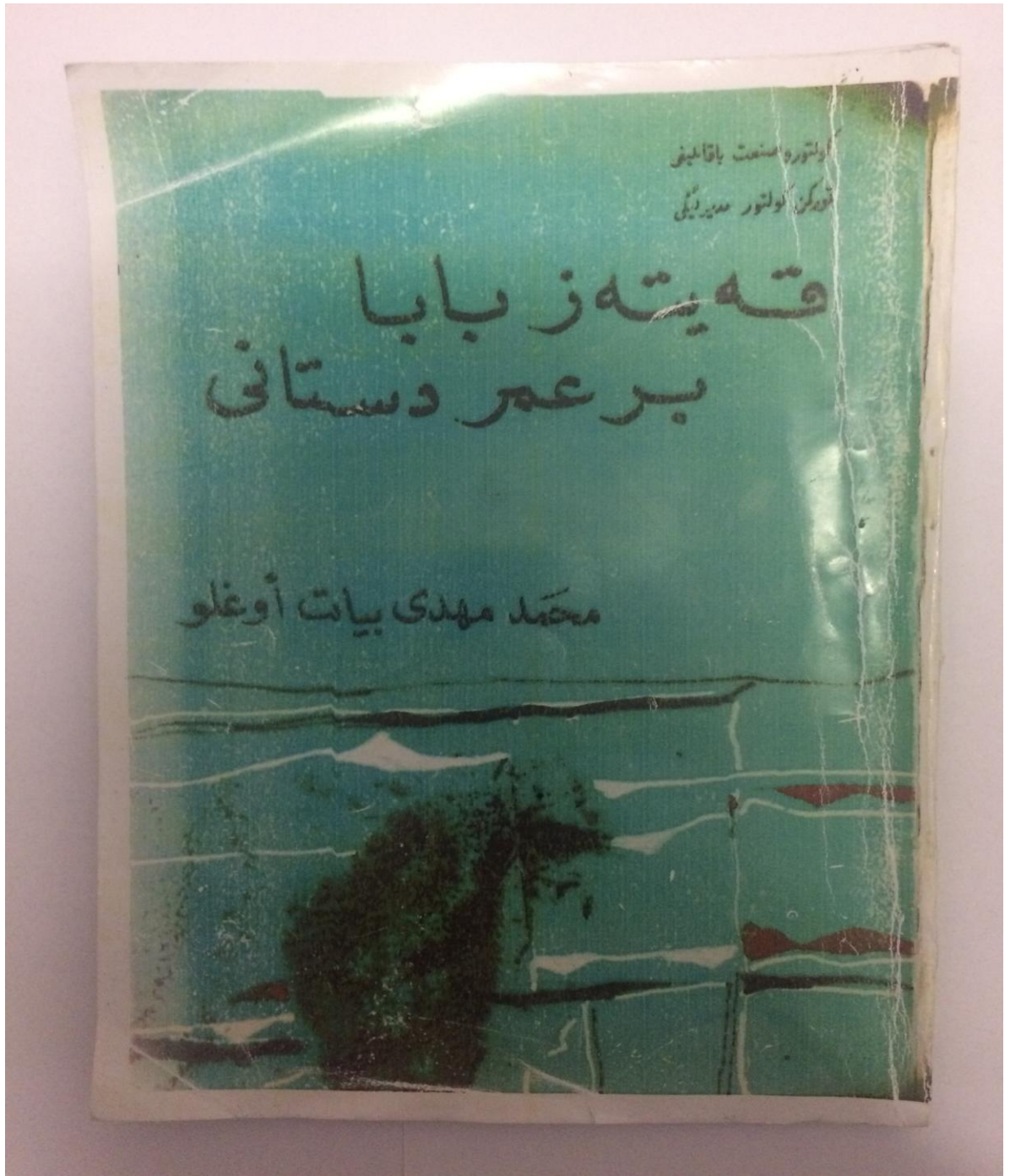

Ek: 3

۱
سـلام اولسـون جانـیـزا یـاتـانـلار
عـشـق دـهـمـیـنی سـورـوپ قـدح آتـانـلار
اـفـقـمـز دـان بـیر بـیر آقـیـب بـاتـانـلار
حـسـرت چـکـه ر شـیـمـدی کـونـول او کـونـه
شـاش قـالـمـیـشـیـز آچـیـلـمـاز بـیر دـوگـونـه

۲
بـسـالـیم بـسـابـا گـوز قـارـا خـیر دـالـمـیـشـام
کـومـه دـر دـلـر یـورـه کـیـمـه صـالـمـیـشـام
گـل او تـو رـاغ حـسـب حـالا گـلـمـیـشـم
بـن سـاز لـیـیم سـن قـو لـاق آص دـیـنـلـه دور
هـونـگـور مـه یـی بـو رـاق صـونـا اـیـنـلـه، دور

۳
یـتـه ر یـیـلـلـار بـو یـو یـاتـدین بـیر او یـان
کـدـر لـره، قـدـر لـره دور دایـان
بـنـزیم گـیـچـیـپ پـریشـانیم پـریشـان
صـور مـا نـدهن یـوم گـوز لـرین اولایـیا
صـالـمـا بـیـسـزی غـم، مـحـنـتـه، بـلایـیا

Ek: 4

« ۱ »

قهیتز بابا ! سحر گوزون آچاندا ،
قارانلقلر قورقوسندان قاچاندا ،
آیدین گونش آلتون صاچین صاچاندا ،
حیران اوللام گولر حسن گورنده
آی بولوطدان احوالی صورانده !

« ۲ »

قهیتز بابا سحر نوروں اکه نده ،
آذان سهسی گونوللری چکه نده ،
آق بر شفق « قاراوول » دان سوکه نده ،
« آق صو » گورهم تیز اویقودان اویانیر !
بوتون گوللر گونش رهنگی بویانیر !

« ۳ »

« هورکر » آدلی آق بر یولدز چیخنده
کروان سهسی ظلمت داغن ییخنده
قویون قوزو داغ دوشنه چیخنده
قاپن چالار گونش سنه یالطانیر
قهیتز بابا اویقو گورمهز اویانیر

طوز و بالام نوردهن
دستانی

فوزی اکرم ترزی

کرکوک - ۲۰۰۲

Ek: 5

(۱)

فوزی اکرم ترزی اوغلو آدیمدی
یوردوما یاد ایشته منیم یادیمدی
بو ده ستانیم دوستلاریم ، دادیمدی
یادگار قالین ، منهن صورا سیزلره
ایشیغ ویرسین ، گون گورمویهن گوزلره

(۲)

اغلاماغتآن گوزوی آچتی ی دنیا یه
ملک کیمین ، بیر مثل اول ، بابایه
دعا ایتدیم ، آل قالدیردیم ، مولایه
بالام اولسون ، آدین قویوم ، گول نوردن
هر بیر شی ، دوشون فکر ایت بیل نوردن

(۳)

دوزخورماتو کومور گوزلوم سندهدی
بالدان دانلی ، شیرین سوزلوم سندهدی
گولدهن تمیز ، گونش یوزلوم سندهدی
بولار ایچین (اق صو) اولوب آخارام
(موسی علی) قالینجینی طاخارام

* فوزی اکرم *

* طوزو بالام نوردن *

EK: 5.1

EK: 6

ده ستان

میاس نه نه دو غوم بیریم بیریدی
 حبیب توفیق مانیم بیامین ادی
 اتوز ایلدی اوگره تمه نم ایشلیره م
 حق تعالی حلال ایتسین بوزادی

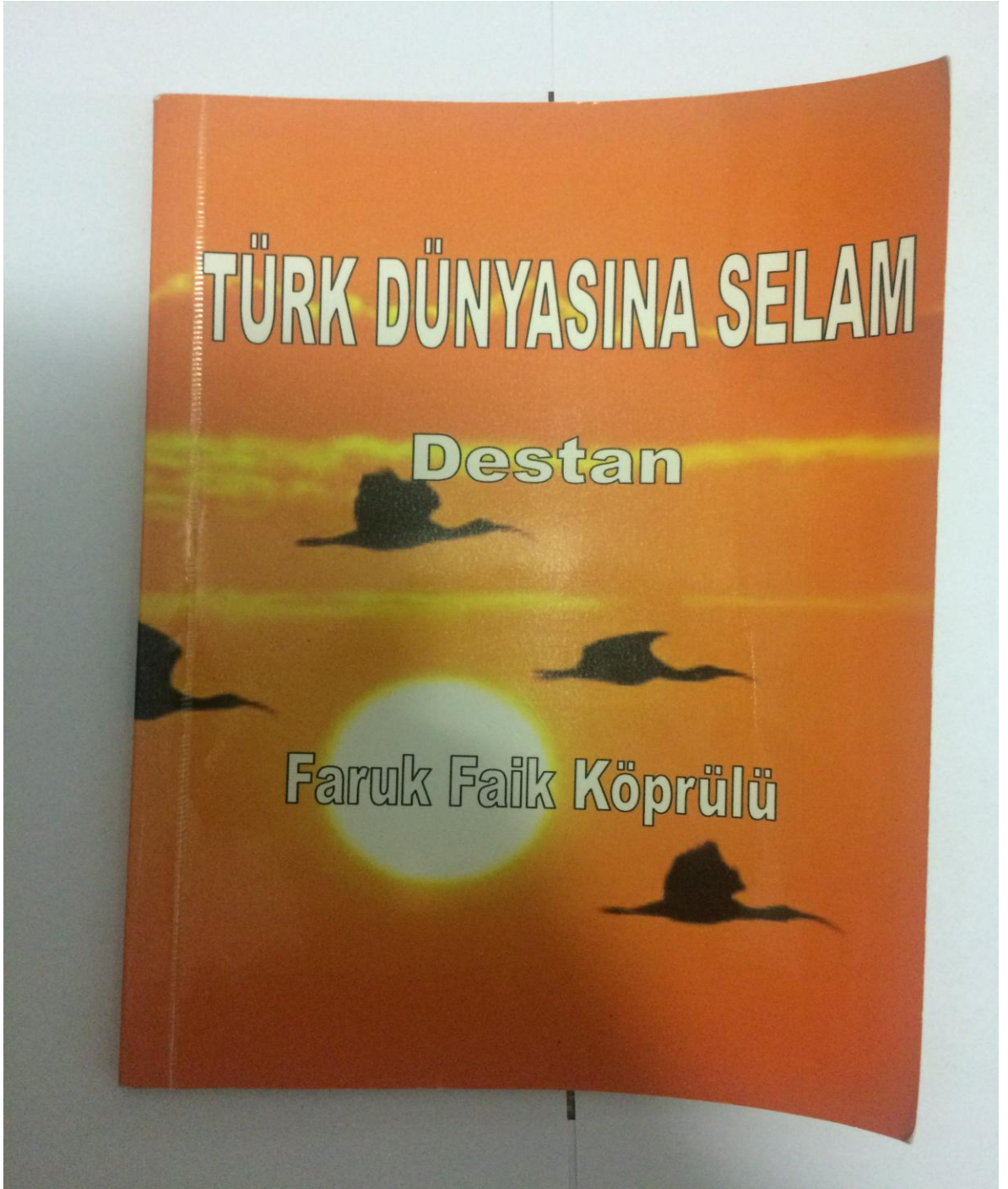
میاس نه نه عمریم اولدی التمش سنه بوآیدان
 صاغالما دی یرالاریم بو وایدان
 شهید لرین قدسال ادی ایتمه دی
 قان بیریری هه ر کیجه نده م بو جایدان

میاس نه نه جوت قهوادا سه رت ادملار واریدی
 باشلاریندا بنده غفور * همه قایا * کلیردی
 اوردان کیجسه م یوره کیم نه دان جوشار ؟
 بابام کمین چوخ اکیدلار واریدی

میاس نه نه جوت قهوایا کوک قیانی * کترین
 شاعرلرده ن میاسلاردان اوتیرین
 خوریاتلاری خام شکرا باتیرین
 جاي جاغیرین جماعتجین گاترین
 مجلسینه بالدان لوقوم یترین

* میاس نه نه بازارین بیوک نه نه سی * صدیق بنده غفور / ده کرلی ماس صنعتجی * همه قایا ده
 کرلی بیز تالمیش انسان * بیوک رحمتلی شاعر مصطفی کوک قایا

Ek: 6.1

Ek: 7

-1-

Şehriyarım sana yazdı kalemim
Misk kokulu bal süzülen kelimim
Bizden size salâvatım selamım
Uçan kuşlar kanatına işledim.
Güzel hatla tellerin gümüledim

-2-

Şehriyarım " Erdebil " ardı bostan
Selam size Faruk Köpürlü dotan
Ne güzeldir destana karşı destan
Aşk destanı dilden dile yakışır
Gül bülbüle gülden güle yakışır

-3-

Şehriyarım başın kaldır bana bax
Yüreğimden kan sızırı yere bax
Hanı "Şeki " hanı " Şirvan ", Kara bax!
Harda kaldı o gür yanan çiraklar
"Kınalı dağdan " şarkılayan bulaklar

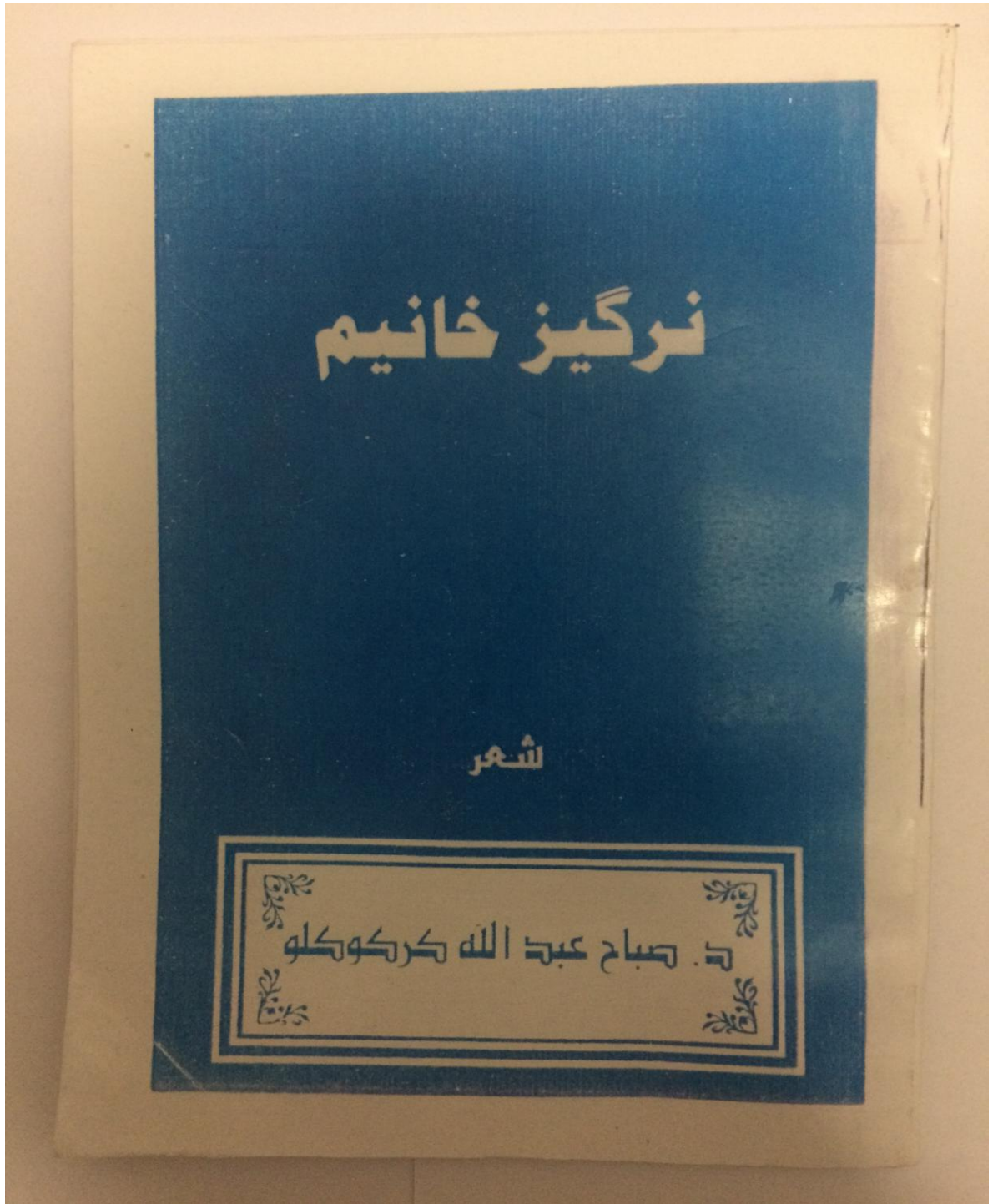
-4-

Şehriyarım yaxşıdır vatan yolu
Türk dünyasın bağlayan turan yolu
Fikrimiz bir yolumuz saman yolu
O yollardır koynunda ölmek gerek
Tek hedefe doğru yürümek gerek

Erdebil: Şair Hatayı'nın doğduğu yer.
Karabağ: Azərbaycan özrek bölgesinden biri, Ermeni işğalı altındadır
Şeki: Azərbaycanda bir şehir adıdır.
Şirvan: Hazer denizi kıyısında uzanan bir ülkenin adıdır.
Bax: Bak

5

Ek: 7.1

Ek: 8

(۱)

نرگیز خانیم حیف اولسون بیز قوجالدیغ
التون ویردیغ گوموش ویردیغ توج الدیغ
دهر الیندهن کی قورو سوموک قالدیغ
زیرک زیرک گیتدی بیزیم چاغیمیز
خزان اولدو ویران اولدو باغیمیز

(۲)

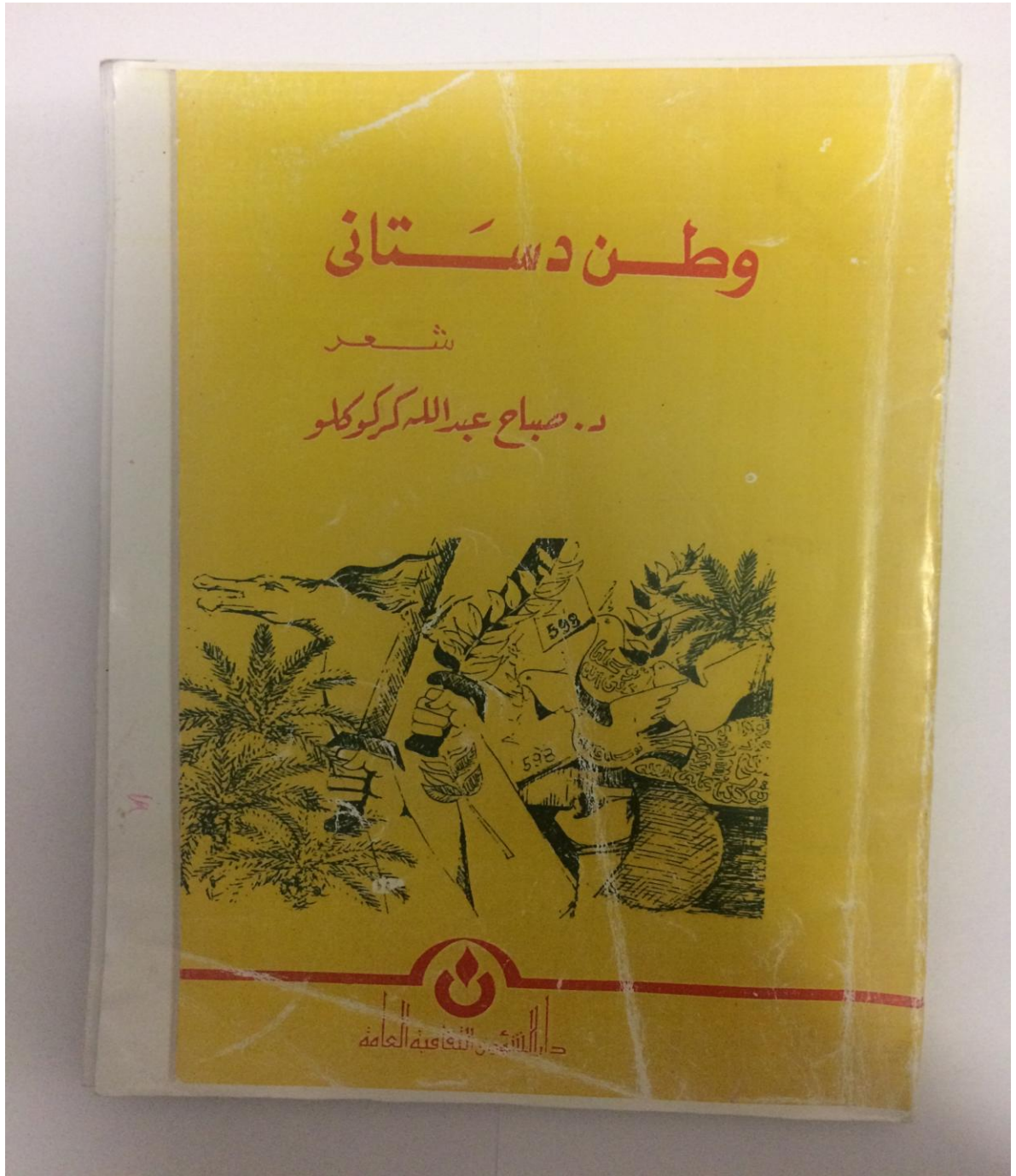
کشکه خانیم اسکی گونلر دونهیدی
باشیمیزدان بیاز دهنلر سونهیدی
گنچلیک قوشو باغیمیزا قونایدی
اوندا حسنین قوی گوزه لیر گورهیدی
غم قهردهن یوز و اوپلا قورایدی

(۳)

(زبون) التا (سیخمه) گوگسین صیخایدی
سیخمه التان (گیلاب) تهرین اخیایدی
پاشا اوغلو باش قالدرب باخیایدی
تاتری بنی کشکه بیر قول ایدهیدی
بو گوزه له مسکین ، عبدال ایدهیدی

(۷) ————— نرگیز خانیم

Ek: 8.1

Ek: 9

(۳)

(یدی لچک) اننهم باغلار باشیما
سیاه سورمه چکپ کپریک قاشیما
تا گیرینجه اون دورت اون بیش باشیما
مور (گوزله مه) صاخ چینگیمین صحبتی
مومله دوغا بک قوللارین عزتی

(۴)

(ایلا ایدیم گوزله یاروم یاتاسان)
(الله دییپ قونجا گوله باتاسان)
(جلاد موسی) وارین ییخون صاتاسان
کیجه وقتی دیره کلرده یورورکن
یولون باغلی گیزلی نه وه گیره رکن

(۵)

(دباغخانه صویو) ویریم ایچ اوغلام
(سید خضرین) اوچاغیندان گنج اوغلام
بختیم قره سن بختیری سیچ اوغلام
بنیم گبی کیمسه ملول اولماسین
نه و دردیله کیمسه ذلیل اولماسین

(۱)

قوتسال یوردوم یولون یورغون گزه یدیم
بالیق گبی سرپیست صودا نوزه یدیم
اوندا تولوپ کندی قیریم قاز ایدیم
دونیا، جهان شرف بنی طانیردی
شان تاریخیم گور گور گبی یاناردی

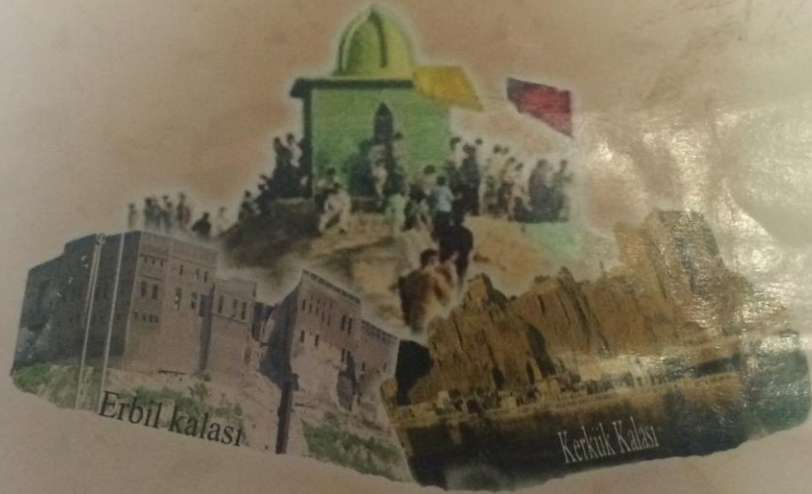
(۲)

چوجوق ایکن یاستوغوتا باش قویدوم
اننهم گبی شیرین قوقوتا دویدوم
طن ایتمه کی بیر گون سنی یان قویدوم
صود (لاینگدن) اغاچ بییشیک اوستونده
جیران باشی یوکسک اشیک اوستونده

Ek: 9.1

آقسو ده ستانى

يازاق
جلیل قازانچی اوغلو

Ek: 10

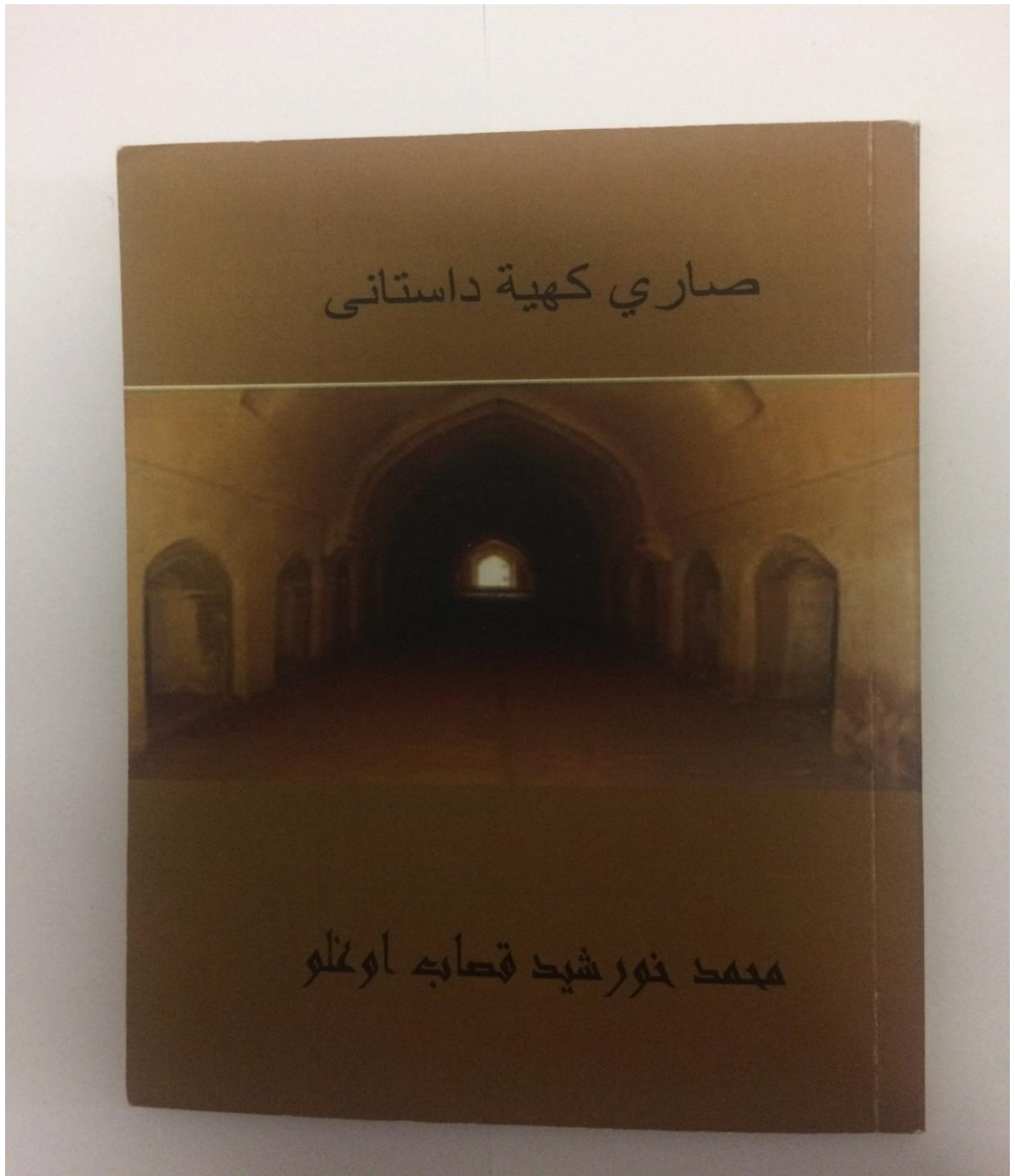
آقسو

۱- آقسو سنا سلام اولسون گونولده ن
قارا آلتون ایرماغینده ن نه لینده ن
قومرولارین بلبلرین دیلینده ن
سلام اولسون معروفلارین شهرینه
گونول یاندی آغام ((گوره م)) قهرینه

۲- آقسو سنی دیشته گوردوم بیر گیجه
یانین صارمیش ((بشیر)) ایله ((یه نگیجه))
عمر گیچتی بیزا شفق سوکونجه
سلام اولسون ((بشیر)) ده ن ((یه تگیجه)) یه
بیر صحبتین ده گیشام بین گیجه یه

۳- آقسو ((تازه-طاوق)) آلمیش یانینی
بو دنیا یا ویرمز لر بیر خانینی
جان ویرسه لر صالمازلار او شانینی
سلام اولسون ((تازه-طاوق)) خلقینه
یوز ماشالله کویومیزین خولقینه

Ek: 10.1

Ek: 11

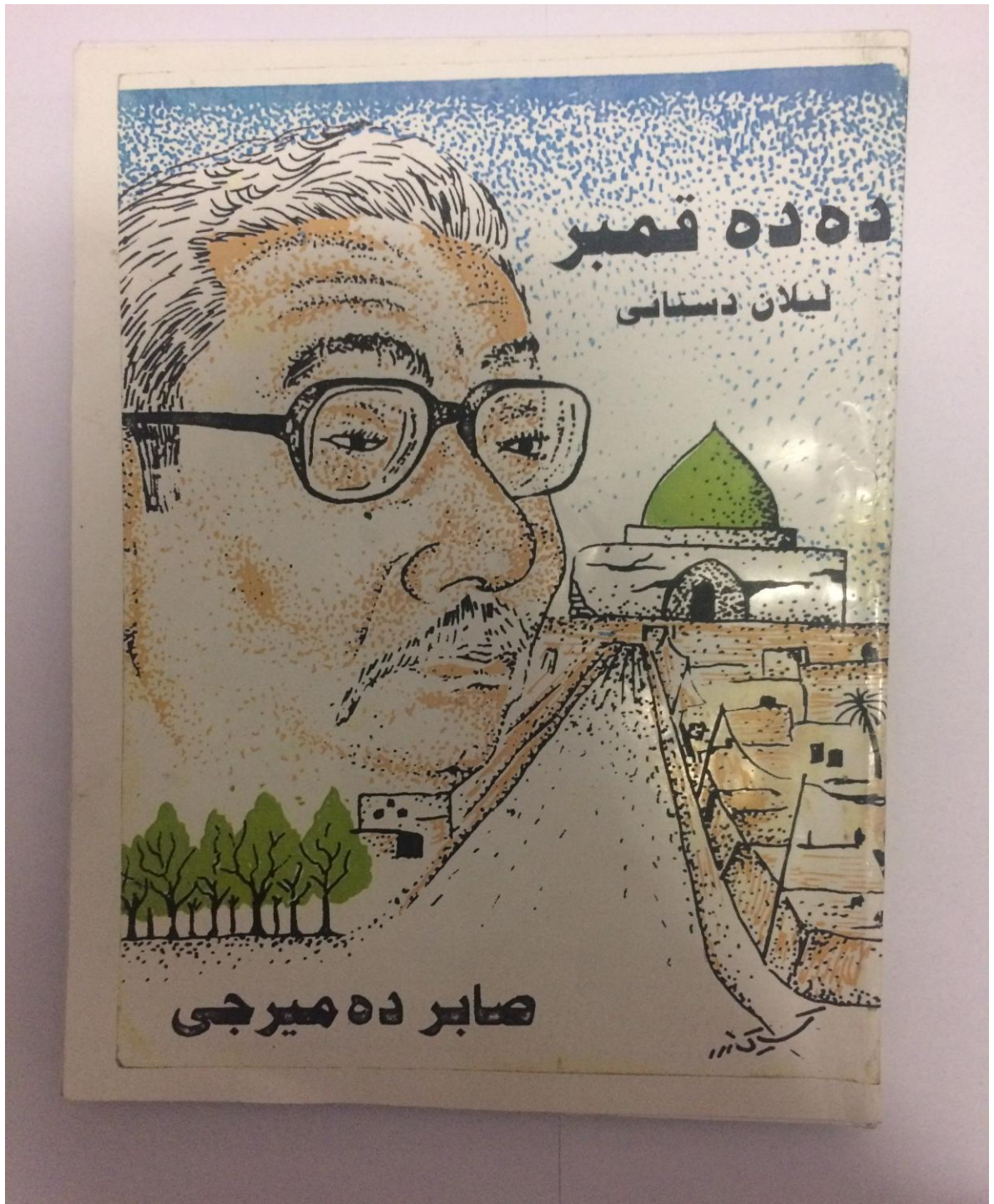
5.
 "عالی چاوش" قاله مه بته ر چالاندا
 گنچلر قیزلار خام خیاله دالاندا
 خزمه لی قیز دام باشیندا قالاندا
 ات آیاغیو گیر هالایه طوزایله
 سنا باخان "غزاله یه" گوز ایله

6.
 "اوزون جبار" گوگلره صال قوشلاری
 نه تحاقدی باخ مولامین ایشلاری
 سوت سومورمه ز یاورى چیخیب دیشلاری
 آغولاپلیک او شاغلارین بویندا
 بئر جوت طورونج گوردیم یارین قویندا

3.
 "صاری کهییه" سنی بیرده م اونوتمام
 نوزگورلده ن اینان باشقا یول طوتمام
 یورتدان ایری ویرسه لر بالدا یوتمام
 تام گونولده ن ملسته وار ایمانم
 "قاسم" قارده ش وار اوزونده گیووه نیم

4.
 "صباح . صلاح . قصاب او غلون" طانیسان
 سوزوم دینله سن داماریم قانیسان
 هبیمیزین هم روحو هم جانسان
 کرکوگومده سن قالپسان یادیگار
 یورد اوغروندا هرکس اولسون فداکار

Ek: 11.1

Ek: 12

*** ۱ ***

دهده قمبر گلدیم سینه لیلاننان
الله بیزی آیرماسین ایماننان
دوشوندوغچه م گوزوم دولار آل قاننان

(امام میتی) هانی ایزی قالمیب
عجایپتی کیمسه ییرین آلمیب

*** ۲ ***

دهده قمبر سلام ویردیم آلاسین
دهردیم صایم بکه بیرهز دالاسین
یوز ییل داها ایتیمهسن قالاسین
گیولیمیزین آیدینلیغی شنی سن
ای طاتی کیملیغیمده منی سن

*** ۳ ***

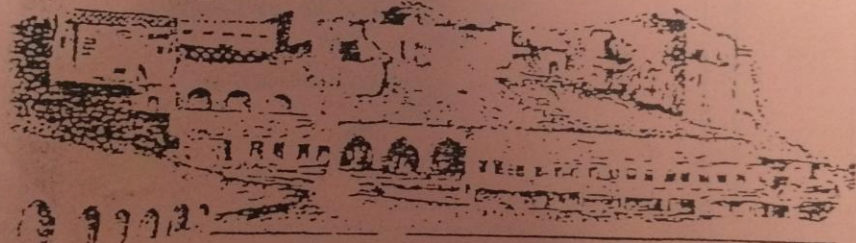
دهده قمبر سلام ویردیم صویوا
من عاشقام تربیه وه خویوا
بین صلوات ویریلپتی بویوا
تپه سیننه ن واز گیچمیب (چاتال باش)
قوپانمیری اطرافیننان بیر تک داش

(5)

دهده قمبر - لیلان دستانی

Ek: 12.1

یوردم کرکوک

۱۹۹۲

فرع گولہ قایا

Ek: 13

يوردم كركوك ، اديو قره آلتوندى
قيمه تيو هر بيرده چوخ چوخ اوستوندى
سنده يك ايل قالسام سانكى برگوندى

ييلمم سنده سحر ويا جادى وار
گورگور بابا چوخ درتلى به اول چار

يوردم كركوك ، صباح گونش چيخانده
دامجى دامجى تيسه گوله آخانده
بلبل ذوقله اوكتا داليب باخانده

اونده گل گور آنا يوردم كركوكى
سانكى بيلدن اتاجاخسان بر يوكى

يوردم كركوك ، گونش داغه وورانده
يماجينده گوزل قوشلر دورانده
درتلى شـما بولار بونى گورنده

الله . . اوندە بو يوردى گليك گورون
اينانمازسه و هر كيم گوروبسه سورون

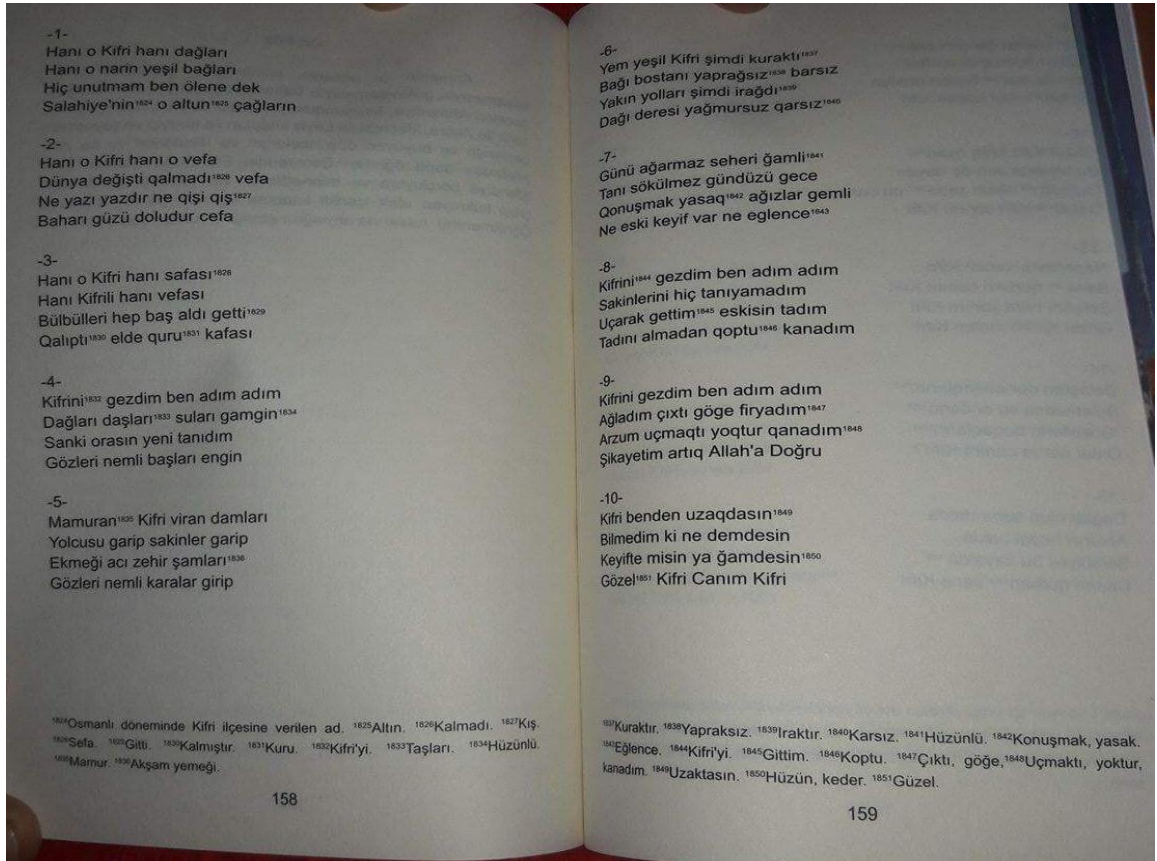
Ek: 13.1

Mutasim Namık BAYATLI

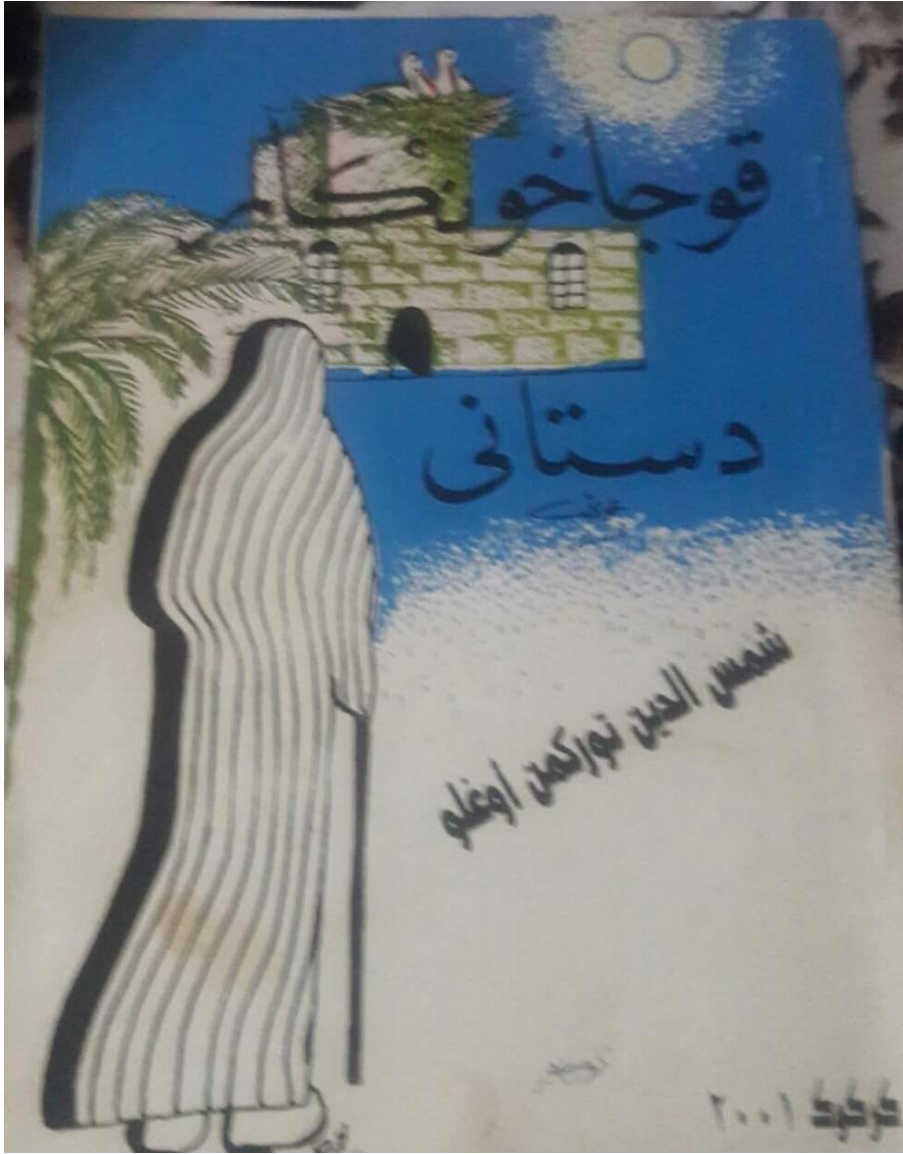
KİFERİ DESTANI

Ek: 14

Ek: 14.1

Ek: 16

(٤)

قوجاخونكار ديك " قالا " دى نيشانيو
او ديكليغيو هوركوتمشدى دوش شمانيو
تاريخ بويو بچيلرچين وار شمانيو
" تازه " ديديم اما قوجا ياشسى وار
چوخ قيمتلى اينجى ، دوردهن داشى وار

(٥)

قوجاخونكار ايسته " قيرخلار " بوردادى
هر قورناون باشقا باشقا وار دادى
قويماز قهيه كى اوزادسين او يادى
كوزوموزون قهره سينده ييريو وار
سنى گورسه م آتاش اورهك اولو قار

(٦)

قوجاخونكار " خارمان تپه " بيزده وار
نرگيز قابلار اوستونو هر بير بهار
گون باطاركان اوردان كيچر نازلى يار
بازميش يديم اتكيوده آدينى
قاوشماغين اوردا دديم دادينى

قوجاخونكار
[8]

(٧)

قوجاخونكار كروانچيلار دوراغى
قارانلوغدا بولچولارين چيراغى
جومرد خويلو راحت ايدهر قوناغى
يالان ، طمع ، ريا ، سختتا بيلمه ريغ
بيز آصيليغ بيخيلاتسا گولمه ريغ

(٨)

قوجاخونكار " خارمان دوزو " گوروندى
عمم قيزى چنجر قوشدى يوروندى
بير يوخوايدى قالمادى ايز گور ايندى
" خارمان دوزو " عاشقلارين ميدانى
او يورغونلوغ دردليلرين درماتى

(٩)

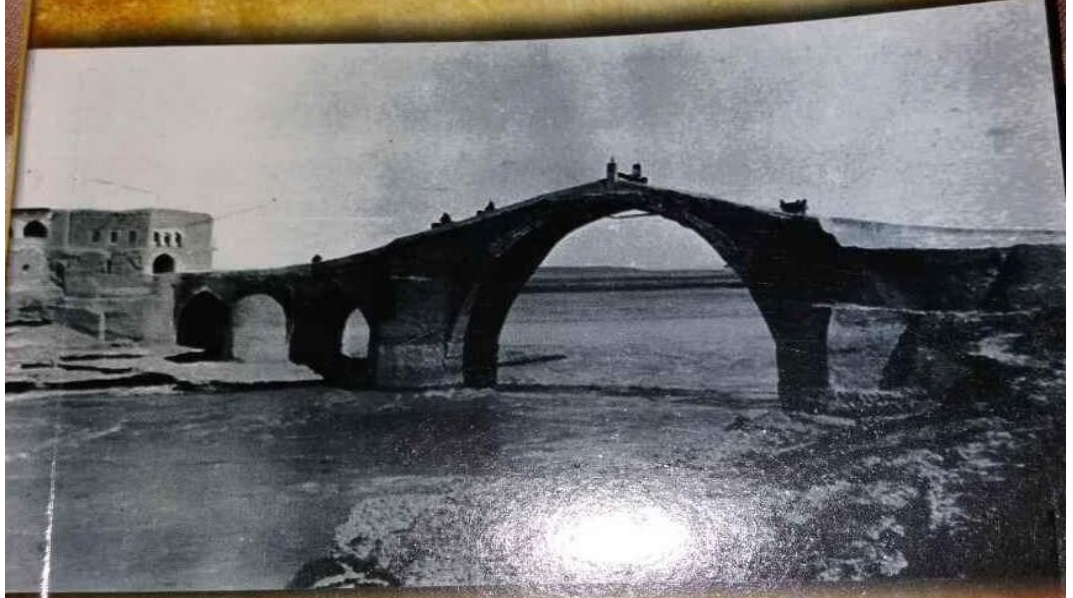
قوجاخونكار دام ، دوواري گورنده غ
بيگيد قيزلار صوللار " بيياز طورپاغ
" بيياز طورپاغ " كويومزده تك بوياغ
" عبدى گولو " قيزلار بكله نيساتى
چامريوغور قات " ييل آردى صماتى

قوجاخونكار
[٧]

Ek: 16.1

ALTUNKÖPRÜ DESTANI

Ömer Sabır Türkmenoğlu

Kerkük - 2016

Ek: 17

ALTUNKÖPRÜ DESTANI

"Altunköprü, ne erbaptır milletin,
Kabul etmez alçakların zilletin,
Çekmez ehli kimselerin minnetin;
Şeref için kurban eder canını,
Toprak için döker, temiz kanını..."
Ömer Sabır Türkmenoğlu

"Altunköprü, altın suyun var senin,
Koku saçan çiçek sarmış, dört yanın,
Kanın temiz, gayretlidir bedenin;
Aslan gibi oğlanın var, kızın var,
Ömür boyu doğru dürüst sözün var..."
Ömer Sabır Türkmenoğlu

EK: 17.1

MURSA ALİ DESTANI

Haydar Baba'ya Selam Destanına Nazire

Adnan Assafoğlu

Ek: 18

(1)

(Mursa Ali) naziredir bu destan
Su ver dostum kurumasın bu bostan
Su şakırsın seda gelsin her dosttan
Destan yazdım içimdeki demedim
Yaşım geçti tatlı lokma yemedim

(2)

Adım (Adnan) soyadımda Assaf'tır
Benim gönlüm pınar gibi çok saftır
Gönlümdeki dostu karşı insaftır
Dartılsam da terk edemem dilimi
Ama yazık kirlittiler elimi

(3)

(Mursa Ali) (Orta) semtte göz açtım
Güller gibi güzel koku gör saçtım
Vidamı pek insanlara ben kaçtım
İnsan olan saygı sunar dostuna
Kara rüzgâr hiç esmesin üstüne

(4)

(Bin dokuz yüz altmış ikide) doğdum
(Bin dokuz yüz doksan altıda) soldum
Boş kadehler gibi gamlara doldum
Mursa Ali kara toprak sonumuz
Değişmeyiz ölsek de biz dönümüz

(5)

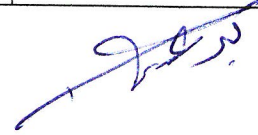
Aşım sorsan Tuz'luyum ben Türkmenim
Yüz sel gelse diksinmerim hürkmerim
Ölene dek kimseye diz çökmerim
Dedem Oğuz mezhebimiz Caferi
Aşım Türkmen, Türkmen Tuz'un rehberi

[3]

Ek: 18.1

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı	Kubra Saadun JAAFER		
Doğum Yeri ve Yılı	IRAK - Selahaddin, Tuzhurmatu. 1993		
Bildiği Yabancı Diller	Arapça		
Eğitim Durumu	Başlama - Bitirme Yılı		Kurum Adı
Lise	2008	2011	Tuzhurmatu Kız Lisesi
Lisans	2011	2015	Kerkük Üniversitesi. Eğitim Fakültesi. Türk Dili ve Edebiyat bölümü
Yüksek Lisans	2015	2017	Uludağ Üniversitesi. Fen- Edebiyat Fakültesi. Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı. Türk Dili Bilim Dalı.
Doktora			
Çalıştığı Kurum (lar)	Başlama - Ayrılma Yılı		Çalışılan Kurum Adı
1.			
2.			
3.			
Üye Olduğu Bilimsel ve Mesleki Kuruluşlar			
Katıldığı Proje ve Toplantılar			
Yayımlar:			
Diğer:			
İletişim (e-posta)	kubrasaadoun@yahoo.com		
	Tarih	20/06/2017	
	İmza		
	Adı Soyadı	Kubra Saadun JAAFER	

ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

TEZ ÇOĞALTMA VE ELEKTRONİK YAYIMLAMA İZİN FORMU

Yazar Adı Soyadı	Kubra Saadun JAAFER
Tez Adı	IRAK TÜRKMEN AĞIZLARIYLA YAZILAN HAYDAR BABA'YA SELAM NAZİRELERİ
Enstitü	Sosyal Bilimler
Anabilim Dalı	Türk Dili ve Edebiyatı
Tez Türü	Yüksek Lisans
Tez Danışman(lar)ı	Prof. Dr. Hatice ŞAHİN
Çoğaltma (Fotokopi Çekim) izni	☐ Tezimden fotokopi çekilmesine izin veriyorum ☒ Tezimin sadece içindekiler, özet, kaynakça ve içeriğinin % 10 bölümünün fotokopi çekilmesine izin veriyorum ☐ Tezimden fotokopi çekilmesine izin vermiyorum
Yayımlama izni	☒ Tezimin elektronik ortamda yayımlanmasına izin Veriyorum

Hazırlamış olduğum tezimin belirttiğim hususlar dikkate alınarak, fikri mülkiyet haklarım saklı kalmak üzere Uludağ Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı tarafından hizmete sunulmasına izin verdiğimi beyan ederim.

Tarih : 20/06/2017

İmza :